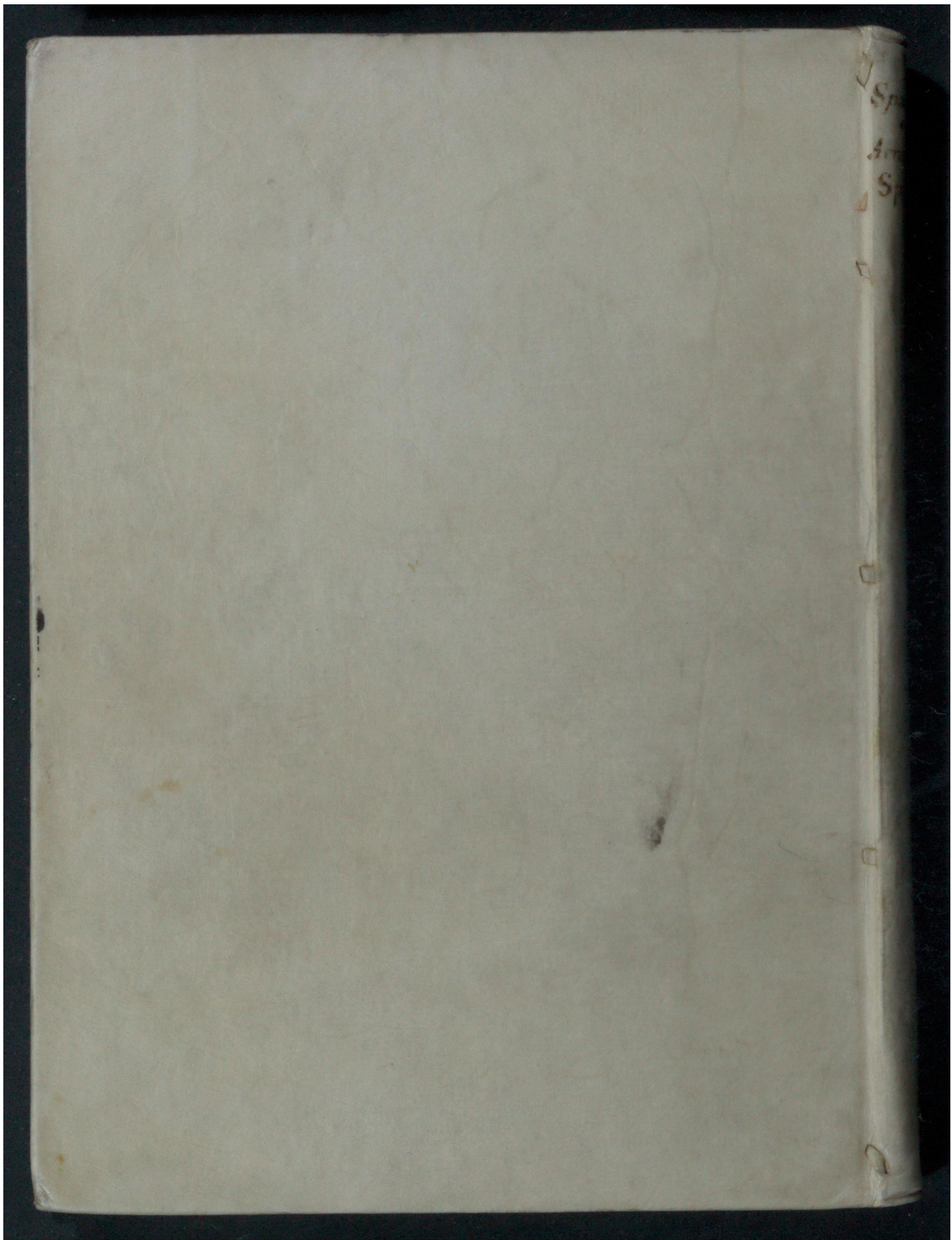

PAMFLET
1078

Den
en de
spiegel.

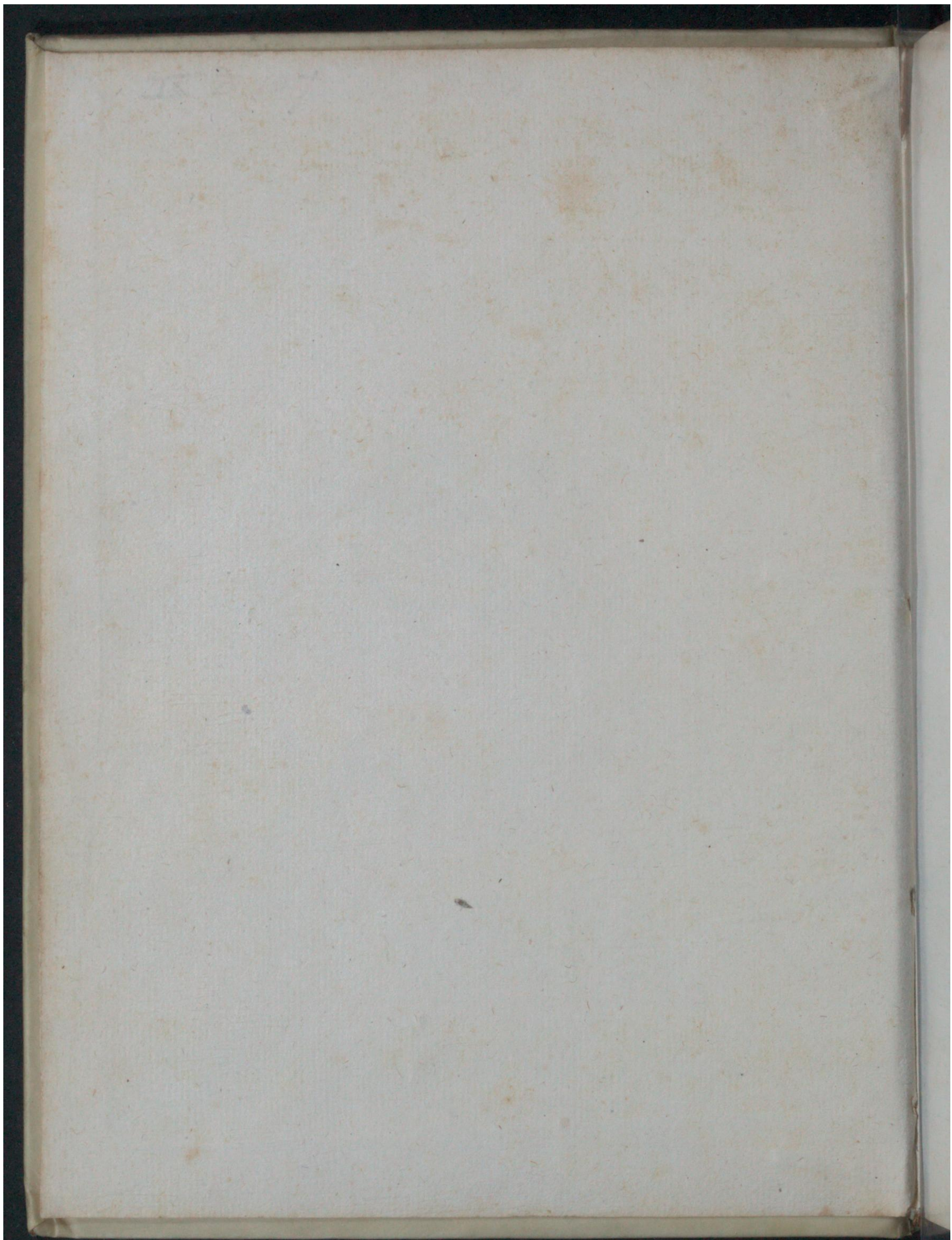

PAMFLET
1078

Den Spaenschen ende Arragoenschen Spiegel.

Inde welcke men mach claerlick ende waerachtich sien tot wat eynde ende meeninge eygentlick het voornemen is streckende van t Spaensche Crijchs volck / dat hem desen Winter heeft gehouden inden Westphaelschen Creyts / op den grond ende lant vanden heyligen Roomschē Rijcke / ende meerder wreetheyt ende tyrannie daer heeft bedreven / dan den Turck / vyant van den Christelicken naem / opt gedaen heeft.

Twelcke geschiet tot een werckelicke volvoeringe van tgene dat binnen Brussel byden gemeynen Raet is besloten / te weten / dat sy onder het decksel vander Oorlooge tegen den Staten vande vereenichde Nederduytsche Landen / souden verdruckē ende onder de voet bringen / de welvaert ende vryheyt vande hoochloflicke Hoochduytsche Natie / ende alle haer goede Ordinantien ende Policien: ende met een wechnemen vander Religie / ende Lantvrede / te maken een nieuwe Reformatie vander Kercke ende regieringe vanden Rijcke na haer goetduncken / deur een geweldich inbringen vander Spaensche Inquisitie.

Mitsgaders de verclaringe vanden ban / byden Keyser gedaen / ende coppen van verscheydē Sentbrieven vanden Ceurvorsten ende ander Duytsche Vorsten / als oock de verclaringen ende versoecken byden Spaenschen Oversten ende haer Gesanten gedaen.

Inde Spaensche Tirany tot deser spatie
Spiegelt hem te recht alle des Werelts natie,

Eerst gedruct tot Rostock / ende tot dit bygevoecht (twelck gedruct is tot Franckfoort) de gehoudene vergaderingen ende Crijgesdagen / soo te Bachraden / Keulen / etc. als oock de ouer ende wedergesondene brieven vande Keyserlicke Magisteyt: Hertoge Albertus des Admiranten / Keurvorst van Ments / Keurvorst van Sarsen / Graef van Oldenborch / Graef vander Lippe / De over Rijnschen eñ neder Rijnschen / Westphalischē / Franckischen / neder Sagsischē creytsen voorgeven eñ meninge der Spaniaerdē spotreden / eñ ander secrete aenslagē ondeckinge. 1599.

KONINKL.
BIBLIOTHEEK
TE 'S HAGE

De Spiegel van de Spaensche ende Arragoensche tyrannie.

HOe wel dat menich man ghenoech is bekent ende openbaer/ wat lantverdervinghen/ ende gruwelicke bloetstortingen gevolcht zijn/ wt de Nederlantsche oproeren ende oorloghen/ die alree seer veel iaren gheduert hebben: haren oorspronck hebbende wt het onmenschelijck bedwanck van der Spaensche Inquisitie: ende dat deur den selfden krijch de naestghelegen Landen zijn toeghecomen/ ende oock moeten lijden menigerhande ongemaken/ benautheden/ ende quaden: behalven het droevich aensien vande eenparighe deurtochten/ legeringhen/ ende gheduerighe rooverien deur het krijchs volck van beyden zijden bedreven. Ende hoe wel oock niet min alle man is bekent/ ende oock deur voorleden gheschiedenissen/ ende beschreven Historien mach bewesen worden/ hoedanich den aert is ende de natuere vander Spaensche natie/ ende hoe de selfde als sy d'overhant heeft/ pleecht te handelen ende te leven/ soo wel metten vrienden als metten vyanden/ van alle d'welcke ick my gedrage om der cortheyt wille tot de groote menichte vanden exempelen die inde Nederlanden/ Vranckrijck/ ende nieuwe Indiaensche landen zijn gheschiet: Soo soude nochtans by avontuere yemandt mogen seggen/ dat hier anders niet en gheschiet dan in openbare oorlogen tusschen de vyanden/ inde welcke d'eene den anderen niet en spaert: waer van ick hier gheen grooten discant wil maken/ maer tselfde tot een ander gelegentheyt aen deen syde stellen.

Verdervinge en bloetstortinghe wt de Nederlantsche oproeren gevolgt.

Den aert van de Spaensche natie.

Inden Crijch de vyanden en sparen malcander niet.

Also in tvoorleden iaer tusschen de Croone van Vranckrijck ende van Spangien een vrede gemaect wert/ menich man was van opinie ende liet hem wijsmaecken dat de Spaengiaerts een gherechten yver hadden/ om deur een algemeene oprechte ende verseeckerde vrede/ nae de welcke men soo langhe ghehaket hadde/ een eynde te maken vande bedroefde ende sware tijden/ ende vande lanckduerige benautheden/ ende opgheresen onghemaken/ niet alleene inde Nederduytsche ende ommegelegen landen: maer oock van geheel Christenrijck in een seer begheerde ruste te bringhen: tot het welcke gheen cleyne hope gaf/ het stellen vanden Duytschen Gouverneurs/ wtten huyse van Oostenrijck/ over de Nederlantsche Provincien: ende veel meer deur d'eenparighe toeseggingen ende geloften byden laetst overleden Coninck van Spaignen des halven gedaen. Maer nu moetmen/ eylaes/ de contrarie van alle tselfde sien: ende met smerten gevoelen/ hoe dat ons lieve Vaderlant ende Rijcke vander Hoochduytsche natie/ ende des selfs ondersaten/ sonder eenige ghegeven oorsake/ ende sonder te letten op dat vele van dien/ geene van beyden syden hebben aenghehanghen/

Opinie die veel menschē hadden vande meeninge vā den Spaengiaerts.

Neutrale lāden aengetast/ verwoest en verdorven.

Maer de neutraliteyt beneersticht worden onvoorsiens teghen alle recht ende crijchsgebruyck / ende tegen alle eere ende eerbaerheydt van allen volcken / met een gheheel vyantsche / tyrannische / ende deerlicker maniere van doene / met groot gewelt ende heyrcrachten aenghetast / verwoest ende verdorven: Steden / Casteelen / Cloosters / Stichten / Dorpen / Edellupdenhuysen / eenighe deur ghewelt / ende andere deur groote dreygementen ingenomen / gebrantschat / gerensoent / ende geplundert: jae dat meer is d'ondersaten ende Boeren of Lantluyden worden gedwongen wt haer wooninghen ende huysen te verloopen / alle haer have ende lijftochten te verlaten / ende met wijven ende kinderen int herte vanden Winter lantloopich te worden. Ander Edelluyden werden gebonden / wt haer huysen wechgesleypt / ende daer na met stocken moordadich dootgeslagen: de treffelickste Evangelische Rijcxstaten gruwelick gedreycht / de Gesanten ende Boden grammelick ende spottelick afgeveerdicht / ende metten cortsten geseyt / sy zijn deur tvoorseyde Crijchsvolck vanden Coninck van Spaignen / met moorden / dootslaen / berooven ende plunderen / ende met vrouwē ende maechden te schenden / soo seer gruwelick / onmenschelick ende meer dan beestelick getyranniseert geweest / dat Turcken of Tarteren niet ergers en souden mogen doen / noch met woorden moghelick ware te vertellen / noch opt des gelijcx heeft gehoort geweest: gelijck de jonstige Leser sal mogen verstaen wt het naervolgende cort verhael.

Tyrannien van het Spaē sche Crygs volck.

Naer dat de Deurluchtige Vorst ende Aertshertoge Albert / Gouverneur vande Nederlantsche Provincien / inde laetst voorledē maent van Septembre de reyse na Italien hadde aengenomē / ende onlangs daer te voren alle man veel goets gelooft hadde / ende sonderlinge aen den Hertoge van Gulick geheel vriendelick ende gebuerlick hadde geschreven / Franchois de Mendoça Ammirael vanden Coninckrijcke van Arragon / ende opper Veltheere voor den Coninc van Spangien / is met ontrent dertich duysent / soo te voet als te peerde / wt verscheyden natien vergadert / getrocken deur het Hertochdom van Gulic / in tHertochdom van Cleve: ende heeft ten eersten tschip van Orloge of den wtleggher vanden Staten / die op den Rhijn lach totter bescherminge van dien / met gewelt tot Rhijnberck toe afgedreven: ende heeft daer na / geheel contrarie de gelofte ende het schrijven vanden voorseyden Aertshertoge Albert / twelcke hy met hem bracht / so haest als hy was int Hertogdom vā Cleve / overweldicht de Cleefsche stadt Orsoy / aenden Rhijn gelegen / ende daer toe self t Slot ingenomen / ende t Gulicksche garnisoen doen vertrecken / ende heeft met eene ooc de plaetse ende t Slot van Alpen / hoewel dat vande Palsgravinne weduwe met hantgegeven trouwe / ende besegelde brieven aen een ander was toegeseyt / ingenomen.

Aertshertoge Albert reyst na Italien.

Franchoys de Mendoza comt met dertich duysent mannen int lant vā Cleve.

D'wtleggher vanden Staten veriaecht.

Orsoy inghenomen / ende t Slot van Alpen.

Daer na heeft hy 'tmeeste deel van het Crijgsvolck met tgroot geschut op d'ander zyde vanden Rhijn gebrocht / waer dat hy int Dorp

van Walsom/ gelegen tegen over Orsop/ heeft gemaect een geweldige Schants/ ende de selfde wel beset. Van daer is hy ghevallen int Hertogdom vanden Berge/ ende ghecomen voor het Slot van Broucke/ ende woonplaetse vanden welgeborē Heere Vlrijc van Daun/ Grave tot Valckensteyn ende Oversteyn/ twelcke is een Leen vanden Hertogdom vanden Berge/ ende heeft dat beleghert ende beschoten: ende niet tegenstaende dat de voornoemde Grave alsulcken Slot/ met alle de Gulicksche ende eyghen Soldaten die hy by hem hadde/ te vreden was geweest op te geven/ met bescheyden conditien ende hantgelofte/ ende ander goede woorden/ dat noch zijne persoone/ noch den zijnen gheen leet/ aen lijf/ have ende goet gheschien soude/ al eer dat beleghert wert/ ende vanden Ammirael Sauvegarde begeert hadde/ ende hem neutrael ende onpartidich getoont hadde: So zijn nochtans tegen de gegeven trouwe ende gelofte/ 'tmeeste deel vande voorseyde Soldaten terstont vermoort gheweest: iae oock de Grave selfs/ nae dat sy hem sommige dagen hadden gevangen gehouden/ wert deerlick ende deur een noyt gehoorde maniere vermoort/ ende zijn huys gheheel ende al geplundert/ gelijck de leser vervolgens met meerder omneghelegentheden sal verstaen.

De Schants ghemaect tot Walsom.

tSlot van Brouck belegert.

Op den sesten dach van October is den voorseyden Grave seker tijdinge gecomen/ dat de Spangiaerts geschict hadden met gewelt inne te nemen tSlot van Broucke/ waeromme dat hy op den selfden dach tsavonts zijn huysvrouwe met haer geselschap heeft wechghesonden/ met meeninge dat hy 'sanderendaechs zijn beste ende liefste goederen op sommige wagens soude laden ende wech schicken/ twelcke hy niet en conde volbringen: want terstont op den sevenstē dach van Octobre was 't Casteel smorgens vroech berent/ belegert/ ende sommige stucken groot geschut daer voren geplant/ waer mede tSlot op den selfden dach onaerdich beschoten wert.

De Grave sendt wech zijn huysvrouwe.

Op den achtsten dach van October heeft de Grave metten Spangiaerts geparlementeert/ ende so verre ghehandelt dat hy metten soldaten die by hem waren soude vry aftrecken/ ende hem wert oock gezeyde gelooft tot dat hy soude comē in zijn versekerde plaetse: waer op de Grave tSlot heeft opgedaen: ende is met zijn Soldatē/ dat meest wtgestelde schutters waren/ afgetrocken: Maer hy wert terstont van den Spangiaerts besprongen/ ende gevangen genomen/ ende vanden schutters werden tot inde veertich toe op den naesten Haver-acker ghebrocht/ waer dat sy niet alleene moesten haer wapenen van haer leggen/ maer oock haer geheel naect wtdoen ende ontcleeden/ eñ daer na deerlick gelijck slachtbeesten doot geslagen ende vermoort werden/ sulcx datter niet over een of twee en werden gesalveert.

tSlot van Brouck opgegeven.

Wreetheyt vanden Spagiaerts.

Daer waren noch ses schutters vanden Hertoge van Gulick/ die en wilden haer op de gelofte niet betrouwen/ noch den Spangiaerts gelooven: Dese vertrocken/ ende gingen een weynich ter zijden af/ tot

dat de meeste hitte over was: daer en tusschen de Spangiaerts trocken den Grave de cleederen van zijn lijf/ ende soude oock tsamen metten anderen vermoort geweest hebben/ indien hem een Capiteyn van het Crijgsvolck niet en hadde wechgeleyt/ ende ghebrocht op een sonderlinge plaetse. Also hebben oock de schutters/ die haer/ als ghesept is/ vertrocken of ghebozgen hadden/ haer leven behouden/ nochtans werden twee van dien vanden Spangiaerts gegrepẽ ende naect ontcleet/ so dat sy niet een draet aen haer lijf behielden/ ende ghestelt d'eene aen de rechter ende dander aen de slincker syde vanden Grave/ nochtans wert deur het ernstich bidden vanden Grave/ den voorseyden ses schutters tleven geschoncken/ ende hebben also tlijf van daen ghebrocht/ binnen middelertijt wert de Grave op zijn huys met Hallebardiers n eerstich bewaert/ ende niemant vã zijn volc mocht by hem comen dan zijn Oom de Heere vã Hardenberg/ ende zijn Lijfknecht.

De Grave wert deur een Capiteyn van der doot verlost.

Ses schutters tleven geschoncken.

Op den tienden dach van October is de Capiteyn op het Slot gecomen/ seggende totten Grave/ dat hy wel mocht vry af gaen in dien hy wilde: waer op de Grave antwoorde/ indien dat sonder perijckel mocht zijn/ ende sonder achterdincken waere/ dat hy wel wilde mettẽ Capitein wandelen/ ende is also na de noene beneden gecomẽ/ ende gemerct dat de Capitein by hem was/ so en heeft hy gheen vreese gehadt voor yet quaets. Hy heeft op den wech hier ende daer veel bloets ghemerct vande verslagen menschen: waer de Graue seyde tot zijnen lijfknechte/ siet daer tbloet van ons dienaers/ als sy souden tself de willen met my doen/ tgeschiede my lieuer huyden dan morgen.

De Grave vã den Brouck gaet metten Capiteyn.

Als hy nu was voorder gegaen tot aen zijn molen die op Ruer ligt/ hy wert met een rudsse/ of als ander seggen met een hallebarde of stuck van een spiesse neder ter eerdẽ geslagen/ sulcx dat hy niet meer en sprac/ dan dat hy met opgeheuen handẽ na den Hemel seyde/ Och Heere/ etc. ende wert ter eerden vallende/ terstont deursteken/ waer dat hy onbegraven bleef liggende tot opden twaelfsten dach van October. Alsoo heeft de cloecke helt/ ende lief hebber van zijn vaderlant / iammerlick zijn leven moeten latẽ: ende even wel en mocht dat doode lichaem geen ruste hebben/ maer wert in eẽ cleyn huttekẽ/ deur de Spangiaerts tot asschen verbrant/ tot een openbaere verachtinghe / schimp ende versmaetheyt vande Evangelische staten of gemeenten.

De Grave vã den Brouck wordt vermoort ende verbrant.

Onlancx eer dit geschiede werdet stedeken Santen int Hertogdom van Cleve/ onvoorsiens vanden Spangiars ingenomẽ/ waer veel borgers/ vrouwen ende kinderen vermoort werden/ ende vervolgens geplundert.

Santen ingenomen ende geplondert.

Niet lange daer na hebben sy ooc de Cleefsche steden Burich/ Dinslake/ Holt ende Rees/ deur seer groote dreigementen inne gecregen: eñ deur de Frontieren ende palen/ Scantsen oft lantweeringen ingebroken/ de garnisoenen dootgeslagen of veriaecht/ ende zijn vervolgens de stadt van neder Wesel nader gecomen: want het Crijsvolck was vanden

Burich ende Rees ingenomen.

den Veltheere belooft gewerst/in dien sy die stadt mochten vercrijgen/ dat hy haer soude daer doen geven henlupder betalinge. Maer also de sake deur een vergelijckinge tusschen de stadt ende den Veltheere verdragen wert op een groote Somme van penningen/so was het Crijsvolck daer mede seer qualic te vreden/ende heeft de gene diet accoort gemaect hadden/gescholden voor onredelijcke menschen. Als nu d'eerste paiemēt ende de helft vande geconsenteerde hondert duysēt Daelders verschenen was/de Spaignars hebben betaelt willen zijn met swaer gelt/oft andersins tgemaect accoort weder breken:waer deur men geheel twistich is geworden: want inde stadt wāren drie hondert soldaten vanden Hertoge ende tHertogdom vanden Berghe/ de borghers waeren 2000. Mannen sterck/ende noch waeren daer duysent mannē van ledighe borghers sonen ende ambachts gesellen/ so dat sommighe lieuer gesien hadden/ datment op de vuyst gheset hadde/dan met geldē geslest hadde:d'welcke de Lantmaerschalck ontrade:aenghesien dat de Spangiaerts veel slecht gespuis by haer haddē/dat sy sonder achterdincken souden wagen/ende laten den eersten storm doen / ende of sy schoon eenen storm drie oft vyer verloren / sy souden weinich daer op achten/sy hadden volcx ghenoech om by te setten/ende mochtent wel bringhen opden vijfden/ sesten ende sevensten storm/ daerom dat beter was /datmen een ouercoren soude gevē/ende met gelt af wijsen. So haest als de Bergsche soldaten mercten/dat de sake nipen wilde/ sy zijn wtter stadt wederom na huys getrocken/ ende hebben voorgehouden dat haerlupdē tijt ouer was. Doen heeft de Statrichter rond wt den Spangiaerts te kennen ghegheven/in dien sy gheen wille hadden het accoort te houden/eñ dat anders niet en mocht wesen/ maer datmē de borgeren soude willen belasten/soo souden sy met Gods hulpe moeten haer leuen verweeren ende lieuer de Stadt ende haer huysen verbranden. Also wert ten laetsten dat besproken ende geconsenteert ghelt/met de duysent maelter coren vandē Spangiaers aengeveert: waer by ooc wel staet te mercken/dat die eerlijcke lupden int voorsep de Hertogdom van Gulic/sonder hulpe of bescherminge zijnde van haer Ouericheyt/ den benauden Lantman niet en wildē consenteren/ dat sy souden haer seluen beschermen/of stellen teghen dese Lantverdruckers/Of schoon die van neder Wesel hope hadden/dat sy deur tverschietē van eē merckelicke somme van penninghen ende Corens/souden bevrijdt zijn:soo wert hen daer na deur den Spaenschen Ammirael/inden naem vandē Hertoge van Gulick/belast den Raet van dese Regeeringhe/ende wert alree ghedwonghen orlof te gheven d'Evangelische Predicanten ende Kerckendienaers/ende het Pausdom wederom op te rechtē. De verstandige leser sal by hem seluen wel mogen bedincken/ wat onder dese sake verborgen ligt.

tSpaensch Crygsvolck qualic te vreden/ om tverdrach met die van Wesel gemaeckt.

Raet vanden Lantmaerschalck.

Vertreck van de Bergsche Soldaten.

Cloec te kennen geven vā den Officier van Wesel.

Die van Wesel worden gedwongē d'Evangelische Predicanten af te setten.

Daerna hadden de Spangiaerts seer geern ghewcest ouer den Iselstroom/maer hy was deur het inghevallen reghenwater so seer groot geworden/

Ammiraels volck binnen Emmergyck gecomen.

geworden/ dat sy daer over niet en durfden comen: waer deur sy haer gekeert hebben na de stadt van Emmerijck/ daer in dat sy ghecomen zijn/ die te voren deur den Oversten vanden Jesuiten die byden Ammirael inden Leger gheweest/ ende goede vertroostinghe vercreghen hadde/ dat sy metten ontfanghen van Crijgs volck souden verschoont zijn/ ende tot dien eynde drie consentbrieven vandē Ammirael voortghebracht hadde. Maer als de voorseyde Overste die een vrolic ende ghenoegelick man was/ sach dat hy bedrogen was/ ende dat d'Ammirael haest wilde hebben de openinghe vander stadt/ hy heeft tot hem ghesept: Nu geloove ic seer wel de Geusen/ die seggē/ de Spangiaerts beloven vele/ maer sy houden luttel/ ghy hebt met desen tocht veel duysent menschen den Coninck tegen gemaect/ die andersins hem een goet herte droegen/ soudet niet anders zijn/ so moeten wy dat Gode claghen ende opgeuen. Wien d'Ammirael wederom antwoorde: het verandert metten aenslagen vandē crijch/ tien mael op een ure tijts/ ten mach nu niet anders zijn/ niettemin het wert ten laetsten so vele versoet/ datmen inde selfde stadt Duytsche knechten heeft ghelept. Daer na hebben sy het Stedeken Duetecom beschoten/ het welcke vandē Staten met luttel volcx was beset/ ende wert van tselfde haest opghegeuen: Aengesien dan dat de Spangiaers deur het hooch water niet en conden ouer de Isel comen/ sy hebben ingenomē/ Anholt/ Schulenberch/ ende voorts int sticht van Munster/ Bocholt/ Bocken/ ende inde feeste van Reckelingshuysen/ Dorstom/ waer den Raet van Colen den lantluyden ontboden hadde/ dat een yeghelick mocht sien van daen te comen/ ende in tijts zijn goet van daen te bringen.

Antwoorde vanden Ammirael op de clachte vandē Jesuyts.

De Spangiaerts nemē inne verscheiden steden.

Oock hebben de Spaignaerts int Hertoghdom van Cleve/ alleene tusschen de Lippe ende Isel ingenomen ende gheplundert/ dese navolghende Sloten ende Cloosters:

1. Het huys van Diessort/ toebehoorēde die van Willich/ Erfhofmeester/ sonder acht te nemen op de Sauvegarde die daer op ghestelt was/ dwelcke sy met alle tgene dat wt veel Dorpen daer op was ghevlucht/ geplondert hebben.

2. Het huys vā Bellinghof/ toebehoorēde die van Bernsau/ dwelcke t'wee stormen wederstaen hebbende/ metten derden wert ingenomen/ geheel gheplundert/ ende alle die daer in waren/ vermoort.

3. Oberenbergh/ toebehoorende de Heere van Marnholt hebben sy gheplundert.

4. Het Clooster van Schlenhorst gheplondert hebbende/ sy hebben d'Edel Joffers by een vergadert/ de cleederen wtgetrocken/ gheschent ende schandelic gehandelt.

5. Affelt/ toebehoorende den Heere van Deven/ wert gheplondert/ ende de mans werden wt een Thoorn neder int water geworpen.

6. Het huys van Gran/ toebehoorende de Lanthoofmeester Altēbochum

bochum / gheplundert / ende hebben sommighe persoonen met hem wech gevoert.

7 Hackenhuys toebehoorende den Heere van Ilf/gheplondert.

8 Impel/ toebehoorende den Heere van Diepenbroeck/hebben sy niet alleene berooft van beesten ende Graen/ende van ander dinghen/ maer oock den Voorhof afgebrant/ende een bevruchte vrouwe die op haeren tijt ginck/hebben sy den buyck opgesneden/ende tkint daer uyt ghenomen/ ende oock den Heere van Diepenbroeck ghevangen wech gevoert.

9 Kossau/ toebehoorende Goddart van Willich/ gheheel gheplondert.

10. Wenge/toebehoorende die van Gar/ende het Dorp Dornick/ gheplundert.

11. Het sterck Slot van Hind/ toebehoorẽde die van Willich/Heere van Gransteyn/ gerooft/ ende alle dat daer ontrent was gelegen/ afgebrant.

12. Het Clooster Mariedal geplondert/des gelijcx ooc het Clooster van Friet.

13 Daer en boven ooc alle de Dorpen/die gelegen waren int ronds vande voorseyde plaetsen/zijn gerooft geweest/waer sy over al groote moetwillicheyt bedreven hebben.

Desghelijcx ist ooc toeghegaen over al tusschen de Lippe ende de Rhur.

1 Sy hebben dan/als voren gesept wort/het Slot van Broeck geheel gheplondert/ ende een merckelicken roof in Gelt/ Juweelen ende Graen gecregen/ende metten goede Grave omme gesprongẽ/ als voren is vertelt.

2. Wewenhuys/die van Hueffen toebehoorẽde/ hebben sy geplondert/ende den Voorhof afgebrant.

3. Hueffen geheel geplondert.

4. Funderen/den voorhof in brant gesteken.

5 Bernbroeck/toebehoorende die van Hoffen geheel geplondert.

6 Insgelijcx Fuert den Voorhof/ toebehoorende Joris van Spburgh.

7. Het Slot Mamigh/toebehoorende de Weduwe van Capellen/ de Voorhof geplundert.

8 Het huys Eland/toebehoorende den Lantrost Wittenhorst geplundert/afgebroken/ende verbrant.

9 Mhernung/ toebehoorende die van Loutselraet/ tweemael vervolgens geplondert.

10. Insghelijcs oock Rhijnschenchuys/ gheleghen niet verre van Cleve.

11. Swartsenbergh / toebehoorende Munn van Valckenbergh/ Drossaet van Orsoy/geplondert.

12. Insgelijcx ooc Doznick.
13. Winnendale.
14. Het huys van Loche.
15. Het sterck Slot van Schulenburts beschoten/inghenomen eñ gheplondert: ende metten cortsten gesept / het Sticht van Werden eñ Essen verwoest ende gherooft / ende tusschen 'tbesluyt van de Lippe ende Rhur/hebben sy aen mans ende vrouwen alsulcken schande ende moetwillicheyt gebruyct/ende ooc in allẽ Hoven ende Dorpen so groten schade ghedaen/dat niet moghelick is om seggen.

Francisco de Velasco versoect openinghe vander stadt.

Van het innemen van de Stadt van Dorstem is voren vermaent/ dwelcke by dese navolgende maniere geschiet is: Op den 23. dach van November is daer voren gecomẽ de Spaensche opper artillerie Meester Don Francisco de Velasco/ ende heeft ten eersten aenden Burgemeester ende Raet vander Stadt ghesloten brieven gebrocht van den Opperveltheer d'Ammirael/ begeerende wt cracht vande selfde brieven d'openinge vander Stadt/ende het innemen van het crijchsvolc.

Antwoorde vanden Raet van Dorstom.

Nae dat de brieven gelesen waren de Burgemeester eñ Raet van Dorstom/hebbẽ geantwoort/ dat hun niet voegẽ soude sonder eerst de wete te doen/ ende bevel te hebben van haer Keurvorst ende Heere dẽ Aertsbisschop van Colen/ de poorten te openẽ oft eenich vreemt crijchsvolc inne te nemen/ gelijck sy oock meenden dat sy sulcx teghen het Crijchsvolck vanden Coninc van Spaignen niet en haddẽ verdient/ daerom

Die van Dorstom eysschen wtstel van vier daghen/ twelcke ghewepgert wort.

begeerende ten hoochsten wtstel van vier dagen/om binnen middelen tijt bescheet te halen: waer op hen terstont wert voor antwoorde ghegeven/ datmen haer niet en mocht/ noch en wilde een ure tijts van beraet geven/ daerom dat sy staens voets souden verclaren jae of neen/ of sy die Stadt wilden open doen / ende hen versoeck volcomen: ende in gevalle sy sulcx staens voets niet en wilden doen/ dat sy de middelẽ mede brochten/ ende voorhanden haddẽ/ waer mede sy voor der Sonnen onderganc/ meesters vander Stadt souden zijn / ende haer wille doen/ hoe nu dit innecomen soude geschien/ ende of dat ten besten aflopen soude/ lieten sy hen bedincken. Of nu wel daer tegen wederom gesept wert dat sulcx was een seer ongehoort versoeck/ dat tot die tijt toe inde selfde landen in tydẽ van Oorloge noyt en hadde gesien geweest/ als dat d'ondersaten sonder wetenschap van haren Lantvorsten souden Steden ende Sterckten open doen/ ende inde selfde sonder haer

Sy versoeckẽ wtstel van twee dagen.

wete souden andere laten innecomen/ daerom sy haer noch eens gebeden hebben/ dat sy hen souden gonnen ende gheven ten minsten twee dagen respijts.

Dorstom beleghert ende tgeschut gheplant.

Maer sy en hebben sulcx niet mogen vercrijgen/ maer de Gesanten zijn vertrocken/ ende het crijchsvolck wert in grooter menichte aen de Stadt gebrocht/ ende men heeft terstont met grooter macht begonst te graven ende te beschansen/ tgroot ghesthut gheplant/ ende begonst met negen so dobbel als halve Cortouwen/ vyantscher wijse de Stadt te be-

te beschieten. Als nu de ghemeyne borgerschap dit vyandich ghewelt heeft gesien/ ende met bidden ende smeecken niet en hebbē connen vercrijgen/ so hebben sy hen een weinich ter weere gestelt/ ende sommighe scheuten over de leger laten vlieghen/ op hope dat die Overste/ de sake beter bedinckende/ soude van het voorgenomen ghewelt afstant doen. Maer sy en hebben met de sachte middelen niet ghevanghen/ ende de Spaignaerts hebben met haer begonnen geweldich schieten allencen voortgevaren/ soo dat sy een groot pandt vanden mueren ende vesten vander stadt neder gevelt hebben/ in sulcker manierē dat sy den selfdē avent/ of sanderdaechs souden de stadt bestormen: gelijc sy ooc tot dien eynde terstont een schipbrugge over de Lippe geleyt hebben: ende op dien avent het Crijchsvolck gebrocht op de wallē vander stadt. Ende hoewel dat de Borgers de plaetse vanden afgeschoten mueren wederom vast gemaect/ ende tamelick teghen den storm versekert hadden/ ende ooc het crijchsvolc vanden Wallen afgedreven/ so heeftmen s'anderdaechs de stadt in sulcker manieren wederom beschoten/ dat niet alleene de gerepareerde plaetse wederom was ghebroken/ maer oock de gheheele Lipperstrate / tot aende Kercke toe de huysen soo seere verdorvē/ dat daer noch ooc op de Vesten geen mensche mocht blyven: eñ daer na de vyant de stormleeren genomē hebbende/ ende het crijchsvolck totten storm in orden staende / zijn in sulcken dapper aenstellen sonder ophouden obstinaet geweest / ende hebben ten laetsten op den Middach vyercloten inde stadt geschoten. Als nu d'arme verlatē borgerschap bedacht dat haer Lantvorst van dit vyandich voornemen niet en was onderricht/ dat hy ooc was redelick verre vander handt/ ende dat also metter haeste tegē alsulck machtich gewelt niet en mocht gestreden zijn totter ontsettinghe/ sy hebben tsamen raet gehouden op de bewaringe van haer lijf ende leven/ ende verschooninghe van haer arme vrouwē ende kinderen/ na gelegentheyt vander sake/ ende hebbē eenige van hen luyden wtgesonden/ om het presenteerē van eenich accoort te maken: waer op de voorseyde Overste Velasco inde stadt is getrocken met 1300. mannen/ die de sleutels ende alle tgewelt vander Stadt nae hem heeft genomen/ alle dwelcke niet en is geschiet sonder seer groote beswaringe vande arme borgerschap.

Dorstum geweldich beschoten.

Een schipbrugghe over de lippe gheleyt.

Vyerclooten inde stadt geschoten.

Dorstom opgegevē/ waer in gecomen is Francisco Velasco/ met dertien hondert mannen.

Als nu de Spaignaerts inde stercte van Reckelinhuysē gereet waren/ een deel van dien zijn getrockē na de Stadt van Dortmont/ waer sy begeert hebben openinge voor duysent peerde Ruyters/ ende in gevalle van weygeringe/ sy souden in sulcke manieren comen/ dat sulcks soude teghen haren danck geschien. Die van Dortmont hebben voor antwoorde ghegeven/ dat sy als een vrije Rijcxstadt tot ghebot vandē Coninck van Spangien/ of van zijn crijchsvolck niet en stonden/ baden daerom dat sy hen soudē ongequelt latē/ ende hebben haer toorns/ mueren ende Vesten beset: Maer de Spaignaerts zijn voor die reyse weder te rugge vertrocken. Niet beter en ist ghegaen int Graefschap

De Spaengiaerts treckē na Dortmont.

Verſcheyden ſteden vpden Spangiaerts gewonnen.

vander Marcke/ den ſteden Vnna/ Kam/ Lun/ ende Ham. Inſghelijcx iſt oock Lunckenhuyſe ende Herberum geſchiet/ dewelck meeſt al hebben belegert/ beſchoten/ oft anderſins deur dreygementen genoodicht geweeſt haer op te gheven. Ende hoe wel d'Aertſbiſſchop ende Ceurvorſt van Colen niet en heeft gelaten/ ſoo haeſt als men merckte dat de Spangiaerts de quartieren int Sticht van Munſter wtghedeelt haddẽ/ eenige van zijnẽ Raet met ſommige vandẽ Dom-Capitel vã Munſter te ſenden aenden Ammirael/ om hẽ te bidden eñ vermanẽ dat alle ſulcke dingen waren teghen d'ordonnantien vanden Rijcke/ ende maken ſouden den loflicken huyſe van Ooſtenrijck een ſeltſame naſprake/ nochtans hevet tſelfde luttel aengeſien gheweeſt/ maer het Spaenſche Crijgſ volc heeft daer en tuſſchen getrockẽ op de ſtadt van Bocholt/ ende de Loopſchantſen ghemaect tot aende Veſten vander ſtadt/ ende tgroot geſchut voor de ſtadt gebrocht / oock by nachte de Petarts aenden poorten ghelept/ ende hebben alle dingen vyandelicker wijſe gereet ghemaeckt om ghewelt te doen/ waer deur ſy d'arme Borgers tot behoudinge van haer leven ende van haer vrouwẽ ende kinderen in een ſchrick gebrocht hebbẽ/ die ten laetſten met ſeker conditien ende middelen hebben opghegeven/ deur dat ſy aenmercten dat ſy te cranck waren om ſulcken ghewelt te wederſtaen. Maer de gheaccordeerde conditien zijn haer vanden Spangiaerts qualijc gehouden geweeſt: waer wt voorder is ghevolgt dat int voorſeyde Sticht van Munſter/ meer ander ſteden/ als zijn Coeſſeld/ Borcken/ Remſdorp/ Halteren/ Dulman/ Ludunchuys/ Statloon/ ende Sudloon vervolgens zijn gedreycht/ beſchoten/ beſtormt ende ingenomen zijn/ ſulcx dat de hoverdie vanden Spangiaerts ſoo hooge is gheclommen dat ſy des Ceurvorſt Hofleger Ahaus genoemt/ ende Horſtmeir, waer nu alle gereetſchap om des Ceurvorſts hof te houden/ gebrocht was/ niet en hebben vrygelaten/ noch oock daer en boven de twee Sloten/ Werne ende Frede genoemt. Sy hebben ooc ingenomen tSlot ende plaetſe vanden Biſſchop/ ghenaemt Ottenſteyn/ jae dat meer is/ de Spaenſche Commiſſaris generael/ genoemt Contrares/ is voor des Biſſchops ooghen met een hoop Crijgſ volcx getrocken op de ſteden van Alen ende Brockẽ/ de ſelf de opgeeyſcht/ ende ſonderlinge de ſtadt van Brocken met looſe practijcken/ als deur tſenden van ſommighe inde ſtadt/ die haer ſeyden te weſen dienaers vanden Ceurvorſt/ int ſluyten vanden poorten/ ende andere Crijgſluyden die hen verborgen hielden inde graven vander ſtadt/ ende verſtaken/ de welcke de poorten ſouden ſien ſchoone te maken/ ende inne te nemen. Int voorſeyde Sticht van Munſter hebben haer oock op de ſelfde maniere moeten bewaren de ſtadt van Rene/ Warendorp/ Tolgt/ ende Senderhorſt/ gelijck oock alle d'ander niet beters te verwachtẽ hadden. Oſenbruggewert ooc opgeeyſcht/ ende wilden van hen hebben een verguldenman/ oft twee hondert pont gouts. Sgelijcx wert dat Sticht Ba-

Geſantẽ van den Ceurvorſt ende Dom Capitel van Munſter vermanen dẽ Ammirael.

Bocholt by apointement overgegeven.

Meer ander Steden belegert ende ghewonnen.

Ottenſteyn/ Hofleger van dẽ Ceurvorſt.

Liſtige lagen op Brocken gelept.

Oſenbruggs opgeeyſcht.

denborne gherenſoent.

Dit Spaenſch Crijgſvolck en wilde niet ghedoogen/ inde plaetſen daer ſy ingelaten werden/ dat eenighe borghers oft onderſaten/ ſouden haer eyghen Coren aentaſten/ om tot de nootdruft van haer huys te doen malen/ maer ſy hielden dat voor haer eygen proviſie/ ende dwongen den armen huyſman elders daer coren was tſelfde te gaen coopē. Sy en wilden geen bruyn/ maer wit broot ende Hamelvlees eten/ eñ wijn hebben om te drincken. Sy ſeyden claerlick datmen ſchuldich was haren Coninck te helpen tegen zijn onghehoorſame onderſaten/ als een medelitmaet vanden Rijcke: waerom oock behoorlick was/ datmen haer ſoude herberge/ ende haer nootdruft geven. *Strafheyt vā de Spāgiaers tegen de Borghers.*

Sy wilden in allen plaetſen vry openinge hebben/ ende alle autoriteyt hebben om na haer geliefte thoochſte woort te voerē ende tſeggen hebben.

D'Evangeliſche ende andere dreygden ſy wtter maten ſeer/ gelijck ſy oock deden den Graue vander Lippe/ ende den Graue van Bentheim/ wien ſy oock hebben afgedrongen de Heerlicheyt van Wenelickhoue met meer ander. Als den Querſten La Berlotte wert geſeyt dat hijt een weynich ſoeter ſoude aēſtellē/ want de Creitſ vorſtē ſouden deſe moetwillicheyt/ inlegeringe/ ende dadelicheden qualijc nemen: de ſelfde heeft met vingeren op een koe gewesen/ die rechte voort inde legher geſtaen ende geburlet hadde/ ende met deſe ſchimpige woorden/ geantwoort: ſo luttel als wy die koe ontſiē/ ſo luttel vreſen wy oot de Creyts of Rijcſ vorſten. Des gelijcx als eenige geſanten van groote Vorſten aenden Aummirael gheſonden werden ende haer affcheyt hadden/ de Spangiaers hebben achter haren rugge ghelachen/ Eſels ooren ghemaect/ ende haer tongen wtgeſteken/ ende ſpottelic na geroepē Lutherano/ Lutherano. *De Graven vander Lippe eñ Bentheim gedreycht.* *Schimpige antwoorde van La Berlotte.* *Spaenſche ſnoodheyt*

Daer en tuſſchen ende te wijle dat de ſtadt Rijnberck was belegert/ eñ in luttel dagen gecomen in handen van den Spangiaerts/ naer dat alle tbuſcruyt/ tſamen metten coren/ daer in tſelf de bewaert wert/ deur een ſonderlinge ongeluck onſteken ende wech geſprongen was/ hebben oock de Staten vande vereenichde Nederduytſche landen haer crijgſvolck opghemaent ende vergadert op de frontieren tuſſchen de Wale/ Rijn ende Iſel/ ende Schinckenſchans waergenomen: ſy hebben oock ſommige plaetſen ende geweſten van Cleve inghenomen/ om dat haer de vyant niet en ſoude te na by comen/ ende haer Veltheere de Prince Maurice heeft zijnen leger geſlagen ontrent ende beneden d'abdie van Elten/ ontrent een mile van Emmerijck: waer hy den vyant heeft in tvelt verwacht/ die hem daer vooren niet en hadde gewacht: maer als hy mercte dat de Staetſche legher niet en wilde op breken/ noch voor haer wijcken/ hy heeft zijnen anderen hoop weder te rugge ontboden/ ende hem wederom by een vergadert/ ende is voorts metten gheheelen hoop voor het cleyne ende crancke ſtedekē Deutecom getrocken/ waer *Der Staten Leger vergadert zynde wort ghelegt beneden Elte.* *Deutecom belegert ende gewonnen.*

van vooren is vermaent. Of nu schoon de Prince Mauris heeft voor seker ghehouden/dat de vyant niet en soude hem onbesocht gelaeten hebben/als de gene die niet ouer ee cleyne half mile voor hem moest ouertrecke/ ende de Staetsche soldaten hem oorsake genoech daer toe hadden ghegeuen/so is hy nochtans sonder eenich Schermutselen voortgetrocken/ende heeft tvoorseyde stedeken den derden dach gecreghen. Also hy nu maer een cleyne mile was van Doesburch op d'Jsel gelegen/welcke stadt/die geheel swack was/de Spangiaerts meenden also haest op de selfde maniere in haeren handen te cryghen/ ende aldaer de passagie te neme ouer de voorseyde Jsel/ende wyder deur de Veluwe voor Vtrecht te comen / is terstont de Prince Mauris met zijnen leger opghetrocken/ende heeft hem gelegheert voor de voorseyde stadt/ ende de selfde voor so vele als den tijt lyden mocht/ ghesterct/ ende den vyant daer verwacht. Maer als de Spangiaert zijn coomste vernomen hadde/so heeft hy daer ontrent acht dagen stille geleghen/ende is ten laetsten/der Staeten leger onbesprongen laetende/met hoopen gae legeren int sticht van Munster/ ende heeft daer als vooren is ghesept/ al inne genomen/ende d'arme boeren geheel verjaecht of dootgeslage. Daer en tusschen hebben de Staetsche crijgslieden een redelick groot deel van haer vyande te voet ende te peerde dootgeslagen ende gevangen/sonder van haer yet anders te moghen vernemen/dan datter onder hen groot gebreck was van gelt/ ende dat veele van henluyde souden van armoede verloopen ende sterven.

De Prince Mauris slaet zijnen Legher voor Doesburg.

Daerna is de Prince Mauris getrocken voor Emmerijc/en heeft de Spaensche garnisoene daer wt gedreven/ende de selfde stadt weder gestelt in handen vanden Hertoge van Cleue haren Heere. Ende om dat de jonstighe leser soude moghen van allen saken beter onderwesen zijn/ende aen tvoorgaende verhael min twifelen / ende sien wat de meeninge is aen beyden syde/ so heeft my goet gedocht hier by te voegen tghene dat de voorseyde hoochheboren Prince Mauris heeft ghescreue aende laetst vergaderde Westfaelsche Creytstaten binne Dortmont/ende oock tgene dat d'Ambassaet vanden Keyser Carolus Nucelius, heeft aengaende dit rasen ende wueten aenden Ammirael van Aragon geschreven/wtten Latijn ouergeset.

Emmerijc gewonnen ende zijnen Heere wedergegeve.

Copye vanden Sendbrief vande Prince Mauris / gheschreven aen de Westphaelsche Creitsstaet/ binnen Dortmont vergadert.

ONsen vriendelijcken dienst/ ende alles goets is tot uwen besten/ Welgeboren/ cloecke/ Eerenveste/ hooch gheleerde/ wijse en voorsichtighe vriendelijcke lieue Oom/ende oock besondere lieve ende goede Vrienden.

Die vanden Weſtphaelſchen Creyts tot Dortmont vergadert.

Vrienden. Wy hebbẽ vernomẽ dat E.L. eñ ghy als Medelitmaten/ ende geordonneerde Geſanten vanden Nederweſtfaelſche Creits zijt nu ter tijt vergadert binnen de Stadt van Dortmont/ om aldaer met malcander te raetſlagen ende beſluyten/ by wat middelen dat voortaẽ 't Lant vanden Rijcke ſoude mogẽ onbeſchadicht ende onbeſwaert blyven/ niet alleene van deſe vereenichde Nederlanden/ maer ooc van het crijchſvolc vanden vyanden: ende ooc deur wat middel dat de ſteden/ die van beyde de crijchvoerende deylen den nagebueren Keurvorſten ende ander Vorſtẽ toebehoorende zijn ingenomẽ/ ſouden mogen haeren natuerlickẽ Heeren weder gegeven/ ende geruymt worden: Alle dwelcke ons heeft geheel aengenaem geweeſt te vernemen. Eñ hebbẽ daerom E.L. ende u luyden ons vriendelicke ende ionſtige meeninge niet willen verholẽ houden/ hoe dat die ſeer hoochweerdige eñ Hoochgeboren Vorſt de Heere Erneſt des Heylighen Roomſchen Rijcks in Italien/ ende Keurvorſt/ etc. Onſer genadiger Heere/ aenden Heeren Staten ghenerael van deſe vereenichde Nederlanden heeft doen verſoecken/ om een ruyminge vander ſtadt van Rhijnberck: Waer op de meer voorſeyde Heeren eyndelic gereſolveert ende gesloten hebben/ dat ſy de ſtadt van Rhijnberck den voorſeyden ſeer hoogen Heere de Ceurvorſt ſouden ruymen/ ende goede borge ſtellen ende verſekeringe doen dat voortaen van haer Crijchſ volck geen Steden ſullen op des Rijcx bodem ingenomen/ noch yemant daer op beſchadicht worden/ in ghevalle dat uwer genade ende de Vorſten ende Heeren/ ende eenſaemlick de Lidtmaten van deſen Neder Weſtfaelſchen Creyts/ willen borghe blijven dat de vyanden ende wederpartie vande voorſeyde Heeren de Staeten de ſteden ende ſtercten ſullen des gelijcx oc ruymẽ ende verlaten die ſy op des Rijcx bodem hebben ingenomen/ ende geloven willen dat ſy voort aen geen ander ſullen innemẽ/ oft oc geẽ ander ſterctẽ daer op bouwen/ Sulcx dat E.L. ende u op deſen tijt van des wegen niet voorder en ſtaet te beſorgen of te vreſen:

Conditien op het wedergeven vã Berck.

Ende na dien dat de meer voorſeyde Heeren Staten / de voorſeyde Stadt van Rhijnberck den Heere de Keurvorſt niet en hebbẽ ontrocken/ maer de ſelfde haren vyant met gewelt afgenomen/ ende daerom de ſelfde ſouden mogen met goet recht inhouden: des niettemin zijn de ſelfde goetwillich om op de voorſeyde conditien de ſtadt wederom te ſtellen in handen van haer natuerlicken Heere: Alſo wil oock de reden nae ons goetduncken wel eyſſchen/ dat de vyant oc wederom ruyme ende wedergeve de Steden ende ſtercten die hy op des Rijckx bodem niet de voorſeyde Heeren de Staten/ maer des Rijcx vorſten haren natuerlicken Heeren/ tegen d'Ordonnantie vanden Rijck/ heeft ontweldicht/ ende geheel onverwacht/ ende oc tegen ſijn gelofte ingenomen. Want ſoude der tegenpartije vande meer voorſeyde Heeren de Statẽ gedoocht ende toegelaten worden / tegen haer crijch te voeren ende te beſtadigen wt de ſteden ende ſtercten onder het rijck gelegen/ ſo connẽ

Het recht van den Statẽ op Rhijnberck.

E.L. ende

E.L. ende ghy als verstandighe luyden wel dincken dat de voorseyde Heeren de Stat en verstaen souden/ dat tselfde haer niet min/als haer vyanden soude toegelaten worden / dwelcke wy E.L. ende u wt een sonderlinge vrientschap/ende wt goeder hertē niet en hebbe willē verholen houden / om dat wy de Keurvorsten ende Vorsten des heyligen Rijcx/ ende E.L. ende u souden beweghen/ ende der selfder welvaert Vrede ende ruste van herten geerne sien/ende willen tot onderhoudinghe ende voorderinge van dien/ na ons vermogen alle voorderinghe ende hulpe geven. Wy bidden met dienst vriendelicke ende gonstighe bede/dat sy de swaerheyt vander saken willen aensien/ende in sulcker manieren daer op resolveeren ende sluyten/ als sy tot onderhoudinghe van d'algemeene Vrede ende alle gebuerlicke vrientschap/sullē vinden nut ende van noode te wesen/ende willen E. L. ende u hier mede den Almachtigen tot onderhoudinge van een langeduerende gesontheyt/ eñ alle voorspoet bevelen. Wtten Veltleger op de Geldersche weert/ desen laetsten van September inden iaere 1598.

Coppye vanden brief vande Heere Kaerle Nutzels van Sonders buehel/ Ambassaedt vanden Keyser/ geschreven aen Franchois Mendoza/Ammirael van Arragon.

Vermaninge aenden Ammirael vā Arragon/ deur dē Ambassaet vandē Keiser.

Vwer G. wetenschap is genoech ende wel kennelick/wat ick laetst/ voor de tweede reyse/ende eerst inde Stadt van Gelder/doē sy met haer heyrcracht desen lande was nader ghecomen/ende doen ick daer wt sonderlinge bevel ende opgeleyde Commissie vande K. M. was afgeveerdicht om te handelen het huwelijck van Loreine/ende vanden hoogvermaerden Hertoge van Gulic/Cleue/ende vandē Berge/mondelinghe met V. G. gehandelt hebbe/ende haer te kennen gaf/hoe ontrouwelijck datter gedaen was/teghen de voorseyde Hertoge: aenghesien dat de stadt van Orsoy inden lande van Cleue was ingenomen/eñ dat des Coninx crijgs volck/hoochmoedich/gruwelijck/geheel onbehoorlijck/als roouers/moorders/ende vyantsche wyse/niemant noch aen lijf/noch aen goet gespaert hebben: ende of ick wel op so vriendelicken toeseggen/treffelijcken conditien of bespreck/eñ gedaen gelofte/ (ic swige hier noch wat met de voorseyde Vorst/ende S. K. G. met segel en brieven becrachticht is gheweest) dat te weten de Stat van Orsoy soude corts binnen tien/of ten lancsten twintich dagen soude wederom gheruimt worden/ende dat naer het winnen van Rhijnberck/alle het crijs volck soude terstont wt desen lande gelept worden: maer hoe wel ick op dien tijt tselfde gheheel voor alsulcx gehouden hebbe/ende tgene

dat alsoo met Vorstelijcke waere woorden ghelooft was/ dat daer aen geen faute zijn soude/so moet ick nochtans bekennē/dat ick mijn meeninge seer bedrogen ben/die niet anders dan eē naecte gelofte ende toeseggen/sonder eenich navolghen ghesien hebbe/ende dat noch meer is/ niet anders dan de contrarie van diē/ende een enckel vyandich beginnen bevonden hebbe. Want ghy zijt daer na selfs van d'een stadt nae d'ander getrocken ende ommegherepst/van dewelcke eenighe zijn met gewelt ingenomen/ende sommige op een groote somme gelts/ende seker lijftochten gestelt ende gebrantschat geweest:gelijc ick selfs in persoone gesien hebbe/doen ick wederom gecomen ben int hof van Gulic/ hoe dat sommige noch ingenomen/ende sommige niet anders dan by vyantscher wyse/gedwongē werden voeragie ende victaille te beschicken. Maer wat aensien dat alle sulcke dingen sullen vercrijghen bydе K. M.(wt wiens naem ende bevel totter bescherminghe van dit lant vanden Hertoge ick hier moet blijuen)ende oock niet alleene byden anderen Vorsten van Duytslant/maer ooc van geheel Europe(denwelcke tselfde alle gelijc aengaet)iae hoe beweghelijck dat sal in haer ooren clincken/dat sullen lichtelijc mogen bedincken de gene die haer Jurisdictien ende Lantschappē voor dergelijcke verdruckinge/ende geweldich ouervallen/geerne verseкert ende bevrijet sagen. Beyde de Vorstelijcke huysen/ Loreine ende Cleve/ worden nu deur middel van huwelijck tsamē gevoegt:des gelijcx wordet huys van Loreine deur dergelijcke swagerschap/metten Coninck van Vranckerijck verbonden/eñ in dit geweste is ooc een na maegschap tusschē veel Vorsten. Dat nu de selfde niet en souden voor thooft geslagen zijn/noch ooc de wonden/die noch niet wel en zijn genesen/niet en souden vernieut worden(dwelcke ick/als een die goet Spaensch is met goeder meninghe te bedincken geue)staet wel te achten. Als nu dese Catholike Vorst/die de Catholike Religie/met sulcken neerstichept/vuer ende swaere oncosten/onder alsulcken storm van menigerande ketterien bewaert ende onderhouden heeft/aldus met voeten vertredē/ende vernielt wort:als men dē vyant laet onbevochten liggen/eñ de geheele macht vandē crijch/eñ tschuym van boeuen dat ouer al wijt ende breet by een is vergadert/ heeft wtgeschut ouer des Conincx maegschap:als de Kerckē gerooft/de Cloosters geplundert/de geestelicke persoнē qualic gehandelt/de geestelicke maechden ende nonnen gheschent worden/ende dat alle tghene dat tot Gods dienst behoort ende ghewyet is/met voeten getreden wort:als oock de Gesanten die volgende aller volcken rechten behooren versekert te wesen/openbaer gewelt wort gedaen/ gelijck nu luttel daghen geleden den Rhijnstroom ofvarende nae Cleve / my selfs/ende ander Vorstelicke Gesanten is ghesciet: Wie en soude daer wt niet sien of mercken/dat sulx alle is streckende tot een verachtinge principalic eñ achterdeel vander Religie/ick swijge noch om dat my tot mijn behoet sulcx sonderlinge te doene staet/ dat principalic d'eere ende den naem

Ghelooften by dē Ammirael gedaen/ maer qualijc gehouden.

D'Ammirael gaet selfs de steden ende plaetsen innemen eñ brantschatten.

D'Ambassaet dreygt hem mettē Keyser/ ende ander Duytsche Vorsten.

Dreygt hem oock metten huyse van Lorepne ende Vranckrijck.

Berispt den Ammirael dat de vrīendē erger ghehandelt wordē dā de vyanden.

Dat den Gesanten gewelt gedaen wort.

Prijset huys van Oostenrijck.

vanden loflicken ende seer vermaerden huyse van Oostenrijc (dwelcke na tseggen vanden Historien tot nu toe/ deur gerichtichept/ sachtmoedichept ende oprechtichept/ in zijn doen en laeten wandelende/ geluckich is geweest/ ende met een sonderlinge voorsichtichept heeft beneerstict/ dat ooc den openbaren vyanden/ op dat ic swijge den vrienden/ gheen quaet vermoeden soude achterlaten/ als oft met onbehoorlicke oorloge ommeginge) deur dese sake besmit/ ende by menich man inden haet gebrocht/ ende veracht gemaeckt wort: ende dat niet alleene tegen den Coninck van Spaignen/ maer oock teghen d'aenrichters van dit gruwelick iammer/ ende onbehoorlic gewelt selfs Gods wraecke en straffe seer haest moet verweckt worden? Liever segt my nu/ wat soude doch voor een geluck of segen daer deur te hopen zijn? daer deurgaens niet en is versekert de vrienden harter dan vremde gehandelt waren/ en de vrient erger dan de vyant/ de beschuldige ende onschuldige/ de goede ende quade in gelijcker graet gehouden worden. Op dat ic nu mijn opgeleyde ampt soude genoech doen/ ic ben van meeninge/ dese droeue en den geheelen H. Rijcke schadelicke handelingen/ gelijc die geschien/ seer onderdanichlijck de K. M. te kennen te geven. Bidde voorts V. G. seer ernstelick/ dat sy haer wil schicken om alle voorder overweldinghe te doen ophouden/ d'ingenomen steden/ sloten ende plaetsen den Hertoge van Cleve weder te geven/ ende dat het Crijchsvolck elders ghevoert sy/ de gedaen schade wedergekeert sy ende geen oorsake tot meerder ondergane gegeven sy. Alle dwelcke hoe wel dat in hem selven met recht ende reden sal geschien en ooc u V. G. tot eenen lof ende naem dienen/ so sal ick nochtans op de vertooninge van deser saken een goede ende beleefde antwoorde verwachten. Ghegeven tot Cleve/ den laetsten dach van October/ inden iaere 1598.

Dat God sal wreken tquaet dat de Spangiaers bedrijven.

Vreyght hem dat hy den handel sal aen de K. M. schrijven.

Ende of schoon in dit cort verhael alree so veel verclaert is/ dat een eere tavelende/ ende sonderlinge Duyts herte/ van dese dingen voorder te lesen niet alleene een verdriet/ maer oock eenen strick mocht crijgen/ ende alsoo onnodich mocht geacht worden/ den ionstigen leser langer op te houden/ nochtans gemerct dat dit Spaensch crijchsvolck/ na alle tot noch toe bedreven onwtsprekelicke schanden/ lasteren/ boosheden/ gruwelen/ ende verwoestingen/ met geen ander schijn en weten dese dingen te bewimpelen/ dan dat sy wtgetrocken/ iae namentlijc wtgesonden zijn/ om d'Apostolike Catholijcke Roomsche Religie over al wederom op te richten ende onder bedwanc te bringen/ gelijc die over hondert ende meer iaren in Duytslant gebruyct is geweest/ so hebben wy met luttel woorden/ ende voorgaende behoorlicke reverentie haer schone deuchden int corte als op een tafereel beworpen willen/ ende tsamen setten/ den genoemden Catholijcken tot een achterdincken/ ende den Evangelischen tot een waerschouwinge/ ende voorsichtichept/ ende om mannelick hen daer in te spiegelen.

Voorsaecke waerom dat de Spāgiaers wtgesonden zijn.

1. Ten eersten/ sy hebben bydе Stadt van Wesel onderscheydelick

borgers

borgers ende boeren aenden hals opgehangē/ende alſo half gewurcht eenige uren laten hanghen.

2. Item ſy hebben veel boeren/eenige aende handen/eenige aende voeten/ende ſommige aende mannelichept opgehangen.

3. Seer veele hebben ſy thol vanden voeten voor tvyer wtgebrant/ende anderſins in menigerhande maniere metten vyere gepijnicht.

4. Int dorp van Reeck hebben drie arme boeren by een wilghen-boom gelijc wiltbraet aen een ſpieſſe gebonden gheweeſt/ende werden aen tvyer gebraden/ van alle gewelt ende gruwelicke vrouwecrachtē/ ende maechden ſchendinghe/ten is niet moghelick die met woorden al tſamen te vertellen/maer wy willen die met deſe eenighe exempelen op haer beloop laten. Seven Spangiaerts hebbē dē Richter van Duel-man in eenen ſtoel gebondē/ ende zijn huyſvrouwe voor zijnen oogen/ deene vooren ende d'ander na iammerlijck geſchent.

De ſorten vande tormē ten die ſy den mannen aen gedaen hebbē.

Tgewelt dat ſy den vrouwen aengedaē hebben.

5. Inſgelijcks hebben ſy een ionck meyſken genomen/eñ aen vyer ſtecken in d'eerde geſlagen handen ende voeten gebonden/ ende totter doot toe ſchandelic gebruict.

6. Opt ſlot van Broeck/ naer dat ghewonnen was hebben ſy een maecht metten hayre aen eē dagge gebondē/dien ſy metten aengebon-den hayre hebben in d'eerde gheſteken/ ende hebben daer na de ſelfde vercracht.

7. Naer het innemen van tſlot van Bilichoue/ ende ander huyſen van Edelluyden/en iſt niet ghenoech geweeſt dat ſy veel eerlicke vrou-wen ende dochters geſchent hebben/maer ſy hebbē de ſelfde noch daer en bouen naeckt oncleet ende in een grooten hoop wtgeſchudde bedde-pluimen op haer hoofden geſtelt/de beenen om hooge gehouden/ende voorts daer mede alſo gheleeſt/dat gheen eerlijc man daer af behoort te ſpreken.

8. Item een Spangiaert / heeft een eerlicke vrouwe naer dat hy haer ſchandelijck vercracht hadde/gedwongen dat ſy zijn roede moeſt inden mont nemen ende ſuygen/ghelijck een kint zijn moeders borſt.

9. Inde plaetſen daer ſy d'ouerhant hadden/dwongen ſy de Moe-ders haer dochters die wech gegaen waeren weder te halen/ ende hen te leveren/om te volbringen haer ſchandelicken luſt.

10. Tot Giſchlich/doen ſy een vrouwe vercrachtē wildē/ende dat ſy haer daer teghen ſtelde: ſy hebben die ſelfde met een rapiere tuſſchen de beenen ingeſteken/ende alſo haer ende haer vrucht tleuen genomen.

11. Op meer plaetſen hebben ſy de bevruchte vrouwen den buyck opgeſneden/d'onvoldragen vrucht wtgenomen/ende een ander jonck kint van een iaer out/ metten cop in zijn moeders buyc geſteken/ ende in zijn moeders bloet verdroncken. Op veel plaetſen / hebben ſy bor-ghers ende boeren tgheheel lijf vol ſneden ghegheven ende deurſteken/ gelijck een cleermaker een cleet pikeert of deurſnijt.

12. Den Statbode tot Weſel/ doen hy tot haer begheerte hen den

wech gewesen hadde/hebben sy in stede vandẽ besprokẽ loon/de hant verminct/ende noch anders deerlijck gequetst.

13. Ja sy en hebben oock hen niet onthouden van sonderlinge vrouwen ende dochters / maer hebben de self de niet teghenstaende dat sy melaetts waren/in geheel gruwelicker wijse gheschent/ende tot haren wille gedwongen/ghelijck ghesciet is int Gasthuys ende clooster by Bercken voor lãhede/sulcx dat veel Edel ende ander eerbaer dochters/ om sulcke noyt ghehoorde smade ende schande te ontgaen/ secretelijck daer wt geloopen zijn.

Eē burgmeester deursteken zynde / zijn dochter wert neffens zijn doot lichaem geschent.

14. Also hebben oock eenighe Spangiaerts tot Borholt een Burgemeesters dochter met gewelt willen dwingen/ende also de Vader te na gaende quam/eñ sulcx beletten wilde/sy hebben den vader terstont deursteken/ende niettemin met d'ellendighe dochter/ by haer vaders doot lichaem haer schandelicke wille volbrocht.

Oock sal de ionstige leser weten/dat daer en tusschẽ ende tot op desen dach niet en heeft gehouden/maer de Spangiaerts hebben geheel nievvelick int Hertogdom van Cleue inghenomen de stercke plaetsen/

Kalckeren/ Gogh ende Gemey ingenomen.

Kalcker/Goch ende Gemey/eñ oock luttel dagen geleden/deur bevel vanden Ammirael met 300.peerden gecomen voor Cleue/daer nu de Hertoge zijn Hof houdt/denwelcken t'vrouken Sybille gehoor gevende/sy hebben begeert eenich volck daer inne te legghen/maer sy souden den Hertoge tslot vry laeten/dwelcke hen voor die reyse gheweygher wert:waerom dat sy met lacchenden monde/ende veel smadighe spottighe woorden afghetrocken zijn/maer zijn vijf daghen daerna weder gecomen/segghende dat sy vanden Ammirael bevel hadden/noch eens te eysschen d'openinge vander stadt/ende in gevalle van weygeringe/ datmen soude moeten ander middel soecken.

Ende tot meerder bescheyt/sal de leser weten dat de Aertshertoghe Albert aen t'voorseyde t'vrouken Sybille/des Hertogen van Cleue suster van date 15.Septembre wt Nivele is schryvende onder ander dese woorden: Ende aenghesien dat wy geoorsaeckt worden een mael de

Aertshertoge Albert gheeft hier zijn meeninghe te kennen.

Co.M.ende V.L.rebellen met wapenen aen te tasten ende besoeckẽ/ ende den rypelijck geslotẽ Raet na den tocht ontdecken moeten van opsulcker manieren de sake also aen te stellen/dat sal V.L.soo wel als ons vriendelicke seer lieue Rechtsweer/niet anders als in tbeste verstaen/etc.

De Spangiaerts achtẽ seer luttel des Keysers mandementen.

De Spangiaerts hebben oock onlancx onder haer gewelt gebrocht Essen/Hattingen ende Lennept int Hertogdom vanden Berghe: de K.M.soude gereet aen dese verscheyden Placcaten van vertrecken ende anders hebben afgesonden/waer op sy niet met allen en achtẽ/ende daer wert voor seker geseyt/dat een post van Brussel met brieuen aenden Ammirael gesonden/van het Staeten volck was afghevvorpen/ inde welcke geseyt wert/dat d'Ammirael soude metten innemen vande Hertogdommen van Gulick/Cleve ende vanden Berge neerstich

voortvaren/

voortvaeren/ende daer in hem niet en ſoude laten beletten.

Als nu ouer deſe voorſeyde verdruckinghen aenden Veltheere gheclaecht wort/tot nu toe en is daer op geen ander antwoorde ghevolgt/ dan dat alſo binnen Bruſſel byden Raet geſlotē is geweeſt/men ſoude geduldich zijn/Daer ſoude noch yet goets wt volgen:maer d'Ammirael doet altijts contrarie tgene dat hi geloeſt ende toeſeyt/dwelcke hi daer na wil verſchoonen ende verantwoorden met te ſegghen/de noot en heeft geen wet. Item den dienſt ende nootdurft van God ende vanden Coninck van Spangien/eyſſchen ſo vele/dat hy zijn woort ende gheloſte niet en can/noch en darf houden. Dwelcke ſonder twifel een yeghelick eere ravelende Duytſch/die dat hoort of leſet/ſwaer valt te hooren datmen alleneen mett enRijcke vander duytſche natie/ſoude de gelegentheyt winnen ende dat alſo ſouden comē onder alſulcken ellendige dienſtbaerheyt ende Jock van het hof van Bruyſſel/Vorſtē ende Staeten vanden Rijcke/dien men ſoude maten ende Ordonnantie geven/van die ſeer coſtelicke land ende Religions vreden/alle goede rechten/ende alle oude vryheden van ons lieue Vaderlant te verloochenen/ ende te laeten worpen geheel ouer hoop:daer toe is principalick ſtreckende de meeninge vanden Spangiaert/ende daer op is ooc haer ſeer lange begeerde Monarchie/ende ongemetē begeerte vander heerſchapie van geheel Europe haer opſicht hebbende. Daeromme ende ten eynde dat de ionſtighe leſer hier wt ſoude euen wel int corte verſtaen/ hoe dat de Spangiaerts niemant en ſpaeren/ende noch trouwe noch geloſte houden/ia oock nu de ſelfde verderuen/dien ſy eertijts byſtant gedaen hebbē/ die nochtans haer Religie ende geloone toegedaen zijn/ ende daer en tuſſchen den naem willē hebbē/ dattet henluydē is gedaē om de hantveſtinge ende bewaringe vande Roomſche Catholike Religie/ſo can een yegelic by hem ſelven lichtelick de rekeninghe maken/ ende ouerſlaen/als de Catholike Roomſche Religie alſo ruwelick gehandelt/ende de Catholike in ſulcker manieren geroſcampt worden/ wat willen dan d'Evangeliſche duncken dat ſy verwachten moeten? So ſal dan een yegelick vroom Chriſten hem daer aen ſpiegelen/ende in hem ſelven gaen om te bedinckē wat in deſen gevalle ſal van noode zijn deur een aenleydinghe van het predicken tot leetweſen/ende om te mogen reſolueren/hoe hy hem voort aen moet inde ſake ſchicken/ende met Godt verſoenen deſe gramſchap die ouer Duytſlant ſo ſeer is ontſteken/ende met geduldicheyt ende ſtantvaſticheyt/ſiē hoe dat hy deur alle voorcomende iammeren/deur middel van Gods hulpe ſal mogen dringen/ende dan daerna ſal mogen nemen een onverſaecht herte ende cloecken moet/om hem ſelven / zijn wijf ende kinderen ende zijn lieue Vaderlant tegen alſulcke gruwelicke tyrannen/moorders ende landdwingers/met gewillige tegenwoordicheyt/lijf/goet ende bloet te beſchermen/der gelijcke gewelt af te dryuen/ende voor hem ſeluen/ende d'al gemeene welvaert ende vryheyt Ridderlijck tot de laetſte druppel

Antwoorde vanden Ammirael aende ghene die haer clachtē doen.

Waer toe de meeninge vā den Spangiaerts is ſtreckende.

Goede vermaninge aen den Chriſten Leſer.

Dinghen die goede Lantſaten behooren te doen teghen de tyrannye.

bloets toe te strijdē/ende eyndelic veel meer wenschen met lof te sterue/ dan hem den genen die noch trouwe noch ghelofte houden/deur versaechtheyt ende onbehoorlick schrick onderdanich te maken / ende in haeren handen ende gewelt te vallen.

Aengesien dat vooren verstaen wort/dat de Capiteyne van t'Spaensche crijchsvolck/haer vyantsche handelinge tegen de landen vanden Rijcke willen verantwoorden/met te segghen dat also inden Raet van Bruyssel is gheslotên/ende oock dat gheheel onlancx den Spaenschen Veltheere soude wt Bruyssel ernstelijck bevolen zijn/als vooren is geseyt/dat hy metten inne nemen vanden Hertogdom van Gulic stracx soude voortvaeren/ende hem niet laeten beletten/noch af keeren/ ende dat daerom de leser soude by auentuere begheeren te weten wat doch voor alsulcken Raet tot Bruyssel waere/so heeft my goet gedocht/daer af eenich bescheyt te geven/waer deur de leser sal weten/dat indē voorseyden Raet noch sommighe sitten vande gene/ oft immer haer naecomers/die eertijts tot de gruwelicke tyrannie vanden Hertoge van Alve/ende alle de voorleden bloetstortingen inde Nederlanden/raet ende daet ghegeuen hebben:die niet beters int herte ende sin hebben/ gelijc men nu by experientie bevint/dan alle tgene dat voortijts des Hertogē van Alvē gehuerde bloetraet was belast/ende in haer Instructie hadden/welcke Instructie inde navolgende articlen ende punten is begrepen/ ende wtten Spaenschen Originael tot Antwerpen inde Camer van Vergas/President vanden voorseyden bloetraet/ten huyse van Marcus Nunnis is gevonden ghewee st/wt cracht vande welcke alle de gene die haer leuen/haue ende goederen verbeurt hebbē ende metter daet veroordeelt zijn ghewe est/ daer inne begrepen ende ingelijft zijn: welcke articlen int corte aldus luyden:

Wat volck in dē Raet sittet tot Bruyssel.

Articlen van de tyrannie in Spangien geordonneert.

1. Sy sullen verbeurt hebben lijf/ have ende goet/alle de ghene die over eenige iaren aengehouden ende daer deur vercregen hebben/ dat gheen Spaensch of vreemdt Crijchsvolck inde Nederlanden blyven soude.

2. Alle de Stēden ende Staten vande Nederlantsche Provincien/ die tegen de nieuwe Bisschoppen/ ende d'opgestelde Inquijsitie/ hadden requeste overgegeven/ende om versoetinge vande wtgegaen placaten gebeden hadden.

3. Insgelijcx ooc d'Edeldom die tegen d'Inquysitie ende Placcaten/requesten ende schriftelicke vertooningen hadden over ghegeven/ ende oock alle de ghene / die de voorseyde requesten hadden voor goet gehouden.

4. Alle Heeren/Edelluydē/Officiers/ Baillous/ ende Lantschappen/ende alle hooge Overicheden/tsamen metten Heeren de Gouverneurs/die de nieuwe opgestelde Predicanten toegelaten ende daer mede hebben gemeenschap gehadt/ende dat onder het decksel/dat den tijt doen niet anders mocht lyden.

5. Alle

5. Alle Heeren/Edellupden/Richters/Officiers ende Baillious inde Provintien/ende andere van wat staet of conditie die zijn mogen/ die haer met raet ende daet niet en hebben straex in tbeginsel gestelt teghen den Adel die de requeste overgaven/tegen de predicanten/ende tegen de beeltstorminge die daer wt is gevolcht/maer dese dingen merkende deur de vingeren gesien ende daer af verschrict hebben.

6. Alle die op dien tijt in Officie tot Antwerpen waren/ ende haer in tbeginsel met ten goetwilligen niet en hebbē gevoerht/ deur vreese van haer lijf en de goet/ ende met gewapender handt niet en hebben belet/ den Adel die de requesten was overgevende/het predikē ende beeltstormen.

7. Item alle de gene die hen vervoorderen te verantwoorden ende teghen te seggen/dat niet int ghemeene alle Ondersaten ende ingeseten vande Nederlanden / deur dese voorseyde wederspannichept ende opruer/ alle haer oude privilegien vryheden ende gerechtichedē verbeurt hebben / in respect datter luttel luyden vande selfde landen te vinden zijn/die haer in desen dinghen niet en hebben deelachtich gemaect/ eñ daer af onbeschuldich zijn / vande welcke het meeste deel zijn devoir heeft vergeten ende niet gedaen/gelijc sy wt cracht van Gods gehoorsaemheyt/ende van haren eedt schuldich waren te doene.

8. Alle de gene ooc die verantwoorden ende voorstaen daer in dat de Hertoghe van Alve geen Autoriteyt of macht heeft gehadt/t'landt te blooten/ende d'ondersaten arm te maken/ten eynde/ende om dat in toecomenden tyde dierghelijcke wederspannichept ende oproer soude mogen belet wordē/ ende sulcx alles achtervolgende na tvermogen eñ rijckdom vanden landen/wt welcke alle wederspannichept is voort gecomen/nae hen te trecken/ende in deser maniere tvoorleden verlies weder te verhalē/ ende dat afgevallen volc wederom tot gehoorsaemheyt ende ootmoedichept te bringen.

9. Item alle de gene die voorhouden ende meenen dat noch de Coninc van Spangien/noch zijn Gouverneur de Hertoch van Alve niet en betaemt/om ende van wegen dē opgeresen oproer ende wederspannichept/noch ooc in toecomende tyde geoorloft was/te doen/tegen dē eedt by hem gedaen/ende zijn geloften ende toeseggen te handelen/ het sy in gemeyne handelingen/Contracten/accoorden/pardoenen/schriftelicke getuygen/of by wat manieren dat zijn mach/ al waert ooc dat ghedaen waer ende gheschiet teghen de Ketters/ haer voorstaenders ende beschermers.

10. Voorts alle de gene die seggen ende voorstaen willen dat wijlen de Grave van Egmont/Hoorn/ende andere Heeren/ Edellupden/ende Lantsaten vande Nederlantsche Provintie teghen recht ende reden gedoot zijn/of datmen niet nae recht met hen heeft gehandelt.

11. Item alle de gene die de Heeren ende Edelmannen/ende ooc de lantsaten die wtten lande onder dien schijn gebannen / oft andersins daer

daer wt vertrocken zijn/ al of sy haer verraderſche wijſe tegen dē Coninck van Spangien/ende t'Vaderlant vergrepen hadden/ eenige jonſte/ of goet herte/ of vrientſchap beweſen hadden/ oft oock metten gebannen ende wtgeweken/ deur ſpreken/ correſpondentie/ of deur brievē ſchrijven/ bootſchappen/ oft anderſins in eenigerhande manierē hadden gemeenſchap gehadt.

12. Voorts alle de gene die den Hertoge van Alve ende zijn bloetraet houden ende achten voor Tyrannen/ ende geen overleveren of ordinare Rechters in Criminele ende Civile ſaken/ of dat hy ende ſy ſouden ſchuldich zijn na d'oude coſtume Rechten/ privilegien/ hercomen ende gebruycken inde Nederlanden haer te houdē/ ende de ſelve te hāthaven/ dwelcke niet anders zijn geweeſt dan een enckel miſbruyck/ eñ een oorſpronck van alle quaet.

13. Voorts oock alle de gene die hen laten duncken dat onrecht eñ tyrannie is/ als de Vrouwen ende kinderen vande gene die voor Ketters gehouden werden/ of de huyſen en de Hoven die ſy hebben/ hoe Catholijck de ſelfde zijn mogen/ heeft ghedoot/ oft haer goederen gheconfiſqueert.

14. Item alle de gene die in hen ſelven niet en bevinden/ dat wel te verantwoorden is/ de private perſonen die den Ketters/ haer kinderē/ ende die hen voorſtaen metten ſweerde te dooden/ binnen ende buyten de ſtadt/ hoe ende waer alſulcke mogen ghevonden ende beclipt worden.

15. Voorts alle de gene die niet en houden ſtaende of voor onredelic houden/ datmen tegen de gene/ oft door haer kinderen om ketterie wille/ die van twee perſoonen aengebrocht zijn/ ſoude mogen Criminelic procederen/ executeren/ ende dooden/ ſonder eenich voorgaende rechtelick proces.

16. Item de gene die daer tegen ſeggen/ datmen in ſaken die de ketterij aengaen/ niet en ſoude/ noch en mach een yegelick ghehoor geven noch geloove geven/ van wat ſtaet of conditie de ſelfde zijn mach.

17. Voorts alle de gene die den Rechter aen eere/ ende als tyrannē ſchelden ende verſmaden/ al of ſy int bedienen van het Officie dat hen is bevolen ſoude veel te hartende ſtraf zijn: aengeſien dat ſulcke ernſtichept/ harthept/ ende ſtrafhept/ of die ſchoon dat aenſiē mocht hebben/ als of ſy boven mate ware/ by goede Chriſtenen noch geen ander verſtant ende aenſien ſoude hebben/ als dat alſulcken ſake / die wt een ſonderlinge draghende liefde comt totten ouden Chriſtelicken geloove doet comen: Tegen alleſulcke perſonen geē wtgenomen/ die inde voorſeyde articulen/ oft in eenighe van dien ſullen directelic of indirectelick zijn beſchuldicht gevondē/ ſalmen by verbeurte van lijf ende goet/ ſonder eenich voorgaende proces ernſtelick voortvaren.

Publica-

Publicatie ende aflesinge van Hertoge Henrijc Julius van Bruynswijc/ aen alle zijn ondersaten/ hen vermanẽde/in gevalle dat noot is/gereet te wesen/ om dit quaet te wederstaen.

WY Henrijck Julius van Gods genaede gepostuleert Bisschop van het Sticht van Halberstat/ende Hertoge tot Bruynswijc/ Lunnenburch/etc. Laten allen ende yegelicken onsen Lantsaten/Ondersaten/Leenmannen/ende Vrienden/Graven/Vryheeren/Prelatẽ dien vandẽ Ridderschap/Drossaten/Castelleynẽ/Capiteynen eñ Officiers/ Schoutets/ende oock Burgemeesteren ende Raden vande Steden/ ende voorts int gemeene allen den genen die om onsen wille met reden yet doen ende laten souden/nae presentatie van onsen seer goeden wille/ende oock genade ende ionste/hier mede weten/in wat manieren haer vertoonen alderhande quade practijken int heylighe Roomsche Rijcke vander Duytsche natie tot allen tydẽ ons seer lieve Vaderlant/ niet alleene tot verstooringe van tghemeene wesen/ende ooc vande inlantsche ruste/vrede ende eenichheyt/ maer ooc dat sommighe vreemde natien/als zijn de Nederlantsche/Spaensche ende ander Crijchsluydẽ/ die haren voet gestelt hebbẽ in grootẽ getale/te peerde ende te voet/ geheel int Rijcke/ende op des selfs gront ende bodem/ ende alree teghen des selfs Wetten afscheyden/ende clare Ordonnantien/ende voorts tegen d'opgerichte hooge verbonden vander salige Religie ende werelicke Vrede/als ooc tegẽ tloflijck oude crijchsgebruyck inden naestgelegẽ Nederlantschen Westphaelschẽ creits/ eñ sonderlinge indẽ lande van Gulick/ Sticht van Munster/ ende ander gewesten/die met geweldige inne nemen van veel verscheyden Steden ende plaetsen/ ende oock Gravelicke ende Edelluyden huysen geheel vyandich wueten/ eñ daer toe met Moorden/Roven ende brandẽ/insgelijcx ooc met wechvoeringe/plunderinge/ ende Rentsoeneringe vandẽ armen ondersaten/ vrouwen ende Maechden schenden/ende ander gruwelicke stucken also geregiment ende getyrannisеert souden hebben/dat d'erf vyant van onsẽ Christelickẽ naem ende gelove/niet veel erger ende schrickelicker hadde mogen of connen doen. Ende also nu ons ende een yegelick gehoorsaeme Lant ende Litmaet van het heylich Rijcke van zijn verbonts wegẽ/daer mede dat den selfdẽ/ende voorts der Roomscher K. M. etc. onsen aldergenadichsten Heerẽ is toegedaen/ ende in alder manieren verbonden/ende gehoudẽ/op sulcke ende diergelijcke perikeleuse practijken ende aenslagen/een besonder wacker ooge te hebbẽ/ ende om de gemeene welvaer eñ vrijheyt van het lieve Vaderlant/met alder trouwen ter herten te nemen/ ende niet toe te laten noch oock gheensins te gedoogẽ/ dat eenich Lant/of des selfs arme onbeschuldige Ondersa-

Quade practijcken worde in Duytslant gemerct.

Verhalinge vande moetwillicheden in Cleve ende Westphalen gedaen.

ten souden deur vreemde natien in sulcker manieren/aen eere/ lijf ende
goet beswaert/ aengetast ende beschadicht wordẽ. Also zijn de loflicke

Ordonnantie vanden Vorsten ende Staten vanden neder Saxen Creyts.

Vorsten ende Staten van desen geheelen Nedesaxen creits met malcã-
der overcomen/dat een yegelick lant van dien/niet alleene hem sal met
zijn ondersaten op voorgaende Monsteringe ende aenneminghe van
goede vrome ende strijtbare geoeffende crijchsliedẽ in sulcker manierẽ
beset houden/tẽ eynde dat sy op d'eerste versoeck/ende opmaenen van
deser Creits oversten/ende haer bygevoechde/opde twede/ derde vier-
de/oft oock vijfderley Roemertocht/ met gheweere/ ammonitie/ ende
ander nootlicke dingen/die in desen gevalle een yegelick lant geordon-
neert zijn/in alder haeste tottẽ toetocht gereet/ souden mogen verschy-
nen/sonder oock daer benevẽ die ernstelicke ende niet vergevelicke pro-

De Duytsche wort voor desen tydt verboden buyten tlandt dienst aen te nemen.

visie te doẽ/dat niemant nu ter tijt tot bystant van vreemde ende wt-
lantsche Heeren ende Potentaten dienst sal aennemen/maer veel meer
dat een yegelick mettẽ zijnen hẽ sal inde voor verhaelde materie thuys
blyven/ende wel gereet sitten / gelijck wy tselfde om ons bequaem te
maken/oock voor ons selven/so vele in ons is/ende andersins met hul-
pe van ons Heeren ende Vrienden/ alle tgene dat den lievẽ Vaderlant
ende oude vryheyt vande loflicke Duytsche natien soude mogen tegen
zijn/na ons wterste vermogen geheel genegen zijn te helpen afkeeren/
dien achtervolgende wy bevelen/een yegelijck vanden onsen/als vorẽ/
mitsdesen op de verbeurte ende privatie van een yegelick van onsen
ende van ons Hertochdom van Bruynswijck/dragende Leen/eñ oock
privilegien ende ander vryheden ende gerechticheden/ ende andersins
by vermydinghe van ons grootste ongenade ende straffe/ende willen
mits desen ernstelick / dat hem niemant van wat conditie dat hy sy/
oock niet alleene sonder ons sonderlinge schriftelick genadich consent/
ende wtdruckelick bewillinge/ sal in eenige vreemden Heeren of Po-
tentaten bestellinge begeven buyten tlant/ maer oock dat een yegelijck

Yegelic moet inde wapen gereet zijn.

voor hem selven ende metten zijnen sal thuys blyven/ende also volgẽ-
de zijn verbont/met harnas/knechten ende peerden/ ende oock goede/
stercke/ lange ende corte roeren/oock opper ende onder geweeren hen sal
gereet houden/op dat hy ende sy op d'eerste opmaeninghe/ons souden
by dage ende by nachte bycomen/ende den noot ende perikel van ons
lieve Vaderlant helpen afkeeren:gelijc wy oock dan als een genadigher
Lantvorst/ende Vader des Vaderlants by onse gehoorsaeme getrou-
we Ondersaten/in alle voorcomende nootgevallen selfs te treden ghe-
neycht zijn/om haer na alle vermogen tegen alle vreemde ende wtlãt-
schen inval ende overvallen/te beschermẽ/eñ met henluyden/lijf/goet
ende bloet te wagen. Daerop wy oock hier mede willen voorts gena-
dichlijck vermaent hebben/dat sy my inde Vrese Gods leven/eñ daer
beneuen sitten geheel gereet/ende euen wel deur alsulcke inde naestge-
legẽ Creits ende landen gehoorde tyrannie niet en sullẽ int minste ver-
schricken. Ende also wy by experientie weten/dat ouer en weder loopẽ

so wel

ſo wel in ons Hertochdom ende landē/ als elders alderhande Spyen/
ſo willen wy een yegelic/ſonderlinge onſen Droſſaten/Caſteleyns Ca-
piteynen/ende Officiers/ooc den Burgemeeſters ende Raden inde ſte-
den hier mede evengelijc ernſtelic belaſt ende bevolen hebben/ dat niet
alleene een yegelijck voor hen ſelven/ op ſulcken geſellen/ende op haer
manieren/handel ende wandelinghe ſeer neerſtich acht ſullen nemen/
maer ooc inde herbergē/Tavernen/braderien ende ander diergelijcke
plaetſen maecke te gheſchien/ daer dat byden eenen oft anderen/ ver-
raderie/ of diergelijcke ſuſpecte dingen ſouden mogen vernomen wer-
dē/ ende dien of de ſelfde als dan terſtont te vangen/ende in onſer ghe-
vangeniſſe of bewaringe te doen bringen/des gelijcks willen wy oock
evengelijc hebben/ dat een peghelick als vooren is geſeyt neerſtich ſal
vernemen ende onderſoecken/oft oock d'een of d'ander van zijn aenbe-
volen Ampts onderſaten of aenhoorigē haer onder deſe tegenwoordi-
ge quade practijkē/ tot verderf ende beſwaringe vanden gebueren al-
ree gebruyckt hebben/of noch gebruycken/ende laten vinden/ende ooc
der ſelfder namen/ende welcken aen ſulcke geſellen ende perſoonen zijn
of niet/ by haren eedt onbeſwaert ons ſullen te kennen geven/ om dat
wy ſouden moghen aen den ſelfden/ anderen tot een gruwel voortaen
een behoorlick treffelick exempel te ordonneeren hebben/ Gelijck ooc
inden iaere 59. tot Auſburgh op den Rijcſdach onder ander ſaken vā
wegē de hantveſtinge vande Landtvrede/ eñ daer op gemaecte execu-
tions ordonnantie vanden heyligen Rijck/ is geſloten/ hoe dat tſelfde
aengaende tvervolgen alſt noot is over al ſal gehouden worden. Soo
bevelē wy alle ende yegelicke/als voren/maer ſonderlinge onſen Dros-
ſaten/ Caſteleyns/Capiteynen/ende Officiers/ ende hier mede even
gelijck ernſtelick willen/ daer eenige plaggerie/ verwoeſtinge of dier-
gelijcken inval/het ſy dat die gheſchiede met moorden/ roven/plunde-
ren/oft ander verboden daet/handelingen/in d'een of d'ander geweſte
(waer op ten eerſten goede kenniſſe ſal genomen worden) in ons Her-
tochdom ende landen oft oock op de frontieren ſullen geſchieden/ dat
ghy lieden als dan in alderhaeſte ſult d'onderſaten deur den clocſlach
om die te vervolgen/op de leenenbrugge/ ende alſulcke geſellen/tſy dat
ſy te peerde of te voet zijn/van d'een ampt/Stadt of heerlijckheit/ooc
Hertochdom of Biſdom/ totten anderen vervolgen/ ende die ſo lange
nae jagen tot datmē die vaſt heeft/ende voorts ooc de ſelfde latē over-
leveren inde heerlichheyt ende Juriſdictie daer ſy gevangen mogē wor-
den/met verclaringe vander oorſake/waerom dat alſulcke vervolgin-
ge geſchiet is/ ende ooc tot dien eynde van d'een Ampt ende ſtadt/ ooc
plaetſe ende Dorp/totten anderen verſoecken datmen u lieden deur dē
clockſlach behulpich ſy: Gelijc wy daer over met onſen gebuer Herto-
gen/Graven ende Steden over al daer in zijn overcomen/dat ſy u lie-
den onſen Caſteleynen/Officiers/Steden ende Dorpen/in diē geval-
le/ dat ghy luidē ſelfs niet ſterc genoech en waert om die neder te wor-

Dat ſy om de verhoorde tyrannyen hen niet verſchricken ſouden.

Datmen ſoude d'ooge hebbē op lantlopers/ ende ſpyen.

Ordonnantie tot Auſburg/ op tvervolgen vandē quaetdoenders.

De gevangen overleverē in de heerlichheyt daer ſy gevāgen worden.

pē/deur den Stormslach of clockslach/met versoeckinge dat haer ondersaten te peerde eñ te voet u lieden soude bystant doen/ende dat ghy liedē ooc sulcx te doē hier mede even gelijck bevelic sult wesen. Waeromme een yegelijck/als voren staet/hem sal reguleren/ende wetē voor schade eñ achterdeel te hueden. In allen dien dingen geschiet onse ernstige eñ opverlatige wille ende meeninge / ende sullen ons geheel daer op verlaten/ ende zijn om den ghehoorsaemen in genaden te bekennen geneycht. Ghegeven op ons Slot Groeningen op den 19. dach van December/inden iaere 1598.

Koppe vande brieven des Aertsbisschops/ ende Keurvorst van Colen/aende Heere Mauris Landtgrave van Hessen.

Hoochgeboren Vorst/vriendelicke lieue Cosijn ende broeder/V. L. sal sonder twijfel niet verborgen zijn hoe geheel onuersiens blootlick/dat een so onverdragelicken hoop van Spaensch crijgsvolc/hem heeft begeven inde corts voorleden coude/op des Heylich Roomschen Rijcx grond ende bodem/tegen de salige Ordonnantie vande lantvrede/ende sonderlinge in ons Aertsstícht van Colē/ op d'een syde vandē Rijn/ende de stadt van Berck tegen onsen wille/sonderlinge/doen wy noch in goeder verwachtinghe stonden/de selfde stadt voor ons seluen met goethеyt oft ander middelen weder te crygen/geheel sterc hebben belegert/beschoten/ouerweldicht ende ingenomen: daer deur dan van dit geweste ons ende den onsen/gelijc oock veel ander gebueren ondersaten groote ende merckelicke schaden aen gedaen worden. Ende hoe wel wy na dat sy alsulcke onse stadt/ende sommige ander stercten int Hertogdom van Cleue gelegen/ gewonnen hebben/ende thooft na de palen van ons sticht van munster gekeert hadden/om haer van daen te doen keeren/aen ons wtterste neerstícheyt niet en hebben laten liggen/maer hen deur den onsen principalic van des Stichts van Munster gelaten regeeringhe/ende van beyde de nederwestfaelschen landen Creyts Ouersten/van des Rijcx affscheet hebben doen vermaenē/ende doen seggen dat sy hen daerna souden voegen: ende om dat sy ooc niet en souden willen aen een hechten d'onverwinlicke opghestaen verderuinge/beswaeringe ende wtterste verwoestinge/so wel van ons self de sticht van Munster/als ons ander Aerts bisdoms Sticht van Colen/ aen beyden syden vanden Rijn/ende oock van Luycke/wy hebben aen de self de ghesonden degelicke Ghesanten van ons Sticht van Munster/ende daer en bouen vermaent vanden affschept vanden Rijcke.

Spaensch Crygs volck voor Berck gecomen.

De Ceurvorst hadde hope by ander middelen de stadt te crygen.

De Ceurvorst heeft zijn best ghedaen om met woorden de Spāgiaers af te keeren.

Ende voorts/hoe wel dat wy bouen dien oock gelijck andere/laestmael binnen Dortmont deur dē onsen/ eñ sonderlinge ons Munsterſche

sche regeeringe/inden vergaderden Westfaelschē Creyts het dreygende perikel aengegeuen hebbē/ende daer op/niet alleene aen het Roomsche K. M. schryuen afghegaen zijn/maer ooc versocht aenden Spaenschen Veltheere Don Francisco de Mendoza/groot Ammirael vanden Rijcke van Arragon/dat hy hem soude wt cracht vande bovē vermaende Ordonnantie/van het heylich Rijcs bodem vermiden/ ende hem niet ver voorderen van eenich lant te verdrucken: ende hebbe oock noch ander gheseten Creyts stenden wt cracht van haer verbont/daer mede sy den afschepden vanden Rijc zijn ingelijft/ teghen sulck aentasten/van desen Creyts tot hulpe geroepen/daer en bouen ooc ghemaect datter een tsamencommen gheordineert wert/ sulcx dat aen alle onse mogelicke neerstichept/tot een af keeringe van alsulcke noit gehoorde ende onwtsprekelicke verdervinge voor so vele als ons deur ordentlicke middel/des Rijcx afschept voor te nemen mogelic was/geen gebrec heeft geweest/ende alle tselfde totter nootdruft te laten blijcken behaluen dat kennelic is: So hebben wy nochtans/eylaes/contrarie allen desen veel te veele/tot ons groote beswaeringhe metten werck bevonden/dat sulcx Spaensch crijchsvolck heeft in ons Aertsbisdomsticht van Colen op dese syde vanden Rijn / onse stadt van Dorstom met groot gheschut als met Cortouwen ende ander stucken beschoten ende inghenomen/ ende oock al noch met seer swaere clachten ende lasten vanden ondersaten inne houden: des ghelijcx ooc diversche steden van ons Sticht van Munster/te weten/Bocholt/Bocken/Haveren/Dulmen/Coesfelt/Statloon/Ranstrup/ Sudloon/ Vreden/Achuys/Scuppingen/Horstmar/Nimburg/Mechel/Byllerbeck/ ende Wernum/dadelic na malcanderen gewonnen/inghenomen/ende tot nu toe met de meeste beswaringhe van ons ondersaten ingehouden/ om alle tgene dat daer binnen ende ontrent was te crijghen/ verbranden/verteeren/ ende hebbē noch voorts verclaert aen andere van de selfde onser Stichts steden ende plaetsen/ te weten Alen/Becken/Warendorp/Rhene ende andere/met beschepdē ontseggen/ende dreygende schrijven deur gelijck gewelt/ in ghevalle van tegenstellinge die te beschieten/ te bestormen ende inne te nemen: iae wy zijn noch voorts geheel onseker wat sy hier nae noch sullen mogen voornemen ende attenteren teghen andere onse luttel resterende steden/ende ondersatē van desen ende andere naest aenpalēde Westfaelsche Lantschappē/maer veel meer ons/ia in dien Godt dat niet af en keert/oft anders met rijpen raet niet en wort belet/alle dinghen laeten haer in sulcker manieren blijcken/sy die op haer tegenwordige gewesten so booslic leuen/ende alle dinghen vernielen/ende haer also aenstellen/dat sy niet alleene ons/ende den onsen voorts sullen verderven/maer ooc ander gebueren wijt rondom haer geleghen sullen aentasten.

Versoeck van den Ceurvorst aē Mendoza.

Spaensch Crygsvolck heeft Dorstō ingenomen.

Ooc veel steden int sticht vā Munster.

Dreygementen van het Spaensch Crygsvolck.

Ende daer toe/bouen alle dat voorseyt is/ tot een voorder beswaeringhe comt ons claegwijs voor thooft/ dat de Staeten vande ver-

Clachte over tvolc vanden Staten.

eenichde Nederlanden/ ende haer crijgs volck tself de ons Sticht van Munster in allen anderen noch ouergebleuen plaetsen niet en spaeren/ ende onsen ondersaten d'een beswaeringe/perikel ende noot op dander hoopen/ende daer toe den self den voorworpen gheheel onschuldigherwijs voor een decmantel/dat d'ondersaten van d'ander ons Stichts ingenomen steden/de Spangiaerts gewillich ingelaten ende gesterct hebben/daer nochtans veel meer d'openbaere waerheyt is/dat geene van sulcke steden/ tegen sulcken gewelt van het crijchs volck ende gheschut sonder onset (waer op dat wy ons teghen alsulcken seer onvoorsien geval niet en hadden voorsien/ bekennen moeten) niet en was gequalificeert/maer alsoo ten eersten voor onse stadt Bocholt/de Loopschantsen seer haestich waeré gemaect/de Petars snachts aende poorten geschroeft/ende de Cortouwen voor de stadt gheplant/ende totten

Bocholt wert wt noot opgegeven.

storm ende aenval alle dingé gereet gemaect/ so dat wt alsulcké noot tot behoedinge van lijf ende leuen/ende de ghemeyne ende particuliere welvaer/de borgerschap haer heeft moeten opgheuen/ende des gelijcx oock niet min die ander steden/daer af d'meeste deel / in dien niet alle gelijc/cleynder zijn/deur dat machtige ende treffelicke gewelt van het crijgsvolck ende geschut/tot dergelijcke behoedinge van haer selven/ wijf ende kinderen/ende afwendinge van ander onsalicheyt/haer wt sonderlinge noot opghegeven hebben. Aengesien nu dat wy daer wt

De Ceurvorst mistet zyn innecomen in Westfalen.

niet luttel en mercken/ dat ons lant ende volck deur beyde crijchvoerende deelen (sonder te aensien dat wy ons alleneen alle neutraliteyt beneerstigen) ten wttersten voorts verdorven sullen worden/ ghelijck oock alree alle ons gevallen renten ende innecomé van ons voorscryde Sticht van Munster daer deur afgenomen ende ontrocken zijn/ende oock nauwe/ daer af wy in dit geweste ons connen onderhouden/ ons gelaten worden: Ende heeft voorwaer alsulcx een gheheel wijt insien/ ende is daer tegen met reden te ouerlegghen so verre als men met sulcken wtlantschen onduytschen crijgs volc inden Rijcke laet woeten/dat een seer beswaerlic exempel sal zijn/ dwelcke den anderen des heylich Rijcx landen sal geven een meerder mistrouwelick achterdincken/sorgende datter een seer schadelicke sake sal navolghen/ so dat d'een heden ende d'ander morgen also metter daet sal aengetast zijn/ ende ten einde alle onruste ende wechneminge vande lantvrede/ende ander salige ordonnantien bybringen/ ende oock onder ons aldus verre ghebrochte vereeningen seer beswaerlicke oorsaken ende scheuringen(ick laete staé ander inconvenienten)voortbringen mogen/in sulcker manieré voor-

De Ceurvorst is ten eynde van zynen raet.

waer/gelijc als sulc gewelt ende groote schaden/wy voor ons persone niet en weten van ons te schicken/ia ooc nauwe hier in selfs noch anders/ al ree int werck bereet/soude connen raet geven.

Daerna hebben wy V. L. sulcke seer gewichtighe sake/niet alleyne ons/maer oock tgeheele Rijck/principalick de gebuerlanden/met een betreffende werck/tot u lieder raedelic bedincken vriendelic ende broederlick

derlick ouer te schrijven/ende ooc de selfde hier mede geheel vriendelic alsulcken beswaerlic wesen om neerstiger daer op te letten niet willen laten te auiseren/vriendelic begheerende dat V.L. ons hier op u weder antwoordelick raetsaem advijs vriendelick soudet schrijven/ ende ons willen neerstich helpen af keeren met weerende ghetrouwe sorchfuldichept alle onsalichept. Ceurvorst ver soect hulp.

Dwelcke wy ons op E.L. geheel vriendelicke getroosten/ende zijn om dat weder te bekennen ende te verdienẽ altijts geneygt ende gaffectioneert/de selfde daer mede den almachtigen Godt bevelende. Ghegeven wt ons Munstersche slot Wolbeck/op den. 9. dach van Decembre inden iaers 1598.

Copie vande brieuen van Aertshertoghe Albert aen het Vrouken Sybille/Hertoginne van Gulick.

Onse vriendelijcke groete/ende wat wy in eere/lijf ende goet vermogen/voor u hoochgheboren Hertoginne/vriendelicke lieue nichte: Ons en zijn niet lief geweest/de selfde clachten eñ swaericheden/die de gesante vanden hoochgeboren Hertoghe V.L. lieven Heer broeder de Hertoge van Gulic/ons voortgebracht heeft ouer het crijgshepr vanden Coninck van Spangien/als dat men behoorde wel te weten/ende seer wel te bedincken dat sulcken deurtocht J.L. landen ende ondersaten seer lastich vallet/ende dat ooc het legeren inde stadt van Orsau/veel menschen menigerleye gepeinsen doet hebben.

Maer nu ist so veele/ghelyck haer oock V.L. dan desen teghen ons geheel sal laten dincken/dat wy noit van meeninge geweest zijn E.L. landen/met des Coninex heyrcrachten eenich achterdeel te doen/noch int minste oorsake van clagen te geuẽ: maer na dien dat wy geoorsaect waren des Coninex Maiesteyts wederspannighe/ende die van V.L. eens te ouerloopen ende te straffen/so moeten wy om den rijpen gesloten raet/ naer den tsock/op sulcken wech te stellen/dat eens latẽ blijckẽ V.L. so wel als ooc onse vriendelicke lieue Heere ons Neue/sullen dat niet anders als ten besten doen wtleggen. Aertshertoge Albert ontdect zijn meeninge.

Dat wy ooc de stadt Orsau/na V.L. begeerte/noch niet van stonden aen wederom ruymen/ende de Schants tot Walsom niet en mogen laten af breken of nederworpen/V.L. sal dincken dat wy op desen tijt ons niet en connẽ met een ander passagie ouer den Rijn behelpen/om ons meeninghe te volbringhen/maer wy sullen sulcx laten metten eerstẽ geschiẽ na de vriendelijcke ende neuelicke gelofte/daer en tusschẽ voegen bydeeerste ordonnantie van sConincx crijgsvolc/ dat sy haer int deurtrecken/ende oock inde quartieren daer sy zijn haer sullen stille

houden/

Schoone woorden sonder die te menen.

houden/ ende onder alsulcke straffe/ daer mede V.L. met uwen lieuen Heer broeder de Hertoge/vandē ondersaten vande tot noch toe gewonelicke clachten niet vernemen sullen/ende dat tusschen ons een betrouwelick goet gebuerschap sal mogen vastelic onderhouden wordē. Dat hebben wy V.L. op desselfs aen ons gedaē goetmeenende schryven wederom laeten toecomen/ende blijuen den selfde met nevelicke hulde/tot allen tijdē vast toe gedaen. Gegeuē tot Nivele den 15. dach van Septembre inden Jaere 1598.

Copie van des Aertshertogen schriftelijcke antwoorde/aen een Vorst vanden Rycke.

WY bedancken ons ten eersten tegen V.L. van het vriendelic geluc-bieden tot onser voorgenomē reyse/ende ons toecommende huwelic met des Heerē Phillips Coninc van Spangien dochter Isabella Clara Eugenia/ Princesse van Spangien ten vriendelicsten:

D'Aertshertoghe spreeckt buyten zyn meeninge.

Aengaende de Stat Orsoy/ deur onsē Opperhofmeester d'Ammirael van Arragon/ende het crijgsvolck dat hy onder hem heeft/in ons vriendelicke beminde neve de Hertoghe van Gulicx lant ingenomen/ en connen wy V.L. vriendelick niet verborgen houden/dat voorwaer sulcx sonder ons wetenschap is gheschiet. Maer wy hebben soo veel waerschuwingen/dat noot wendich was aengesiē alsomē hem moest besorgen/dat de vyant tselfde inden sin hadde te doen/om dat ons volc maer voor een tijt in dese plaetse soude legerē/ ende de leegten innemen ouer den Rijn/tot datmen aen gun syde soude moghen eenighe stercte maken.

Hier wordet Wywater vā den Hove gegeven.

V.L. mach hem oock eyndelic op ons betrouwē/dat sulcx op geen tamelicker maniere mach geschien/gelijc wy dan volgende de vriendelicke gelofte/so haest als ons volck maer in sommiger manieren/tselfde dat sy voor hebben/sullen int werck stellen/ wederom ruymen/ eñ niet onthouden des Hertogen van Gulick lieue toebehoorende stadt. Wy hebben daer en tusschen den voorseyden Ammirael schriftelick ernstich bevolen/dat hy den inwoonderen van dese plaetse/als oot anderen van des Hertogen vassalen/ eñ aenhorigen/ by vermidinge van onser ongenade/ende ernstelicke straffe/in geēderhande maniere soude leet ende ongemac aen doen:eñ wy en twifelen niet/ na dien alsulc ons beuel aendē voorss. Ammirael/eenen van den Hertogen H.D. dienaers bygheftelt sal worden/ tselfde en sal so haest niet gelevert zijn/ of daer sal na ons beuel geleeft werden/ende geen onbehoorlicke beswaeringe voorts vanden onsen geschien. Wy hopen oock geheel ende al dat S. des Hertoghen H.D. ons wt de voorseyde oorsaken vriendelick voor onschuldicht sal houden/ende dat betrouwen op ons stellen / dat wy

veel meer/van wegen ons so na maegschap/haer H. D. meerder wel-vaer soecken dan te gedoogen datmen eenige vyantsche daet/tegen de self de soude voornemen. So dat wy dan/so vele als in ons is gheheel geneycht zijn om te helpen des Heylich Rijcx Ordonnantie onderhouden: dwelcke wy alsso V. L. weder antwoordende niet en willé verborgen houden/ende blyuen de self de met vrientschap/ende alle goederen geduerich wel toegedaen. Ghegeuen tot Limpach den 27. van Septembre inden iaere 1598.

Oft eer te niete doen.

Aen de seer deurluchtighe Prince ende Heere/

Heer Franchoys Mendoza/ Ammirael van Arragon/ Marcgrave van Guadalesta/ ende van Jamayca/ Commandeur van Val de pennas/vander Orden van Calatrava/ vande seer machtige Conincx van Spangien Hof opperHofmeester ende Crijchraets opperste President/ ende oock opperHofmeester vande seer deurluchtighe Albert/ Aertshertoghe van Oostenrijck/ ende Capiteyn vande lichte Peerden.

SEer deurluchtighe Vorst/seer genaedige Heere/na behoorlicke presentatie van onsen diensten/met eerbiedinge/en conné wy uwer seer Deurluchtige hoocheyt seer ootmoedelick niet verhoolen houden: Al ist dat wy/sedert dien dat wy van desselfs comste in dit ghewest vanden Rijn gheweten hebben/niet so seere en hebben begheert dan dat wy soudé getuygenisse geué deur eenige gonste van het seer goet herte dat wy tot uwe seer Deurluchtighe hoocheyt draegen: Nochtans hebben wy tot nu toe deur de perikelen vanden wech belet geweest/ende noch teghenwoordichlick zijn belet/maer om dat wy souden te beter sonder vertoeven moghen tot onser begheerte comen/ so bidden wy uwe seer deurluchtige hoocheyt/dat hy brieuen van vry gheleyde/om met waghenen ende peerden inde legher te comen/ende vry weder te keeren/in d'alder beste vorme ghenaedich soude willen verleenen/ende deur den bringer van dese/teghenwoordighe hem weerdighen soude die ouer te doen senden.

Die vá Wesel versoecken brieven van vry geleyde.

Dese uwe seer Deurluchtige genade sullé wy met onse seer ootmoedige diensten sien te verdienen/ ende de self de wenschende alle gheluck ende salicheyt bevelé wy seer ootmoedich inde bewaringe Gods. Gegeuen den 10. dach van Septembre inden Jaere 1598.

Van uwer seer Deurluchtige Hoocheyt
seer ootmoedige

Burgmeesters / Schepenen ende Raedt
vander stadt van Wesel.

Antwoorde vande Prince.

Aende heerlijcke ende eerweerdige Heeren Burgmeeſteren/Schepenen eñ Raet vander ſtadt van Weſel/ onſe vrienden.

HEerlicke ende eerweerdige Heeren ende vrienden wy hebben uwe brieuen/van date der 10. van deſen aen ons geſchreuen/onfangen/ by dewelcke dat ghyluydẽ te kennen geeft u luyden genegentheyt ende begeerte om ons eenighe gifte te bringhen/ ende dat ghyluyden om de perikelen wille verſoect brieuen van vry geleyde voor waghenen ende peerden/welcke goede genegentheyt van u luyden herte/wy getuygen ten eerſten aenghenaem te weſen. Maer om dat ons voornemen ende coſtuime niet en is de giften te achten/ende om dier oorſaken meerder of minder ſorge te dragen/ voor den dienſt ende tprofijt vanden vrienden: ende eer te begeeren/dat ſy alle gelijc ſouden met ons na den eyſch vanden tijt ende ſaken haer neerſticheyt doen / ende tſamen mede arbeyden/om dat geweert ſouden worden d'oorſaken ende ſtoffen van ſo veel quaden ende iammeren deur dewelcke de Kercke ende de gemeine ſake eenpaerlic geſcheurt ende verwoeſt wort/ende dat oock nu ter tijt deſe dingen tegen onſen danck ſo ſeere verhindert worden: daerom gemerct dat wy meenẽ dat daer in dmeeſte deel vãde gemene ſake deucht te doene/ende van ons vrientſchap te vercrijghen geleghen is/ſo ſoude ons geen ander gifte mogen gepreſenteert worden/dan dat wy mochten verſtaen dat ghyluyden ernſtich waert arbeydende/ int affnijden vanden oorſaecken vanden quaden/ ende wederomme in haer geheel te ſtellen de ſaken vande gemeine ſake ende vander Kercke/inde welcke die inde oude ende voorgaende tijden/buyten de rueringen van Orloghen/beroerten ende oproeren in alle voorſpoet ende ſtillicheydt bloeyende waeren. Welcke ſaken te wijle wy die van u lieden hopen/ ende ſullen metter daet verbult worden/ghy ſult ons giften ghenoech gegeuen hebben/ende ſult nu ter tijt de reſte vanden perikele int ſenden van wagens en peerden mogen excuſeren ende ſpaeren/ende willen u daer en bouen Gode bevelẽ. Wt Orſoy den 12. van Septembre inden Iaere 1598.

D'Ammirael vermaent die van Weſel tot de weder opſtellinge van de Paepſche Religie/

Ende weigert brieven van vry geleyde.

U lieder eerweerdighe bereyde vrient

D'Ammirael van Arragon.

Heer

Seer deurluchtige ende Edele Heere Grave/

WY hebben wt uwe versoecken verstaen dat ghy begeert te hebbẽ Sauvegarde voor de beschermінge van u goederẽ ende ondersaten/de welcke wy u geerne souden verleenen/ ten ware dat wy voor over tollich achten/ dat tselfde van ons buyten orden versocht wort/ ende soude ghegeven worden/tgene dat een yegelick by hem selven wt de wedersidighe verbanden ende contracten vande seer Deurluchtige Prince ende Hertoghe van Cleve/ etc. ende van zijn ondersaten met de Coninckliјcke Catholijcke Maiesteyt/deur onderhoudinge vandẽ vrundelicken geselschappen/ ende gemeenmakinge van haer wedersidige hulpen/daer voor de beschermінghe vande Catholijcke Religie ende ruste vande gemeene sake/ tegen alle verstoorders vanden vrede ende ruste gemaect is: ende aengesien dat wy tot desen last wt dẽ noot van tgemeene perijckel ende welvaer gecomen zijn/ ende dat ons geen sake meer te herten gaet/ dan den seer deurluchtigen Vorst ende Hertoge met alle eere bewijsinge in zijn authoriteyt te kennen eñ beminnẽ eñ zijn ondersatẽ/na een yegelijcx affectie/met wedersidige trouwe eñ dienst / teghen de Coninckliјcke Maiesteyt/ ende des Coninex volck met alle liefde ende beschermінge te omhelsẽ/voor ongelijc te beschermen/ende nae zijn verdienste te eeren/in dwelcke so langhe ende so vele als ghy sult doen ende vermeerderen tgene dat ghy behoort/ so vele sult ghy wederom mogen u selven sekerlijc geloven ende toeseggẽ van u lieder vriendelijcke beschermінge/ de welcke meer metter daet/dan met naeckte schrijvinghe van woorden ende van ghesegelde brieven behooren aen beyden syden te verdienen/ende bevesticht te worden/eñ sullen wesen in stede van een seer verseker de Sauvegarde/ende met die hope ende dat betrouwen bidden wy Godt/ dat hy u lieden langhe in ghesontheyt spare : Wt Orsoy den 21. van Septembre inden iaerẽ 1598.

Brieven van dẽ Ammirael aende Grave van Broeck.

Geeft te kennen dat Catholijck te wesen de sterckste sauvegarde is.

Uwer Edelheyts seer gesinde vrient/
d'Ammirael van Arragon.

SEer deurluchtighe Eedel Heere ende vrient/wy hebben op u eerste versoeck int Latijn geantwoort/ ende meenen uwen versoecke van onser syden/deur de begeerte ende verwachtinge van wedersidige diensten na de wedersidige vrientschap tusschen de Coninclijcke Maiesteit ende den seer Deurluchtigen Hertoge van Gulick/voldaen ende voorsien te hebben:ende om dat wy naderhant uwe brieven in Hoochduyt-

Tweede brief vanden Ammirael aende Grave van Broeck.

scher sprake gheschreven ontfangen hebben/ de welcke om dat sy in een sprake die ons vreemt is/ geschreven zijn/ so en hebben wy u meeninge niet wel connen begrijpen/ noch en connen ooc wederomme ons meeninge niet wel verclaren: Ghy sult wel doen/ in dien ghy iet meer van ons zijt begeerende/ dat ghy tselfde in Latijnsche tale/ die allen natien gemeene is/ verclaert/ ende wy sullen wederom op yegelijcke saken na onse gedienstichept tot uwer vrientschap antwoorden/ ende u voldoẽ/ Godt biddende dat hy u langhe in ghesonthept spare. Wt Orsou den tweentwintichsten dach van Septembre/ inden iaere 1598.

Uwer edelhepts seer gesinde vrient
d'Ammirael van Arragon.

Brief vanden Grave vandẽ Broeck aendẽ Admirael.

SOnder mijn hope ende geheel onverwacht seer deurluchtige Prince is geschiet/ dat my gelevert zijnde de brievẽ vã uwer Excelentie/ dẽ vijfsten van Octobre geschrevẽ/ alle macht om u eere te bewijsen/ niet alleene/ niet en is ghegheven gheweest/ maer oock deur het onversien ende onrechtveerdich int Roomsche Rijcke belech van mijn Slot geheel benomen is geweest. Want al ist dat tbeginsel van dien schijnt te bewijsen/ eenichsins misdaen te wesen/ om dat van my niet eer/ noch breder op d'eerste brieven van zijn Excellentie vanden 21. vande voorleden maent en heeft gheantwoort gheweest/ dat tselfde nochtans eensdeels soude geschiet zijn deur gebrec vande geene die sulcke sprake connen/ ende vande boden die ic om d'eenparige wtloopingen vande roovende soldaten/ versekert ende tot mijnen wille niet en mocht hebben

Ontschuldinghe vanden Grave van Broeck.

soude ic by eede mogen bevestigen/ waer van het alder sekerste teecken soude moghen wesen/ dat ic mijn huys vrouwe ende kinderen/ met een wterste noot/ ende d'meeste perijckel by nachte hebbe willen ende mogen van my senden. Waer by gevoegt is/ dat noch mijn brieven/ (niet dewelcke ic onder de date vanden 21. dach van Septembre/ alleenlick was versoeckende de Sauvegarde van uwer Excellentie) noch ooc de verclaringe van uwer Excellentie op de selfde (de welcke my de selfde niet en weygherden/ maer eer indirectelick consenteerden) hebben my gedocht te vereyschen den noot ende haeste van te antwoorden de dingen/ die in so grooten perijckel vande roovende soldaet/ my behoorden van alle misdaet/ vervremdinghe ende verachtinge met rechte te verlossen.

Maer dat ick beticht worde vande injurien die van mijn volcke souden gedaen zijn de Voeragiehaelders van uwer Excellentie/ dat ghe-

Claecht over de Soldaten vanden Ammirael.

schiet sonder dat ick sulcx eenichsins hebbe verdient: want al ist dat ic de geweldige invallingen/ rooverien/ dieverien ende brantstichtingen die dagelijcx dit mijn Casteel ende mijnen ondersaten gedaen sijn/ voor

so vele

so vele als in mijn was ernstich van my afghekeert hebbe / dat en sal doch niemant dan na het recht der naturen geoorlost oordeelẽ / d'welcke van mijn seer deurluchtighe Vorst van Gulic / eñ dese geheele Westfaelsche creyts / op den Keyserlicken Rijcsdach van Franckvoort / eñ Rijcxdach van Reynsburch seer ernstelijck versocht zijnde vandẽ Vorsten vanden Rijcke geordonneert is / ende met autoriteyt vanden Keiser versterckt) voor recht van verweeringhe / ende wel gedaen sal verclaren. Ende of ic by avontuere van yemant die dese palen te buyten is gegaen / by uwe Excellentie ben beticht / ic begeere dat hem geen gheloove gegeven sy / gemerckt dat ic soude vastelick mogen ende willen verseekeren / dat ic metten trommelslach openbaerlick hebbe laten wtroepen ende bevelen / dat de soldaten die vanden Vorst mijn seer genadige Heere hier zijn gesonden / tot mijnder beschermінghe hen souden onthouden van alle injurie / in dien by avontuere weder gegevẽ werden die dingen die genomen waren. Waer by oot dient / dat eenen Henrijck van Alser andersins Hammel ghenoemt / dienende onder Grave Jan van Lunburch ende Styrumb / van het Staten volck gevangen zijnde / niet alleene deur my verlost heeft geweest wt alle perikel / maer oock van my vriendelijck heeft ontfangen ende onthaelt geweest acht geheele dagen / als claerlic blijckt byde coppe van zijn hier bygevoechde handtschrift / d'welcke hy oock selve niet en sal ontkennen.

Oek weldaed en woordt van den Spaengiaerts bekent.

Welcke dingen gemerct dat die so seker / iae seer waerachtich zijn / V. Exc. al waert dat ic swege / verstaet meer dan genoech / dat ic ten tijde vanden ontfangen brieven / ende daer toe belegert zijnde vande gepretendeerde misdaets auteurs / die niet eens aengebrocht noch beticht / ende veel min verwonnen waren / niet en hadde behoort / noch moghen yemant straffen / noch op den vleesbanck doen leggen.

Maer dat niet tegenstaende alle dese dingẽ / dit mijn slot heeft ontfangen vijftich ende meer schoten van groot geschut / eñ op seker verdrach ende conditien / ende die met hantgevinghe bevesticht opgegeven zijnde / de soldaten van mijn Prince ende de mijne / iae oock met perikel vã mijn leven / tegen de gegeven gelofte van versekertheyt al tsamen hebben vermoort geweest: ende ic schier van alle mijn goederen berooft / soo dat my alleene / ende veel min daer ick met mijn huysvrouwe kinderen ende huysgesin soude mogen bequamelick wesen / nauwe plaetse gelaten is / dat clage ick V. Exc. met goede reden / ende versoecke ootmoedelick datmen my die wedergeve. Waerom V. Exc. sal doen een sake die so grooten Prince weerdich is / ende alle den Vorsten vanden Rijcke aenghenaem / ende my seer nootlicke / ende sal my in haer in alder manieren verbonden hebben. Gegeven in Broec op dẽ 8. van October / Inden iaere 1598.

Clachte over d'ontrouwe ende tyrannie vandẽ Spaengiaerts.

Vlrijc van Daun / Grave van Valckensteyn / Heere van Obersteyn ende Broeck.

Koppye wtten J. Keys. Ma. brieven aen eenen principalen Ceurvorst/ geschreven onder de date tot Padiebrot/ den 21. van Novembre/ inden Jare 1598.

Alle tgene dat V. L. vande dreigende sorgen ende perikel/ ende alree met het dooden van des Graue van Broeck persone / ende in ander manieren voorghegaen seer beswaerlicke daden/ om meerder sekerheyts wille hebt te kennen ghegheuen/ dat hebbe ick in ghenaden verstaen.

Schone woorden en costen geen gelt.

Ende ic en mach V. L. niet verholen houden/ dat ons voorwaer dergelijcke onbehoorlichept niet lief is. Daerom wy oock/ so haest als wi van dit quade bedrijf vermaent zijn geweest/ wy hebbē sonder wt stellen/ alle tghene dat wy tot theletten van dien/ so veel als ons aengaet/ niet geacht hebben so wel by onsen broeder d'Aertshertoghe Alberts L. ende zijnen ghestelden Veltheere den Ammirael van Arragon/ als oock byden Staten/ met een ernstich verwittighen/ ende ontraden op verscheydē reysen beneersticht/ van te vorenende al eer ons V. L. vermaeninge ter hant is gecomē / eñ hebben oock daerna wederom sulcx met eygē brieuē eñ alleene daerom afgeverdichden post geordonneert: willen oock voortaen noch wijder ons in desen ghevalle niet tsoecken maken: Ende zijn V. L. met vrientschap ende alle goetwillichept eenpaerlick toe ghedaen.

Kopie van eenen brief wt Bacgracht vanden Creitsdach byden vyer Ceurvorsten aenden Rijn aldaer gehouden/ van date vanden 4. Decembre/ inden Jaere 1598.

Tgene dat gesloten is gheweest inden Creytsdach tot Bacgracht

ALle dit heeft hier vande present zijnde gesanten der vier Ceurvorsten aenden Rijn willen gesloten werden / dat de selfde der vergaderden Staten/ dese dingen/ gelijck die vanden Hertoghe van Gulicx/ vanden Westfaelschen Creits ende oock vanden Ceurvorsts van Colen wege/ hier zijn geclaegt gheweest/ souden de K. M. alder onderdaenichst te kennen ghegeuen werden/ ende daer beneuen gebeden worden wt cracht van zijn Keyserlicken ampt/ dat hy ernstelick soude schickē/ dat alsulcke Spaensche ende meer dan Turcsche wercken souden verboden/ ende d'afgenomen plaetsen weder ghegheuen zijn/ ende dat alle dingen souden mogen wederom in ruste ende vrede gebrocht worden/ dat oock in gelijcker manieren d'Aertshertoghe Albert/ ende Andries Bisschop van Constance Gouverneur tot Bruyssel van desen dingen soude

soude g'abiseert zijn ende vermaent worde tot een quistmakinge ende afstant/ende oock met dadelicke wedergeuinghe van alle de plaetsen/ stercten/steden ende gewesten die op des Rijcx grond ende bodem zijn inghenomen.

En wy en sullen hier by niet ongeseyt laten/hoe dat de Ceur.G.van Colen/een van zijn Munstersche Raetsheeren genaemt N. met brieuen van Credentie/die huyden hier is gecome heeft afgeverdicht/ende hier gehoort is geweest.

Dese heeft met veel ommegelegentheden te kennen ghegeven/dat de Spangiaerts in het Sticht van Munster vast alle de steden ende Castelen/wtgenomen Munster/met gewelt ende deur dreygementen ingenomen hadden/ende also leef de/ dat zijn Ceur.G.was in groot perikel ende hem nu ter tijt niet en durf de vertrecken van het Slot daer hy hem nu ter tijt was houdende in het Sticht van Munster : dat sy oock de self de twee Casteelen/daer op men pleget somtijts thof te houden/ende niet ouer een mile weechs van het Slot zijn gelegen/ daer op haer zijn Ceur.G.nv ter tijt hem is houdende / dadelick hebben inghenomen. De vreese die de Ceurvorst van Ceulen heeft:

Insgelijcx heeft oock/so wel de Gesante vanden Ceurvorst van Colen/die hier te voren was/als de gene die huyden gecomen is versocht/ wt cracht ende het inhoude van des heylichs Rijcx gelofte/ en gesworen ordonnantie vander executie/datmen hem terstont bystant soude doen/nochtans daer by geseyt dat zijne Ceur.G.wel sorge hadde/dat hy sulcx so haest niet en soude vercrygen/ende ooc datter tijt ende stont van doene was/eer alsulcken ordonnantie van executie soude moghen wel gereet gemaect zijn/so dat also daer en tusschen de lande sullen geheel opgeten ende verdoruen worden. Begeerde oock daerom/datme sonder wtstel en so haest als mogelic was/dese dingen soude de K.M. te kennen geuen/ende ooc andersins op allen plaetsen/sonder vertret/ hulpe ende bystant soude voorderen/daer toe men hem gewillich ghepresenteert hadde. Ende versoect bystant ae die vande Rijcke.

De N.N.hadden op verscheyden reysen int spreken / tusschen beyden hem laten ontvallen/datmen op dese sake wel mocht seere letten/ dan een reyse droech de voorlast. Want dese daden en souden aen die plaetsen niet ophouden/maer de Spangiaerts souden voorder aen taste/ ende dat haer gewelt so groot was/dat niemant hen lichtelic soude mogen wederstaen(aengesien dat vast in alle man een schrick was) of derren thooft bieden. Int Graefschap vander Marcke/ souden sy nu ter tijt voor Ham liggen/ende andersins daer vast de principale steden schier gecregen hebben/ sy hebben ooc Osenbrugge op geeyscht. De Spangiaers en souden met die landen niet te vreden zijn.

Mendo-

Mendoca aenden Bisschop van Paderborne/ om het wech senden vanden Predicanten/ oft hy soude die doen ophangen.

SEer deurluchtige ende seer Eerweerdige Vorst ende Heere/ wat een bitterheyt/ ende verwetsel van quaden d'orloghe in haer heeft/ ende met haer bringt/ is alle man bekent. Daerom seer Deurluchtige ende seer Eerweerdige Heere wy laeten u weten dat wy des Coninckx heyrcracht/ niet wt wille/ of brootdronckschap / maer deur noot van tghemeene perikel ende profijt inde landen van Westfaele ghebrocht / dat deur tverlangen vande betalinge/ ende ghebreck van voetselen moetwilliger ende wijder is loopende/ qualic connen houden van uwer seer Deurluchtige ende Eerweerdige Jurisdictie/ mits dattet crijgsvolck verhongert ende naect is: aengesiē dat in ons leger ouer al geseyt wort dat d'ondersaten van uwer Deurluchtichheyt ende Eerweerdicheydt/ meest al volgen de dweperien ende dulle opinien vanden ketters/ ende dat die dicwijls in gemeine vergaederinghen oproerich zijn/ ende met gewelt de vryheyt vande Religie eysschē: ooc de Luthersche Predicanten op haer eygen costen onderhoudē inde principale stat Paderborne ende teghen de wille van u seer Deurluchtige ende seer Eerweerdighe Heere/ voorstaen ende behouden. Daerom dat uwe seer deurluchtige ende Eerweerdige heerschappie toe sie dat hy in tijts wech doe alsulcke Sectarisen/ ten eynde dat sy de geessel op den onnoselen oock niet en hale.

Quade betalinge ende gebreck inde Spaensche Leger.

Ammirael verclaert oorsaecken om in Paderborne te vallen/

Ende wil de Lutersce Predicantē wech gedaen hebbē

Ic voege ooc hier by/ in dien de lange winter ons geraecte te dwingen/ teghen onsen danck te wijcken op uwe Jurisdictie/ ende dat dusdanige duvelsche verleyders inde stadt gevonden werden/ dat de Catholike soldaet hem niet en soude connē onthouden van die te hangen/ noch van te roouen (dwelcke wy andersins ouer al verbieden) ander borgeren goederen. Dese dingen hebben wy u seer Deurluchtige ende seer Eerweerdige Heere willen te kennen geuen/ ten eynde dat hy ons in tijts daer op soude mogen antwoorden/ wien niet aengenaemer sal wesen dan te hooren dat u ondersaten gehoorsaem zijn/ ende int Catholike geloove volstandich/ Godt biddende dat hy u seer Deurluchtighe ende seer Eerweerdige Heere/ ghesont wil bewaeren. Wtten legher in Rees/ den 10. Decembris/ vanden Jaere 1598.

of men soude die doen hangen.

Uwe seer Deurluchtige ende seer Eerwaerdige Heere wel gesinde vrient

De Groote Ammirael van Arragon.

Coppe

Kopie vanden brieuen vanden ses Ceurvorsten aende Keyserlicke Maiesteyt/ om het af keeren vanden Spangiaerts.

ALder deurluchtichste/ grootmachtige/ onverwinnelicke Keyser ende Heere/ u K. M. sy onse onderdanige ende gehoorsaeme schuldige neerstichheyt/ ende geheel willige dienst met geduerige neersticheit altijts bereyt tot uwen besten. Alder genadichste Keyser ende Heere: Wy en hebben alle tsamen geen twijfel/ of uwer K. M. en zijn meer dan bekent/ niet alleene de bewegelicke clachtschriften vande seer verdructe Westphaelsche Creitslanden/ die nu naderhant/ Godt betert/ in tgeheel Heylich Rijck/ meer dan te vele bekent zijn/ maer oock wten gemeenen loopende roep onderricht sijt/ hoe geheel sonder schult tlant vanden Hertoghe van Gulic/ deur beide de crijchvoerende partien inde Nederlanden/ maer sonderlinge deur het crijchsvolc vande Coninc van Spaignen/ met een vyandich gewelt wort overvallen/ zijn Steden ende plaetsen ingenomen/ ende die arme landē/ ende alle die verarmde wtgemartelde Ondersaten/ met vanghen/ Rentsoenen/ Dootslaen/ eñ ander gewelden meer/ overladen worden: ende wy en meenen niet min gelijck nu alsulckē onbehoorlickhheyt int Heylich Rijck/ ende oprijsende onversekertheyt vande selfde gehoorsame landen/ voorwaer bewegelijc ons ter herten gaet/ tselfde inder maniere dat ons is voor gecomē niet vergeten met een bysluytinge van dese ons incomende schriftē vā swarichedē ende onderrichtinge/ uwe K. M. gehoorsaemelick te verwittigen: uwe K. M. wt den by gevoechde A. B. C. voorder sal mogē vernemen: ende wy moeten voorwaer voor ons deel bekennen/ dat alsulcken voornemen seer vreemt sal luyden int Heylich Rijck: ende daer beneuen dat sy daer inde getrefte landen seer swaerlic ende verdervelic vallen/ oock sal geheel argerlick zijn uwe K. M. ende voorts alle de seer stercke Keyserlicke genadige vermaningen/ ende oock de bygevoechde ernstige bevelen/ seer qualick gerespecteert/ ende geacht worden: ende sal oock alle de Litmaten ende staten vanden Rijcke geen cleine vercleeninge zijn: ende daer toe ooc een besorgelicken naevolch met hem bringen/ als sulcken onbehoorlic beginnen/ vyandich overvallen/ eñ moetwillichheyt vande wtlantsche soldaten/ niet en souden ten laetsten deur bequame middelen belet/ ende henluyden haer stoutichheyt benomen worden/ so dat niet alleene de Creitsen ende landen die nu verdruct zijn souden ten laetsten moeten ondergaen/ maer ooc wy den selfden naestgeseten Ceurvorsten en connen anders niet mercken/ dan dat wy met diergelijcke munte souden betaelt ende naer goetduncken daer nae aenghetast/ ende in een even gelijcke iammer getrocken worden.

De Ceurvorsten avijseeren de K. M. van de tyrannie van t Spaensheyt.

De Ceurvorsten beduchten noch des ghelijcx gehādelt te worden.

Maer hoe beswaerlick/ ende tot wat grooter verachtinghe ende vercleyninge

clepninge van tgheheele heylich Rijc sulcx soude mogen comen/ wy en
twijfelen niet/of V.K.M. sal dat na zijn bekende Vaderlicke sorchful-
dicheyt wel overleggẽ/ ende sonder onse alder onderdanichste verma-
ningen alree ende van hem selven metten sorchfuldigen overdincken
onledich zijn/hoe het nootsakelick insien/ ende V.K.M. autoriteyt/ by
alsulcken seer beswaerlicke onbehoorlicheyt / tot beter versekertheyt
vanden Lande/met goede bequame vruchtbaerheyt henen gesticht sal
worden:want het heeft nu een seltsam insien / dat die onbeschuldighe
Lidtmaeten vanden Rijcke deur so onverwachte saken/sonder eenige
ghegeven oorsaken /ende boven de meer reysen ontfanghen troostelic-
ke woorden vanden onlancx in Godt rustende Coninck van Spaig-
nien/ende van zijn verscheyden Gouverneurs vande Nederlanden/eñ
also men wel hopet/ tegen tbevel ende wille vanden Deurluchtighen
hoochgeboren Vorst/onsen sonderlingen beminden Heere/Vrient ende
Cosijn/Heer Albert Aertshertoge van Oostenrijck L. soudẽ staen tot
den roof van alsulcken wtlantschen crijchsvolck/ende op alle te kennẽ
gheven/ versoecken ende bidden/ geen ander oorsake verwachten sou-
den van haer voornemen/ dan dat also inden Raet tot Brussel is ge-
sloten/gelijckelic het heylich Rijc/ende dien aenhorige/ende mede-ver-
bonden/met haer noyt gehoorde slavernie te belasten/ende dat sy haer
souden stellen onder d'ordonnantie die de Regieringẽ tot Brussel sou-
de gelieven/ende na des selfs wille alle onverdiende beswaringe schul-
dich zijn te draghen. Als dan wt boven vermaende oorsaken/ wy de
Ceurvorsten vanden Rhijn / niet alleene wt dien te kennen geven van
de seer verdructe landen/maer oock daer en boven wt ons eygen selfs
overdincken van dese beswaerlicke saken/ hebben den onsen geordon-
neert op een gelegen plaetse te vergaderẽ/om seer neerstich te overleg-
gen dese dingen/ende hoe dat in diergelijcke vyantsche overvallinghe
soude mogen eenige mate gevondẽ werdẽ. Maer na de gestalte vande
ingebrockte onderrichtingen/tgewelt van het crijchsvolck van beyde
de partyen wert so sterc bevonden/ dat deur ons versinnen/ den werc-
ke niet sonderlinge nuttelicx volgen mocht/ wy hebben nochtans aen
ons voorseyde Aertshertoghe/als oock aenden Heere de Cardinael van
Oostenrijck/nu ter tijt als Vice Gouverneur tot Brussel dese onbe-
hoorlickheyt verstandelic te kennen gegeuen/ende gebeden dat henlui-
dẽ E.L. souden willen doen by beschicken des Conincx opper Velthee-
re de Heere Ammirael van Arragon / het versekert afstellen van alle
sulcx vyandich gewelt/ende hen tot de wederghevinge vande ingeno-
men steden ende plaetsen/ende ander dingen te doen voegen/verhopẽ-
de dat henlieden L.L. als vermaerde ende vredelicke Duytsche Vor-
sten/sullen des Rijcx welvaer/ roem/ ende eere yverich ter herten gaẽ/
ende wat tot voegelicke versekeringe van des Rijcx Staten noodich
is te voorderen/ aen hen lieden niet en sullen laeten gebreken/gelijc wy
oock in diergelijcke gestalte aen de Generale Staten vande vereenich-
de Pro-

De Ceurvorsten hebben eẽ ydel hope.

Hier wort getreft het punt daert al op staet.

Het is al voor een doove mans deure geclopt.

de Provincien gheschreven hebben dat sy van haer zijde hem souden maken van des Rijcx bodem/ ende hen onthouden van alle dadelijckheyt tegen des selfs landen/ende tstaet also te bewachtē/somen hem altyts daer op sal vertoonen.

Ende aengesien daer en boven wy die aen dē Rhijn/eñ op der selfden aen ons te kennen ghegeven wetenschap van sulcke swaricheden/wy ander Ceurvorstē hebbē voor eē onbewimpelde noot geacht/V.K.M. alderghenadichste inspecktie/ende Keyserlicke authoriteyt hier onder ootmoedich te versoecken.

So bidden wy gehoorsaemlic ende alder onderdanichst gelijck wy weten V.K.M. tot tselfde seer gesint ende meer dan genegen te wesen/ dat sy soude willen het stillen van dese perijckuleuse toevallen ter herten nemen/ende gedincken hoe vierichlic d'algemeene Staten van het heylich Rijc op den laetsten Rijcxdach tot Reinsburg gebeden hebben/ende ooc dat de gewillige contributie meest anders niet en is gheconsenteert/dan om dat alle inlegeringen/ deurtochten/ bydẽ Saten vanden heyligen Rijck verhuet mochten werden/uwe Keyserlicke autoriteyt/in sulcken onbehoorlicken/ende gheheel overtollich vyandich ghewelt so veel te meer sout laten blijcken/om dattet Heylich rijck niet en soude moghen vallen in die groote vercleeninge/ als dit lant een alsulc vremt crijgsvolc/geheel totten roof soude verlaten zijn/ende in als ongheroeet zijnde/ soude moeten in een verderffenisse comen:maer deur so veel bequame middelen / so veel te willen doen dat die seer benaude landen souden mogen wt die onverdragelicke benautheden gebrocht worden/ende oock voorts hoe alle ander landen van het heylich Rijck van diergelijcke overvallinghe ende vyantsche belastinghe soude mogen vry blyven/ende haer beter versekert houden.

D'Autoriteyt vandē Keyser is cleyne / maer moeten selve de hant aenden ploeg houden.

Ende naer dien wy ons in goeder manieren mogen vermanen hoe goethertich ende welmeenende V.K.M. ende d'algemeyne Statē vā het heylich Rijck eertijts een Ambassaetschap bedacht haddē aen beyde de crijchvoerende partijen inde Nederlanden te schickē/so soudemē noch wel zijn vande selfde goede begeerte:ende souden ooc wel willen voor so vele als ons aengaet gehoorsamelick gebeden hebben/dat V. K.M. de selfde niet en soude latē varen/maer naest tbeletten van sulcke wtter maten groot gewelt om de selfde te voorderē/laten uwer K. M. seer ter herten gaen/verhopende dat Godt almachtich zijnen segē eñ eē meer geluckiger tijt/als tot noch toe is geweest/verleenē mocht/ ende datmē over al/so wel int heylich rijck/als sy/de gebuer crijchvoerende partien self/ aen een goede vrede soude geraken comen.

De Spangiaert acht luttel de ghesonden Ambassaten.

De dinghen en hebben wy wt ons selfs neerstige sorgfuldicheyt om den noot ende welvaer van het heylich Rijc/niet mogen latē V.K.M. in schuldighe ghehoorsaemheydt seer onderdanich voor te houden/op troostelicke seer onderdanighe hope/ dat uwe Keyserlicke Maiesteyt/ dat tot geen ongenade sal nemen/maer veel meer om de gewichticheit

F ij vander

Te staen op tghene dat de Keyser sal doē is ydelheyt.

vander sake ons alder genadichst voor onschuldicht houdē/ ende met alle keyserlicke genade sien/ voor den openbaren ongheluc so veel middels te vinden/ als den verdruckten landen tot goeden troost ende verlichtinge/ ende voorts den heyligen Rijc een int gemeyne tot achtbaerheyt ende tot een goede versekertheyt van desselfs aenhoorige landen/ soude mogen dienen.

De Staten van Westfalē versoecken cenen Creyts-dach.

Aengesien oock dat de Staten van den Westphaelschen Creyts/ wt cracht van des Heyligen Rijcx ordonnantie/ tot een voorder raetslagē op dese gewichtige saken/ aen ons de Ceurvorsten aenden Rhijn/ met die vanden opper Rhijnschen Creits versocht hebben/ datmen soude op een comen op den 11. Januarij naestcomende inde Stadt van Colen/ so bidden wy geheel onderdanichlijc uwe K. M. dat sy niet alleene haer genadichste resolutie tegen de voorseyde tijt/ in dien mogelic ware/ daer soude senden/ maer oor of wy wel metten anderen Creitsen/ na de mogelickheyt niet en sullen laten overdincken/ hoe men den onraet sal mogē besettē. Maer indien wy dē last niet en condē hebbē/ ēn een meerder bedincken op de behoeften vanden heylighen Rijck / dat hy de gedeputeerde Staten soude willen even wel aldergenadichst advijs senden dat hy in gevalle dat sy versocht werden vande beswaerde/ of anderen den selfden toegetrocken Creitsen om hulpe oft om Raet te hebben/ den zijn en op den naestcomenden dach vande vergaderinghe dien aengaende oock soude willen bevel geven.

De Ceurvorsten versoecken d'autoriteyt vanden Keyser.

Hier aen sal uwe K. M. doen een Keyserlick milde werck/ ēn wat tot troost vanden beswaerden ende gewenschte versekertheyt van alle des Rijcx landen mach dienen uwer K. M. daer mede den almachtigen die u wil verleenen een bestandige lange duerende gesontheyt des lichaems/ ende een gelucksakighe Keyserlicke regieringhe/ ende oock victorie tegen uwen erfvyant: Oot ons Aertsbisdoms Stichtende ons selvē inde Keyserlicke bescherminge ende genade gehoorsamelick bevelende. Gegeven den 12. dach in Decembre inden iaere 1598.

Oot aldergenadichste Keyser ēn Heere/ na diē dat na de resolutie van dese/ ende ander saken/ ende voor een eindelicke expeditie vanden selfden/ van onsen sonderlingen lieven vrient ende broeder de Ceurvorst van Colen L. een sonderlinge af ordonnantie in onsen Raeden is ghe-schiet/ ende deur zijn ghesanten/ noch voorder bewijs ende bescheyt te kennen is ghegeuen hoe de voorvermaende beswaeringen/ sonderlinghe in t Sticht van Munster meerder worden/ ende geheel vriendelick gebeden hadden datmen de sake soude willen in sulcker manierē overleggen/ dat zijnder L. ende ander verdructe landen souden doch nootlicke hulpe ende bystant mogen hebben / alles nae inhout vanden byligger mit D. E. F. geteeckent. So bidden wy seer onderdanichlijck uwer K. M. te willē aenleyden/ om so veel meer de groote verdruckinghe

De Ceurvorst van Ceulen versoeckt wederom bystāt.

ghe vanden heyligen Rijcke te overweghen / ende de voorderlicke bescherminge daer by te voegen/ om dat de seer bedructe landen in haer groote benautheden niet en soude sonder bystant blyven.

Ower K.M.

Onderdanichste ghehoorsaemste Ceurvorsten.

Kopie vanden brieuen van Aertshertoghe Albert aenden Heere de Regierder vanden Ceurvorst van Saxen/ aengaende den inval van het Spaensche Crijgsvolck op des Rijcx bodem.

Hooch geboren Vorst ende vriendelicke beminde Oom ons is seer wel ter hant gecomen V.L.schryuen vanden 9.dach van Novembre laetstleden/ int welcke ghy vriendelick te kennen gheeft hoe dat nu ouer veel jaeren herwaerdts opgheresen beroerten tusschen de Maiesteyt vanden Coninck van Spaengien onsen vriendelicken / beminden Heere/Oom ende swager/ende zijn aengehorige landen/de aenpalende ende naestgelegen Ceurvorsten ende ander landē van het heylich rijck/deur d'opgestaen orloghe met deurtochtē/inlegeringen ende andersins in veelderhande manieren/sonder schult ende by onverdragelicker wyse inghenomen ende beswaert worden/u seer ter herten gaet: ende daer beneuen datmen de selfde ouerlasten / die van tSpaensche crijgsvolc onsen vriendelicken ende beminden cosijn de Hertoghe van Gulic ende den zijnen/maer sonderlinge den Graue van Daun aēgedaen worden/soude wechnemen/ende teghen den ouertreders met behoorlicken ernst procederen.

Clachten ende versoeck van dē Regeerder van Saxen.

Hoe wel ons nu niet meer/noch dieper ter herten gaet/ ende dat wy oock neerstich daer toe aerbeyden om alsulcke oproerige onghehoorsæme lantschappen die ons nu metten anderen erflic toegheeyghent zijn/sonder bloetstortinge ende voorder beswaeringe vande naestgelegen Ceurvorsten/ander Vorsten/Creitsen ende landen/tot een vreetsamen ende gerusten staet te bringen/ gelijc wy oock om suler te beter te weghe te bringen ende daer toe te comen deur de genade Gods / ende ons neerstich toedoen/alree met de Croone van Vranckerijc een goet beginsel gemaect hebben.

De Nederlanden den Aertshertoge toegeeygent.

Nochtans wy sien ende mercken dat de voorseyde wederspannighe noch op den dach van heden/ende met so goeden gelegentheyt/ gelijck

De rebellē bewyſen haer meeninghe metter daet.

ſy met reden ſouden ende ſchuldich zijn/haer tot geen gehoorſaemheyt verſtaen willen:gelijc ſy ooc hier voren doen wy metten heyrcrachten voor Amiens waeren/tſelf de met inneminge van ſommige K. M. ſteden in Vrieſlant genoech beweſen hebben.

De redenen vanden inval int landt van Cleve.

Als dan ſulcx de Coninclicke Maieſteyt ſaliger gedachten/noch ooc wy geenſins en willen laten paſſerē/ende op deſen tijt geen ander middel noch gelegentheyt om haer voornemē te beletten/ ende de paſſagie ouer den Rijn te nemen/mach gevonden worden:

So heeftmen deur noot/op deſe plaetſe deur tlant van Cleue / den deurtocht moeten gebruycken/ende alſo wy ſo veel waerſchuwingen cregen hadden/dat de vyant hem meeſter wilde makē van Orſou/wy hebben deſe ſtadt tot behoudinge vande paſſagie moeten inne nemen/ met dit endelic voornemē/ſo haeſt als men eenich nootlic voordeel teghen den vyant ſoude vercreghen hebben/datmen deſe ſtadt ſoude den Hertoge wederom ruymen ende geven.

Verſchooninghen vande overlaſt van tSpaenſche heyr.

Maer wy en connen noch en mogen uwer lief den niet verholē houden/hoe wel dat ons Coſijn de Hertoge van Gulick/gelijc ooc die vanden Weſtfaelſchē Creyts/wt cracht van het gemaect accoort verbonden waeren/het crijgſvolc van zijne Maieſteyt/niet alleene vry paſſagie te gedoogen/ maer oock teghen zijn wederpartie(gelijck oock zijne Maieſteyt hen tot haer verſoeck in meer manieren gheheel nuttelicke hulpe ende bequame byſtant ghegheuen heeft) alle byſtant te doen/ nochtans heeftmen deſen aengaende ouer lant/gelijckmen ooc mach/ cleyne neutraliteyt moghen mercken/maer in ſtede van dien / is den crijgſ volck vande Coninclicke Maieſteyt/ende haer aenhorighen alderhande groot beletſel/ende oock vyandich wederſtaen beweſen geweeſt:maer den vyant/ende wederſpannigen/in alle haer voornemen ende aenſlaegen/die tot grooter ſchaden van zijne C. M. zijn gecomen/ altijts vry/verſekert ende onuerhindert laten wech ende weder paſſerē/ ſulcx dat tot tſelf de/in dien yet deur het ongebonden crijgſ volc/nu daermede eñ neuen mach ingelopen zijn/daer toe is deur de vyantſche bewyſinge vanden Graue van Daun/ende oock anderſins geen cleyne oorſake ghegheuen geweeſt. Dwelcke wy V. L. oock tot meerder onderrichtinge van vriendelicke ende goede welmeeninge/niet en hebben connen gelaten u te kennen te geuen.

Verhout van die van Cleve ende Weſtfalen mettē Coninck van Spangien.

Wy hebben oock V. L. vriendelicke vermaninge aengeſien/eñ uwe goede genegentheyt wel gewetē/ ende tot een ſonderlinge vrientſchap ende aengenaeme gevallen aenghesien:ende gelijck wy als ons Coſijn den Hertoge van Gulick/als ons naeſte maegſchap/ende oock V. L. ende anderen Ceurvorſten ende Vorſten ende Staten kennelic is om alle vrientſchap/gebuerſchap/ende der gelijcke goet verſtant te plantē ende onderhoudē geheel wel geſint zijn/Alſo hebben wy onſen beminden Coſijn/aen den Cardinael van Ooſtenrijc/teghenwoordich Gouverneur vande Nederbourgoenſche landen/ gheſchreuen ende aen den

Fraeye pÿpen van out ſtroo.

selven vriendelick versocht datmen dē bouen geseyden onsen Cosijn/ dē Hertoge van Gulick/ d'ingenomen plaetsen soude weder gheuen ende ruymē/ ende datmen voort aen soude alle vriendelicke gebuerschap ē discretie van dat geweste gebruycken/ gelijck oock tself de den Ammirael insgelijcx is beuolen.

D'welcke wy V. L. op u schryuen vriendelick niet en willen verholen houden/ ende blyuen de selfde met vrientschap/ ende met bewijsinge van alle aengename dienst tot allen tijden wel toegenegen. Ghegeuen tot Milaen den 28. van Decembre/ Anno 1598.

Copie vande brieuen vanden Vorstelicken Raet van Gulick/ geschreuen/ aen een treffelick Heere inden Opperrhijnschen Creits.

GGenaedichste Heere wat de Nederlantsche Westfaelschen Creits Vorsten ende Staten ende haer ghedeputeerde Raetsheeren ende Gesanten wt Dortmont op den 13. dach van Novembre laetstleden/ aengaende het houden van gebuerlicke vergaderinge tot Colen aen uwe Ceurvorstelijcke genade gheschreuen hebben dat selfde vermanen dese genadichst. Hoe wel men wel hopet dat sulcke vergaederinge nae de gelegēthept vandē sakē/ dewelcke haer van dage tot dage swaerder bevinden ende latē sien/ inde begeerde maniere haer voortganc vercregen hebben/ So doen nochtans d'opper Rhijnsche Creyts beschryuende Vorsten daer dese sake voorhouden. Aengesien de selfde was eerst teghen den 17. dach van deser maent van Decembre nae den ouden stijl/ om op dit gewichtich werck te raetslagen/ beschreuen/ so souden de gedeputeerde van desen voorseyden Creits/ om d'onsekerheyt van desen Creitsdags eyndinge ende oock om den corten tijt daer op volghende totter gereetmakinge van haer ghedeputeerde op den elfsten dach Januarij vanden Jare 99. na den nieuwen stijl/ geeusins of seer qualick connen tot Colen verschijnen. De redenen van tverlangen vanden Creytsdach/

Daerom achten wy dan van noode te wesen/ datmen alsulcke drie Creitsdagen eenigen tijt sal verlangen: gelijck wy oock den self den tot op den 22. dach vande voorseyde maent Januarij na den nieuwē stijl/ om binnen Colen te comē/ ende sdaegs daer na den handel te beginnē/ hebbē wtgestelt/ ende u Ceur. G. hier mede ontbiedē. Gelijc dan sulcs oock hier wt van ons aenden hoog voorseyde Opper Rhijnsche Creyts beschriuende Vorsten is geschiet/ inden naem van onsen genaedichsten Vorst ende Heere/ de Hertoge vā Gulic/ Cleue ende vandē Berge/ alsa doen wy oock de wete aende welghedachte Nederlantsche Westfaelsche Creits/ metten beschryuenden Vorsten/ ende ander Vorsten ende Staten/ in stede van haerluyder Vorstelicker G. G. G. ende G. vriendelic Ende wtghestelt tot op dē 22, Januarij/

ende

De Raet van Gulich begeert bystant.

ende onderdaenichst te bidden/dat de selfde gheroepen teghen dien tijt haer gheordonneerde Raets heeren ende Ghesanten souden met volle macht na Colen schicken/om op dit seer gewichtige verre siende werc te raetslaghen/ende daer en bouen desen Creits/ende de verdructe met dadelicke hulpe by te comen.

Wy en connen na tselfde uwe Ceur. G. wt een aenstaende noot volgende tvoorsepde Creits schryuen/voorts niet onverhaelt latē hoe dat binnen middelen tijt ende sedert sulcken beschryuen/niet tegenstaende tverschepden voorleden ernstich schryuen ende beuel vanden R. K. M. onsen aldergenaedichsten Heere/aenden Ammirael van Arragon/ het Crijgsvolc vanden Coninc niet alleene en heeft opgehoudē met het innemen van het Hertogdom van Cleue/ende van sommige van dese steden/ende brantschattinghen vande selfde/maer is oock ghetrocken in tsticht van Munster/ende tselfde meer dan half deurgetrocken de steden/Dorpen ende hupsen van dien/met bringen van het geschut voor de vesten ende oock met de selfde te dreigen/ende andersins ingenomē: daer na en hebben sy die stadt vanden Ceurvorst inden Rijnschē creits genoemt Dorstum/ende Reckelinchupsen insgelijcx niet gespaert: ende daer en bouen gister ons hoochvoorsepde genaedigen Hertoghen ende Heeren Graefschap vander Marcke op de selfde maniere tot zijnen wille gebrocht/dat sy byde vijf dupsent mannen hebben moeten innemen/ende in tvoorsepde Graefschap legghen. Niet min hebben sy de stadt ende Sticht van Essen/een vry lant van desen Creits aengetast/ ende de selfde daer toe gedwonghen/dat sy vijf hondert mannen inde voorsepde steden/ende inde ommeliggende dorpen vyerhondert coppē hebben moeten innemen: So dat sy nu/ende op desen tegenwoordigen tijt desen Crepts aendē Rijn ende Rhurstroom ouer de Lippe tot aende Embs onder haer gewelt gebrocht hebben. Nu worden wy voorts onderricht/dat sulck crijgsvolc/hoe wel dat een groote ronde van desen creits in heeft/noch niet al en heeft ondergebracht/ maer noch begeeren soude voorder plaetsen ende Steden voor haer winter legher/ dat sy ooc de plaetsē die sterc gemaect waerē ēn ter syden staende/hadden achtergelaten/ende ander ghewesten ende stercten soecken wilden/ Soo dat in dien in tijts haer voorstel ende maniere van doen niet en wort wederstaen of belet/ten staet niet alleene te besorghen/maer men sal voor eē seker sake houden dattet sal in sulcker manierē voortgaen/ ende dat dit oncrupt ende gewoonte sal voorts rontomme so op eten/ dat der hoogste voorsepde K. M. uwe Ceurv. G. ende anderē Ceurvorsten ende Vorsten/als ooc des geheel heylich Rijcx autoritept ēn achtbaerhept by dese ende ander lupden sal vallen/ende voortaen niet meer geacht noch aensien worden/ maer in sulcken gevalle die by auentuere noyt en zijn int heylich Rijck in sulcker manieren geschiet/deen Creits soude den anderen met reden/ sonder langher wtstellen met alle zijn

De Spaensche zijn oock ghecomen in tSticht van Munster.

Tgraefschap vāder Marck ingenomen.

tSticht van Essen ingenomen.

De Spaēsche zijn van sinne voorder te versoecken.

Het perijckel dat deurt niet beletten voorhanden is.

macht ende dadelicke hulpe bystaen/ende de verdructe/ende hem selvē bystaen ende helpen.

So willen wy daernae uwe Ceur. G. in stede van den hoogvoorsz. den Vorst ende Heere/de Hertoge van Gulick/Cleue ende vandē Berge/als oock inden naem van alle de Vorsten van desen Creits/ende geburlanden/ voor onse persone onderdanichst gebeden hebben/dat ghi dit gheheel druckelick ende sorgelick werck genaedichlic wilt ter hertē nemen/ende van wegen de besoeckinge vande ghedeputeerde vanden verlengden dach tot Colen/ende presenteringhe van dadelicke hulpe u also bewysen/ghelijc van uwer Ceur. G. ende den loflicken Ceurvorstelicken Creits/desen verdructen Creits te hopen staet/ ende ghelijck de tegenwoordige groote vereisschēde noot/de gebuerlicke corresponentie/ende d'ordonnantie vandē rijcke is eysschende. Uwer Ceur. G. hier mede met een gelucsalige Regeeringhe/welvaer ende ghesontheyt lange te genieten onderdaenichst beuelende. Gegeven tot Dusseldorp den 22. dach van Decembre/inden Jaere 1598.

Copie van des Keysers brief/ aenden Edelen ende des Rijcx beminden ende getrouwē Simon/Graue ende Edelen Heere van Lippe/Raet vanden Rijcke/ ende Overste vanden Nederlantschen Westphaelschen Creyts.

RVDOLF

Edel/beminde/ ghetrouwer/uwe verschepden brieuen inde welcke ghy ons by eyghenen boden te peerde ende voet/ den ghedurighe verdruckinghe ende swaricheyt/die de Vorsten ende landen vanden Westfaelschē creyts van beyde de crijgvoerende partien inde nederlādē eenē tijt herwaert geschiet zijn/ goethertich ende gehoorsaemlic hebt te kēnē gegeuē/oock tgene dat ghy hebt daer by gebedē/dat hebben wy met een becommert herte/ende niet geerne vernomen. De Grave vander Lippe heeft gheadviseert den K. M.

Ende hoe wel wy alree sommighe reysen soo wel den Coninck van Spangien/ als oock de vereenichde Staten/ ernstelick dat ontraden hebben/nochtans ghemerct dat sulcx nu wederom met meerder ernst geschiet/na wtwijsinge vande by liggende met 1.2.3.4.5.6. geteeckende copien: So hebben wy u tself de tot een onderrichtinge willen mede deelen/geheelic hopende dat sal behoorlic respect ende stadt vinden/ in dien niet/so en salt aē voorder onse tusschenstellinge ende dadelicke toedoeninghe niet gebreken/dat wy voor een antwoorde u niet en hebben willen verborgen houden/ende u blyuen met K. G. wel toe ghenepcht. Ghegheuen op ons slot Padpbrath/den 30. van Decembre / inden Jaere 58. De K. M. die beloofT hulpe ende bystant.

Kopie van voorder vermaeninghe/aenden Aertshertoge Albert/op d'afuoeringe van het Spaensche crijgsvolck/ buyten den Westfaelschen Creits.

RVDOLF

SOo wy V. L. sedert het reysen wt de Nederlanden/ ende oock selfs aenden genen die daer op dien tijt gheordonneert was Gouverneur onsen beminden Cosijn ende Vorst de Heere Andries Cardinael van Oostenrijck/mits oock aenden tegenwoordigen geordonneerden Veltheere ouer hetne der Bourgoensche crijgsvolc Don Francisco de Mendoca/Ammirael vandẽ Coninckrijcke van Arragon/nu deur verschepden heftige brieuen/principalick van Date 24. Octobre/Item van 14. 19. ende 29. van Nouembre laetst leden by gevoegt/gheschreuen hebbẽ tgene dat ons was wtten naem vanden Westfaelschen Creits / ende van sommige van deser creits seer verdructe landen/ende principalick vanden hoochgeboren Jan Willems Hertoge van Gulic/ Cleue ende vanden Berghe/onsen beminden Cosijn ende Vorst/wel drie maenden vervolgens/tegen den voorseyden Ammirael ende zijn ondergegeven Crijgsvolck op des Rijcx bodem gheleghert was voor ghecomen van swaere ende niet ophoudende clachten: Ende daerna op V. L. broederlicke/ende ooc vanden voorseyden Cardinael ende Ammiraels vriendelicke/ghenaedighe ende ernstelicke begheerte/ghesept datmen soude van sulckẽ onbehoorlicken geweldige ouerlastẽ inde voorseyde landen vanden Rijcke/ende aenbehoorende landen/ ende onderdaenen als de gene die met den crijch niet te doene hebbẽ/ ophouden / die afgedrongẽ steden/sloten ende plaetsen wederom verlaten: die deur rooué/plunderen/branden/Rantsoneren/ende ander moetwillicheden aengedaen schaden betalen: ende deur voorder alsulcke vyandelicke verwoestinge van des Coninckx van Spangien ende Nederbourgoensche landen/ die met ons ende des heylich Rijc tot nu toe gehouden ende onderhouden gebuerlicke vrede ende ruste/niet en breken/ende omme stoten.

De Keyser beveelt het ophouden van dese overlastẽ ẽ restitutie.

Maer na tbescheet dat wy tot op date van dese hebben ontfangen/en is niet alleene int alderminste dien alle mijn schrijvẽ niet nagevolcht/ maer gelijck wy nu op een nieuw wt der Vorsten ende Staten vande voorseyden Westphaelschen Creits/den 13. van Septembre tot Dortmont vergaderde gedeputeerde ende Gesanten/daer by oock N. J. afgeworpen brieven/hebben vernomen/op dat ick anders van des Hertogen van Gulick/zijn beminde suster/ Gulicsche ende Cleefsche Raeden ende Lantstaeten/ende ooc van veel ander treffelicke Ceurvorsten ende Vorsten dien aengaende van dage tot daghe incomende brieven swijge/so wort dese maniere van doen hoe langer/ hoe erger gemaect:

De Spaẽsche hebbent hoe langer hoe erger gemaect.

want

want volgende het inhouden van dat nu vermaende clagẽ ende schry-
ven/is by tgene dat wy V.L. voor desẽ/van datter geschiet was/met-
ter innemminghe ende besettinge vande Cleessche stadt Orsoy/ende an-
dersins/liete weten/so en is de sake daer bi niet gebleven / maer de dic- Een stercke
wijls genoẽde Ammirael heeft corts daer nae/een seer stercke schants Schants tot
int Dorp van Walsom: laten maken/ wt de welcke sijn crijchsvolck/ Walsom gemaect.
heeft int Hertogdom vanden Berge voor het Leen vanden Hertoghe
van Gulick ende woonhuys van wijlen Vlrijck van Daun/ Grave
van Valckensteyn/gerooft/tselfde belegert/ende beschoten/iae niet te-
ghenstaende dat de Grave tslot Broeck genoemt/hadde opghegeven/
met hantgeloofde conditiẽ/ ende versekeringe van lijf/ have/ende goe-
deren/voor hem/ende de Gulicksche/ ende des Graven soldaten/noch- De Spangiaerts en
tans des niettemin/sy hebben de selfde soldaten eens deels dootgesla- houden gheen
gen/eens deels gerentsonneert/ende den Grave(die vanden Ammirael geloften.
selfs hadde Sauvegarde versocht/ ende met gheen saken hem socht te
moeyen)sommighe dagen gevangen gehouden:ende daer na doen hy
op eenen tijt/ende daer toe met consent vanden Capiteyn die op t Slot Grave vandẽ
was/tegẽ den avont was gaen wandelen / iammerlick dootgeslagen/ Broeck vermoort.
ende vermoort. Daerentusschen heeft voorts het dickwijls genoemde
crijchsvolck sommighe Cleessche steden/ te weten/Burch/ Dinslake/
Halt/Rees/Emmerijck/ende andere den voorseyden Vorstendom toe-
behoorende Sloten/ Edelluydenhuysen ende Dorpen hier en daer ge-
wapender hant/somtijts oock met voorbringen van groot gheschut/
overloopen/overweldicht/verwoest/ende d'arme ondersaten met wijf
ende kinderen veriaecht/eñ niemant noch geestelijck noch wereltlijck/
mãs/ vrouwe/noch iõge dochters gespaert:eñ daer toe de Stat vã Ne-
der Wesel in sulcker manieren benaut/dat si hondert duysẽt daelders/ Wesel ghebrantschat.
d'een helft gereet/ende d'ander helft op een seer corten tijt heeft moetẽ
wtreycken/ende daer en boven den dickwijls genoemden Ammirael
van Arragon Oversten ende bevelsluyden/hebben moeten geloven wt
te reycken duysent malters hart graen. De Heerlicheden ende Sloten
van Coudenberch ende Weydelinckhoue/ ooc des Hertogen eñ Edel-
luyden Sloten/ Lhar/ Winnendale/ Driessort/ Kessau/ Jmbachel/
Dorneck/Lorchuysen/den Hertoghe van Gulick selfs toebehoorẽde/
ende daer hy zijn Hof was houdende/hebben sy in deerlicke armoede
gestelt/ende wat sy anders voor plaetsen ingenomen/geplundert/ be-
schadicht/ende afgebrant hebbẽ/sal V.L. in twee gespecificeerde schrif- Spangiaerts
te vinden:iae dat meer is sommighe inde Spaensche Veltleger durf- dreyghen te
den wel seggen/ dat si de persone vanden Hertoge van Gulic selfs sou- vangen den Hertoge van Gulick.
den vast nemen.

Daer en bouen heeft oock d'Ammirael ende zijn Crijchsvolck alree/
niet alleene sommige steden van het Sticht van Munster hẽ vervoor-
dert binnen twee dagen inne te nemen ende met Nederbourgoensche/
ende Spaensche garnisoenen te besetten/maer ooc de gene/die dat niet

en wilden goetwillich doen/met gewelt daer toe gedwongen/ende des Bisschops Stathouders eñ Radē/van tvoorsepde Sticht van Munster/ deur Alerander van Gele/Overste/een quartierbrief doen presēteren/ende hebben na d'inhouden van desen/behalven de voorsepde int Hertochdom van Cleve inghenomen plaetsen / noch dertich Steden ende plaetsen eens deels Cleefsche/ ende eens deels Munstersche voor de Winterlegher van het crijchsvolck genomen/gelijck als blijct bype copie/gheteeckent N°. 3.

De Spaēsche senden een quartierbrief vā haer winterleger.

De Stichten van Essen/ ende Werden/ hebben sp ten wtersten verdorven/ ende alsoo sommighe Creits steden ende Landtsaten/ nae haer innerlicke macht ende gewelt ten besten dat sp mochten tot haer bescherminge hen gesterct ende tegen gehouden hebben/die werdē daer tegen vande Coninck van Spaignen garnisoenen int Hertochdom vā Gelder/met so veel wtvallen/rooberien/ ende rentsoeneeringen op de Dorpen ende Boeren hupsen gequelt datter noch acker gebouw/noch Coophandel gedreven wert/noch oock de principaelste Vorstē ende Staten vanden Westphaelschen Creits/ niet en conden de nootdruft hebben om haer hups ende Hof op te houdē. Also heeft de Gouverneur van Limburch Gaston de Spinola/ onder het decsel vander erecutie vanden Akischen ban twee vanden plaetsen bp Aken/ ende int Rijc gelegen/ende Edellupden hupsen Franckenberchs ende Hepden ingenomen ende beset/ welck garnisoen dagelicr op de borgers ende gemepne heprbanen seer is roouende : Niet min brantschatten de Geldersche garnisoenen gheen clepne dorpen voor 2200. ende meer Daelders: ende d'Ammirael van Arragon meent dese inlegeringen ende deurtochten daermede te ontschuldigen/dat alle sulcr van te voren tot Brupssel nae den vereysschenden ende onvermidelicken noot/also geslotē is. Welck erempel de tegenpartie namentlic de vereenichde Nederlantsche Provincien oock ghevolgt hebben/haer Crijgs macht opt Vorstendoms van Cleuen Frontieren gequartiert/de stadt van Seuenou eñ ooc het Tolhups/de stadt Luebich/ende daer toe oock in t Sticht van Munster de stadt Vreda ingenomē/eñ veel geestelicke eñ wereltlicke personen na Grol gevangen gevoert/niet anders dan al of de geheele principale crijch van beyde de partien op onsen ende des heylich Rijcr bodem henen wilde. Daer en bouen oock dat sommige inden Veltleger vanden Ammirael souden den Edelen onsen ende des Rijcr beminden ende getrouwen Simon de Graue ende Edelen Heere vander Lippe/ onsen Rijcr Hofraet/ende Querste vanden Nederlantschen Westfaelschen Creits/als oock andere Rijcr Grauen/landen ende Steden die daer ontrent int ronde woonen/met gelijcke perikel gedreigt hebben/ om dwelcke af te keerē/ende beletten/ wp niet alleene vanden voorseiden seer verdructen neerstich ende sonder ophouden aenghesocht ende ghebeden worden.

De Lantneeringhen ende coopmāschap is stille ghestaen.

Gouverneur van Limburg speelt ooc zijn personagie.

D'onschuldinge vanden Ammirael.

De vereenichde Staten ooc gelegert opt lant van Cleve.

De Creytsheer vanden Westfaelschen Creyts ende ander/ ghedreycht.

Als dan sonder breeder verclaeringe ende wtlegginghe van hem selven

den claer genoech is/met wat onbehoorlicheyt ende onredelicheyt alle deſe dingen geſchien/ende hoe onverantwoordelic de dicwils genoemde Ammirael hem onderwint deſe onſe ende des heylich Rijcx vredelicke landen/die ons ende den heyligen Rijcke gehult ende eedt gedaen hebben deur alſulckẽ Crijgs gewelt/ſonder eenich ontſeggẽ/oft waerſchuwen/ten tijde dat wy ende alle Ceurvorſten/Vorſten/ende Staten den Coninck van Spangien/ ende V.L.als oock der regeeringe vande Nederbourgoenſche landen/geen vyantſchap betoont hebben/maer veel meer tot allen tijden ſo wel voor deſen/ als naer tbeginſel van V. L.regeeringe/aller vriẽtſchap/liefde ende goets wy ons getrooſt hebben/te overloopen/ende hem ende den ongebonden Crijgſvolck dat hy by hem heeft tot eenen roof te geven/ende in ſulcker manieren te verwoeſten ende verderven/dat na tgeloof weerdich onderrichtẽ ende beſchrijf/in deſe NederlantſcheOrloghen die byde dertich jaeren geduert hebben/de Rijcx ſtaeten die aenden Rijn zijn gelegen/ ende haer landẽ/ dergelijcke gruwelicke geduerighe ſchaden/ſpijt ende noot/noch van d'een noch van d'ander crygvoerende partie niet en hebben gheleden.

De Landen vã den Rijck hebben nu meer van den Spãgiaerts gheleden dan ſy in 30. iaren gedaen hebben.

Alle dwelcke wy V.L.geven te overleggen ende bedincken/hoe redelic wy/ ende het Rijcke tſelfde bevinden/ ende wat een verſmaetheydt dat V.L.(opwien de Weſtfaelſche Creyts/int voorſeyde ſchryven geteeckent N°.1.merckelick bediet)in Duytſlant verwect/aengeſien dat al tſamen op den naem vanden Coninck van Spangien/ ende van V. L.gedaen wort/ia als voren is gehoort/voorgehouden wort/dat binnen Bruyſſel alſo is geſloten/het welcke wy nochtans/dat met V.L. Raet/wete ende wille ſoude gedaen worden/ſeer qualick gelooven moghen. Want behalven dat alſulcken beſluyt tegen derghelijcke landen ende luydẽ/die alleene ons als regierende Roomſche Keyſer voor haer overhooft eeren ende kennen/by hem ſelven met geen redẽ of recht beſtaen macht/ſoo strijdt dat oock iae in veel manieren ſtracs teghen de voorgaende vermaeningen ende verclaeringen/ſo wel vanden Coninc ende Nederbourgoenſchen Gouverneur/ als van V.L.aen des heylichs Rijcx Ceurvorſten Vorſten ende landen/ende daer toe ſpecialick aen den Hertoge van Gulick/ſo wel ſchriftelick als metten monde gedaen:Ende V.L.heeft den gheheelen tijt/dat ghy u inde Nederlanden hebt ghehouden/tot nu toe den naem behouden/dat deur de ſelfde het Rijck min dan te voren beſwaert was/ende oock dat u ter hertẽ ginck om met de Ceurvorſten Vorſten ende Staten des Rijcx goede vrientſchap te planten ende onderhouden. Na dien wy nu geerne noch ſouden ſo lange als mogelick waere de ſtraffe tegen middelen ophouden ende dien achtervolgende nu tot een over mate van nieus aendẽ voorſeyden onſen Coſijn den Cardinael van Ooſtenrijc tgene dat van noode is gheſchreven hebben/ende aenden Ammirael (by wien tot nu toe noch ons ſchryven/ noch dat vanden Hertoghe van Gulick/ende veel min dat vanden Creytſheere vanden Weſtfaelſchen Creyts/ende veel

De Keyſer is in zijn meeninghe bedrogen.

De Vogelaer fluyt ſoete-als hy de Vogels wil bedriegẽ.

D'Ammirael heeft kittel gheacht het ſchrijvẽ vandẽ Keyſer.

min tversoecken ende biddē van anderen gevangen heeft) onsen Raetsheere ende Commissaren dien wy hebben in tlant van Gulick Kaerle Nuzelen van Soudersbuchen gesonden/ met beuel van hem Ammirael claerlic voor oogen te leggē de voorseyde schone in tgeheele Rijcke sware ende gruwelicke saken bedrevē/ eñ ooc in onsen naem wederom sterc ende ernstelic te vermanen/ op d'naeste nae het aenbringen vande selfde vertellinge/ dat hy soude opbrekē/ eñ het Crijgsvolck dat hy by hem heeft/ sonder yemants voorder beschadinge soude voerē van ons/ ende des H. Rijcx bodem: ende des Rijcx Staten ende mede litmaten/ oft haer leenmannen ende ondersaten ingenomen ende ontrocken steden/ Sloten/ Edelluyden huysen ende plaetsen/ hoe die moghen ghenoemt zijn/ haeren gerichten Heeren weder te gheuen ende te verlaten de aengedaen ende veroorsaecte schaden te betalen: Dien van Wesel ende anderen d'afgedrongen brantschattingen onvermindert weder te geven/ ende tot een openbaer teecken ende bewijs dat noch de Coninck van Spangien oft V. L. noch hy den Ammirael aende schandelicke moort vanden Graue vanden Broeck/ gheen behaegen hebben/ sal de gene/ die hem vermoort hebben doen straffen met de behoorlicke verdiende lijfstraffinge/ ende der weduwe de Gravinne haer ontvreemde goet van Gelt/ Juwelen/ Silverwerck/ ende ander dingen/ de behoorlicke weerde daer af weder doen geuen: De vast gehouden geestelicke ende wereltlicke personen sonder rentsoen op haer vrye voeten te stellen. Voorts ooc aen den Gouverneurs van Gelder ende Limburg/ dat sy het rooven ende den inval van haer garnisoenen int Rijc souden laeten vaeren/ ende wt beide de ingenomen huysen Fraddenberch ende Heyden/ by Aken op het Rijcx bodem gelegen/ souden wijcken/ ende die niet voorstaen; ende al dat sonder eenich tegenseggen terstont int werc te stellen/ ende oock voort tegen die bouen met naeme ghenoemde/ oft andere ons ende den Rijcke aengaende landen/ ende ondersaten in geener manieren te beschaedighen. Tot welck effect ende eynde onser K. M. Commissaris beuel heeft/ den Ammirael ende zijn onderworpen crijgsvolck/ tsamen met onse gesloten brieuen te geuen ons open hoog verbonden Mandement/ ende dat sy wt cracht van dien haer souden regieren na ons bouen ghehoorde ordonnantie/ of dat sy souden te verwachten hebben/ tgene dat teghen de stoorders vande ghemeine vrede verclaerde verachters ende vyanden/ d'Ordonnantien vanden Rijcke met haer bringen/ ghelijck wy oock hier na voorder sullen in dien dat van noode is/ metter daet niet laten t'executeren/ na d'eygentlicke wtwysinghe vande Keyserlicke brieuen ende voorseyde daer op ghestelde pene des Mandemens geteeckent N°. 5. aenden Ammirael gesonden/ zijnde de Copie vande brieuen hier byliggende geteeckent N°. 4.

Dit is den Ammirael eñ Spangiaers verlies geboden.

Decreet van den Keyser.

Hierom heeft ons van noode gedocht/ V. L. dese dingen te vertoonē met desen eyghen Post/ ende met ommegelegentheden te vermanē geheel vriendelick ende broederlick: ende van weghen mijn Keyserlicke ampt

ampt/ernstelick ende eyndelick begeeren/dat V. L. soude willen metten eersten sonder langer wtstel/sekerlick ende vast beschicken/dat d'Ammirael ende zijn crijchsvolck (indien dat alree niet en is geschiet) voort aen de tegenwoordighe hem te kennen ghegeven goede ordonnantien beter/dan tot nu toe geschiet is/achte/ende de selfde behoorlick/ dadelick/volcomelick/ende niet onachtsaemlick / hem late genoegen/ende het tegenwoordige groot perijckel/niet en late int rijcke comen. Want tot wat merckelicke ongestadicheden/ ende ongelegentheyt/alsulcken wtstellinghe vanden tijdt soude moghen niet alleene gedyen den noch warrende Hongersche crijch tegen de Christenen erfvyant den Turck/ maer oock den Nederbourgoensche landen self/ ende daer wt volghen/ dat is u wel bekent. Maer wy hopen sonder eenich twijfel dat V. L. sulx sal verhueden/ende daer mede (als behoorlick is) ons bewijsen eē sonderlinghe aenghename vrientschap/tot wien wy met broederlicke trouwe/ende alle goede begeerte geneycht ende wel gesint zijn. Gegeven op ons Slot van Padybrath/op den 30. dach van Decembre/inden iare 1598.

Dat ware tegen d'autoriteyt vanden Spangiaers.

Copye van des keysers brief geschreven aende Heere den Cardinael van Oostenrijc die geheel voordelick is om het Spaensche crijchsvolck te doen vertrecken wt Westphalen.

WY Rudolf ontbieden den Heere Cardinael van Oostenrijck/dat V. L. niet en sal vergeten zijn/ wat wy eenighen tijt herwaert aende selfde geschreven hebben/aengaende de clachten ende beswaringe vande Gulickers ende oock gemeynen Westphaelschen Creits/teghen het Crijchsvolck dat den Ammirael van Arragon derwaert op onsen ende des heylich Rijcx bodem heeft gevoert.

Na dien dan na wtwijsinghe vande byligghende copyen geteeckent met No. 1. 2. 3. 4. 5. sal sien/hoe verre die eertijts geruerde ongheschicthept gecomen is/ende oock wat wy daer op so wel van onsen vriendelicken/beminden broeder Aertshertoghe Albert/ als vanden meer genoemden Ammirael met alder haesten naemaels begeeren gedaen/eñ deur hooch verbonden Mandamenten geboden hebben / dat achten wy hier onnoodich te wesen met langhe weder verhaelinghen V. L. te vermaenen.

Maer zijn alleene gesinnet hier mede/vriendelick/genadich/ende ernstelick/V. L. die als een Staet vanden Rijcke/die de gelegentheyt van deser saken wel verstaet/soude willen de boven verhaelde schriftē ernstelicker overleggē/ende daer toe helpen/om dat sonder langer wtstel/ ons Keyserlick rechtveerdich begeerē/vermaeninge ende gebot sonder

gevolcht

gevolcht ende gedaen zijn/ende niet van noode soude zijn een ander insien int werck te stellen.

Dit doen wy ons tot V. L. bewaringe/ende zijn u met Vaderlicken wille/ Keyserlicke genade/ende alle goet wel gesint. Gegeven tot Padyb zath den 30. dach van Decembre/Inden iaere 1598.

Koppye van des Keysers ernstelicke vermaninge/aende Ammirael van Arragon/ aengaende het wechnemen van t'Spaensche Crijchsvolck wt Westphalen.

RVDOLF.

WElgheboren/beminden/besonder: ghy sult in goeder gedachten hebben/wat wy u binnen eenigen tijt herwaert/ deur sommige brieven van wegen de Westphaelschen Creyts/ende sonderlinge van den hoochgeboren Jan Willem Hertoge van Gulick/Cleve/en vande Berghe/onsen lieven Cosijn ende Vorst/ende andere/ daer in het deur u/inde selfde landen ghevoert ende ingheleghert/onghebonden crijchsvolck/ vanden seer verdruckten Rijcxstaeten ende ondersaten bedicht ende beswaert zijnde/ ter herte genome hebbe/ ende wat wy daer op van u tot behoorelijckheyt ende billicheyt versocht ende begheert hebben.

Claecht over de ghedurige overlasten.

Naer desen so bevinden wy van dage te daghe met groot mishagen/ ende verwonderinghe/dat van dien tijt af tegen ons eerstgeduerende Keyserlijcke schrijven/ d'onschuldige verdructe ons ende des Rijx gepresen ende gesworen Staeten ende ondersaten/ noch eenpaerlick roepen ende bidden/ende niet en vangen/ maer dat boven de schade voor dese gedaen/de sake hoe langer/hoe erger gaen/min noch meer dan oft men in een openbaer ontseit vyants lant omme trocke/ende woonende ware/iae dat oock dagelijcx ander meer van des Heylich Rijcx medelitmaten/met gelijcke perijckelen gedreycht worden.

De Spangiaers vorde niemant voor vrienden.

Nu en hebben wy voorwaer tot onderhoudinghe vande ghemeyne vrede noch den tijt lanck vande voorseyde vermaninghe/ geen straffer middelen willen gebruycken: Maer aengesien dat wy mercken/ datter een ander insien ende toedoen van noode is/daerom so laten wy sulcx niet alleene nae inhouden vande bygevoechde coppen/ noch eens aen onsen vriendelijcken/beminde broeder/Aertshertoghe Albert/by eygenen haestenden Post de sake te verwittigen/maer wy hebben oock aen inden lande van Gulick zijnde onsen Raetsheeren ende Comissarisen Carnitz en Soudespethel bevole/dat sy soude by u gaen/op wat plaetsen

sen ghy in persone te crijgen waert/ ende u de namaels gedaen gruwelicheden/ende wat hier nae onse uterste wille ende meyninghe is voor te houden/genadich ende ernstelic versinnende/ dat ghy sult willē ons voorseyde Gesanten/ in desen gevalle/gelijck ons selven volcomen geloove geven/ende dan tgene dat onse voorseyde aen ons broeders L. ghesonden brieven besluyten / ende tghene dat ons voorseyde Ghesanten last hebben te begheeren / te porren/ ende te voorderen/ sonder eenighe voorder vertreck / teghenseggen oft weygheringhe te gheven: te weten dat ghy van stonden aen het crijchsvolck dat u onderworpen is/sult leyden van onsen ende des Rijcx bodem ende des Rijcx staeten mede Lidtmaten/of Leenmannen afgenomen Steden/ Sloten/Edelluydenhuysen ende plaetsen/ hoe die mogen genoemt zijn/haren gerechten Heeren wedergeven:ende de aengedaen/oft oock veroorsaecte schaden betalen. Dien van Wesel/ ende anderen/d'afgedrongen brant schattinghe doen vry wedergeven. Ende sult tot een bewijsinge/ dat noch de Coninck van Spangien/ noch onsen broeder d'Aertshertoge Albert/of ghy aēde schandelicke moort vande Grave van Broec geen schult noch behagen hebben/de gene die hem vermoort hebben/ nae behoorlijcke verdienst mettē lijve straffē/de Weduwe de Gravinne haer ontvreemde goederē in gelt/Juwelen/ Silverwerck eñ andere/of de rechte weerde daer voor wedergeven.

Tgebot vanden Keyser aē de Amiraeł.

De Keyser wil lijflic gestraft hebben de gene die de Grave van Broeck vermoort hebbē.

De vast gehouden Geestlicke ende wereltlicke personen sult ghy stellen op haer vrye voeten/ des gelijcx oock schicken dat de Gouverneur van Geldere ende Lunburch doen ophouden het rooven ende invallē van zijn garnisoenen int Rijcke. Voorts na dien den Gouverneur van Lunburg/Gaston de Spinola/geensins gevoecht heeft/onder het decsel van ons Keysers vonnisse/tegē die van Aken wt te vallen/ende om dat gewesste yet inne te nemen/veel min heeft hem gevoecht op de Borgers/ende gemeyne reysende man te rooven: aengesien dat deur tvoorseyde vonnisse/alleene sommighe onghehoorsaeme/ende niet de gehecle Stadt of Gemeente inden ban geseyt ende verclaert warē/ ende dat d'onschuldighe niet en hadden te becopen. Maer d'executie behoorde met reden gedaen geweest hebben inder manieren gelijck wy die onsen Cosijn den Ceurvorst van Colen belast hadden. Ghy sult ooc beneerstigen dat de voorseyde Gouverneur van Lunburch wedergeve ende levere de twee ingenomen Sloten by Aken ende int Rijcke gheleghen/ Franckenberch ende Heyden/den genen dien zy afgenomen zijn/ ende in tgemeene dat ghy van alle die dingen een afstant/ende een volcomelick contentemēt metter daet doet:ende ooc voortaen noch inde brievē aen onsen broeders voorseyde Landen/noch andere die ons / ende het heylich Rijck verbonden zijn/in geender manieren sult beschadighen: of in 't valle van weygeringe van dese als ooc van onsen open Mandament aen u/ende aen het crijchsvolck dat by u is gesonden/dwelcke u onse Keyserlicke Commissaris/met dese brieven tsamen sal leverē/so

De Gouverneursvolc berooven de beschuldichde eñ onbeschuldichde.

De Keyser dreygt den Ammirael metten ban vandē Rijcke.

verwacht datmen u lieden sal ordonneren verclaerde ballingen ende vyanden vanden gemeene vrede/ ende vanden tollen ende schattingen vanden rijcke: gelijc wy oock indien dat van noode is/ gesloten hebbē metter daet te executeren: Daerom doet alle tgene dat dit is inhoudē-de/ende wat voor een consequentie met hem brengt/eer dat comt tottē nu geruerden middel/staet u wel te overdincken/ d'welcke wy u niet en wilden verholen houden/ dien wy andersins met Keyserlicke genade geneygt zijn. Ghegeven op ons Slot Padinbrot/ den 30. van December/ inden iaere 1598.

Kopie van het Keysers Mandement/ gebiedende den Crijgsvolcke vande vereenichde Staten wt Westfalen te trecken/ op de pene vanden ban.

Wy Rudolf/ ontbieden N. ende N. allen ende yegelicken vander generalen Staten van Hollant ende Zeelant/ende met henluyden vereenichde Landen/ Soudie hebbende/ Crijchs-oversten/ Ritmeesters/ oft haren Stathouderen/ Capiteynen/ Vaendragers/ Bevelhebbers/ ende in tgemeene allen de selfde Crijgsluydē/ te peerde ende voet/ hoe die ghenaemt moghen zijn/ of van wat Natie/ staet ofte weerde die zijn/ dien dit Keyserlic Mandement of d'autentijcke copie van dien voor oogen comt/ geinsinueert of vercondicht wort/ soo vele haer van dien op onsen ende des Heylich Rijcx/ of desselfs aenhorighe Staten medelitmaten/ ende onder haer bescherminge staende/ gront/ bodem/ steden/ stercten/ plaetsen/ ende lant/ gelegert zijn/ of hen daer op houden/ ende doen hen hier mede de wete/

Oorsaken van het Keysers Mandement.

Dat ons Vorsten ende Staten vanden gheheelen Nederlantschen Westfaelschen Creits/ende sonderlinge de Hoochgheboren Jan Willem/ Hertoge van Gulick/Cleve ende vanden Berge/onsen beminden Cosijn ende Vorst/inde voorleden herst/in S. L. Hertogdom van Cleve/ende op ander plaetsen vanden Rijcke/eens deels deur des Coninex van Spangien/ eens deels deur u luyden Crijgsvolck/eygen machts gebrochte inlegeringe/ende altijts daer onder vast ongetidige geschiede schaden/hoochlic geclaegt hebben/ende oock onder anderē veel treffelicke Ceurvorsten ende Vorsten om het veranderen ende afstellinge van onse Keyserlicke Majesteyts ampts insiē ende ordonnantiē/neerstich/ende sonder ophouden aengeroepen ende ghebeden hebben: ende hoe wel wy uwen principalen ende Oversté/den Generael vande vereenichde Staten/gelijc voor desen dicwijls/alsoo oock noch onlancx in date vanden 2. van October/ende 19. van Septembre/tselfde dat hen, luyden in desen gevalle gebeurt/beweghelick/ende claerlick hebben te kennen

kennen ghegeuen: Nochtans na dien wy verneme͂ dat ſulcken onacht-ſaemheyt ten minſten niet en wort verlaten/maer dat ghyluyden uwe Crijgſmacht tot deſer ure toe opde palen van het Hertogdom van Cleue/ quartiert ende houdet/ja onlancx ee͂ Cleeffſche Stat Sevenau genoemet/ gelijck oock het ſlot ende Tolhuys genoemt Colnitz ende corts in t'Sticht van Munſter/de ſtadt Vreda hebt ouerweldicht ende ingenomen/ende daer en bouen witen voorſeyden Sticht/veel geeſtelicke ende wereltlicke perſonen na Grol wech ghesleept / dwelcke noch uwen principalen/ende Ouerſte / noch ghy ende uwen by een zijnde crijgſvolck inde vredelicke landen die ons/ende den heylighen Rijcke verbonden/hulde ende eedt ghedaen hebben/ende met deſen crijch niet en hebben te doene: ende oock daer ſy/ende ons Ceurvorſten / vorſten ende Staten van u lieden geen vyantſchap/maer veel eer dicwijls geropen hebben een goede ende geruſte vreſaemheyt/niet en mocht verantwoorden/ende dat ons daerom op het voorder claeglick ende eenpaerlic roepen ende bidden vanden verdructen/ende anderen van des Rijcx Ceurvorſten Vorſte͂ ende Staten/om ſtraffer inſien ende ander toedoen by te bringen ernſtelick aenhoudt/ So iſt dat wy u alle tſame͂ ende elck beſonder bevele͂ / wt Roomſche / Keyſerlicke Maieſteyts macht/den genen voorwaer die ons/ende des Rijcx onderſate͂/of verbonden/niet en zijn/op lijf ſtraffe waer ſy betrapt worden/ ende anderen ons/ende des Rijcx onmiddelbaere of middelbaere onderſaten/by eede verbonden/Vaſſalen ende Leenmannen/ende die onder ons/ende den heyligen Rijcke geſeten/of ghegoet zijn/op de pene ende ſtraffe van onſen ende des Rijcx ban ende ouerban/ende daer toe op de verbeurte van alle haer beneficien/priuilegen/vryhede͂/ſtate͂ Leengoede͂/haue en͂ goederen/op wat plaetſe die onder ons ende het heylich Rijcke/ of den ſelf den verbonden landen gelegen zijn/daer die d'ouertreders metter daet/ſonder eenige voorder verclaerige miſdaen ſullen hebben ernſtelick ende vaſtelick gebieden/ende willen dat ghyliede͂ ſo haeſt als u dit onſe Keyſerlicke maieſteyts Mandement/of d'autentike Copie van deſen ſal vercondicht of verwitticht zijn/ſult al u Crijgſvolck dat op onſen ende des heilich Rijcx bodem is liggende/ſonder yemants voorder beſchadinghe doen vertrecken/ende de voorſeyde Cleefſche/Munſterſche ende ander ingenomen ſteden/ſloten/Edelluyde͂ huyſen/plaetſen/ Stercten/Schantſen ende Tolhuyſen/hoe die oock mogen heeten/geheel ende al verlaten/ende haer eerſte Heeren wederom geue͂: de aengedaen ende veroorſaecte ſchaden betalen/de gevangen Geeſtelicke ende wereltlicke onſe ende des heyligs Rijcx onderſaten ſonder rentſoen op vrije voeten ſtellen/ende oock voort aen noch tegen die bouen met naemen genoemde/noch tegen andere onſen ende des Rijcx lande͂ ende onderſaten in eeniger manieren yet vyandelicx of beſwaerlicx beginnen/ voornemen/ende oock niet anders doen/noch u ongehoorſaem toone͂/ ſo lief u/ende een yegelick beſonder is de voorſeyde ſtraffe te ontgaen.

De redenen waerom het Mandement heeft verſocht geweeſt/

Inhouden des Keyſers Mandement ende bevel.

Articlen die de Keyſer wil volbrocht hebben.

Weet u daer na te reguleren/ende dat meenen wy ernstelick. Gegeven op ons Slot Padibrod/den 30. van Decembre/inden Iaere 98.

Kopie van s'Keysers brieuen aende vereenichde Staten inde Nederlanden/op het doen vertrecken vandẽ Crijgsvolcke wtten Hertogdom van Cleue.

RVDOLF

MEt wat redelicke ende groote swaericheyt ons de geheele Westfaelsche Creits/ende sonderlinge de hoochgeboren Jan Willem/ Hertoge van Gulick/Cleue ende vanden Berge/onsen beminde Cosijn ende Vorst/die sedert den voorleden herst in zijn Hertogdom van Cleue/ende anderẽ plaetsen int Rijcke/so wel deur de Coninclicke Spaensche/ als u luyden Crijgsluyden met de voorseyde geweldighe inlegeringe/ ende altijts daer onder bedreuen seer ongetydige dadelicheden/ schaden ende noot heeft geclaegt/ oock wat wy u luyden daer op vermaent/ende na alle behoorlicheyt ernstelick bevolen hebben/dat hebt ghyluyden verstaen wt ons brieuen vanden 24. Octobre ende 19. van Octobre laetstleden/aen u lieden gheschreuen.

Redenen van s'Keysers ghebodt.

Maer als wy naderhant vernamen / dat noch d'eene noch d'ander crijchvoerende partie van sulcken onbehoorlickheydt was afstandt doende/ ende dat ghyluyden niet alleene uwe crijgsmacht/ tot op deser uren toe op de frontieren vanden Hertogdom van Cleue ghequartiert houdt/maer oock dat ghyluyden oock onlancx hebt ouerweldicht ende inghenomen in Cleue de stadt Seuenau/ende oock het Tolhuys/ende stadt Luebich/ooc nu corts de stadt Vreda in t Sticht van Munster/ende daer toe wt tvoorseyde Sticht van Munster veel geestelicke ende werelicke personen/wech ghevoert na Grol/dwelcke u lieden of u Crijgsvolck niet en betaemt te doen/ in vredelicke ons ende den heylighen Rijcke met hulde ende eedt verbonden landen/die met desen crijgh niet en hebben te doene / ende daer sy ende oock ons Ceurvorstelicke Vorsten ende landen van u luyden geen vyantschap/ maer veel eer dicwils verwacht een goede geruste vredsaemheyt.

Articken die de Keyser wil vanden Staten volbrocht hebben.

Daerom hebben wy ooc/tot alle ouer mate u lieden hier mede willen afmanen/dwelcke oock insgelijcx ghedaen is geweest aen d'ander voorseyde crijgvoerende partie op de pene inde copie van ons open mandement hier by gevoegt/begrepen/dat ghi terstont na den ontfangen van desen alle u crijgsvolck dat op onsen ende des heylighen Rijcx bodem is geleyt/doet vertreckẽ/ ende sonder yemant voorder beschadinge voort aen de voorseyde Cleefsche ende ander ingenomen steden/ Casteelen ende Tolhuysen/hoe die moghen ghenoemt zijn/sult haren gerichten

gerichten Heeren weder leueré/ eñ de aengedaen eñ veroorsoerte schaden betalen. De vastgehoudé geestelicke personen sonder rentsoen/ op haer vrye voeten stellen eñ voort aen noch tegé de voorseyde met namé genoemde/ oft andere ons eñ den heyligen Rijcke verbonden landen eñ ondersaten/ geensins voorder te beschaedigé/ ende dat ghy anders niet en sult doen/ dat hopen wy ontwifelick/ ende endelick dien wy andersins met Keyserlicke genaden genegen zijn. Gegeuen tot Padybrodt den 30. Decembris inden Jaere 98.

Kopie van het afroepende Mandement tegen den Ammirael van Arragon/ ende zijn Crijgs volc in Westfalen/ op de straffe vanden ban.

Wy Rudolf de tweede onbieden den Welgeboren onsen bemindé besonderen Don Francisco de Mendoca Ammirael vanden Conincrijcke van Arragon/ Marcgraue van Guadalest/ ende Commandeur vande Ridderlicke orden van Calatraue/ Onsen vriendelicken beminden broeders d'Aertshertoghe Albert van Oostenrijck opper Hofmeester/ ende Veltheere ouer het neder Bourgoésche crijs volc/ ende ooc N. ende. N. alle ende yegelicke voornoemde des Ammiraels veltlegers aengaende crijgs Ouersten Ritmeesteren oft haer Lieutenanten/ Foriers Vaendragers beuelhebbers/ ende int ghemeine allen den seluen te peerde ende te voet/ van wat naem/ Natie/ staete of weerde die mogen zijn/ dien het tegenwoordich ons Keyserlic Mandement of d'autentike copie van dien voor oogen comt/ g'insinueert ende vercondicht sal wordé/ so vele als daer op onsen ende des heylich Rijcx of dessels aenhorige Staten nederlitmaten/ oft onder zijn bescherminge staen/ bodem/ gront/ Steden/ Stercten/ plaetsen/ Schantsen/ of stroomen te water ende lande zijn ghelegert/ oft haer onthouden/ wy laeten weten mits desen / dat ons Vorsten ende Staten vanden Nederlantschen Westfaelschen Creits/ maer sonderlinge de hoochgheboren Jan Willem Hertoge van Gulick/ Cleue ende vanden Berge onsen beminden Cosijn ende Vorst ouer een langhe nu veruolghens hebben onderdaentchlick te kennen ghegeuen/ ende grootelick geclaegt/ hoe dat ghy meer voorseyde Ammirael met grooter heyrcracht ouer de dertich duysent weerbaer mannen sterck/ inden maent van Septembre laetstleden wt Brabant zijt opgetrocken eñ de passagie hebt genomen deur tHerogdom van Gulick/ na het Hertogdom van Cleue/ ende op den 23. dach vande voorseyde maent des Hertogen stadt Orsoy ouerweldicht/ beset ende beuesticht/ ende daer na sommige duysent te peerde eñ te voet ouer den Rijn gesonden/ ende daer op den Cleesschen gront doé een Schants opworpen/ ende aen beyden sidé alle vee groot ende clein

Tytels vandé Ammirael/

De macht vá het heyr vanden Ammirael.

D'overlaſten ende ſchaden byden Spangaerts gedaẽ.

hebt wechgenomen/het platte lant geheel geplundert/ende anderſins alſo tegen d'arme luyden met vangen/rentſoneeren/branden eñ moorden gewuet/dat des gelijcx in allen deurtochten/noit geſien of gehoort is gheweeſt: waer deur oock d'meeſte deel vanden inwoonders ende onderſaten huys ende hof/ ende alle tghene/ dat ſy met haer sueren arbeyt ende ſweet gewonnen hadden/hebben moeten verlaetẽ. Waer by dat niet en is gebleuen/maer tſelfde crijgſvolck is voorts ghetrocken int Hertogdom vanden Berge voor een Vorſtelic Gulicx leen/ eñ wylen Vlrijck van Daun/Graue van Valckenſteyns woonhuis/ genoemt Broeck/het hevet tſelfde beleghert/beſchoten ende niet teghen-

tSlot van Broec behoudens lijf ende goet opgegeven.

ſtaende dat des Grauen Caſteel onder hant gegheuen Conditien ende verſekeringe van alle vryheyt aen Lijf/haue ende goederen/voor hem ende de Gulicſche ende des Grauen ſoldaten die daer op waeren/hem opghegeuen hadde/des niettemin heuet een deel vande voorſeyde ſoldaten doot geſlagen/ende den Graue/die aenden Ammirael ſelfs om Sauvegarde gebeden hadde/ ende geenſins eenighe moeyte begeerde/ ſommige dagen gevangen gehouden hebbende/hebben hem daernae/ alſo hy/ende daer toe met conſent vandẽ Capitein die opt caſteel was/ ginc tegen den auent wandelen/jammerlic dootgeſlagen eñ vermoort.

Verſcheyden Steden ende Caſteelen int Hertogdom van Cleve ingenomen.

Daer entuſſchen heeft voorts dat crijſchvolc/ſommighe Cleefſche steden/ te weten/Burich/Dinſlake/Holt/Rees/ Emmerijc ende andere/ van tvoorſeyde Hertogdom/Sloten/Edelluydenhuyſen ende dorpen/ herwaert ende derwaert/ gewapender hant/ ende ſomtijts met groot geſchut daer voren te bringen/overloopen/bedwongen/verwoeſt/verdorven/ende daer en boven veel geeſtelicke ende wereltlicke perſonen/ ſonder yemant te ſparen/op het allendichſte geplaegt/eens deels ghevangen/ende eens deels verworgt: iae met vrouwen ende ionge dochters ſchandelick geleeft/ ende met noyt gehoorde manierẽ miſ bruyct:

Weſel ghebrantſchat.

Daer en boven is de ſtadt van neder Weſel ſo benaut gheweeſt dat ſy heeft moeten opbringen hondert duyſent Daelders/ deen helft gereet/ ende d'ander helft een ſeer cleenen tijt daer nae/ ende duyſent Malters hart graen geven/alle dwelcke ſy heeft moeten belooven/om te comen wtten handen van des Ammiraels Overſten/ende bevelhebbers. De heerlichedẽ ende Caſteelen/Coudenberch/ende Wevelinchoven/inſgelijcx ooc de Vorſtelicke ende Edelluyden Sloten/Lhor/Winnendal/

De Hertoghe van Cleve benaut/

Driſſac/ Roſſau/Empel/ Dorneck/Lorchuys/Wheren/ ia den Hertoghe van Gulic ſelfs hebt ghy daer hy zijn hof hout/ inde wterſte armoede geſtelt/ ende wat ander plaetſen datter meer zijn/ met ghewelt ingenomen/geplundert/beſchaedicht/ende afghebrant/waer van ons een ſpecificatie in geen minder getal geſondẽ is: iae dat meer ſommige

Eñ gedreyghe te vangen.

durfden wel inden Veltleger ſeggen dat ſy de perſone vanden voorſeyden Hertoge ſelf noch dachten vaſt te nemen. Daer en boven hebt ghy Ammirael u Chrijſchvolc alree om ſommige ſteden van tSicht van Munſter inne te nemen/ binnen twe dagen/ niet alleene moet gegeven

ende

ende te besetten met de Nederbourgoensche ende Spaensche Garnisoenen/maer ooc de gene diese niet ghewillich wilden ontfanghen met gewelt daer toe bedwingen: ia ghy hebt de Bisschoplicke Raetsheeren ende raet van Sticht van Munster/ deur Alexander van Gele een Overste/een Quartierbrief doen presenteren van desen inhoude/ datmen boven de steden ende plaetsen by hem int Hertochdom van Cleve ingenomen/ noch dertich stedē ende plaetsē/eens deels Cleefsche/ ende eens deels Munstersche/ tot des Chrijschvolcx Winterleger wilde hebben. Het Sticht van Essen ende Werden waren gheheel ende al verdorven: oock so geschieden daghelicx wt de garnisoenen van het Hertochdom van Gelder op de dorpen ende Baenrien/ so veel wtvallen/ rooverien ende rentsoeneeringe/datter noch landtbouwinge noch cophandel en mach noch en can gedreven worden/ met al ander gewelt ende moetwillicheyt: om dwelcke te beletten/wy vande voorseyde seer verdructe/ ende veel andere treffelicke Ceurvorsten ende Vorsten neerstich ende sonder ophouden/aengeroepen ende gebeden worden. Aengesien nu alsulc voornemen met de grootste ongemaniertheit/gedreven/ende onredelicheydt bestaen worden/ ende u nerghens mede en weet te verantwoorden/van dat ghy Ammirael dese onse ende des heylichs rijcx vredelicke landen/ die ons ende den heylighen Rijcke hulde ende eedt ghedaen hebben/ deur alsulcken crijchsmacht/ sonder eenich ontseggen oft waerschouwinge ten tijde daer sy tsamen met alle Ceurvorsten/ Vorsten/ ende staeten vanden Coninc van Spaengien/ ende niet min van onsen vriendelicken beminden broeder Aertshertoge Albert/ als oock vande geheele Nederbourgoēsche regieringe/ geē vyantschap besorgt/ maer veel meer altijts voor desen noch dicwils gehopet/ goet gebuerschap/liefde ende vrientschap te hebben/worden ouerloopen/ aenghetast/ende u ende dijn crijcschvolc dat by u is/tot een roof gemaect/verwoest ende verdorven/ gelijck wy ooc te voren deur verscheyden claersprekende brieven soo wel den voorseyden onsen vriendelicken beminden broeder/als u/ons herte ende meeninge daer by ghevoegt hebben/ hoe wel dat wt de sedert die voorgaende boven vertelde geschiedenissen blijcket/ dat ghy de selfde deurgaens int alderminste niet en doet/ ende datter daerom een straf insien/ende ander toedoeninghe van noode is:

Daer beneven bevelen wy u liedē hier na geordonneerde Overste/bevelhebbers/ende crijgslupdē int gemeene/ende sonderlinge wt Roomsche Keyserlicke Maiesteyts macht/dē genen voorwaer die ons/ende des Rijcx ondersaten/oft verbonden niet en zijn/op lijfstraffe waer sy betrapt worden: dandere onse ende des rijcx onmiddelbaere of middelbaere ondersaten/of by eedt verbonden/vassalen/ende Leenmannē oft oock die onder ons ende den heyligen Rijck geordonneert ende begeert zijn/op de pene ende straffe van onsen den Heyligen Rijcx ban eñ ouerban/daer en bouen op de verbeurte van alle haer beneficien/Privileghien/

Quartierbrief gegeven aenden Raet vā Munster.

Landtbouwinge ende Coophandel belet.

De plaetsen vanden Rijcke en haddē niet dan vrede verwacht.

Vonnisse van den Keyser.

vilegien/vryhedẽ/staeten/have eñ goederẽ/so waer eñ op wat plaetsen die onder ons ende den heyligen Rijcke/of desselfs verbonden landen gelegen zijn/daer die ouertreders metter daet/sonder eenighe voorder verclaeringe miſdaen sullen hebben: Ernstelick ende vastelick wy gebieden ende willen dat ghy ende sy terstont nae dat u oft hen dit ons Keyserlick Mandement/of autentike copie van desen sal vercondicht of verwittlicht zijn/met alle het crijgſvolck/sonder yemants voorder beschaedinghe/van onsen ende des heylich Rijcx gront ende bodem aftrect/alle Steden/Sloten/Edellupdenhuysen/ plaetsen/ stercten ende schantsen die ghy ende sy als voorsept is/den Hertoge van Gulick/oft oock den Sticht van Munster/oft elders onsen ende des Rijcx staeten/ oft haren ondersaten zijn afgedrongen/hoe die oock mogen heeten/geheel sult verlaten/haeren gerechten voorgaenden Heere wederom leueren/d'aengevoegde ende veroorsaecte schaden betaelen/Dien van Wesel/ende ander voorsepde brantschattingen onuermindert weder geuen ende oock ghy Ammirael tot een teecken / dat ghy inde schandelicke moort vanden Graue van Broeck geen schult of behagen hebt/sult de ghene die hem vermoort hebben met een behoorlicke lijfstraffe doen straffen/voorts de Grauinne weduwe/haer ontvremde goederen/van Gelt/Juweelen/Siluerwerck ende andere / of de behoorlicke weerde daer voorẽ weder geuen: De vastgehouden Geestelicke ende werelicke personen sonder rentsoen op haer vrye voeten stellen/ende voortaen noch tegen de voorsepde met naemen genoemde/noch tegen ander onse/ende des heylich Rijcx landen ende ondersaten geensins niet vyandlicx oft beswaeringen ghy oft sylupden voornemẽ/ende en doet anders niet noch en toont u niet onghehoorsaem/so lief als ghy ende de uwen sonderlinge staet de verclaerde straffe te vermyden/ende weet ick daer na te reguleren/ ende dat meenen wy ernstelick. Gegeuen op ons slot van Padibrot den 30. van Decembre/ inde Jaere 98.

Articlen van Keysers mãdement.

Dit is al den dooven vermaent eñ verlies geboden.

Kopie vanden Spaenschen Crijgs-ouersten brief/aen Graue Jan van Oldenburg geschreven.

HOochgeboren besonder beminde Heere ende vrient. Na dien zijne Maiesteyts leger/die seer groot ende sterck is/nu een tijt lanck in dese gewesten haer heeft inde steden gehouden/daer de crijgsliedẽ desen winter tijt wtten velde ghebrocht worden: nae dien wy met ons twee Regimenten gelogeert zijn binnen Mettlen/ende inde ommeliggende plaetsen/ende dat die by gebreke dat S. M. gelt te langhe wech blijft/ qualick te onderhouden zijn/oock de crijgslieden qualic onder de straffe te houden/ende te regieren zijn/sy moeten alle wtloop ende verderf/ als middelen tot haer onderhout/soecken: So en hebben wy niet willẽ laten

Gebreck van gelde inde Spaensche Leger.

laeten V.L. hier deur te versoecken ende met desen vriendelic te begeeren/dat V.L. soude belieuen tot verschooninge van u landt ende luyden yemant te deputeren/ende te middelē met middel van gelt/tot een schattinge ende onderhout te senden aen ons Regiment knechtē: want in dien dat niet en geschiede/wy souden veroorsaect zijn met tvoorsepde Regiment in V.L. lant te comen legeren/ende selue ons onderhout te soecken/dwelcke u tot een groote schade ende verderf soude comen. Verwachtende V.L. antwoorde/wy zijn andersins V.L. alle dienst ende vrientschap geneigt te bewysen. De selfde inde salige beschermin- ge van God bevelende. Ghegeuen tot Mettlen den 6. Januarij/inden Jaere 99. Aerdige brātschattinge.

V.L. Dienstwillige

Charles de Lalaing/ Baroen van Hachicourt. L. Grave van Buquoy.

Copie vander antwoorde van Grave Jan van Oldenburg/aende Spaenschgesinde Colonellen/ de Heeren Charles van Lalaing Heere van Hachicourt/ende L. Grave van Busquoy.

WElgeboren beminde Heeren ende vrienden V.V.L.L. brief in date tot Mettlen vanden 6. van desen na den nieuwen stijl aen ons geschreuē/in dewelcke V V L L. begeerē/dat wy om tsparē van ons lant ēn volc soudē yemant metten eersten ordonneerē ēn senden na Mettlē om tsamē te handelē van eē geltschattinge/tot onderhoudinge van V V.L L. beyden Regimentē knechten/met een bygevoeghde dreygement dat by aldien tself de niet en geschiede V V.L L. soudē veroorsaect zijn/met de voorsepde Regimenten in ons landt te comen/ende u seluen daer te logeeren/ ende onderhout te soecken/alle dwelcke ick wel verstaen hebbe.

Aenghesien dan dat wy metter Nederlantscher oorloghe voor onse persone/min dan niet te doene hebben/ende dat wy ons alsulcke saken noyt deelachtich gemaect hebben/maer altijts ende in alder manieren de neutraliteyt neerstich onderhouden/ gelijck ons dien aengaende de welgheboren onse vriendelicke beminde Cosijns Graue Herman ende Graue Frederijc vandē Berg/etc. respectiue Veltoversten ende Veltmaerschalck/ende veel ander Spaensche ouersten Capiteynen ende beuelhebbers/ ia dat meer is de Spaensche Regeeringe tot Bruyssel/ ēn sonderlinghe de Cardinael Aertshertoge van Oostenrijc selue/in dien dat van noode is genadichst sal connen ghetuyghen: So en hadt en wy Cloecke antwoorde vandē Grave van Oldenburg.

voorwaer alsulcké onvriëdelické eysch van V V. L L. niet verwacht/ eñ veel min het bygevoegde vyandich dreigement mogen vermoeden.

Daer toe V V. L L. sullen sonder onse vermaeninge weten vriendelick te versinnen/ wat d'ordonnantien ende wetten vanden Rijcke/ ende de besonder daer wt vercondichde ende seer verbonden lantvrede/ ende onderhoudinge vã dien/ in alsulcke eñ der gelijcke gevallen disponeré/ ordonneren ende gebiedé/ waer wt V V. L L. deur inwendich verstant hebt lichtelick te bedincken dat ons/ als een Graue ende litmaet vanden Rijcke/ niet en soude voeghen/ andere ende hoogher staeten daer in te voorgaen/ ende hen tot een achterdeel ende schadelicke navolghen/ alsulcke ongehoorde beswaeringen eñ dienstbaerheden inne te bringé.

Principale redenen van zijn weygeringe.

Ten laetsten als wy ghelijck V V. L L. begeerende zijt/ souden met tconsenteren van een somme gelts vrintschap doen ende verwilligen/ dan souden wy te sorgen hebben dat de Staten corts soudé aen ons des gelijcx versoecken/ ende by weygeringhe van dien/ ons voor partidich houden/ oft oock wel geheel ende al voor haer vyant moghen houden. Twelc dã ons eñ ons arme ondersaté soude niet alleene tot seer groot perikel/ maer ooc tot merckelicke schade ende achterdeel mogé comé.

Sonderlinge gemerct dat ons Graefschap meest is palende aende Soute Zee/ ende alsoo soude moghen dach ende nacht vander Staten schepen te water eñ lande/ aengevallen/ ouerlopé/ eñ verdorué wordé.

Ende aenghesien dan dat ons om dese sake inder voorseyde maniere gedaen/ ende dat wy also metter orloghe niet en hebben te doene/ ende oock ons/ anderen Rijcx staten tot een voorganck ende besorghelicke navolgen/ inde voorgehoudé beswaeringe ende dienstbaerheyt te consenteren geensins soude voegen/

So bidden wy vriendelick V V. L L. dat ghylupden sout willé alle dese dingen verstandich ouerleggen/ ende daer na ons inde gedaen onvriendelicken versoeck/ ende veel meer in den ghedreygden dadelicken inval/ geheel te sparen/ of in contrarie gevalle/ ons niet qualic afnemé dat wy tot bewaeringe van ons vryheyt/ ende ooc tot behuedinge van ons arme ondersaten gelijck wy schuldich zijn/ met Gods hulpe ende met Raet ende bystant van onsen Heeren/ vrienden ende ghebueren/ die in allen Rechten georlofde verweeringe beschermwijs aen ende voor de hant te nemen/ ende ons tsamen metten onsen tegen onrechtich gewelt na ons beste vermogen/ beschermen ende beneerstigen motten/ dwelcke wy nochtans/ kent Godt/ veel liever soudé voor by gaen/ ende daer af onslaghen zijn.

Wy en hebben V V. L L. inde begheerde antwoorde dit niet willen verborgen houdé/ ende zijn de self de andersins bereyt dienst eñ vrientschap te bewysen/ ende V V. L L. hier mede den almachtigen beuelen. Gegeuen in Oldenburg/ den 7. Januarij/ inden Jaere 1599.

V V. L L. Dienstwillighe
Jan Grave van Oldenburg.

Copie

Kopie vande Keurvorstelicken Rijnschen/Overrijnschen ende Nederlantschen Westfaelschen Creits/Ceurvorsten/Vorsten ende Staten op den 11. oft 21. Januarij/ indē Jaere 99. tot Colen vergaderde gedeputeerde ende Gesanten/aenden Vranckenschen Creits/insghelijcx ooc aenden Nedersaxschen Creits Vorsten ende Staten.

HOochweerdige/Deurluchtige hoogeboozen vorsten ende ooc Eerweerdige/welgeboozen/Edele/cloecke/Eerenveste/ende wijse/ genadichste ende genadighe/ende oock sonderlinghe ionstige heeren ende vrienden: Als wy ten versoecke vanden Nederlandtschen Westphaelschen Creits/ in Novembre laetstleden tot Doztmont wesende Raet ende Gesanten/wt ozdonnantie van onsen ghenadichsten ende ghenadigen Ceurvozsten/ ende Vozsten/ ende ooc genadigen ende ionstigen Heerē ende Oversten/op desen tijt alhier beschzeven/ eñ dē bedzoefden allendigen vertredinghe ende perijckel/ in de welcke de Ceurvozsten/ Vozsten ende Staten vanden Westphaelschen Creits/ende sonderlinge het Sticht van Munster/Osenbzugge/Werden ende Essen/de Hertogdommen van Gulic/Cleve ende vanden Berge/t'Graefschap vander Marcke/Ravensberg/Bēthem/Lippe/Meurs/ende alle de Staten ende ondersaten inde selfde ende rontomme geseten/hadden vernomen/ dat namelick inde voozseyde ghewesten tusschen de dertich ende veertich steden/ met gheweldighe beleghering e/ ende voortbzinghen van groot geschut/ oft anders gruwelicke dzeygementen ingenomen/ gerentsoeneert/ende noch meestendeel beset zijn: de Cloosters/Edellusden huysen/dozpen ende plaetsen/gerooft/geplundert/ende geheel verdozven ende verwoest gemaect zijn: d'ondersaten/gheestelic ende werelicke personen/Edelluyden ende andere veriaeght/ verdozven/berooft ende vermoozt zijn geweest/ eñ de geheele landē in een onbedwingelicke dagelicsche/weke/ oft maent-contributie gestelt/ende de resterende met gelijcke gewelt/ende dadelicheyt alle ure gedzeygt/ende also inden voozseyden Creits gheherbergt wozden/ ende noch oock soo vele ghemerct/ dat geen opentlicke ontseyde vyant de sake soude mogen stercker aengrijpen/hoe wel de Roomsche Keyserlicke Maiesteyt onsen aldergenadichsten Heere/vanden beginsel van dese onbehoozlicheyt/ tot nu dese tweede de Keyserlicke Vaderlicke sozchvuldicheyt/ met gheheel ernstich schzijven ende bevelen aenden Hoochweerdichsten/doozluchtichsten Vozst ende Heere/Heer Andzeas Cardinael/ende teghenwoozdige Gouverneur vande Nederlanden/ende andere Heere Albert Aertshertoghe van Oostenrijck/etc. ende den Heere Ammirael opper-Veltheere van des Coninck crijchsvolc/ende aende Staten vande vereenichde Nederlantsche Provincien niet en is in gebzeke/ende onlancx

De Statē dē eerst tot Doztmont waren zijn nu tot Ceulen.

geleden daghen een geheel ernstich Keyserlick Mandement van afne-mminghe vanden crijchs volcke ende wedergheven vanden inghenomen plaetsen op de pene vanden ban heeft laten wtghaen/ende insinueren/ dat gelijc wel alle sulcke dingen byde crijgvoerende partijen/ tot geen cleyne verachtinge ende vercleeninge vande hoochvoorseyde K. M. ende vanden geheelen heylighen Rijcke/ luttel profijts ghedaen hebben/ maer d'ellendicheydt/ verderven ende perijkel/ vanden eerst overlooppen/ende ooc naestgeseten Ceurvorsten/Vorsten/Staten/ ende ondersaten/ stercc op den hals liggen/ende haer dagelicx vermeerderen ende wijder wtstrecken/daerom wi de saken alsо geschapen bevonden hebben/ dat den verdructe Ceurvorsten/ Vorsten ende Staten/ wt cracht van des heylich Rijckx ordonnantien ende affscheyden/ de hulpelicke hant terstont geboden/ ende den groeijenden qualickvaer metter daet soude moeten belet worden: daer op ons dan in dese vergaderinghe een hulpe op den enckelen Romertocht tot mogelicker bescherminge ende bewaringe vanden naestgelegen ghewesten/ totter monsteringhe ende

Generale wapenschouwinge geraeut.

wapeninge/ende ooc gereetmakinge van alle tgene datter toebehoort/ van groot gheschut/Ammonitie ende navolgh/om detmen inde noot soude mogen gereet ende voorsien comen/heeft goet ghedacht te accorderen/ Maer aengesien dat wy daer by gemerct hebben/ dat om d'ongevallen inden gront wech te nemen/ d'ingenomen plaetsen weder te crijgen/ de geleden schaden te verhalen/ ende voor dergheltjcke overvallen vanden heyligen Rijcke/ende van desen Staet/in toecomenden tijden te versekeren/ niet en can zijn alleene inde macht van dese drie

De drie Creytsen mogē ander twee beschrijven.

Creitsen/ ende dat in sulcken gheval/ dordonnantie vanden heylighen Rijcke inhout/ dat de drie/ noch twee ander Creytsen sullen ende mogen beschrijven/ende by hem beroepen.

Hoe wel nu van wegen den loflicken Nedersaxen Creits tegen den vierden Februarij een Creyts dach tot Erdfort is beschrevē/ende dat oock van sommige van tbesoecken vanden selfdē Creytsdagh alreede de gelofte geschiet is/ So is nochtans ons des Nederlantschen Westphaelschen Creits gedeputeerden/ ooc Vorsten ende staten by zijnde Raets heeren ende ghesanten alsulcken wtschrijven alreede in dese vergaderinge/ ende alsо in dier manieren so laete ingecomen/ dat wy om dese te kennen te gheven onse ghenadichste/ ghenadighe ionstighe Heeren ende Oversten/ ende andere van des selfs Creyts Staten/ende veel min om de selfde haer Ghedeputeerde daer toe te ordonneeren gheen tijdt of stont hebben gehadt/ ende ooc daer voor gehouden/dat wtten voorseyden Westfaelschen Creyts/ als de gene die inde benautheyt steect den anderen creytsen beter onderrichtinge soude geschien/ende dat alsо de vergaderinghe wat naerder soude mogen bequamelick gestelt worden. So zijn wy daerom wt cracht van des heylighe Rijcx ordonnantie/met malcander overcomen/ende hebben van noode gevonden tot alsulcken vergaderinghe vanden vijf Creytsen/

sen die tegen den 11. dach vande naestcomende Maent van Meerte te beschryven inde Stadt van Covelens: ende daer op is ons onderdanichste dienst/ende neerstich bidden ende begeeren/dat V.W.W.G.G. eerweerd. G.L. ende ionste souden willẽ op den voorseyden dach/deur u luyden daer toe genoechsame gequalificeerde/ende onderwesenraet ende gedeputeerde ons besoecken ende den onomgangelickẽ nootdrust vant lieve Vaderlant sien te besluyten/ ende laten helpen int werck stellen. De vijf Creitsen beschreuẽ tot Covelens.

Ende hoe wel wy ons deser saken/ inde plaetse vande Hoog. Welge. ende voorseyde onse genadichste/genadighe ende ionstige Heeren ende Oversten/ also onderdanichst ende vriendelick getroosten; So bidden wy nochtans dat ghy u luyder ghedienstighe ende wel meenende verclaringe na de maniere vande Vorstelicke Gulicsche Cancelrie/na gelegentheyt den anderen creyts Staten sout sulcx laten weten/ ende tẽ eersten onbieden/ ende tselfde doen/ de selfde daer mede onderdanichst ende onderdanich inde bewaringe ende bescherminge vandẽ almachtigen vriendelick bevelende. Ghegeven tot Colen/den 11. dach Januarij/inden iare 1599.

Copye van s'Keysers Brieven/ aenden Cardinael van Oostenrijck/ op den saken vande beswaringe/ tegen het Spaensch Crijchsvolck.

VVy Rudolf/ect. ontbieden dẽ Heere Andries/etc. Cardinael van Oostenrijck/ etc. V.L. sal sonder twijfel ontfanghen hebben/ wat wy der selfde op sommighe voornemingen van des Rijcx Statẽ/ sonderlinghe op de beswaringhe vande Westfaelschen Creyts/teghen het crijchsvolc vanden Coninck/so Spaignaerts als neder bourgoẽsche/ op verscheyden reysen ontboden/ ende principalick by de laetste van date in Padybrod/van 13. Decembris laestleden aen u geschrevẽ Maer also ons daerentusschen/ van onse vriendelicken bemindẽ broeder d'Aertshertoghe antwoorde is gecomen / gelijck de bygevoechde coppen N°. 1.2.3.4. wtwijsen: ende also wy des niet te min/volghende de eer vereysschende noot/aen V.L. so wel als aenden Ammirael van Arragon wederom vermaninge doen/nae inhouden vande copiẽ N°. 5. ende 6. So heeft ons goet gedacht/V.L. insgelijcx dese deur toonînge deur alleene daerom gesonden/ Hofdienaer onsen beminden/eñ getrouwen Carolus Magnus te vermaenen.

Ende na dien dat nae d'wtwijsen van tvoorseyde schryven van onsen broeder/ etc. het inhoudẽ hem nu gedraecht tot V.L. ende totten voorseydẽ Ammirael van Arragon/met verclaringe/dat u beyde genoechsame macht is ghegeven/om het ingeleyde crijchsvolck van onsen eñ

Albertus leyt ghenoech den last op den Ammirael.

des Rijcx bodem af te voerē/of tot allen anderen dingen die ons voorgaende schryven/Mandement penael/ende bevelen met haer bringen van een volck sonder vertoeven te vreden te stellen. D'welcke wy oock den clagenden ende andere Staten vanden Rijcke gemeene gemaeckt ende aenghegheven hebben. So is mits desen ons ernstich begeeren/dat V.L. soude willen het afvoeren aen u niet laten gebreken/ noch tot tgene dat in ons schrijven N°. 5. verclaert is gruwelicker eñ strasser middelen laten comen: Want V.L. en can haer nu deur gebreck van macht geensins ontschuldigen/maer ghy moget u als een Staet vanden Rijcke by den Ceurvorsten/ Vorsten ende Staten een onverwinnelicken oneere ende schande/ op den hals halen. Dit en hebben wy V.L. niet willen verholen houden/ die hier op voortaen niet anders/ dan een gehoorsame welvaer verwachtē/ etc. Gegeven tot Prage den 11. Februarij/inden iaere 1599.

Koppe van het naderhant ernstich schryven vanden Keyser/ ende gebot/aenden Ammirael van Arragon/dat hy zijn Chrijchsvolck soude voeren van des Rijcx bodem.

RVDOLF.

ALso wy u/behaluen de voorgaende brieven van onse Keyserlijcke Majesteyt/ ten laetsten van Date in Padybrod 30. Decembris laetleden/deur onsen Raet eñ Commissaris die wy inden landen van Gulick hebben/Kaerle Nutzel/v een besonder bevel een open Mandement Penael/met onsen ende des heylich Rijcx ban te insinueren/ende daer en boven tot een over mate/ noch een gesloten brief hebben laten gevē/waer ghy nae inhout van diē/ van ons ernstich vermaent wort dat ghy sonder eenich langer vertoeven/tegenseggen/of weygeringhe sout ten eersten het crijchsvolck dat onder u staet/ende nu inden sesten Maent/ met grooter ongevoegelicheyt ende treffelicke onbehoorlicke/ onverdiende beswaringe groote schade ende verderf van des heylichs Rijcx Ceurvorsten/Vorsten ende Staten/ inden Westfaelschen Creyts wech ende weder heeft gelegē/voeren van onsen ende des heylich Rijcx gront of bodem:ende de plaetsen die met gewelt zijn afghedrongen/den genen dien zy afgenomen zijn sout wedergeven: De beschadichde haer geleden schaden/rentsoenen/ ende brantschattinghen betalen/ ende voortaen tegē de voorseyde noch andere Staten die ons ende den Rijcke zijn verbonden eñ Medelitmaten niet te attenteren of lastich te vallen: Ende eyndelick in tgemeene sonder wtstel een volcomen

Narratijf van den oorsaken van het Mādemēt penael.

men contentement geven in alle tgene dat ons voorseyde Keyserlijck schryven ende Mandement vereysschen/ende met hem bringen.

Wy en haddē voorwaer/als betaemde/niet anders van u verwacht dan een ghehoorsaemheyt die ghy schuldich waert: Maer dat tselfde/ voor so vele als tot noch toe tot onse wetēscap is gecomē ē tot nu toe geensins gevolgt/ maer het overweldigen/ tvoorder overloopen/ende inne nemen/ behalven tvoorgaende/van meer ander steden ende plaetsen/ insgelijcx oock het rooven/ plunderen/ brantschatten/ Vrouwen ende maechden schendingen ende de ontallige beswaringē/benauwingen/en de therooven vanden armen Lantluyden en neemt geen eynde sonder te letten neven het onse/ op alree overlanck schryven van onsen vriendelicken beminden broeder d'Aertshertoghe Albert/dat u insgelijcx metten boven vermelden ons Keyserlick Mandement ende bevel met dadelicke ende neerstighe ceremonien/deur Gesante ende schryven u is by hem gelevert/ gelijck wt N°.1.2.3.4.S.L. aen ons voorleden antwoordinghe genoech verstaen wort.

De Spangiaert en acht niet tghebodt vanden Keyser.

Aengesien dan dat alsulcke uwe hertneckighe ongheschicthеyt niet langher en staet te sien/ende so veel te verwijselicker ende straffelicker is: gemerct dat ghy/als men hoort/nu sonder ende tegen de wille van u heerschap ende geordonneerde Overicheyt/dwelcke ander op dryvēde gruwelicke onweeren/op dat ic swige dat deur den erfvyandē vande gemeene Christenheyt de Turcken merckelicke verhinderinghe ē afbreuke by bringt/ gelijck oock als tselfde een treffelicke Graeve des Rijcx/den S.D. van onsen voorseyden broeder / na inhouden vande Copye N°.5. wederom voorhout.

Daerom hebben wy u van desen hier mede eenmael voor al noch eēs willen onderrichten/ende u met thewysen van onsen Hofdienaer ende beminde getrouwe Kaerle Magnus oversenden.

Laetste vermaninge van den Keyser.

Ende wt Roomsche Keyserlicke macht bevelē ende gebieden/dat ghy in diē dat alree niet en is geschiet/op tsicht van desē brief/sonder te letten op de drie van Date in Rees den 10. Januarij laetleden aen ons geschreven gemeende onschuldinghen / ende niet geldende oneerlijcke deckspaen/ende tegenseggen met den Spaenschen ende ander Nederbourgoensche crijchsvolck dat by u is/opbreket/ ende trect van onsen ende des Rijcx gront/ende tgene dat met gewelt is ghenomen tzy onruerlick of ruerlijck / ende voor tghene dat niet en is voorhanden/ de behoorlicke weerde daer boven sonder eenighe costen vanden beschadichden wedergeeft/oft ander inde plaetse geeft/of betaelt/ ende mettē cortsten geseyt/alle ende yegelicke punten/ die in tvoorseyde ons Keyserlick schrijven ende Mandement zijn begrepen/ gehoorsaemlijck alsulcke ghenueghinghe ende contentement gheeft/ om dat niet en soude van noode zijn teghen u ende u onderdanich Crijchsvolck/ ghedreychde straffe van onsen ende des Rijcx ban/ die v swaerder als ghy by aventuere meent/in veel manieren by ende buyten den Rijcke mocht

Dit is den Spangiaert niet dan verlies geboden.

Om dat niet en soude van noode zijn tegen u.

ke mocht vallẽ/ te laten gaen ende executeren. Weet u daer na te schicken/ want wy meenen dat ernstelick. Gegeven tot Prage den 11. Februarij/ inden iaere 1599.

Nae den ontfanghen van dit schryven heeft d'Ammirael Emmeric met gewelt ingenomen.

Kopie van tvoorder schriuen vandẽ keyser aen Aertshertoge Albert/ op de beswaringen vanden Ceurvorsten/ ende Ouerrijnschen ende Nedersaxischen Creyts/ ende van sommige anderen Rijcxstaeten tegen tSpaensche Crijgsvolck.

RVDOLF.

ALle tgene dat ons V. L. op de saken ende clachten aen vele treffelicke van des heylichs Rijcx/ ende sonderlinghe vanden Westfaelschen Creits/ Ceurvorsten/ Vorsten ende Staten/ aengaende tghewelDich ouervallen ende legheringhe die sedert tbeginsel van September laetstleden/ ende also ses geheele maendẽ deur des Coninex Spaensche ende ander Nederbourgoensche crijgsvolck voorghenomen ende noch sonder ophouden vervolgt wort/ op verscheyden onse Keyserlicke brieuen daer toe oock in date tot Padybrot van 30. Decembris laetstledẽ (by vermidinge van onsen ende des heylich Rijcx ban) teghen den Ammirael van Arragon/ ende hem onderdanich Crijgsvolck/ wtgesonden speciael Mandement/ dat ghy soo wel deur loopende eens deels eygen Gesantẽ/ ende eens deels Posten/ d'een na d'ander op g'insinueerde bevel wt de stat van Milaen vandẽ 29. van Decembre/ 12. ende 21. Januarij/ laetstleden in vyer claere oock sommige van V. L. eyghen hant gecomen brieuen hebt geantwoort/ dat hebben wy voorwaer wel ontfangen/ ende geerne verstaen dat V. L. op tvoorseyde datter was gheschiet/ verclaert u mishagen des gelijcx dat ghy deur Ghesanten hebt onderteeckende ordonnantien ghesonden aenden achtergelaten Nederbourgoenschen Gouverneur onsen Cosijn/ den Cardinael van Oostenrijck/ etc. ende den Voorseyden Ammirael/ dat sy sonder wtstel / ende faelen souden volgen/ ons voorseyde Keyserlick mandement ende bevel/ als dat hy de stercten/ Steden ende plaetsen/ die tvoorseyde crijgsvolck/ op onsen ende des heylich Rijcx gront heeft ingenomen/ soude dẽ genen dien sy afgenomen warẽ/ wedergeuen/ ende daer af afstant doẽ/ ende alle Inconvenienten die tot toecommende dierghelijcke clachten mochten oorsake geuen/ geheel afsniden: of in dien dat teghen u hopen niet en geschiede/ dat V. L. alle mogelicke neerstichheyt sout voorts doẽ ende aen u niet laten ghebreken/ maer gheheel beneerstigen dat ghy de swa-

Aertshertoge Albert ghevet Wywater vã den Hove.

swaricheyt die den heylighen Rijcke/als V. L. lieue vaderlant/soude mogen geschiet zijn/te wijle ghy uytten lande zijt na u beste vermogen wederom sout beteren/ende repareren: dat oock V. L. tegen den genen dien in dese gewesten eenich onrecht soude gedaen zijn/ haer soude na alle behoorlicheyt in sulcker manieren gheneygt zijn te beteren/dat sy tquaet vermoeden dwelcke sy daer wt op V. L. nemen/sullen laten varen/ende V. L. wel meenende yverige goede affectie int werck mercké/ al na meerder wtwysinge van V. L. schryuen/daer en bouen heeft V. L. ons besluytelick namaels ouergegeuen de voorderinge die van ons ende den Rijcke inden jaeren 94. ende 98. tot Reinsburg besloté is/ende de Legatie aen beyde de crijgvoerende deelen inde Nederlanden/ ende de vredemakinge met verclaeringe/dat hier in de voorseyde Cardinael van Oostenrijck de Heere Andries/so veel volmachtich is ende macht soude hebben/als of V. L. eygen persone daer tegenwoordich waere.

Sulcke V. L. antwoorde/ontschuldinge/toeseggé/ende gelofte/heeft ons seer wel behaegt/oock en hebben wy niet vergeten gemeene te maken ende te schicken de copien van alle dese dingen/aenden Ceurvorsté vanden Rijcke/ende aen veel treffelicke Vorsten ende Creitsen.

Maer wy en connen ter contrarie V. H. niet verholen houden/ dat by het meer geseyde onbedwonghen crijgsvolck/ende haer ghegheuen ouericheyt/noch ter tijt luttel vruchten/respect ende ghehoorsaemheyt gemerct worden/maer dat inde tot noch toe vermaerde ongeschicthe- den ende moetwillicheden/in alder maniere seer hoochmoedich/ hartneckich/ende alſo tegen onse ende des Rijcx Staten ende ondersaté gewoet wort/ dat na de geloofweerdige onderrichtinge ende bewijsinge vande voornoemde Creits/den Turck niet wel en soude mogen vyandelicker logeren: ja dat van tgeweldich voorder ouerloopen ende innemen/tot de voorgaende van meer ander steden ende plaetsen/oock van roouen/plunderen/brantschatten/Vrouwen ende maegden schendinghe/ende ontallige beswaeringen/ benauwingen ende verdruckingen vanden armen lantluyden geen eynde en is: waerom dan onlancx een Ceurvorstelicke Roomsche Creitsdach tot Bachgracht sal ghehouden worden/maer die vanden Ouerrijnschen Creits Staten op den derdé Januarij na den ouden stijl tot Worms/ende vanden Nedersaxischen Creits op den 11. van Decembre/tot Bruinswijck vergaedert zijn geweest/ende ons ghesamentlick ende eendrachtelick om hulpe ghebeden hebben/ gelijc wt de Copien No. 1. ende 2. te vinden is.

De Keyser claecht dat d'Ammirael op zijn schrijven niet en acht.

Creytsdach tot Bachgracht beschreven.

Neuen dwelcke onse Cosijn de Ceurvorst van Colé/in date tot nieuhuys vanden 8. in Decembre/zijn clachten op een nieu doet/ na inhouden vande copie No. 3. ende heeft daer toe besonder Caerten ende conterfeytsels daer by geleyt/met hoe groot getal des Coninck Spaensche crijgsvolck/alleene in zijn Ceurvorsts Sticht ende lant niet de cleynste Ampten/Steden ende plaetsen gewapender heeft aenghetast/ouerweldicht/gheheel opg'eten/verdorven ende verwoest. Dergheliicke

ſwaerichedẽ zijn ons inſgelycx van onſen Coſijn Hertoge Hans Wil-
lem van Gulick/ende zijn beminde deurluchtige ſuſter t'vrouken Sy-
bille/deur een beſonder herwaerts gheordonneerde principale legaet-
ſchap met hoopen vertelt ende voorgebracht geweeſt/ ende om teghen

Der Ceurvorſten aenden Rhijn gelegen Creyts dach tot Ceulen.

alſulcke onverdiende gewelt/nootlicke daedelicke middelen vooren te
nemen/hebben de Ceurvorſten/vorſten ende Statẽ aende Rijnſtroom
geſeten opden 21. January binnen Colen een Creits dach gehouden/ende
nu wederom geſtelt eenẽ dach tot Erdfort vande ſes Creitſen om met
malcander tſamen van de ſake te handelẽ/ ende oock/ als wy vernomen
hebben ſommige Overſten van Ruters ende knechten daer beſchrevẽ/
ende daer toe ons te kennen ghegeuen/dat ſy wt een dringende noot/de
geconſenteerde Rijcx hulpe tegen den Turcken/gebruycken moeten in-

De Rijcxhulpe teggen den Turck ghebruyct teghen tSpaenſche Crijgſvolck.

de Creits coſten/ende tot haer eygen beſcherminge tegen d'Nederlant-
ſche crijgſvolck ſo lange inhouden/tot dat ſy beſchermt zijn ende voort
aen oock voor een alſulcken vyantſchen aentaſten ende overloopen niet
meer te vreeſen van V. L. of vanden tegenwoordigen Nederbourgoen-
ſchen verſekert worden.

Nu bevinden wy ja naderhant/dat veel voorſeyde Ceurvorſtẽ Vor-
ſten ende Staten vandẽ Rijcke/rechtveerdige oorſake genoech hebben
om te clagen over deſen onvoorſienigen/langeduerenden ende grooten
overlaſt/ ende dat ſy tot ons oock met reden als voorgeſtelde hoogſte
Overhooft haer toevlucht nemen/ende verhopen dat wy ons Keyſer-
lick ampt/tot beſcherminge ende behuedinge van des Rijcx Duytſche
natie/ſullen ſonder yemant te aenſien/gebruycken/die eyndelic de noot
van geheel Chriſtenrijck vereyſcht: maer ſo lange als deſe onbehoorlic-
heyt niet en wort verboden/ het is ſeer ſwaer tſamen den Turcken te

De Keyſer verhaelt de perikelen die wt deſen crijch ſullen comen.

wederſtaen/ ende van het arme verdructe lantvolck int Rijcke contri-
butie te onfangen. Het ſtaet oock wel te ghelooven dat de wederſpan-
nige van onſen beminden vriendelicken Coſijn de Coninc van Span-
gien inde Nederlandẽ geerne geſien haddẽ/ dat den laſt vander orloge
int Rijcke getrocken hadde/ende dat wt des Coninex naem ander dien
de ſake niet aen en gaet/ſouden overlaſt liden ende beſchadicht wordẽ/
maer dat ſoude ten laetſten ter eender ſyden den Nederbourgoenſchen
gehoorſamen onderſaten vanden voorſeyden Coninc van Spangien/
ter ander ſyden tegen de Turcken/onſen Conincrijcken ende Ooſten-
rijcxſche landen de groote ſchaden veroorſaken. Daer toe ſtaet V. L.
ſonderlinge te bedinckẽ dattet niet en is te doen om een ſlichte paſſage
over den Rijn/of om ſulcken deurtocht/ die men wel ſoude vergheten
mogen/ maer dat deſe inlegheringhe/als voren is gehoort/ſes geheele
maenden duert/daer en boven geen vremde Vorſt en gedoogt niet dat
in zijn lant (dwelcke wy oock alſo luttel connen voor goet aenſien int
heylich Rijcke/ende achtẽ) dat yemant hy ſy wie hy wil/op dalderminſte
ja eenen deurtocht of paſſage wt zijn eyghen macht ſoude attenteeren
mogen/of hy en hadde van te voren daer af goetwillighen orlof/op de
maniere

maniere als wt cracht van des heylich Rijcx wetten ende ordonnantien vande lantvrede (by d'maken vande welcke altyts zijn gheweest van wegen de Nederbourgoensche landen/de Gesanten) betaemt/vercondicht ende vercregen is. Daerom hebben wy u in ons voorseyde brieuen vanden 30. van Decembre laetstleden sulcx genoech te verstaē ghegheuen/ende dat oock de Staten van het heylich Rijcke met reden sulcx mercken ende ghevoelen/dat den Ammirael van Arragon/ hem daer mede wil behelpen/dat inden Raet tot Brussel dese velttocht ē passage also is gesloten/ende tsamen het heylich Rijcke/ ende dat dien toebehoort met die slauernie te belasten/dat sy haer souden stellē onder de ordonnantien die tgouvernement van Brussel soude goetduncken of gelieuen/ende na desselfs wille d'onnerdiende beswaeringen gehouden zijn te gedoogen: maer de moetwillicheden/ schaden ende fortsich logeren is Godt betert/so openbaer/ende V. L. so geheel qualic te kennen ghegeuen/dat men soude goede straffe of sonderlinge ordonnantie in dit geweste houden/gelijck dat (op dat ick andere/sonder twifel V. L. bekende particulariteyten swijghe) de moort vanden Grave van Broec wel getuygt: So dat de voorseyde Ammirael dit seyt aengaende in zijn voorleden schriuen aenden Vorstelicken Raet van Gulic/ ē andersins in zijn brieuen int Rijcke gesonden te kennen geeft/ende niet en onkent/dat hy het grimmich wueten ende de furie vanden soldaten niet en heeft connen beletten. Daerom achten wy niet van noode te wesen V. L. D. met niewe wijtloopende vertellingen besich te houdē/ hoe dat een so ongheschict onbehoorlick / ende niet verantwoordelick werck is/dat met geen deksel hoe tself de soude mogen bedacht worden is te Justificerē/dat d'Ammirael van Arragon met dergelijcke heyrcracht/in onse ende des heylich Rijcx vredelicke landen/denwelcken de Coninck van Spangien noyt geen crijch heeft vercondicht/ende met wiens L. D. het Rijc in tquaede niet en heeft te doene/ende tegen d'oude verbonden ende accoordē die't heeft met de Nederbourgoensche landē/sonder van de voorgaende Gouverneurs ende V. L. selft seer diere geloften te belasten/aengesien dat ghy V. L. selft mishaeghen daer af verclaert/ende tself de te beletten/ende ons Keyserlick schryven/ vermaningen/ende ordonnantien so seere als V. L. immer soude mogen/ gelooft/ ende daerna oock te doen/gewillich ende presenterende zijt.

Geen Vorst en heeft geerne een tocht deur zijn lant sonder cōsent.

Ja ober menich Jaer inden Raet van Spangien.

Jae met des Ammiraels secreet bevel gedaen.

Aertshertoge Albert beloeft wel dat hy niet en meēt.

Dan wy begeerē alleene noch een mael/hier mede vriendelick ende broederlick/ende oock eyndelick/gemerct dat V. L. siet hoe verre dat dese maniere van doē in tgeheele Rijck veracht wort/ ende wat neuen d'ellenden ende deerlick verderuen vande onbeschuldige beschadichde staten/eens deels de gruwelicke noch duerende Turcsche orloge/ende ander sonder desen in Christenrijc bedroefde periculeuse loopshalvē/ voor eē swaere scheure ē breucke is vāde gemeine ruste ē vrede/ in ē buytē ons lieue vaderlants duytsche natie/dat V. L. soude willē daer by voegē so lief als u is de behoudinge ē onderhoudinge vā ons seluē

De perikelen vanden huyse van Oostenryck deur desen Crych.

vanden heyligen Rijc/vande Nederbourgoensche oft andere van ons loflic huys van Oostenrijcx landen/etc. ia als u is u eygẽ welvaer/ van niet op te houden/ende van niews by dage ende nachte te beneerstigen/ in dien tself de niet en can terstont geschié/dat op tsicht van V. L. voorder vermaeninghe/den Ammirael van Arragon/ende het crijgs volck vanden Coninck van Spaignen/ opbrekẽ van des Rijcx bodem ende iurisdictie/ende sonder yemants voorder beschaedinghe af trecke: dat hy de ingenomen Steden/ Sloten/ Edelluydenhuysen/ende plaetsen/ hoe die ghenoemt moghen zijn die den litmaten ende Staten vant en Rijcke afgedrongen zijn/den genen dien sy afghenomen zijn soude wedergeuen/de veroorsaecte schaden betalen/ d'afgedrongen rentscenen ende brantschattingen onuermindert wedergeuẽ/ende voort aen hem wachten van dergelijcke dingen/ende int gemeene vanden dinghen die wy tot nu toe deser saken aengaende dicwyls geschreuen ende begeert/ ende wt Roomsche Keyserlicke macht/sonderlinghe in date tot Padybrot/op den 30. van Decembre laetstleden geheeten ende bevolen hebben/een behoorlick dadelick/volcomelick ende alsulcken genoech doen dat niet en soude van noode werden daer tegen een ander tegen wapeninge te wercke te stellen/vande welcke de welgheboren onse ende des heylich Rijcx erfrichter ende beminde ghetrouwe Kaerle/Lodewijck Grave van Sults (wien V. L. gelijck ons seluen wil volcomẽ geloove gheuen) die oock beuel heeft van V. L. de noot druft te kennen te geuen/te handelẽ ende aen te dringen. Also senden wy insghelijcx het inhouden van de copien/gheteeckent No. 4. ende 5. aen onsen Cosijn den Cardinael van Oostenrijck/ende den Ammirael van Arragon/ deur brieuen by een eygen onsen hof dienaer gesonden metten aenhangh: gemerckt dat V. L. op hen beyden/dien aengaende als ghy ghenoech te kennen geeft dat sy alle macht hebben ende u aen hen gedraegt/dat zijt nu niet en sullen aen haer laten gebreken: want den Cardinael als een Vorst ende staet vanden Rijcke/sal d'wtstel by allen Ceurvorsten/vorsten ende Staeten tot een seer grooten schande ende oneere gherekent worden ende den Ammirael ist dat hy d'executie vanden ghedreygden onsen ende des heylich Rijcx ban moet ghenieten/tsal hem by auentuere in veel manieren/dan hy nu meent/meer perikels ende schaden bybringhen.

De Spangiaert en heeft niet gheleert tgeroofde goet weder te geven.

Dreygement vanden Ban vandẽ Rijcke.

Wy hopen dien achtervolgende hier mede gewis/ende eygentlic/dat V. L. sal haer gelofte ende toeseggen/ende ooc ons verstants dien aengaende nu voorder begeeren/volcommen: In dien niet/so en wetẽ wy/ ende dat rijcke/niet alleene geen Ambassaetschap of bredemakinghe inde Nederlanden (die wy nochtans andersins/ende ooc de daer toegeneyghde Ceurvorsten/Vorsten ende Staten geerne souden willẽ voorderen) met sulcken maniere van doen/ niet by te bringhen: maer in diẽ datmen/gelijck wel in meer plaetsen de gereetschap gemaect wort totter tegen weere comt/of dat wy selve eẽ straffer middel moetẽ te wercke stel-

te stellen/dat daerna een erger daer wt sal opstaen.

So doen wy nu de laetste vermaeninge ende waerschouwinghe/ende willen so vele als ons aengaet geen verwijt hebben/van dat wy indiē gevalle van Keyserlick Ampts weghen schuldich zijn voor te nemen/ niet langer mogen wtstellen. Dit en hebben wy V. L. niet willen verholen houden/dien wy anders ins tot broederlicke vrientschap/ ēn alle goeden geneycht ende wel toegedaen zijn. Gegeven tot Prage/ den 12. Februarij/ inden iaere 1599. Laetste wetelatinge van des Keysers Mandement.

Copye vande antwoorde van Aertshertoghe Albert/ aende Roomische K. M. geschreven.

AL der Doorluchtichste/ghenadichste/vriendelicke beminde Heere/ ende broeder/wy en twijfelen geensins dat uwe Roomische Keyserlicke Maiesteyt op my anders niet en sal vertrouwen / gelijc die haer daer af wel mach versekert houden/dan dat my gheen saken meer ter herten is gaende/dan uwe Roomsche Keyserlicke Maiesteyt/ ēn L. D. in alle mogelicke dingen/ende sonderlinghe op de tegenwoordige particuliere ingebrochte clachten vanden Westphaelschen Creyts/ ēn haer gebueren (die my seer hertelick leet zijn) aen mijn wtghegaen Mandementen/hoe swaer my oock sulcx doet vallen tsamen met inde Nederlanden nu geschiede saken/gehoorsaemlick ende broederlick te volgen: ende uwe R. K. M. heeft hier wt so veel te min te twijfelē/gemerct dat sy nu wt mijn laetst voorleden schryven vande 29. dach van Decembre laetstleden genadich sal verstaen hebben/dat ick onsen vriendelijckē beminden Cosijn/den Cardinael van Oostenrijc tegenwoordigen Gouverneur generael vande Nederbourgoensche landē/ opt selfde dat hier te voren in meer manieren is geschiet/claerlick hebbe geschreven/dat hy uwe R. K. M. ende L. D./ aengaende de voorseyde clachten d'aen my gecomen Mandementen/sonder eenich vertreck ende sonder falen soude achtervolghen. Ick hebbe oock nu wederom/alleene daerom dē Edelen onsen lieven besonderen Jacob Grave van Belgiorso/in alder neerstichept afgeschict/ om niet alleene sulcx byden welgedachtē onsen Cosijn de Cardinael/in dien dat noch niet en is geschiet/met alle neerstichept te vervolgen/maer oock om in mijnen naem den Ammirael van Arragon te kennen te geven/datmen de selfde ongeschictheden/ ēn ooc de plaetsē die men wt een gedwongen noot moest gebruycken om meester te worden vande passagie over den Rijn/ behoorlick soude laten varen/ruymen ende een yegelick weder geven/ende alle ghelegentheden die tot toecomende clachten soude moghen oorsake gevē/ gheel af snyden/gelijck ick hope/dat also sal gedaen zijn. Maer ick wil aen my geensins laten gebreken alle mogelicke neerstichept in d'een wech Albert legt bedectelic alle den last op dē Cardinael vā Oostenrijc ēn dē Ammirael.

of d'ander te doen tot dat ick volcomelijck van alle die dingen sal verſekert zijn.

V. K. K. M. ende L. D. tot keyſerlicke genade ende broederlijcke hulde met alle neerſticheyt my bevelende. Gegevẽ tot Milaen den 21. Januarij/ Inden iaere 1599.

Koppye vanden brieven vande Ceurvorſtelickẽ Rhijnſchen/ opper Rhijnſchẽ ende Nederrhijnſchen Weſtfaelſchen Creyts/ Ceurvorſten/ Vorſten ende Staten/ Raden ende Geſanten op den 31. oft 21. dach Januarij inden iare 1599. vergadert/ aendẽ Roomiſchen Keyſer geſchrevẽ.

De redenen ende oorſaken vandẽ Creyts dach tot Ceulen.

ALder deurluchtichſte/ etc. Alſo wy wt bevel vã onſen genadichſtẽ genadigen Ceurvorſten ende Vorſten/ oock van onſen genadigen en de ionſtiger Heeren ende Overſten in deſe plaet ſe zijn gecomen/ ende den bedroefden/ onlydelijcken verdruckẽn vanden Neder Rhijnſchen Weſtphaelſchen Creyts/ die deſe onſchuldighe Ceurvorſten/ Vorſten/ ende Staten in haer Hertochdommen/ Stichten/ Steden/ Stercten/ ende Sloten/ ende int ghemeene/ alle arme onderſaten/ meeſt van des Coninex van Spaignen crijchſvolck/ ende ooc van het aengenomen Chrijchſvolck vande vereenichde Nederlantſche Provintien/ met wterſte gewelt/ ende met verachtinghe/ ſo wel van uwer K. M. ſelfs/ als vanden verdructen Staten/ ende van tgeheele Roomſche Rijcke eenen langen tijt herwaert geſchiet zijn/ volgende de clare gehoorde ſpecificatie ende het wtwijſen van dien/ die geheel treurlick ingebrocht worden/ in een bedincken ende raetſlaen getrocken hebben/ Wy en hebben ons voorwaer van dit moetwillige Lantverdervelic/ ende verre inſiende voornemen/ niet genoech connen verwonderẽ/ eñ geẽ ander wtganck vinden/ dan dat tot deſen ſaken/ met een gerichte getrouwen yver/ tot verſekeringe van het heylich Roomſche Rijcke/ ende onderhoudinge van uwer K. M. ende gemeener Ceurvorſten/ ende Vorſten autoriteyt/ wt een ſchuldighe Chriſtelicke lief de gelijcmoedige hulpe ende Raet ſoude beſorgt worden/ Sulcx dat uwe K. M. ſelfs oock alle ommegelegentheden na d'wtterſte nootſakelicheyt aldergenadichſt/ ongetwifelt aenmerct ende overleyt hebbende/ om dewelcke ende van wegen d'alrede geraemde weerbiedinge vande welcke nochtans geenſins vermoet wort ende daer wt mits de tegenwoordige gelegentheyt des heylich Rijcx/ ſouden mogen groote/ haeſtige ende onbegripelicke veranderingen gelijcſaem ryſen ende voortcomẽ/ inden naem van onſen aen allen ſyden genadige Ceurvorſten/ ende Vorſten/ als de ghene die totter executie van des heylich Rijcx ordonnantiẽ hooge ende diere verbonden zijn/ voor d'eerſte metten enckelẽ Roomſche tocht den qua-

Een enckel Roomſchen of Rijcx tocht/ is 40. duyſent mannen.

den

den stant eenichsins te beletten/ende daer beneven de ghemeene onderfaten deur een rassche sonder wtstellen monsteringe haer in een goede wapeninge gereet te hebben/sult accorderen: alder onderdaenichst verhopende dat uwe K M. niet alleene tself de, maer oock de voorder middelen/vande welcke men op alle toecomenlicke gevallé, met dé Francksischen ende Nedersaxsché/als naeste aenpalende creitsen/die van hier tegen den eersten ende elfsten vande naestcomende maent van Maerte tot Covelens zijn beschreuen/wyselic sal ontdecké/u alder genaedichst sult laten gelieuen/ende oock de voorseyde Creitsen totter hulpe Keyserlick vermaenen/ende daer toe genadich de hant bieden/om dat sulcx soude voorderlick te wercke gestelt worden/ende dattet heylich Rijck soude mogen tot zijn eerste ruste ende vrede geraecken.

Wy hebben oock euen wel tghene dat uwe K. M. van weghen zijn Keyserlick ampt voor desen/ende nu anderwerf heeft gheschreuen aen haer beminden broeder de Heere Albert Aertshertoge van Oostenrijc ende aende V. D. vanden Heere de Cardinael Andries / ende aen de Heere den Ammirael selft/ende aen den Staten vande vereenichde Nederlanden/ aengaende de kennisse van het sterck gebots gemaecte open brieuen alder genaedichst hebt voorgehouden/met alder onderdaenichsten danck gheerne verstaen/ ende van alle goet vervolgs ende gehoorsaemheyts wegen/een vaste ende onghetwifelde hope gehadt/ dat soude in dien niet metten Ammirael/gelijc Godt betert/noch niet en wort gemerct/immer by dien voorseyden Aertshertoge/ende Cardinaels Vorst. Deurl. so veel daer wt volgen/om uwer K. M. behoorlicke autoriteyt ende gehoorsaemheyt dat crachtich ende van weerde soude mogen zijn/metter daet seker ende sonder faelen tot des heylich Roomschen Rijcx/ende deser Ceurvorsten Vorsten ende Staten verlossinghe van de sorghelicke ende listighe onbehoorlicheyt/ende vande wedergevinge van der verdructen Heeren ende ondersaten lant/Steden/ Vlecken ende goederen/ ende oock vande ghenoechsame wederkeeringhe van alle de deerlicke onuerdraeghelicke schade ende verderbinghe. De Gesanten hebben hier ydel hope.

Ende aenghesien dat sulcx/bouen alle hope tot nu toe niet en is ghevolgt/jae tegen alle recht/reden ende verstant/niet in des heylich Rijcx landen te wueten/ende daer toe die ouertollige schaden niet weder gekeert worden/sulcx dat deur ons beyde crijchvoerende partien wel bekende tegenweere des Conincx crijgsvolck hem vervoordert voorder in te dringen int Hertogdom vanden Berge/ende in meer Steden ende plaetsen te trecken/ende alree de Cleessche Stat Gog gedwongen hebben inne te nemen twee hondert ruters ende vijf hondert knechten ende oock van t Staten volck sommighe hondert sterck int Hertogdom van Gulick hen op het platte lant hebben begeuen/ Edellupdenhuysen/dorpen ende vlecken aengeslagen/peerden ende menschen wech gevoert/ ende de Gulicsche soldaten ende arme ondersaten in kelders en over- Clachte over d'overlasten van beyde de Crijgvoerende partien.

ouerwelssels met roock versticket/ ende oock andersins tleuē genomē/ ja alle Edele ende onedele deur vrybuyters tot hangens toe laten dreigen/ende oock daer op vanden voorseyden inval te wercke te stellē hen niet en wachten.

So is dan aen uwe K. M. ons onderdaenichst bidden/dat ghy deur hy voeghen van uwer Keyserlicke Maiesteyts ernstich beuel/ende alder genaedichst vervolg met Keyserlicken ernst vry oordeel/ende haer verclaeringe ende Insinuatie vanden van ende ander straffen/ende op tgene dat de Ceurvorst/Vorsten ende Staten wt cracht van het heylich Rijcks afschept/hebben aen haer ghehouden/op de middelen ende manieren/neuen des heylichs Rijcx Creitsen/en de volbringen vande onlancx bewillichde Rijcx Legatie of sendinge aen beyde de crijgvoerende partien/principalick so vele als aengaet het wedergeuen vande ingenomen plaetsen/ende geleden schaden soude willen Vaderlick bedinckē/ op dat de onmenschelicke maniere van doene/daer mede tgeheel Hertogdom ende lant ouervallen/ende hoe langer hoe meer ouerladen wort/by welcx gedueren oock alle gebueren in grooter benautheyt/noot ende perikel hen bevinden geheel ende al afgesneden zijnde/ het lieue Christenrijck geen onweer ouer en soude comen/maer dat de verdructe souden mogen wt haer noot ellende/ ende wttermatē beclagelicken ende deerlicken quaden staet/die voorwaer hertelick te beclagen is/sonder langer wtstel verlost worden/ende van alle verlies van haue ende goederen na recht ende reden voldaen worden. Daer in sal geschiē dat des selfs Keyserlicke macht ende ouericheyt betaemt/ende tgeheel lieue Vaderlant strect tot een ruste ende versekertheyt/ende tot verlichtinge vande arme bedroefde herten ende gheesten. Twelcke Godt almachtich uwer K. M. wil tot goet geluck/victorie ende welvaer laten gedien ende onsen genaedichsten/genadigen Vorsten/genadighe ende ionstighen Heeren ende Ouersten in alder onderdaenichste gehoorsaemheyt dat te verdienen niet laten vergetē: Wiens Keyserlicke vertroostingen wy deur de beschryvende Vorsten vanden voorseyden Westfaelschen Creits op beyden syden de selfde te vercrygē in onderdaenicheyt verwachtē. Ghegeuen tot Colen den 31. of 21. dach Januarij/ inden Jaere 1599.

De Gesanten versoeckē executie van het Mandemēt/

Om het wedercrygen vā den ingenomē steden / ende wedergevinge vande geroofde goeden.

Relaes van des Spaenschen Ghesantes aenbrenghen/ende dat by maniere van een voorgaende spottinghe ghedaen.

Hoochweerdighe/ Deurluchtige/ Hoochgeborē Vorsten/ genadighe ēn ionstige Heeren/ uwe V. G. G. ende Ceurvorstelicke Genaedē/ en connen wy neven de schuldighe ende gehoorsame presentatie van onsen

onsen diensten/voorts onaenghebrocht niet laten/hoe dat ons nae den laetsten tot Colen geordonneerden Creytsdach om te comen op dē 26. Januarij of 5. Februarij/ nae den verclaerden afschept ende tgeslotē relaes/gelijck een deel van ons alree van dien tijt af/ geheel gereet geweest hebben/deur een Ceulsche Raets dienaer een briefken is overgelevert/waer in stondt dat wy ten acht uren souden wederomme verschijnen op het Raethuys/met een van des Heeren Ammiraels wegē/ aende ghedeputeerde ende Gesanten vanden Westphaelschen Creyts alhier vergadert/ gesondē/om te hooren tgene dat hier soude versocht worden inden handel vanden Nederlantschen ende Westphaelschen Creyts: Als wy dan op den voorseyden tijt ende plaetse gecomen waren/ so heeft den Pensionaris vanden gemeynen Westphaelschē Creits te verstaen gegeven geweest/ hoe dat daer een Gesante was gecomen/ de welcke voorhouden soude in dese vergaderinghe inden naem vande Coninckliјcke Majesteyt van Spaignen/vanden Heere de Aertshertoghe Albert/ende vanden Heere de Cardinael van Oostenrijck/tegēwoordich Gouverneur vande Nederbourgoensche landen/om alderhande dingen te eysschen/ in gevalle den deputeerden vanden Creyts gelieven wilde eensamelic hem gehoor te verleenen/so soude hy dies te beter mogen verstaen worden.

Alle dit is een spottich verhael.

Als nu sulcke audieutie hem was verleent/ende hy dat verstaen hadde/ende dat hy eenigen tijt lanck verwacht is geweest/hy is ten laetstē voor den Raetstove verschenen/ende heeft de Gesanten vander Lippe als de gene die hy alleene begeerde te spreken/wt ontboden/die dan by hem zijn buyten gecomen/ende hebben eenen tijt lanck buytē geblevē: ende als sy ten laetsten weder binnen zijn gecomen/sy hebbē verclaert dat de aengevende Gesante haer hadde voorghehouden/ te weten hoe wel niet sonder dat hy als gister deur hen Lippische niet en hadde doen vermanen/dat hy in dese vergaderinge een versoec hadde te kennen te geuen/gelijck hy naemaels wel meent te doen/so was dat daerom/om dat hy een bygevoechde alhier inde Stadt hadde/ dien hy dese morgenstont verscheyde reysen gesocht hadde/ maer niet connen crijgen/sonder wiens byzijn/ hem iet te handelen/niet goet dochte/daerom dat hijt daer op stelde/so verre als men hem hoorē wilde/men soude mogen nae middach / of morgen wederom vergaderen/ nochtans en wilde hy om audientie niet aenhouden/maer stelde in onsen wille of men hem hooren wilde of niet: ooc en hadde hy geen bevel zijn versoec voort te bringen/ of hy en hadde de coppe van het beschryven/ende de namen van alle de Gesanten ende van haer Heeren/ om dat sy soudē mogen weten met wien sy te doene hadden. Datmen oock soude willē meenen/ dat dese sake soude geslicht worden nae de ordonnantie vandē Rijcke/dat en was zijn meeninge niet/maer sy wilde nae de crijchsrechten geslicht werden: daer by oock die vander Lippe hebben te kēnen gegeven/in wat manieren dat sy alleene zijnde verscheyden reysen

De Gesanten vander Lippe doen rapoirt van tgene dat de Spaengiart ghesept hadde.

De Spangiaert eyscht de namen/ op hope dat hy die soude mogē metter tijt omme bringē

De Spangiaert en wil niet dan ghewelt gebruyke.

seer sterck aenghedronghen hebben om het overleveren vande Coppe van tbeschryven van sulcken Ghesanten ende vande naemen.

Hier op na dat sy tsamen gesproken hadden/wert gesloten/ ende den Gesanten deur dē Secretaris verclaert geweest/dat voorwaer de gedeputeerde Creytstaten/als dat terstont sulcx van henluyden soude gedaen worden. Maer aengesiē dat hy hem refereerde tottē hoochvoorseyde Coninck van Spaignen / ende den Heere de Aertshertoghe Albert ende den Cardinael van Oostenrijck / men soude ten twee uren wederom vergaderen/zijn brievē van Credentie oversien/ende voorts zijn versoeck aenhooren.

De Gesanten willen sien de brieuen van Credentie.

Waer op hy heeft geantwoort/dat hy hem met zijn bygevoechde soude beraden/ende ons zijn meeninghe wederom te kennen geven. Maer hy vermaende zijnen last/dat hy niet en soude te kennen geven / of hy en hadde eerst de voorseyde coppen ende namen cregen . Ende als de Secretaris wederom voorgehouden hadde dat hy eerst soude toonen zijn brieven van Credentie/hy heeft terstont de derde meyninge te verstaen gegeven/aengesien dat hy siet/ dat men dese dingen seer subtiliseren wilde/hy soude te twee uren weder comen.

De Spangiaert treckt achterwaert van die ouer te gheuen.

Als men nu op de geseyde ure/ niet alleene en was vergadert/maer tot drie ende bycans vyer uren hem verwacht hadde/heeft de Secretaris wederom om de presentatie van desen dage te vermanen geordonneert geweest/maer hy hadde voorgenomen/ dat hy om zijn bygevoechde gesonden hadde/ende dat hy metten selfden soude terstont comen:ende is oock corts daer na opt Raethuys gecomen/ende de wete laeten doen van zijn comste. Daer en tusschen heeft de Ghesante van tSticht van Munster sommige meer besonder swaricheden van het ingeleyde Chrijchsvolck/henluyden alder eerst gebeurt/ voorgelesē/de welcke gehoort werden/ gelijck in de byligghende letter A. mach gesien zijn.

Niewe clachten ouer het crijghsvolck.

Voort als de dickwijls voorseyde Gesante daer was gecomen / den Pensionaris ende Secretaris werden gheordonneert/ om ten eersten zijn brieven van Credentie te eysschen: De welcke antwoorde/ dat hy geen last hadde den genen die hem noch niet en waren gelegitimeert/ de brieven van Credentie die hy andersins by hem hadde/te latē sien/ maer dat hy noch verwachte te weten welcker Staten Ghesanten al hier/ende wie de selfde waren:want hy hadde bevel een ander versoec aen desen/ende een ander aen den anderen te doen / nochtans heeft hy haer een sendtbrief ghegeven / de welcke met geliefte vanden meesten hoop/als Ceurvorstelicke ende Nederlantsche Westfaelschen Gesanten/open ghedaen ende ghelesen is gheweest/van inhout met de letter B. geteeckent.

De Ghesante vandē Ammirael weyghert zyn brieuen van Credentie.

Maer geeft ouer een sendbrief.

Nae tlesen van dien/men heeft hen Gesanten voorts doen seggen:dat men inden gelesen brieven niet en vindt eenich vermaen van zijn of eē anders persone die yet in dese vergaderinge soude moeten te kennen

geven: Nochtans aenghesien dat hy hem seyt te comen van weghen de Coninckliicke Maiesteyt van Spaignen/ ende vanden Aertshertoghe ende vanden Cardinael van Oostenrijck/ So wert den selfden onderdanichst eerẽ/ hem glooft audientie te gevẽ: daerom dat hy zijn brieven van Credentie soude oplegghen / sonder voorder swaricheden te maken: ende daer en boven is hem verclaert geweest/ datmen met zijn begeeren van Legitimatie niet en is te vreden/ So heeft hy ten laetstẽ die vanden Heere den Ammirael overgegevẽ/ ende laten zijn onschult doen van zijn voorgaende meermaels gedaen versoecken vander Legitimatie/ eñ dat hy die van henluyden daer toe niet en hadde versocht om dat hy ons macht ende Instructie soude sien/ dan alleene begeert om te weten de Ceurvorsten Vorsten ende Staten die hen ghesonden hadden/ om dat hy hem daerna in zijn voorbringen/ dat even wel opẽbaerlick ende niet int secrete soude voorghaen/ soude weten te ruguleren. De ghesante geeft ouer zijn brieuen van credentie.

Daer na zijn op de gehouden tsamenspraecken/ de brieven van credentie open gebroken ende gelesen geweest / als men onder de letter C. mach sien. Hoe wel nu dat op de selfde/ hem d'audientie terstont was wederomme gegeven/ so en heeft hy nochtans daer toe niet mogen gebrocht worden/ dat hy zijn bevel terstont/ of s'anderdaechs voor middach/ te kennen soude geven: Maer heeft ten laetste geresolveert/ dat hy s'anderdaechs na middach ten twee urẽ soude comen/ ende zijnẽ eysch in schrifte overgeven: op dat ooc dan op des Ammiraels schryven nae betaemen soude gelet worden. Men heeft tsaterdaechs den 27. dach Ianuarij wederom vergadert/ ende sonderlinghe op tselfde gheraetslaecht. Maer also der Ceurvorstelicken Gesanten tijt van raetslagen totten elf uren geduerde/ so zijn de Pensionaris ende Secretaris vanden Nederlandtschen Westphaelschen Creyts / by ons in ons secrete Camer gecomen/ ende hebben ons geseyt dat de Ceurvorstelicke Gesanten/ ende met haer de Westphaelsche/ op het schryven vanden Ammirael tsamen hadden gesproken/ ende geacht van noode te wesen/ in dien ons dat also ghelieven wilde/ op tselfde generalick antwoorde te schrijven/ ende stont daer op/ of datmen soude s'Keysers Mandement laeten te wercke stellen/ of dat sy achteden van noode te wesen/ dat aen die Keyserlicke Majesteyt/ soude met een nae schrifte voorder versocht worden/ dat hy hem deur d'overgegeven Legatie/ vande welcke tschryven vermaen maect/ vander Mandement ende d'executie van diẽ niet en soude laeten afkeerẽ/ eñ voor het derde/ dat de naestgesteldẽ Creitsdach tot Covelens soude gestelt zijn/ aengesien dat den tijt op thiẽ dagen hem street/ ende also op den 11. oft 21. van Maerte gestelt wordẽ: op sulcke drie punten hebben wy na gehouden tsamen spreken/ 'tmiddelste geacht dat ons soude aenstaen/ maer int eerste ende derde en souden wy niet consenteren: ende aengesien dat ons instructie niet en is inhoudende dat wy metten Ammirael souden met brieven handelen/

De gesante is noch niet ghereet om zijn begeerte te verclaren.

Drie punten gheraemt om te antwoordẽ op tschrijuen vandẽ Ammirael.

so en soude oock tselfde by den Over Rhynschen Creyts niet verantwoordelick zijn. Oock so heeft dese voorseyde Creyts/ te voren gewillich haer verclaert totter vergaderinghe tot Erdfort/ende des niet te min om de verlanginge van dien/ wy hebbē ons meest mede verbonden gemaeckt/ so dat te besorgen is /dat wy tot voorder wtstellingen souden willich worden/so dat wy niet alleene byden Nedersaxsehen/ maer oock by sommige van onsen Creyts principale Staten/na luyt vande voorleden verclaringhe terstont soude aengesproken worden/ van een suspecte gedoochsaemheyt: op welck verclaren dan/niet tegenstaende dat zijt in ons weder ghestelt hebben / ende een ander resolutie begheert/wy blyven ten laetsten vast by ons ghenomen beraet/maer daer wert voorts verclaert/dat voorwaer deur die Ceurvorstelijcke/ ende hen/de sake alree daer toe gecomē was/ datter een ander voornemen aenden Heere den Ammirael soude voortgebrocht worden/dwelcke wy met de Ceurvorstelicke/ende haer/ souden mogen nae middach aenhooren.

Gheschillen tusschē de vergaderde Ghesanten vandē Creitsen.

Daerna dan na middach ten twee uren wederom vergadert zijnde ende inde secrete camer/tot na drye uren vast besich bliuēde/wy zijn tē laetsten alle gelijck in de Ceurvorstelicke secrete camer wederom verschenen: waer de dicwijls voorseyde Pensionaris heeft te kennen ghegeuen/dat de Gesante vanden Ammirael/op de noene onder de maeltijt gesonden hadde aen die vander Lippe/ende doen begeeren dat mē yemant soude ordonneren om by hem te comen/met dewelcke hy wat te spreken hadde/waerom dat sy haren Secretaris darwart gesonden hebben/wien na dat hy lange gewacht hadde wert geseyt/hoe wel dat d'affscheyt van gister daer toe gecomen was/dat hy zijn begheerte op desen dach soude ouergeuen/ so en was hem nochtans/ wt merckelick belet tselfde niet mogelick te doen/niet teghenstaende oock dat hy met twee schryvers dese geheele nacht gheseten hadde/ende na dien dat een der gelijcke sake aenginck/aen dewelcke niet alleene onsen genadighen heerschappē/maer den geheelen Rijcke merckelick was gelegen/ men soude zijn ouergeuen voorts tot als morgen mogen verwachtē: maer in gevalle dat ons daer aen niet en waere so veel gelegen/dat stont aen ons/ende hy hadde tsijne gedaen. Die vander Lippe als sy in eeniger manieren swaricheyt hadden gemaect/om het te kennen gheuen op haer te nemen/sy hebben daer en tusschen deur een Raets dienaer/ een besloten brief aende gedeputeerde doen ouergeuen/ende so haest hy die geleuert hadde/is hy weder van daen gegaen. Maer dat dan die Ceurvorstelicke goet docht desen brief te lesen/ende dat wy van onser syden oock daer toe willich waeren/hy wert opgebroken ende gelesen/waer in gevonden wert dat de Gesanten vanden Ammirael/haer onschult deden van dat sy niet en verschenen/ende wtstel begheerden tot Sondags morgen te seuen uren: daer en bouen wert daer ghelesen den brief aenden Heere Ammirael/ende het na schrift of brief aenden Keyser/ en

De Ghesante vanden Ammiral begeert noch wtstel.

De Gesanten vandē Ammirael doē ouergeuen een gesloten brief.

als

als wy daer op ons meeninge daer tegen geseyt hadden/soo wert deur den Nederlantschen Westfaelschē Creits Pensionaris tot twee mael toe begeert dat wy ons niet en souden willen scheyden van tgoet duncken van d'ander twee Creitsen: maer also wy oock voor dese reyse niet en wilden daer in consenteren/sy hebben ons gebeden dat men de sake/ aengaende soo wel dit punt / als tverlanghen van den Couelentschen Creitsdach/soude tot morgen in voorder beradinge laten comen/ ende als dan ons meeninghe/met d'ander twee Creitsen voor goet achten den neder Westfaelschen Creits ten besten/sy hadden hope/in desen gevalle ten hoogsten dat sy totten ghenieten haer souden ghelijcvormich maken.

Den volgenden Sondach den 28. Januarij/ of 7. Februarij doen wy op de geseyde ure tsamen quamen/ en̄ de Gesanten vandē Ammirael tot ontrent 9. vren verwacht hadden/is op die reyse een van dien alleene/sonder zijn bygevoegde/ verschenen/die mondelinghe verclaerde/na dien dat dē Heere Ammirael aengaet/dat so wel hier op dese/als op ander plaetsen int H. Rijcke de vergaderingen aē te sien/en̄ daer te raetslagen/hoe dat deur zijnen genadigen vorst ende Heere d'Ammirael/de voorgenomen legeringe soude moghen wech genomen wordē/ ende daerme onbeschuldige ondersaten vander benautheit of verdruckinge verlicht/ende tvoorder quaet belet worden/ende dat by den selfden by auentuere alderhande versierde quaet vermoeyen/ende onghegronde opleggingen souden mogen voortghebrocht worden/dat oock de Heere de Cardinael Andries van Oostenrijck/als teghenwoordich Gouverneur vande Nederbourgoensche landen/een treffelic Ambassaetschap/so wel aende Roomsche Keyserlicke Maiesteyt/als aen d'ander des heylich Roomschen Rijcx Ceurvorsten ende Vorsten geordonneert hadde/om alsulcke stercke ende strydende presumtien te wederleggen/sulcx dat hy zijns deels verhopet/den genen die hier dese corresponderenden Creits gedeputeerde Legatie aengaen/by te blyuē/ ende van wegen den Heere den Ammirael goet bescheyt mede te deelen/ende tselfde oprechtelick teghen de Keyserlicke Maiesteyt/ende het heylich Roomsche Rijc ende allen den seluen/maer principalic den corresponderende Creitsen te kennen te geuen ende verclaren. Maer aenghesien dat alsulck Ambassaetschap van hem hier niet en was gebonden/ soo moest voorwaer tselfde belet zijn/ maer ten soude niet achter blyuen/ maer souden haer versoecken op de behoorlicke plaetsen/aende K. M. ende Ceurvorsten/Vorsten ende Staten van het heylich Rijck tsamen ende oock besonder aenbringhen. Hoe wel oock dat sy als Ghesanten vanden Ammirael/aengaende haer bevel onsen Creits Gesanten niet en conden terstont als betaemde aenbringhen/nochtans hadden sy tot dien eynde/om dat den valschen tonghen ende benyders vanden huyse van Bourgoigne in eeniger manieren soude mogen de mont ghestopt worden/metter haeste wt haer instructien een generale informatie be-

Mondelicke verclaeringhe van des Ammiraels ghesante.

De Gesanten vanden Ammirael geuen ouer eẽ schriftelicke generale informatie.

grepen/de welcke sy schriftelick/ als men by de byligghende letter D. mach bevinden/hebben overgegeuen/op hope datmen daer wt sal bevinden/dat de gheschiede dinghen veel anders zijn dan men die is wtstropende/Sy begeeren dat men alle dese dingen soude ouerleggẽ/ende hen een resolutie daer op laten hebben:om daer wt te sien/ wat de Coninckliicke Maiesteyt / oock d'Aertshertoghe ende de Cardinael van Oostenrijck in tgoede of quade van dese correspondrerende Creitsen/ Ceurvorsten/Vorsten ende Staten heeft te hopen / om voorder quaet te beletten:want in dien men tgene/dat d'ordonnantien van het heilich Rijcke vereysschen ouerlanck waergenomen hadde/het en waere hier toe niet gecomen. Als nu na tvertreck van dese Gesanten/tgheschrift met gemeynen wille gelesen/ende daer op geraetslaegt was/den Ceurvorsten heeft goet ghedocht/na dien haer de replike op dit gheschrifte voor dese reyse niet toebehoorde/dat de Gesanten soudẽ generalic daer op antwoorden/op de self de maniere/als te voren een concept aenden Heere den Ammirael was begrepen/ende als gister gelesen. Nae dien wy dan aen ons oort hadden gesien/ende dat het begrepen schriftelick antwoorden/ende de verlenginge in ons wederom was ghestelt ghe weest/dat die Ceurvorstelicke in desen alsо eens geweest waren/als of wy hadden so wel de mondelicke als schriftelicke antwoorde/als ghehoort is/gegeuen/nochtans der Westfaelschen Creits hope was/van voordeels ende geniets weghen dat wy oock de verlanginghe vanden Creits dach consenteerden/nochtans met claere verclaringe dat sulcx tegen onsen wille ende alleene om het veel aenhouden / ende op het hopen van genietẽ/ was geschiet/ biddẽde dat ons voormaels verclaerde bedinckẽ nerstich soude te boecke gestelt zijn/ eñ indien dat noot ware datmen ons van desen soude getuygenisse byden seer loflicken opper Rijnschen Creits/geuen ende mede deylen. Naer alle dese dingen wert den Gesanten vandẽ Ammirael/die te wijle men dese consultatie was houdende oock zijnen by ghevoegden Docteur Muessenbroot voortbrocht inde laetst besloten maniere geantwoort/dewelcke na genomen orlof/geloefde van wegen zijnen Heere den Ammirael/dat hy het ingeleyt crijgsvolck ten eersten dat moghelic waere/soude voeren van des heilich Rijcx bodem/eñ zijns deels de sakẽ inde beste maniere voorderẽ ende is na gelofte van zijnen dienst van daen gegaen. Also is aengaende die voor besloten voornemen/voorder vergelijckinge gemaect/ende also is dese handelinge op de selve maniere gesloten geweest/ de welcke uwe V. ende Ceurv. Vorst/naer gelijcke behoorlicheyt/neuen onse onderdanige ende onderdanichste recommendatie/Gode sullen bevelen. Gegeuen tot Colen den 28. Januarij/of 7. Februarij/ indẽ Jaere 99.

Den Gesantẽ vandẽ Ammirael wort antwoorde ghegeven.

Copye

Copie vanden brief aende Eerweerdige Deurluchtighe eñ seer Edel Heeren de Gesanten vanden Westfaelschen/Opper ende Neder Rijnschen Creitsen beschreven ende vergadert tot Colen/etc.

EErweerdige/wel geboren/Edele ende Eerenvestẽ Heeren eñ vrienden/naer dat wy gehoort hebben dat u luyden Eerweerdighe ende Deurluchtige HH. sullen na costume houdẽ een Creitsdach inde stadt van Colen/op den loop vanden sakẽ opinien/ende affectie vande partien tot de Coninclicke Maiestept/ende op de bescherminge van zijne M. ende auentueren van zijn gedaen saken/als oot op de beschadinge die alle man in tgeheele Rijcke/eñ deylen vanden Rijcke wt de gedurichept ende smette vander orloghe die geresen is wt de wederspannighe/om de naegelegenthept/ende tusschenminginge/ wt de gevallẽ eñ veranderinge van saken heeft gevoelt/ende noch tegenwoordich deur tgemeene verbont ende oot noot/in desen onsen crijch indẽ naem vande Coninclicke Maiestept/ende vanden seer Deurluchtigen Aertshertoge/gevoelen. Ende hoe wel dat de dinghen die inde voorleden jaren ende tijden/voor dese deur ons begonnẽ crijch/met deelachtichept van goet ende quaet vanden saken der Coninclicke Maiestept/ende vandẽ Rijcke/ende vande principale litmaten vanden Rijcke metten huyse van Bourgoignen/tegen tgemeene perikel/voor de gemeene noot ende profijt zijn gedaen/ gedreuen ende gedisputeert geweest/so hebben wy altijts verstaen deur tgebruyck/de handelingen ende perikelen vandẽ saken/dat de weldaden ende diensten vande Coninclicke Maiestept/die hy den Rijcke heeft gedaen/dan die hy vanden Rijcke/om den bont vande wedersidighe vrientschap/ heeft onfangen. Welcke dingen aengesien dat die so claer zijn/datter niet en valt tegen te seggen(of dat die sonder eenich geschil/of cranchept van verstant/of onwetenschap van niemant mogen wederlept worden)die men soude mogen van weghen de Coninclicke Maiestept by orden met een claere groothept van verdienste van zijne seer deurluchtige Maiestept stellen/ dienẽ in dient vã noode ware/ gereet heeft:so resteerter dat men nu dat wy tot versterckinge in corte woorden van dẽse onsen tocht ende vervolginge vanden crijch souden verclaeren/ dat die niet en wort gevoert wt een quade begeerte vande C.M. om ander luyden landen inne tẽ nemẽ/of yemant te beschadigen/ of wt onse eergierichept of strafhept/ maer wt een wterste noot/ende groote liefde tot bewaringe vanden Rijcke/ende principalic vanden naestgelegẽ landen van den Rijcke. Want gemerct dat schriftelic blijct/dat de wederspannige met diergelijcke hartneckicheit ende wreethept de landẽ vandẽ C.M. met alderhande manierẽ van ellenden ouergoten hebben/dat sy oock van tbeginsel vanden oproeren

D'Ammirael begint dẽ last te leggen op de Staten.

Hi begint met een beroemen vande weldaden die de Spangiaerts den Rijcke gedaen hebben

Maer eer om te roouen/stelẽ ende moorden.

Met openbaere ende gedichte leugenē wil hy zijn tyrannie verschoonen.

deur hulpe van haer medeghevoegde den stant vanden Rijcke hebben willen in roere stellen / ende na hen ghetrocken hebbende in tverbont vander orloge ende quaet doen de beniders vandē Rijcke/ja de vyandē selve vādē Christen naem eñ bloet/totter verdervinge vāde Catholike Religie/vande landen vanden Rijcke/ende geheel in ruere gestelt/ghequelt berooft ende verwoest hebben soo veel jaren tijts sonder eenighe rechtveerdige oorsake of tijtel/ de naestgelegen landen vanden Rijcke/ ende oock u luyder Eerweerdige ende deurluchtige Heerē landen:ende

De sachtmoedichept van Spangien is met de vyer elementen de luiden vander werelt helpē.

ooc openbaer is/dat sy noch om de genade ende sachtmoedichept vande Coninclicke Maiestept/noch het tusschen spreken vande Keyserlicke Maiestept eñ Staten vanden Rijcke/noch deur so veel Ambassaetschappen/Gesanten/ brieuen/ende ingestelde handelingen niet hebben moghen gebrocht worden tot eendrachtichept ende versoeninge vande Coninclicke Maiestept/noch ooc deur vermaninge vanden seer deurluchtigen Aertshertoge Ernest salig. gedachtē/noch deur het toelaten vanden Ambassaetschap vandē Rijcke deur ordonnantie vandē Rijcxdach van Reinsburg. Ten laetsten noch deur de weldaet vande Coninclicke Maiestept/aengaende het ouergeuen vande Nederlandē aenden seer deurluchtigen Aershertoge Albert deurt huwelick met de seer

Oft eer hen niet hebben willen laten bedriegen/

Deurluchtige Princesse/ noch met de laetste vaderlicke navolginghe vanden seer Deurluchtigen Aertshertoge/ende het ontfangen tusschē spreken van d'ander Landen/niet en hebben mogen beweecht zijn tot den handel van vrede ende eendrachtichept/so dat men deur d'uyterste noot heeft moeten weder comen tot de strafhept vander orloghe:ende aengesien dat de Coninckl ijcke Maiestept ende de seer Deurluchtighe Aertshertoghe Albert ons hadden gemaect opper Veltheere vanden crijch/ende den last vander orloge bevolen/ende dat wy gehoudē waeren met d'wterste neerstichept/dien deur eenich cort middel te werck te stellen/recht toe inden gewesten van sConincx landen die vandē vy-

Dat is/ den Spangiaerts laten alle ghewelt doen/

ant ingenomen zijn/sy hebben ghemeent datmen behoorde/ wat oock waere vanden zijnen te laten af gaen ende te gedooghen / op dat by eeniger manieren de palen vanden Rijcke/ende d'inghenomen plaetsen aenden Rhijn/vry ende wt de macht vanden vyanden ghenomen zijnde/souden haeren Heeren wedergeven worden: Ter wylen dat op hope ende verwachtinghe van dien / deur de lancksame comste vanden seer Deurluchtigen Prince de Ceurvorst van Ceulen / ende deur het wedergeven vande Stadt van Rhijnberck/ende vertreck vandē schepen der vyanden wt de streke vanden Rhijn ende deur de neerstichept vanden seer Deurluchtigen Aertshertoge om te mogen raserē Schēckenschants inde mont vanden Rhijn geleghen/ het heyr inde Neder-

mettē monde maer niet met der daet.

landen is geblevē/dwelcke daer nae deur het suspect vertoevē van het verbolch vander sake/van daer aenden gewesten vanden Rhijn deur ons gebrocht wert/ om dat deur zijn ende ons tegenwoordichept het wedergeven soude gevoordert worden.

Ende

Emna de mael datmen metten Heyr daer is gecomen/ende dat de hope van te geschiedē deur handel gecontinueert wort/so is dē tijt daer lanck gevallen so om d'oorsake vanden crijch ende versekertheyt vanden lijftochten int blyven aenden mont vanden Rhijn/ende om de bewarenissen van Orsoy/ende diergelijcke dingen/ wy ons moestē voorsien vande Stat van Burich/om den vyant te benauwen ende te voorcomen zijn listige lagen/so wert daer en tusschen deur tverteeren vande voeragie/ geclaecht vandē gebueren/ ende veel saken gedreven/ende onder ander vanden Grave van Broeck / die om de wreetheyt die hy na zijn costume/ende nydich herte inden voorleden iaren op des Coninckx volc gebruyct hadde/ ende op de voeragie haelders ende crijchslieden met dootslaen sijn wreetheit te wercke gestelt hadde/deur de gedinckenisse van dese voorleden spijten / ende smerten totten wrake ontsteken zijnde/sy hebben tsweert inde hant ghenomen/ ende naer dat hy ons broederlicke vermaninghe niet en wilde gehoorsaem zijn/ ende de wapenen ende tgewelt liever dan de vrientschap deur een vermeten stoutelickhept ende hartneckichept wilde versoecken/so zijn hē tegen onsen danck meerder swaricheden geschiet/de welcke wy ooc by middel van Justitie voor genomen hebbē te wreken:ende als de Vorsten ende naestgelegen lantschappē van dese ende ander ongemacken vander oorloghe/die sy deur tlanghe ligghen vanden heyre binnē Orsoy ende aenden Rhijnstroom gevoelden/ hen clachten aen ons deden/ wy gaven haer op yegelijcke saken rechtveerdighe verschooninghe eñ ontschuldinghe:ende deur tbedroch vanden vyanden / ende deur tvertoeven van het wedergeven vander Stadt/ende tbeleggen ende bestormen vande sterckten die aenden Rijn laegen/ ende deur tverlaten vander Stadt Berc die sy op den vierden dach overgaven/met conditien dattet garnisoen soude met opghewonden vendelen wt trecken/deen eedt doende van niet te dienen binnen de tijdt van ses maenden teghen den seer Eerweerdigen/seer Deurluchtigen ende seer Heerlicken Aertshertoge Albert. So haest als wy tgelt eñ de lijftocht van die van Wesel vercreghen hadden deur tghemaect appointement/ om het heyr te doen voorts trecken/wy zijn daer mede op getrockē/ende hebben dat ghebrocht tot de stadt van Rees/ de welcke wy beset hebbende tot een Legerplaetse/insgelijcx wt noot vande victalien ende lijftochten/ende wet vanden crijch/ende meerder sorgfuldichept:wy zijn getrocken nae de stadt van Emmerijck ten aensien vanden vyanden/dwelcke wy om de na geleghenthept vanden Schincken Schants inde mont vanden Rijn geleghen/moesten met Coninckx garnisoenen besetten. Maer om dat die sterckte so wel deur de natuere ende geleghenthept vande plaetse ende vanden Elementen seer sterck was ende niet aencomelick/ noch bequamelick mocht bestormt zijn/ noch ooc met de schepen ende metten stroom daer voor by geloopen werden/so moestmen dweers over den wech soecken om theyr te bringen inde binnenste gewestē die vanden

D'Ammirael heet wreethept als men tzyne niet wil laten nemen.

Wy eygen brieven sondē wel anders seggē.

De conditien van het overgeven van Berck.

Rees met garnisoen beset.

Emmerijck met Spaensch garnisoen beset.

den vyanden waren ingenomen/ende wy hebben also het heyr ouer gebrocht tot voor Dotecom dwelcke met groot geschut beschoté hebbéde/heeft ons binnen drie dagen ouerghegeuen gheweest/ met conditie dattet garnisoen achterlatende de vaendelen/ende den eedt gedaé hebbende van niet te dienen binnen de ses maenden na dat ouer was ghegeuen/soude wttrecken: gelijck oock tgarniscen van tslot van Sculenburg na dat beschoten hadde geweest/alleene tleuen daer wt dragende de plaetse in onsen handen gelaten heeft. Te wile dat dese dingen gedaen werden eñ dat men was Raethoudende van mitten heyre dieper in te trecken na de plaetsen die vandé vyant ingenomen waren/ende te wijlen dat alle dinghen beraetslaegt werden/ende aenmerct de vremde gestalte vanden tijt/vander lucht/vanden hemel/vanden reghen/ende ongenadige coude/ ende gelet opt ouerloopen vande rivieren/eñ diepte vanden marasschen/op den deirlicken staet vanden soldaten / ende onmogelicheyt van die te mogen houden onder den blauwen hemel/so heeft na lange ende veel beradens de reden vander orloge/ende de welvaer selue die hangende was aende bewaeringe vanden heyre/geradé dat men in tijts soude voorsien vande plaetsen voor de winterleghers/ eer dattet heyr geheel vergaen soude. Ende wel gelet hebbende opden staet vanden vyanden/ende om te wederhouden zijn listige practiken ende zijn macht te crancken/eñ te bevestigen ende beschermé de landen vanden Rijcke/ principalick die vanden Westfaelsch en Creyts voor het ongelijc ende rooven vanden vyanden/so docht ons alderbest gheraden/ende meest van noode/de winterlegheringhe te eyschen eñ soecken inde Naestgeleghen ghewesten ende palen vande Jurisdictie van het Hertochdom vã Cleve/ van tBisdom van Munster/ende aengelegen Lantschappen/ende gebueren vant Graefschap vander Marcke/ ende van u luyden Sticht van Colé/als int ronde vande Mase af totten Rhijn/ende vanden Rhijn tot aen d'wterste gewesten vanden vyanden/de welcke comen aenden palen vanden Rijcke/ende den vyant den toeganck besloten houden/ om dat hy inde opper ghewesten niet en soude wtloopen/ende het onderhout van zijn ruyterschap nae zijn jaerlicksche gewoonte niet en soude soecken: ende oock om dat des Coninex heyr alle de winter deur soude gereet zijn. Daerom gemerct dat so wel om het aenmercken vande ghemeene noot/als om tprofijt/ desen raet te aenveerden was/ende ons met sulcken middel ende corté wech te haesten/die wy deur goetwillicheyt ende crijchsghebruyck by vele gebruyckt hebben. Oock en conden wy d'autoriteyt ende consent vanden Oversten/om de Westgelegentheyt vanden plaetsen/ eñ corticheyt des tijts niet versoecken ende verwachten/ om dat deur 't vertoeven ende de disputen alle saken niet en souden in meerder perijckel vallen. Tegen welcke saken/te wijle dat van vele om de nieuwicheydt vander sake/ende onwetenschap vande gemeene perikelen/ noot ende profijt veel clachten vanden Vorsten ende Lantschappé aen ons gedaen

Dotecom met apointement ouer gegeven

Schulenburg ouer gegeuen.

De redenen waerom t Spaensch heyr is gaen liggé in Westfalen/etc.

niet om te bewaren maer om te rooven ende alle tyrannie ghebruycken.

Sy souden alsulcke goetwillicheyt wel gederft hebben.

daen werden/die deur de medewillighe vanden ongheinaken vander
oorloghe/ende inlegeringhe gedruct en de geperſt waren: Wy hebben
den ſelfden goedertierlic geantwoort/ prijſende de vrientſchappẽ van-
dẽ verbondẽ van tgeheele Rijcke/ende vande particuliere Lantſchap-
pen/tegen tgemeene peryckel/verhalende de grootheyt vanden welda-
den tot coſten vande Coninckliјcke Majeſteyt/ om de Lantſchappen
vanden Rijcke te beſchermen vanden onderganck met verlies eñ ach-
terſtelle van zijn eyghen ſaken. Ten laetſten ooc vertoont d'oprichtic-
heyt vande Coninckliјcke Majeſteyts meeninghe/ende vanden onſen

Eerdige meninge vrouwẽ ende jonghe dochters iae geeſtelicke Edel dochters vyleynlick te ſchenden/ etc.

in deſe wercken/vande welcke niet en wert gheeyſcht dan een naeckte
vriendelicke weldaet van winterlegeringhe voor eenen tijt/ voor den
ſoldaten/ende niet en wert geeyſcht/noch beſit noch inneminghe van-
den plaetſen/of de quellinghe vanden inwoonders/oft Overſten deur
moetwillicheyt: Wy hebben daer en boven de ſelfde hertelijck gebeden
dat ſy geſtelt hebbende tegen een de rekeninge na d'equiteyt van d'on-
fanghen weldaden vande Coninclijcke Majeſteyt/ende van deſe cley-
ne nietduerende ſchadẽ/ die ſy wt de inlegeringe vanden ſoldaten ont-
fangen/acht nemẽde op de ſchade die ſy eñ d'opper creytſen eñ d'ander

Blaeu blomkens waſſen int coren/

Lantſchappẽ vanden Rijcke ſouden vanden vyant ontfangẽ/ten wa-
re dat hen belet ware van des Coninex heyrcrachten. Ten laetſten
vertoont zijnde de ſekerheydt ende tbetrouwen vande corts navol-
gende ruſte ende geruſtheyt/ of deur pays of deur oorloge/wy begeer-
den wederom voor de bewaringhe van dit heyr/dat zy manierlijcker
de gemeene fortuyne met de Coninckliјcke Majeſteyt ſouden dragen/
ende haer volck ſouden thuys voor een weynich tijts tot geduldicheyt

Dat is te ſeghen laten nemen al dat ſy hadden.

onderwyſen/ende buyten by de K. M. ende andere Staten vanden Rijc-
ke liever tot voordeel vande Coninckliјcke Majeſteyt ſpreken/ dan
deur quade raporten/ of deur onnutte clachten ende valſch quaet ver-
moeyen ende gedichte logenen de reine wercken vande Coninckliјcke
Majeſteyt/ende onſe onnoſelheyt in perikel ſtellen/of dat ſy die ſouden
ontſteken om onder het decſel van hulpen ende deerniſſen/ den brandt
ende beroerten over al het Rijcke te verwecken: wt welcker byſtant dẽ
brant/mettenval van yegelicke beſonder/ſoude gebluſt worden Ende

De Spangiaert wil myn gedichte leugenẽ/ ende bedriegelicke woorden alle de werelt in ſlape wiegen.

met deſe onſe wercken meenden wy dat de ſtoffen vanden clachten ge-
noech wech genomen waren/ende dat tgenaec vande ſelfde niet en ſou-
den breeder over geſonden werden aende K. M. oft aen de ander hovẽ
ende ooren vanden Staeten vandẽ Rijcke: D'welcke nochtans geinerct
wy verſtaen dat anders is gedaen/ende oock twyfelen dat in deſe ver-
gaderinge deur de caſerye van ſommige menſchen/wt haet eñ gram-
ſchap op de Catholijcke Religie/ende de C. M./ of deur onverſtant eñ
booſheyt van herten/met een ydel lichtgeloovicheyt vande trouwe eñ

De Spangiaerts zyn de vyanden van alle duytſche natien.

goetheyt vanden vyanden/of deur de ſmitte van ondanckbaerheyt der
gelijcke geclap ende geruchte ſal mogen geruert worden/ ſo heeft ons
de pijne weerdich gedocht/gelijck wy te vooren gedaen hebben aenden

K. M. deur brieven/ende mondelinghe in deſe gewesten aenden Raet-ſheeren vande K. M. den edelen ende vromen man Caerle Nutzel/ Commiſſaris inde landen vanden ſeer Deurluchtigen Hertoghe van Gulick/op yegelijcke artijckels/ de verdienſten ende verantwoordinge vande C. M. tegen d'onnutte clachten claerlick te kennen te geven: dwelcke wy met d'eerſte gelegentheyt breeder ſullen doen byden Vorſten ende Staten vanden Rijcke: ende alſo ooc met deſe corte artijkels te doen by u luyden Eerweerdige ende Deurluchtige Heeren/ende u luyden te bidden inden naem vanden Coninck van Spaignen/ende in onſen naem/dat ghy niet en ſout ſonder oorſake iet quaets/of dat vreemt

De goede ende reyne meeninge is d'Inquiſitie over al in te bringen.

is vande goede ende reyne meeninghe vande C. M. u luyden late wijs maken/deur een ongevoegelicke droefheyt/wt deerniſſe of gramſchap van een cleyne crijchs miſdaet/ende ſmitte vande booſheyt des crijchs ghy Eerweerdighe ende Deurluchtighe Heeren comen ende vallen in ſwaerder gedachten ende ſtooringhe/de welcke ſorgelicke ende onghe-

Dit is eẽ heymelic dreygement.

voeghelicke beroerten/ende een te late berouwen ſoude met haer bringẽ: maer liever dat na u luyden wijſheyt/ẽ goet verſtant/ ẽ liefde tot de voorderinge ẽ bewaringe vande gemeene ruſte/metẽde tgoet tegẽ tquaet/ ẽ gedaen zijnde tgelijckẽ tegẽ malcander van de cleyne ſchade ẽ verlies/ die ſy inde wterſte palẽ van deſe voorſeyde Lantſchappẽ vanden Rijcke/om de nagelegentheyt ende verminginge met de C. M. Landen/wt onſen crijch ende tocht genieten/ uwe Coninckſijcke ende Deurluchtighe H. H. hen ſouden geweerdigen alle dingen ten beſten te nemẽ/ ende die deur de mededeilinge vande ongemackẽ des crijchs benaut zijn/met een goede hope vertrooſten/ ende d'ander die verre wt

D'Openbare ſortſen geven te kennen oft gedichte leugenen zijn.

den druppen zijn geſeten/trecken tot de kenniſſe vande weldaet/ende de goede naeme beveſtighen/ende den clachten ende gedichte loghenen de K. M. ende Staten vanden Rijcke aengebrocht/geen geloove gheven: welcke ſakẽ mits dat die claer genoech zijn ſullen/ mogen genoech zijn om by alle verſtandige ende ervaren mannen/goet te doen ende te verantwoorden/de ſake vandẽ C. M. ẽ van ons bedrijf. Nochtans mits dat in deſen tijden by ſommighe het oordeel ſo verdorven/ ende de vyerichept ende begeerte vande niewichheyt ſo groot is/ dat de ſeer claere ende grootſte ſake / als deur een ontkennen vanden beginſelen / verduyſtert wort/om dat tſelfde ſoude moghen wech genomen worden/ ſo hebben wy geacht dat van weghen de Koninckliicke Maieſteyt bequaemlick genoech is gheordonneert/dat gelijck d'achterclappers de

De Spangiaert beclaecht hem datter Rijcke hem niet en heeft bystant gedaen om de Staten onder de voet te bringen.

verdienſten vande Coninclijcke Maieſteyt/met hoopen van laſteringe ende ghedachte logenen verdrucken: Alſoo oock ter contrarie met vertellinge ẽ getrouwe wederverhalinge/ vanden verbonden ẽ handelingen/ſo wel van tgheheele Rijcke als vanden Vorſten vande particuliere Lantſchappen/mettẽ huyſe van Bourgoigne gemaect/opentlijck beweſen werde dat de Coninck gheen/ oft eer contrarie dienſten ende hulpen na des wederſidighe vrientſchap/ van wegen den Rijcke/

tegen

tegen zijn wederſpannige heeft outfanghen: Hoe wel dat ſy waren nae tgodlic ende allen volcken recht/ iae oock nae de Wetten ende affſcheiden vanden Rijcke ſchuldich ſulcx te doen: Maer ter contrarie is blijckende/ met wat mancheyt ende goetheyt/ ſachtmoedicheyt/ ende neerſticheyt/ tot coſten ende met de wapenen vande Coninckljjcke Maieſteyt de beroerte wt den Ceulſchen crijch gereſen zijnde/ niet alleene en heeft beſchermt voor den onderganck de Catholijcke Religie/ ende den ſtaet vande gemeene ſake vande ſelfde Juriſdictie/ maer oock van alle daepalende landen/ iae vanden Rijcke ſelfs/ ende die ſo dickwijls heeft helende geweeſt deur nieuwe gevallen/ geheele iaeren lanck/ met onnutte verdoeninghe van zijn ſchatten/ ende ſijn eygen ſaken niet gae ſlaende/ met een wterſte liefde heeft gheholpen/ houden ſtaende/ ende beveſticht: wt welcker ſaken vergelijckinghe/ te wijle dat deur de liberaelheyt ende weldaet vande Coninckljjcke Maieſteyt/ totten Rijcke ende principalic totten Weſtphaelſchen ende Rhijnſchen Creyts/ de grootheyt van zijn verdienſte/ ende weldaden/ ende de treffelickheyt vande ſchult ende obligatie van deſe provintien claerlick ſal gemerct worden/ ende daer toe oock aengemerct zijnde ons wercke wt equiteit/ nootſakelijcheyt/ ende profijt vander oorloghe/ ſaken ende handelinge/ inde diſpoſitie vanden crijch/ ende ordonneringhe vande winterlegeringe: ende ordonnantien wtten decreten/ om d'onderhoudinge vande crijchs ſtraffe/ het ſal openbaer ghenoech zijn/ dat niemant ſonder de miſdaet van ondanckbaerheyt oft quaet vermoeden/ ende booſheyt/ by gebreke van verſtant ſal vallen in die ergerniſſe ende tgedachte/ dat hy verlatende de begeerte vande ghemeene ruſte/ ſal oordeelen datmen deur onnutte clachten ende laſteringhe nieuwe beroerten behoorde te verwecken: wt de welcke men niet en can verwachten dan den brant ende verderveniſſe/ daerom gemerct wy tmeeſte betrouwen ſtellen op u lieder wijſheyt/ voorſinnicheyt ende gerecht oordeel/ ende dat wy ſekerlijck laten duncken dat ghy luyden eerweerdighe ende Deurluchtighe Heeren/ by u luyden in deſe vergaderinghe/ ende buyten byde K. M. ende Staten vanden Rijcke ſult doen/ ſaken die tot ſtichtinghe/ ende niet tot inſtructie ſullen voorderen/ ſo nemen wy oock by deſen Godt tot getuyge/ dat wy met alle eerbiedinge ende ghedienſticheyt tot de K. M. ende Staten vanden Rijcke/ niet anders en arbeyden dan den ſpoet vander oorloghe/ ende de vrede/ ende met d'eerſte geleghentheyt te verlichten de palen ende inwoonders vanden Rijcke vanden laſt van het crijgſ volc/ van welck voornemen ende meeninghe/ iſt dat wy deur vermetel ſtouticheyt van eenige/ of quade meeninge ende practike afgekeert worden: wy onbieden claerlic dat de ſchult van alle die ſaken ſal moeten geleyt worden op de ruervincken ende oorſakers van ſo groote quaden/ ende niet op de Co. Maieſteyt. Ende om dat duſdanighe redenen van pegelicke bouen verhaelde articulen/ van wegen de Co. M. ende van onſen weghe int langhe ende claerlick verhaelt/ de Co. M. ende u luyden

Jae op hoys van het Rijcke onder zyn macht te mogen brengen.

De Spangiaert heet ondanckbaerheydt datment zyn tyrannie niet voor goet en houdt.

Jae om na den onderganck vande Nederlanden voorts int Rijck te bringen.

Deurluchtige Heeren verbinden te bekennen de gerechticheyt of goetheyt vande C. M. sake/ ende de nootsakelisheden van ons wercken so sullen wy voor tlaetste u luyden hertelick bidden/ dat indien ghy luydē zijt toelatende of ontfangende de quade geruchten/ dwelcke loopende altijts meerder ende metter daet swaerder overghebrocht/ maer van ons gebetert worden/ sout willen alle de gedachten keeren tot overeecominghe van raetslaghen/ hulpen/ ende voordderinghe tot een eynde vander oorloge/ ende goede vrede: met welck betrouwen wy verwachten daer op u luyden oordeelē ende Raeden/ ende bidden Godt almachtich dat hy u lieden ingeve de saken die tot eendrachticheyt dienē/ ende in goeder ghesontheyt langhe bewaere: Wt Rees den Januarij/ inden iaere 1599.

D'Ammirael hadde geerne dattet Rijcke hem hielpe tyranniseren.

V. Eer. ende Deurl. Heeren
seer toegedaen/

F. M. Groot Ammirael van Arragon/
Francois de Mendoça.

Corte verclaringe/

Van weghen de Catholike Co. Ma./ vanden seer Deurluchtigen Aertshertoge Albert/ Hertoge van Brabant/ etc. ende de seer Eerweerdighe ende seer Deurluchtighe Cardinael Andries/ Gouverneur vande Nederlantsche Provincien.

Deur bevel

Vande seer Deurluchtige ende seer excellente Prince/ d'Ammirael van Arragon/

Overgegeven

Inde vergaderinge vanden Westphaelschen/ ende neder eñ opper Rijnschen Creytsen vanden Rijcke.

Eerweerdige/ Deurluchtige/ Welgeboren/ seer wyse ende heerlicke Heeren/ Ten eynde wy van beyden syden so wel onsen seer genadigen Prince/ ende u luyden Eerw. ende Deurl. Heerē in een tale ende stijl/ achtervolghende ons bevelen eenichsins ende int corte metter haest souden voldoen op u luyder Eerw. ende Deurl. Heeren ondervragen/ wy hebbē dese navolgende dingen metter haeste begrepen/

de grepen/die wy u luyden Eerw. ende Deurl. Heeren ouergeuen om te lesen/ouer wegen ende wel te aenmercken. Ten eersten de saken die de Deurluchtighe Prince ons Heere d'Ammirael van Arragon in twee brieuen by ons geleuert/godvruchtich heeft verhaelt/getrouwelick vermaent/ ende hertelick gebedē/ willen wy u luyden Eerw. ende Deurl. Heeren wederom inden sin gebrocht hebbē/ende oock wederom van wegen zijnder Excellentie wt de gront onser herten alle voorspoet ende salicheyt inden Heere wenschen/eñ alle gedienstichheyt laten wetē.

Dit verhael schijnt wel vā eenich Jesuyt ghemaect te wesen.

Ten tweeden om dat ons was ghesept/dat ghy luyden Eerw. ende Deurluchtige Heeren/in dmidden vande drie Creitsen vanden Rijcke beschreuē/gedeputeert ende nu vergaert waert: ende dat met eene verstaen wort dat inde naestgelegen/ende hier en daer inde gewesten vanden Rijcke/na dat zijn de verscheyden genegentheden/meeningen ende gesintheden vande partien/wtgeleyt ende in dispute getrocken wordē den crijch ende Wercken vande Co. Catholick M. vander Religie/ vanden seer Deurluchtigen Aertshertoge Albert/ende van zijn Excellentie: ende daer toe met hatelicke ende lasterende verweckinghen/ tot een langer gedurichheyt ende versweeringe van so veel quadē/ alleene ingesien zijnde het wtwendich geraeck/ende clachtē van particuliere persoonen/ende particuliere schaden geheel ende verre aen d'een syde gestelt zijnde de Religie/godvruchticheyt/de gherechticheyt vander sake ende de gemeene welvaer:

De spāgiaert dreeft seere datmen aendē Rijcke de clachten doet.

Soo scheen nut te wesen dat inden naem vande Co. Catho. M. ende inden naem vanden Aertshertoge/ende van wegen zijnder Excellentie wt de gewonelicke liefde vande Catholicke Godvruchticheyt eñ sonderlinge begeerte vande seer lieflicke vrede ende ghemeene ruste/ soude in tijts ouervallen wordē de boose ende verbitterde tongen/ende wercken/ende de gelegentheyt benomen worden/met dewelcke sy so wel de Religie/als de Cathol. M. ende alle Godvruchtige ouericheden/jae de geheele Christelicke policie willen om verre worpen/om dat sy souden mogen d'onghestrafte moetwillicheyt van haer boosheyt ende quade begeerlicheyt ende gruwelicke vryheyt instellen. Waerom sy hen niet en schamen branden ende vyeren te onstekē/die sy met haer eygen bloet niet machtich zijn te blusschen: ende dewelcke vlammende/ ten sy dat dese vander werelt geholpen worden/geen goet mensche inde Gemeente/geē wet in tgerichte/ geen Godvruchticheyt inde Religie/soude mogen zijn/oft staende blyuen: so dat seer waerachtelic van noode is/dat alle ende yegelicke dese dingen ten laetstē deur een wterste gramschap Gods vergaen. Nadien dan sulcke dinghen zijn/ende ouer al duyuels instrumenten/ende dat die by auentuere souden moghen by u lieden Eerw. ende Deurluchtige Heeren comen incruypen/oft inbreken/ghelijck die in verscheyden Princen/ ja selfs inde K. M. ooren ende houen (als waerschijnelick wort geseyt) zijn ingecropen oft inghebroken/met brieuen ende legatien/om te verclaeren tgene dat by alle die recht verstant

Christelicke politie heeten sy de Roomsche superstitie

Dat is de rechte meeninge/ al tghene dat niet Paus gesint is vander werelt te helpen.

stant hebben claerder is dan de middaegsche Sonne/ te wetē/de Godvruchtige meeninge ende reyne wercken vande Catolike Co. M. ende vanden seer Deurluchtigen Aerts hertoge/in desen crijch tegen de wederspannighe/ende eerbiedingge totten mede verbonde/ende liefde eñ gedienstichept totten heyligen Rijcke ende alle ende yeghelicke zijn litmaten/so wel vanden seer Deurluchtigen Cardinael Andries/tegenwoordighe Gouverneur vande Nederlantsche Provincien / als oock vanden seer Deurluchtigen Ammirael van Arragon/Capitein generael ende Veltheere van het heyr/niet alleene tot u lieden Eerw. ende Deurluchtige Heeren/maer oock aende principaelste Staten vanden Rijcke ende aende K. M. selfs betoont zijn geweest.

Te weten van de Spaensche Inquisitie eñ haer tyrannie inne te bringen.

Ende hoe wel wy nu van wegen de seer Deurluchtige ende seer eerweerdighe Cardinael van Oostenrijck de Gouverneur / buyten onse meeninge/hier niemant en vinden/des niet te min wy presenterē ende onderwinden ons wt cracht van ons brieuen van Credentie ende beuel tot tvoorseyde eynde u lieden Eerw. ende Deurl. Heerē/ nochtans daer en tusschen en twyfelen wy geensins/ende willen dat ghyluyden Eerw. ende Deurluchtighe Heeren sult ghelooven/dat zijn voorseyde hoocheyt corts sal u luyden Eerw. ende Deurl. Heeren/ ende anderen litmaten vanden Rijcke/ende hen hooft de K. M. gewichtiger eñ met meerder autoriteyt ende orden van saken/dan wy hier moghen doen om de haeste van u lieder Eerw. ende Deurl. Heerē ten vollen voldoē/ gelijck wy oock in stede van zijn Excellentie gelouen te geschien. Maer om dat wy totter sake souden comen/u lieden Eerweerdige ende deurluchtige Heeren mach of behoort kennelick te wesen/dat de Catholike Maiesteyt den menschen geen oorsake is van een so lange ende schrickelicke orloghe/maer sommige meutmakers ende oproerige menschē die ouer veel iaren tegen Godt/tegen de Religie ende Catholike maiesteyt hebben de wapenen aenghetrocken/de gemeene vrede gheschent/ alle goede wetten/ende ordonnantiē van het heylich Roomsche Rijcke wech geworpen/iae dat meer is mettē voeten getredē/met d'wtterste wreetheyt het onnosel bloet gestort/ende met so groote quaden een seer rechtverdige ende nootsakelicke oorsake ghegeuen/niet alleen den Catholiken Coninck/maer yegelicke goede ende Christen Princen/in dien sy dien goeden naem willen genieten/tot desen tijt toe/om haer gramschap/wraecke / ende de seer rechtverdighe balance vande straffende Justitie ende wtterste pine op hen te storten ende gebruycken: so veel te meer aenmerct/om dat den hoop van allen sonden ende misdaden/eñ schier gelijc een tsamen vloeyinge/ gesien worden claerlick inde vyanden ende wederspannige vande Co. M. die niet en mogen met eenighe verwe verschoont worden vande straffen van lese Maiesteyt/ Godlicke ende Wereltlicke/ van openbaer ende secreet gewelt/diefte/ kercrooverie/ meyneedichheyt/ valschheyt/ende der gelijcke openbaere misdaden/ op dat ick swyghe/dat sy so wel deur de Wetten/Raeden/ende

De Gesanten vanden Ammirael geven te kennen dat de Cardinael van Oostenrijck sal zijn Gesantē senden.

De rechte oorsake is dat de Spangiaerts gheen luyden zijn van haer woorden ende geloftē macht te geven.

Alle dese misdaden zijn de Spangiaerts beste werckē,

decreten

decreten vander heylige Kercke/als deur de borgerlicke ordonnantien
ende aſſcheyden vanden Rijcke / ende deur d'autoriteyt ende tuſſchen
comen van d'algemeene Maieſteyt/voor brekers vande gemeene vre=
de/ende Afgevallen vander Kercke/ende ſeer oproerige ketters geoor=
deelt zijnde/verdoemt zijn/ſulcx dat daer niet anders ſoude moghen in
gheender manieren gediſputeert of ghetwifelt worden/ten waere met
openbaere vermetenheyt/ende beſmitte conſchientie vande ſelf de miſ=
daet. Alle welcke dingen de Catho. M. of de Keyſer/de Vorſten van=
den Rijcke/alle goede ende wettige Overicheden hadden behoort nae
den Ampt van haer hoogen ſtaet oft overicheyt/tot onderhoudinghe
vande Gemeene ſake/vande Catholike Religie/vande gemeene vrede/
ende cracht ende beſcherminge van alle ſo wel werelicke als Godlicke
wetten met gemeene eñ wederſydigẽ raet eñ hulpe/te wrekẽ/te weren/
eñ wt te ropen. Want met ſulcken verſtant/ſullen ſy heeten deur Gods
ghenade te hebben ende rechtverdich te beſitten t'Vorſtendom / ende
Magiſtraet/iſt dat ſy de dingen deur dewelcke Godt aldermeeſt ver=
graint wort/d'onnoſelheit verdruct wort/de gemeene ſake in ruere ge=
ſtelt wort/alle eerbaerheyt/Godvruchticheyt ende Religie te niete ghe=
daen wort/ niet wt en ſtellen om te wreecken. Dat betaemt den ampt
vanden Schout of Baillou / dat hy tlant houde ſuver ende reyn van
quade menſchen/de beginſelen wederſtaen/ op dat te wijle tgetal van=
der booſheyt ende quaden is opghewaſſen/de goede niet en ſoude ver=
drucken/of ten minſten voor ſo vele als in hem is/om dat de Juſtitie
ende haer executie de Magiſtraet niet en ſoude met gewelt ende oproe=
richeyt wederſtaen. Want dat zijn de vruchten van d'oogenluyckinge
ende neutraliteyt/dewelcke van ſommighe/niet ſonder de voorſienic=
heyt Gods tot haer eygen ſtraffe ende wraecke / onder den tijtel van
barmherticheyt ende vrede voorgheſchouen worden/ niet dinckende/
noch aenmerckende/datter geen eynde is vande begeerlicheyt/ weder=
ſpannicheyt/ ende booſheyt/ noch ooc niet en ruſt/maer altijts voort=
gaet/ende ſo vele met gherechticheyt tot ander beweegt worden/als ſy
noch met de getoomde Juſtitie wederhouden wordẽ. Want de goede
ſo vele als aengaet dẽ wederſpannigen/den Afgevallen vander kercke
ende ketters/zijn in een ſchip/wiens ſchipbreucke ende verderf/ ſy met
eender begeerte ende poginge/ende voor haer den roof ende profijt be=
geeren/alſt achtercaſteel gewonnen is/tvoorCaſteel beſtormende/hoe
wel dat deen ſchip verdroncken zijnde / het ander oock nootſakelick
moet vergaen. Daerom worden dan de Princen met wapenen ende
wetten verciert/om dat deur hulpe van dien deſe dingen ſouden verſe=
kert zijn. Daerom zijn oock de Princen van Godt geordonneert/om
dat ſy ten eerſten/ voor ſoo vele/ als in haer is/ ſouden wel leuen/ ende
neerſticheydt doen om Godt te behaeghen / voorts oock om dat an=
der dat doen ſouden/ ende dat is de eenighe wet vande vriendelicheyt/
dat wy ſouden geloouẽ dat een menſche toebehoort een menſche deugt
te doen/

Deſe wilde wel dat alle man d'overlaſten vanden Spangiaerts voor goet hielde.

Maer na dit ſeggen ſoude ſy t'Spaenſch Crijgſvolck moeten dootſlaen.

Van deſe dingen zijn oorſake de Spaenſche tyrãnien.

te doen/principalick om dat gheen meerderheyt en behoorde te wesen onder de Christen menschen/die met de weldaet niet en is ghevoegt/te weten/ om dat de gene die haer seluen niet en connen om de cranckheyt regeren/oft om de boosheyt niet en willen/souden onder den tijtel van Excellentie ende Magistraet/van ander gheregeert worden/ende met de Justitie distributiue van straffen ende weldaden geregeert/ende in stillicheyt gehouden worden: dwelcke de geordonneerde gestalte vanden eedt van beyden de Rechten voor de Magistraten/straffelick ghenoech vereyscht/op dat geswegen worde/met wat strafheyt de Kerckelicke Princen verbonden zijn te arbeyden in tschip vander Kercke/ ende vande sielen rekeninge te geuē Gode ende de geheel Christenheyt/ van wegen den ampt van haeren staet ende eewich priesterdom.

Niet met moorden ende brandē/ maer met tsuyver woort Gods te prekē/ ende godvruchtich te leven.

Nu en staet niet te swygen ende de sake selue eylaes/roepet opentlic/ welcke ende hoe groote quaden inde Nederlantsche gewesten vanden Rijcke wt oorsake vande wederspannicheyt/tegen de Catholike Religie ende ghemeene vrede toeghelaten zijn/sonder dat of de Keyser/oft eenich Vorst vanden Rijcke tegen de voorseyde saken heeft gedaen dat hy schuldich is/eñ tegen de dagelicsche groeyende quaden niet en heeft voorsien/noch gedacht op de remedien vande politie vanden Christen ghelooue/dewelcke alle man onderworpen ende verbonden opt heeft voldaen.

Want hier wort gevraegt of ooc vandē beginselen van dese leelijcke quaden vanden Capitein vanden Creits/in dewelcke dese quaden opgestaen zijn/de gemeene vrede gestoort is geweest/de Religie te niete gedaen/de Godvruchticheyt vernielt/d'autoriteyt van alle Magistraet is wtgedreuen gheweest/opt zijn ampt heeft bedient/ de litmaten van zijnen Creits vergadert/op de remedien heeft geraetslaegt/ den naestgelegen Creitsen heeft te kennen ghegheuen/de sake aenden Cancelier van Duytslant aengebrocht/eñ metten cortstē geseyt oft alle de Creitsen vanden Rijcke/eerst gedaen hebbende dat eerst te doene was/ ende bewaert zijnde dat te bewaeren was/tot de dingen/die d'ordonnantiē vande gemeene vrede eñ d'ordonnantie vander executie/vande welcke d'Articlen hier elck alleene te verhaelen/ende den professeurs van dien te wysen wy voor ouertollich oordeelen/vereysschen/hebbē onderhouden ende ernstich g'executeert geweest. Op dat wy niet en vertellen/de dingen die wttermaten wel behoorden vertelt ende geprezen te wesen/ de hoochgeeerde gemeene wetten van beyde de policien/eñ de Canons vande heylige Drievuldicheyt/ende Catholike geloove vanden Afgevallen vander Kercke/vande Kerckelicke rechten/vande eeringhe der heyligen/ de welcken tprincipaelste deel eñ fondement vande gemeene sake vande Wijsheyt ende Godvruchticheyt van alle man wort ghegeuen/ende die in d'afscheyden vanden Rijcke niet en zijn te niete ghedaen/ maer vernieut/ende bevesticht/ende niet meer van alle man/dan van desen/ ja veel meer behooren onderhoudē te wesen/ daer nochtans d'eene

Hy soudt hier geerne leggen op den hals vande Overicheyt datmē niet en heeft ghenoech ghebrant ende gemoort.

d'eene metten anderen is veracht/tot achterdeel vande Catholike maiesteyt ende Religie/ende vanden Rijcke selue.

Hier staet te doen gedincken/hoe dat de wederspannige vanden Coninck/niet alleene en hebben haer gestelt teghen haer Overicheyt/ende tegen Godt selue/maer ooc de lantschappen ende Jurisdictien vande Neder Creitsen hebbē geschent/aengetast/ende verdruct/ met roouen/ plunderen/ende ander ontallige ende sonder eynde moetwillicheden/ nochtans met loosheyt ende schalcheyt/om dat sy maer een wtgheyut ende verwoest hebbende/ ten laetstē met maniere van transactie ende vredemakinge/ die niet gewillich geschiede/ een ander souden beschaedighen/ende hebben also eenighe orden ghehouden ende beurte in haer boosheden ende gewelden/om dat sy die van Munster souden sparen/ tot dat sy alle de goederen van die van Padenborne souden gherooft hebben.

Of dese dingē alsoo zijn laet ick die vandē Rijcke oordeelen.

Ende souden die ten laetsten met tbedroch van vredemakinghe een somme van en thoe veel duysenden afgedrongē hebben/ende alsoo oock van anderen. Dwelcke de goede Vorsten men weet niet wt wat slichticheyt/niet en ghevoelden/of deur eenich wijs maken niet en hebben geacht/ende hebbē alsulcken gedoogt also met haer ende met haer goederen te spelen/niet daer tegen doende:ende in dien tgeluck den wederspannigen voorder hadde gelucket ende na haer begeerte gecomē hadde/dat sy de sake wel ouerlegghen/wat soude den gebueren/wat soude den Geestelicken Vorsten/te verwachten geweest hebben/anders dan d'wtterste verderuenisse!

Dat die van Colen spreken/iae tgheheele Rijcke/ wat de wederspannighe met Truchses tegen de Catholijcke Religie ende tot verderuenisse vanden genen/op welcker schouders het Rijck is rustende/ ende gedragen wert/souden versocht/ende bestaen hebben:of sy niet en souden de steden/Sloten/Casteelen/ vyandelic ingenomen hebbē/ schantsen op de gewesten ende palen vanden Rijcke ghemaect ende alle overweldicht ende verwoest hebben/niet teghenstaende dat met ghemeene consent van alle de Staten Truchses alree afgheſtelt zijnde/ die van Beyeren inde Ceurvorstelicke broederschap/ ende in zijnen stoel was ontfanghen:met welcke liever overleyt zy/ost niet en zijn de vyanden vande Catholijcke Maiesteyt/ende van haer Magistraet/ost ooc vanden gheheelen Rijcke/ om te onderhoudē alle begeerlicheyt/ hartneckicheyt/boosheyt ende wederspannicheyt.

De Vorsten vanden Rijcke weten dat dit onwaerachtich is.

Jae om te wederstaen de tyrannie.

Laet die van Gulick segghen de dinghen die nieulijck deur de practijcke ende bitterheyt vande selve wederspannighe teghen haer hooft ende hoofden hebben gehandelt geweest/van welck punt wy de particulariteyten binnen houden/ ende om de consequentie van anderen nu ter tijt laten vaeren:Ende om dat wy de saken/dien aengaende om de cortheyt vanden tijt die ons is verleent/van voorder te vervolghen souden laeten varen/ende tot op een beguamer tijt volcomelicker daer

 af spre-

af spreken/ ten eynde dat wy gehoort hebbende de repliken van u Hoo-
der Eerw. ende Deurluchtighe Heeren/in dien sy eenighe meenen te
hebben/ meer dan genoech souden moghen voldoen/ gelijck wy tot al-
len tijden ons presenteerẽ wat wy sullen doen wt bevel vande Catho-
lijcke C. M./vanden seer Deurluchtigen Aertshertoghe/ende Excellẽ-
tie vanden seer Eerweerdighen ende seer Deurluchtighen Cardinael
teghenwoordich Gouverneur. Daer en tusschen voorwaer laten wy
ons duncken dat de sake ende crijch vande Cathol. Co. Maiesteyt te-
gen de rebellen behoort geoordeelt te worden rechtveerdich ende beve-
sticht met de Godlijcke ende menschelijcke gerechticheyt. Eñ tẽ laet-
sten claerder dan den dach te blijcken/ hoe onrechtelick dat de Prince
d'Ammirael/byden Keyser/Vorsten/ende alle de Staten vandẽ Rijc-
ke beticht wort/met wat ongelijck dat niet alleene hy/maer de Catho.
C. Maiesteyt/de deurluchticheyt vande twee Aerts hertogen/ende de
Hoocheyt van vele met gramschap ende vlammen ghewelt lijden/ al-
leenlick een wtwendich gecraeck of clachte van particuliere personen
aensiende/alle gelijck met een maniere van doen ende argument daer
toe bringende/sonder te gedincken de principale redenen ende oorsakẽ/
ende haer eygen Ampt ende Staet: niet aenmerckende/als voorseyt is
hoe rechtveerdich de Catho. C. Maiesteyt/desen crijch somtijts heeft
aengeveert/somtijts om het Rijck wille ende begeerte van vrede heeft
laten rusten/d'eendrachticheyt heeft versocht/iae met volle macht tot
discretie ende goetduncken van ander goede mannen ghestelt/ende hoe
seere dat de wederspannighe selve met haer Duyvelsche practijcken
als nu met de hope van accoort te maken hem hebben opghehouden/
als dan met ander ende ander practijcken ommegeleyt houden slepen-
de/ende ten laetsten alle ghelijck verworpen/ ende in haer wederspan-
nicheyt ende hartneckicheyt volherdich gheweest ten minsten om dat
sy souden tijt winnen/ende daerentusschen haer saet hier en daer strop-
en van nieuwen twist of quaede meeninghe / ende op een nieuw ver-
werken.

Desе Jesuwijt soude geerne met zyn logenen alle man verdooven.

Om Vranckeryck inne te sticken.

Daer en boven met hoe seer onverdragelijcke wederspannicheyt dat
sy nieuwelijc niet en hebben consenteren willen in die salige vrede van
Vranckrijck/noch oock deur autoriteyt vanden Rijcke hen stille hou-
den. Item hoe dat sy met wedergeven vande Stadt van Berck/ eñ
Schinckenschants/dien sy aende mont vanden Rhijn op de Cleefsche
gront gebouwet hebben/ende andersins met eenigher secreter practij-
ke/ende handelinghe van een geveynsden pays / het heyr vanden Co-
ninck/inde Meyerie van Gelder ende binnen Orsoy opgehouden heb-
ben/waer mede den tijt vanden iaere/ende alle bequaemheyt vande sa-
ke wel te doene/verlopen is/ tot groote schade vande Catholijcke M.
ende tseer beclagelijcke perijckel vanden gewesten vanden Rijcke ende
gedaen schade/ende den crijchsraet deur d'wterste noot daer toe ghe-
brocht was/dat so grooten heircracht moest geheel vergaen/ende met

Daer niemãt van harẽ weghe is by gheweest.

meer-

met meerder ellende/ verdruckinghe/ ende geheel verderf van veel onnoſel menſchen/ dat deur geen autoriteyt mocht daer af ghehoudē worden/ ſoo dat hen van noode was haer winterleger ende logeringen inde naeſt gelegen plaetſen te ſoecken/ ende met alle voorgelicke remedien/ ſonder eenich vertoeuen te vercrijghen.

De voorgelike middelen waren rooeuen ende moorden.

In welck punt/ gemerct dat alle de clachten zijn gelegen/ ende de gheele ſake van onſen handel is draeyende ſo willen wy u lieden Eerw. ende Deurluchtighe Heeren/ met de reden ende gewichticheyt van alle ende yeghelicke van de voorſeyde ſaken bewesen hebben de reyne meeninge vande Cathol. Con. Maieſteyt/ totten rijcke/ ende gemeene vrede van zijn Kercke/ ende tot alle de Staten vanden Rijcke/ maer principalic de goetwillicheydt/ godvruchticheyt/ ende eerbiedinghe totten gebueren/ ende medeverbonden/ ende dat de booſheydt ende hartneckicheydt vanden wederſpannighen/ d'oorſaecke is van allen den quaden: ende gelooven dat daer wt blijckt alle den genen die recht verſtant hebben de verantwoordinge vande gheſochte winterlegheringe/ ende met eene willen wy tot deſen voegen de brieven die aen elcke beſonder steden zijn gheſonden om logeringe te hebben/ ende de ſeer gelijcformige gemaecte ordonneringen van zijn Excellentie die daer wtghecomen zijn/ ende den borgeren ſo wel als den chrijſchvolcke g'intimeert ende g'inſinueert. Wy laten met eene peinſen/ hoe datmen hadde mogen gheraecken tot des Coninex ghewesten/ ſonder te trecken deur de naeſtgelegen Lantſchappen/ hoe dat mogelic mach zijn te regieren ſo groten heyrcracht van verſcheyde natien dat de crijgſche moetwillicheyt ende particuliere quade begeerte niet en ſouden ergens wtkijckē: insgelijcx oock ſtaet dit te aenmercken/ dat den Crijch niet en can ghevoert worden ſonder ongelijck te doen particuliere perſoonē/ ende wt zijn natuere ende moetwillicheyt den ghebueren/ iae dat meer is/ niemants welvaer/ maer ſeer veel ſchaden is bybringende/ ende in duyſentderhande manieren/ buyten de meeninge of raet vanden Veltheeren/ d'onnoſele in onſchuwelicke quaden verwarren/ waer van d'onnooſel Hongerſche Chriſtenen/ de Francoiſen/ ende oude Duytſchen tot ghetuygen geroepen worden/ by de welcke goet gedaen wort dat voorwaer elders de Soldaten qualick heyliger/ dan die hier inde Nederlanden zijn.

Vande Pauſche ſuperſtitien ouer al inne te bringē

Dit is opentlick teghen de brieuen byden Ammirael geſchreuen.

Daer tegen is te gebruycken de Crygſtraffe

Principalick daer de cracht vander oorloge/ te weten tgelt/ dat hier om de verſcheyden meuterien/ die deur den paeys van Vranckerijck inde Legers/ ende inde steden die men den alderchriſtelicſten Coninck moeſt weder geven/ vanden ſoldaten verweckt werden/ ende met een ontallighen hoop van penningen moeſten geſtillet zijn/ ende oock wt ander oorſaken/ niet voorhanden was: waer wt het onderhoudē van ſcherper ſtraffe/ ende tvolbringen vande goede wille/ gelijck oock om de voorſeyde oorſaecken/ ende enckel ionſte ende eerbiedinge totten Vorſt de Ceurvorſt/ wt reden vande handelinghe van het wederghe-

Gebreck van betalinghe is oorſake vande moetwillicheyt vanden ſoldaten.

ven van Berck/buyten alle meeningen belet wert.

Oock en mach de Keyser/ oft yemant anders/ hem selven niet ghelovẽ/dat sulckẽ ongeluc/ of immermeer toecomt/of toegecomen is/ of in toecomenden tijden niet en sal toecomen: iae oock met groot verlies of schade van zijn eygen ondersaten. Maer hoe leet dat alle dese dingen zijn zijn Excellentie/ende hoe godvruchtich ende neerstich dat hy dach ende nacht na zijn vermogen onledich is met de remedien/ ende hoe hi beweecht is met de clachten ende swaricheden vanden onnoselen/ dat sullen ontallige met ons getuygen/ ende wy souden ooc wel willen dat ghyluyden Eerweerdige ende deurluchtige Heeren/ dat mocht inder waerheydt soo wel als wy/ teghenwoordich met den ooghen sien/ ende metten herten begrijpen.

Dat hebben bewesen de gene die hy ge straft heeft/ dwelcke geen zijn.

Ende aengesien dat hy op d'overlasten deur ordonnantien remedien heeft gestelt/ende om die te wercke te stellen ende executerẽ/ ende om dat allen desen beschadichden souden weder ghegheven/ende de moetwillicheypt gestraft worden/ heeft hy den seer wel ghebooren Marcgrave van Monte Negio tsamen met dẽ auditeur generael dẽ last gegevẽ/ eñ heeft die aen yegelicke bysonder garnisoenen over en thoe veel dagẽ overgesonden om de ghelijcformicheypt te stellen/ende iustitie te doene/ die ongetwijfelt nu daer mede onledich zijn/ ende haer ampt volgende haer bevel ende instructien ghetrouwelick sullen volvoeren/ ende den onnoselen tot eenẽ troost ende verlichtinge zijn: So blijct daer by/ dat zijn Excellentie doet dat hy mach/ ende dat de resten moeten van elders verwacht worden/eñ datmen nu ter tijt niet en mach een yegelijc evengelijc te danc doen/ dat verstaẽ de wijse luyden/ eñ ooc doen soudẽ de ghene/ die metten overdincken haer stelden op de plaetse daer zijn Excellentie is. Daer en tusschen is voorsien deur de sorchvuldicheypdt ende neerstichepdt van zijn Excellentie/ vande cracht/provande/ ende nootlicke saken vanden crijch/ ende sullen corts alle dinghen besorght worden/die tot de crijchstraffe van het heyr/ ende rassche voorderinge vanden crijch ende tocht van noode zijn/ ende de naestgelegen plaetsen die om de legeringẽ deur wtterste noot zijn ingenomen geweest/ sullen corts weder vercreghen worden/ ende haren Heeren ongheschent/ bewaert ende weder gegeven worden.

Te wetẽ van niemandt te straffen/ maer meer daer toe se verwecken.

Maer men weet niet dat tot nu toe yemant daer af heeft gestraft geweest.

Daer en tusschen wort ghebeden/dat de ghene die met logheringhe vanden soldaten ghedruct zijn/souden tot gheduldicheypt van so corten tijt getroost ende vermaent werdẽ/ dat wijselic overleyt zijnde/dat dese ende veel ander saken natuerlicke swarichedẽ zijn vander Oorloge/ op de welcke nimmermeer en soude moghen gheheel ende al voorsien zijn/dan als d'oorloge ten eynde ware/ tot twelcke om dattet geschien soude/ de Catholike Maiesteyt altijt is bereyt geweest/ ende niet dan/ daer af geen hope hebbende/ om d'orloge te vervolghen ghenodicht is geweest/ daer toe bedwonghen zijnde van wegen tgoddelick ende aller volcken recht:de welcke om dat die noch soude ten einde comen/of met

Iae om de Staten te bedriegen/ ende de Landen in slavernie te bringen.

gemeene

ghemeene wapenen vervolcht worden/een eenich vast remedie is van
dese quaden die so langhe geduert hebben.

Maer dat de Winterlegeringen ende logeringen voor des Coninckx
crijchsvolck inde naest gelegen landen souden mogen gesocht ende ver-
cregē wordē/ dat can wt de sake selve/ eñ wt tgemeene verbont vander
Christenheyt ende wettelicke policie/ meer dan genoech verantwoort
worden/ tot hulpe ghenomen zijnde/ dat de Vorsten van Colen ende
Cleve met particuliere contracten/tot meerder weldaden ende raden
vande Catholijcke Maiesteyt zijn verbonden/ ende dat de clachten
vande particuliere personen/die wt een seer rechtveerdige onnoselheyt
voortcomen/ niet en behooren so veel machts te hebben/ noch ontfan-
gen te werden/ dat de gheheele Christelicke Gemeente ende rechtveer-
dicheyt/daerom soude veracht zijn/ghemerct dat alleman behoort te
bekennē dat de payjs niet en mach/ dan na dat de brekers van dien ge-
heel verwonnen zijn/weder vercregen worden/ die nu met so veel vol-
comen wegen te vergeefs heeft voorgehouden ende geproeft geweest.

Dat is de gehele Paperie.

Maer so veel te meer behoorde de Keyser/ ende alle de Staten vanden
Rijcke de sake vande Coninclicke Maiesteyt te voorderen/ende zijnen
crijch met gemeene wapenen ende hulpen hen te beweghen/ ende niet
min met de goedertierenheyt vanden Coninck/ ende zijn autoriteyt
den wederspannigen den payjs aenpreken/eñ dat sy om die te bescher-
men/ ende de straffe ordonnantien vanden Rijcke op de gemeene vrede
ende afscheyden te onderhouden van wegē haer officie ende Staet/en-
de door de dickwils voorseyde redenen/ bekennen verbonden te wesen.
D'welcke/ aengesien dat niet en is gedaen/ noch ooc den Keyser/noch
d'ander vorsten de voorseyde saken niet en hebben tot hulpe ende by-
stant beweegt geweest inde sake vanden Coninck/noch haer ampt ge-
daen hebben/wie soude daer so plomp/of so ongerechtich mogen zijn/
dat hy in materie vanden staet vant tgeheele Christenheyts lichaem/
dat met een wet tsamen met zijn litmaten gebonden wort ghehouden/
so dat d'eene ghequetst zijnde/ d'ander niet en souden mogen of behoo-
ren sonder pijne te wesen/ dat hy het recht van winterlegeringhe ende
wet van legeringe niet en soude toeschrijvē der Catholijcke Con. Ma-
iesteyt/in dit succes van saken/ loop ende veranderinghe/ende om den
onschuwelicken noot/tot bewaringhe van dit heyr/met d'welcke som-
tijts de hellende staet van tgeheele Rijcke/eñ d'alder Christelickste po-
licie in Vranckrijc heeft houden staende/ ende de vrede vander Religie
weder ghegheven gheweest. Dattet selfde behoorde te gheschien/ mo-
gen sy lesen/ herlesen/ ende verstaen/ wt de particulire verbonden met
de Gheestelicke Ceurvorsten/ metten Vorst van Colen/ van Cleve/
van Munster/ ende met de Graven van Embden ende van Olden-
burg/ende metten huyse van Bourgoigne/ nae dat Kaerle de vijfde
het Rijcke hadde overghegheven aenden Keyser Ferdinande/ende alle
Nederlantsche Provincien aenden Coninc Phlips; Alle de welcke ver-
bonden

Hi verwijt de Keyser ende den Vorsten vanden Rijcke dat sy den Spangiaert niet en hebben geholpen.

Hy schrijft de Spangiaerts toe de bewaringhe vande Papisterie in Vranckrijck.

bonden begrepen zijn om de Catholijcke Religie te bewaren/ende om de wedersidighe bystant ende bescherminghe teghen de vyanden vanden huyse van Bourgoignen/ende zijn ander Landen: eñ de voorseyde Kaerle de vijfde en heeft zijnen sone Philips gheen sake met meerder sorchfuldichyt belast/dan de tractaten van vrientschappen/de vrientschappen ende correspondentien met de Vorsten vanden Rijcke te onderhouden/ende oock de sone/so langhe als hy was inde Nederlanden/ heeft neerstich gedaen ende onderhouden zijns Vaders geboden.

Hadde Coninc Philips zijn Vaders gebot bewaert/ de landen waren in ruste gebleven.

Ende namaels d'oproeren inde Nederlanden vergaen zijnde heeft de Hertoginne van Parma deur gesanten/boden/ende brieven aendē Rijcke/ende Vorsten vanden Rijcke versocht/om de vrientschappen vandē verbonden/dat sy de wederspannighe / de ballinghen ende ghebannen Ketters niet en souden in haer heerlicheden ontfanghen/protesterende vanden interest vander sake/ende vanden verachten dienst tegē de Coninck ende zijn landen.

Ende als de Prince van Orange metten gebannen in Duytslant heun was houdende/ ende een heyrcracht vergaderde/ ende dat de Vorsten van Duytslant hem passagie gaven/teghen d'ordonnantien ende afscheyden vanden Rijcke/ deur de welcke sy van haer ampts weghen verbonden waren hem te verdrucken: De Hertoghe van Alve heeft dickwijls deur Gesanten/brieven ende boden aenden Keyser/ eñ Staten vanden Rijcke/ende yegelicke van dien/om de trouwe vanden verbonden ende handelinghen gheclaecht/ende om de versuymtheyt van haer ampt ende ionste vande by haer bystant wederspannigen ghegeven geprotesteert/te weten/datter Rijcke met tselfde d'orloghe ende de wederspannige was voetsel gevēde/ eñ die tot haer eygen verdervenisse ende vernielinghe vande goede wetten ende Ordonnantien onderstant dede. Tselve dede de groote Commandeur/die nae de Hertoghe van Alve Gouverneur wert: insgelijcx ooc Don Jan van Oostenrijc/ ende naer hem de Prince van Parma/aenden Rijcke int generale/ende met de gebuer-Vorsten int particuliere.

De welcke de Spangiaerts opt gesocht hebben.

Ten eersten als deur den Keyser ende Hertoghe van Gulick 'tverbont van Venlo/oock was gemaect/eñ namaels deur een ander handelinghe van naerder verbont tot wedersidige beschermìnge/bystant/ ende bewaringhe vande Catholijcke Religie/de Keyser/de Coninginne van Hongerien Gouvernante/ de Coninck in zijnen tijt/ende daer nae de Hertoginne van Parma / vermaent hadden de Hertoghe van Gulic van te doen dat hy schuldich was/ende geprotesteert/ dat hy in tijts soude voorsien teghen de wuetende/ende oorsaken vande beroerten/wt de schole vande sectē/in zijn stadt van Wesel/dat hy niet en soude ontfanghen of gedooghen de Ketters/ of wederspannighe: ende in dien hy anders dede/ dat hy soude oorsake geven om d'ongelijc te wreke. Tselfde heeft oock gedaen geweest vanden grooten Commandeur van Don Jan van Oostenrijck/ ende na de doot van Don Jan van

Twelc nu ter tijt wel is geschiet.

Oosten-

Oostenrijck/ doen de pays niet en gelucte wt de vredehandel tot Colen/inden iaere 79./ende dat alle saken in ruere zijnde/de Hertoge van Gulic deur verscheyden Gesanten/boden ende brieven vermaent zijnde vande Prince van Parma/ van zijn devoor te doene/nochtans om de menigerande veranderinghen vanden saken wert met een twijfelachtighe trouwe/als onseker zijnde vander avonture/in veel plaetsen vanden Hertoghe van Gulick/ ende in tlant van Cleve/den vyanden ionst getoont/ende zijn teghen de verbonden ontfanghen gheweest in zijn plaedtsen/ ende steden/ de schole vanden seckten wert tot Wesel onderhouden/d'ondersaten vanden Hertoghe van Gulic dienden den vyanden/ wapenen ende gheschut wert haer wt zyn Jurisdicktien den soldaten ghegeven/vyandich gewelt heeft deur de vyanden den genen die voor den Coninck waren aengenomen/inde steden vandē Hertoge van Gulick gedaen geweest.

Alle dit verhael dient om te bewijsen dat die armе landē de straffen die sy nu lyden wel verdient hebben.

De borgers gedoochden dat' sConincx soldaten met ghewelt buyten de steden aengetast/ende ooc daer wt gehaelt werden/als Scinck ende Betberg wt de stadt van Xanthen: ende wt de stadt van Rees wert genomen op tKerckhof een kindt wt zijns moeders handen ende ghevangen wechgelept.

Schinck ende Betberg van Staten volck gevangen.

Item sy hebben de vyanden ende wederspannighe daer laten verwinteren/ende vry passagie gegeven/ ende bystant van volck ende wapenen gedaen/met de welcke sy sConincx volc over al buyten ende binnen de voorseide Hertogens iurisdictien verv olchdē/eñ altijts te water ende lande/ ende inde stadt van Wesel de Soldaten hadden vry incomen/ ende wapenen vergaerden/ van welcke saken s'Conincx volc altijt geprotesteert hebben.

Veel saken ghebeurden daer teghen het inhouden vande voorseyde verbonden/redenen ende wetten/alle de welcke hier te verhalen veel te lanck souden vallen: ten laetsten deur een nieuwe goetwillichept vanden landen/ende contestatie van reyne meeninghe wert van die van Cleve ghesoliciteert/ dat de Prince van Parma soude wedergheven de stadt van Burich/ende soude laten raseren de schans tegen over Rees.

Dwelcke alsо met conditien gheconsenteert wert/ dat de handelingen souden getrouwelic onderhouden worden/ ende dat sy daer en tusschen souden beneerstigen dat Schinckenschans aende mont vanden Rijn gelegen tegen over Rees soude geraseert worden/om dat tot allen tijden sConincx volc soude mogen den Rijn afcomen.

Het raseeren van Schinckenschants en conde de Hertoge niet verseкеren.

Ende te wijle dat met tverwachtē van sulcx de Prince van Parme die dingen consenteert/naderhant de Prince van Parma in Vranckerijc besich zijnde/verre wast dat sy de cōditiē souden voldoen/maer dat meer is/de vyanden hadden meerder vryhept ende bystant te water eñ lande int geheel lant van Cleve: Ja daer wert ghesproken van de veranderinge vandē staet vande Gemeene sake/ende Religie/ende int hof selve vanden Hertoge werden predicatien vande Calvijnsche leere ge-

ordonneert ende gedaen: en ten laetsten/met lanchept des tÿts/te wÿle dat noch van wegen den Hertoge niet en wort benerstÿcht dweder geven ende af breken van Schincken schants/gelegen inden mont vande Rÿn de vpant heeft die dagelicx meer en meer gesterct/tegen de geloste bydē Hertoge gedaē/want hy hadde geloeft dat hy in stede vandē verlaten ende afgebroken Schants deur sConincx volck ghelegen teghen ouer de stadt van Rees/soude besorgen dat oock soude afgebrokē worden Schencken Schants: maer de vpant deur dese ghelegentheyt vercreghen hebbende vrpe opvaren vanden Rÿn voor by de schants gelegen tegen ouer Rees/zÿn saken gereet hebbende/ende de nootlicke saken wt Wesel/ende ander plaetsen van Cleue daer by ghevoegt zÿnde/ hy heeft Rÿnberck ingenomen/ ende zÿnde also sConincx volck tpasseren vanden Rÿn benomen/ende d'opgeruste schepen vanden Coninc verwonnen/om dat sy nerghens versekerde reede hadden/alle d'ander garnisoenen die ouer den Rÿn waren de hope van bystant verloren hebbende/zÿn te lichter gecomen in handen vanden vpandē/ende deur tverlies van Rÿnberck/ heeft de vpant den Rÿnstroom bouen Colen inghenomen/ ende voor sConincx volck onvry ghemaeckt. Wt welcke saken ghylupden Eerweerdige ende Deurluchtige Heeren moocht verstaen/dat d'oorsake vande neerlagen/ende tverlies vanden gewestē ende plaetsen aenden Rÿn gelegen is geweest dat van weghen der Coninclicke Maiesteyt ter goeder trouwen de Stat van Orsoy/ende de Schants tegen ouer de stadt van Rees gelegen/ werden weder ghegeven den Hertoge van Cleue om te raserē: op conditie/dat hy wederom soude benerstigē dat Schinckēschāts soude wedergegeuen en geraseert wordē/ ende dat van wegen den Hertoge van Cleue ende den zÿnen de conditien niet en hebben volbrocht geweest/ende dat den vpanden alle bequaemheden ende dat sy van doene hadden lancx den Rÿnstroom inde stadt van Wesel ende meer ander geconsenteert werden/om ten eersten inne te nemen Rÿnberc/daer na eenige plaetsen ouer den Rÿn: ende also daer geen pays mocht vercregen zÿn/noch oock van weghen den Ceurvorst van Colen het wedergeuen ende verlaten van Rÿnberc niet en wert beneerstÿcht/noch deur den Hertoge van Gulick ende den zÿnē het wedergheuen ende raseren van Schinckenschants/ten eynde dat sConincx volck hadde moghen hebben vrye afcomste/ende middel om prouande te bringen lancx den Rÿnstroom/ende den crÿch te verleggen inde gewesten vanden Coninc die de vpant heeft ingenomen/ende te laten de gewesten ende steden vanden Rÿcke ongheroert: So ist een claere sake dat deur een wtterste noot/ende na den eysch vander orloghe de vpanden moesten gedreuen werden wt besit vanden Rÿn/ ende Rÿnberck weder gecregen/eer men mocht neerwaerts voortgaen. Het is oock een seker sake/datmen met een geordonneert middel moest te wercke gaen/met dwelcke oock op ander tÿden te wercke was gegaē/ ende met langer vertoeuen/ die haer oorspronck hadden wt de loosheden

Want het en was hem van den Staten niet toegeseit.

Rÿnberc van den Staten ingenomen.

Hier wort de schult van tverlies vande Rÿnstroom gelept op den Hertoge van Cleve.

den ende archeden vanden vyanden/eñ om de wille vanden Ceurvorſt geconſenteert:ende oock deur faute van het raſeren vanden voorſeydē ſchants aende mont vanden Rijn/dwelcke alleene van ſo veel ſchaden ende ellenden vande naeſtgelegen landen/ ende van deſe winterlegeringhe de nootlicke oorſake is.

Ende daerom/ iſt datmē wil gelijcken de clachten die by auentuere tot u luyder Eerw.ende Veurl.Heeren oorē zijn gecomen van wegen den Hertoge van Gulick ende den zijnē/ tegen de rechtveerdige clachten gedaen van weghen de Co.Maieſteyt / veel meer ſal zijn de ſchult vanden landen dan vanden Veltheere/principalick iſt dat aenmerckt wort wat ontallighe ſchatten/ende verlies van volcke dat hy ſal noch moeten hangen om die plaetſen weder te crijgen/die deur faute van de trouwe/ende verſuymeniſſe van tverbont vanden Hertoge van Cleue zijn verloren geweeſt.

> Dē Spāgiart ſal hier noch veel gelijcr overſchieten.

Tgene dat de Neutraliteyt aengaet/die en can onſe gepretendeerde redenen/ende de verantwoordingen vande geſochte winterlegeringen niet tegen weſen. Want het is meer dan een claere ſake als daer tuſſchen twee partien wordē contracten gemaect wt de natuere eñ d'weſen vander ſake/dat tverbont niet en ſoude mogen ghebroken worden als d'een partie ſoude luſten/ende alſo neutrael worden / principalick in een geſchil tuſſchen de Prince ende zijn wederſpannige. Ende in diē geſeyt wert/dat de neutraliteyt vā ſConincx volc geconſenteert is/daer wort geantwoort/datter eenige geſtalte van neutraliteyt is geconſenteert/om dat onder de ſelf de te wijle dat vande vrede wert ghesproken op de ſelf de wat vryelicker ſouden mogen handelen/ende principalick om dat onder deſe geſtalte die van Cleue ſouden lichtelic beneerſtigen het wederghenen van Schinckenſchants/ende den wech openen voor ſConincx volc/ten eynde dat met een corter wech dieper in tlant ſoude mogen d'orloge voeren/anderſins moet alle de werelt nootſakelic bekennen/dat tuſſchen de wederſpannige ende den Coninc ſoude mogen neutraliteyt zijn/als tuſſchen Godt ende den duyuel/principalick den genen/die metten Coninck zijn verbonden/ende deur ſo veel oorſaken verbonden onder dewelcke wy rekenen de ſtadt van Colen: want die deur beſonder weldaet ende vrientſchap den Coninck verbonden zijnde/hebben wat dancbaerheyt gheconſenteert inde ſtadt de plaetſe ende tpalays vanden hertoge van Brabant/ met de ſelf de Privilegien die thof vanden Hertoghe geniet ende gebruyct in Brabant ſelue:maer de weldaden die dickwijls op de Cathol.Co.Maieſteyt zijn begeert ende vercregen geweeſt willen wy wetens hier ſwygen.

> De neutraliteyt was wel gheoorloft om de Staten te bedrieghen/ maer niet voorder.

> De Hertoghe van Brabant in zijn Hof tot Ceulen heeft de ſelfde vryheyt die hy in zijn Hof heeft in Brabant.

Vanden Ceurvorſtelicken Staet van Colen en ſullen wy niet met allen/dan alleene dit ſeggen:dat die noch geheel is onghequetſt/dat is alleene den Catholiken Coninck danck te weten. Dat de tegenwoordighe Ceurvorſt is/of datter opt een ander ſal zijn dat ſalmen den Coninck dancken.

> De Coninc vā Spangien maeckt de Ceurvorſt tot Ceulen.

Daer en tuſſchen vꝛaegen wy/ wat is daer voꝛen den Coninck ver-
golden/ die ſonder boꝛghe of pant onfanghen te hebben/ vande coſten
weder te geuen/ volgende de coſtume vande wederſidighe hulpen/ die
tuſſchen de Voꝛſten vandē Rijcke gebꝛuyct woꝛt/ alle de plaetſen heeft
hy weder gegeuen/ ende theyꝛ vꝛedelick gevoert wt tlant van Colen/
ende alleene gheptoteſteert dat de ſeer Deurluchtighe Ceurvoꝛſt wel
ſoude toeſien/ dat hy by eenich geval geen ooꝛſake ſoude geuen van nie-
we moeyten ende coſtē/ deur verlies van plaetſen/ eñ den Coninc geen
ooꝛſake geuen van weder te eyſſchen de vooꝛgaende coſten met de nie-
we die hy ſoude moeten doen. Inſgelijcx ſullen alle d'ander Geeſtelicke
Voꝛſten die naeſtgelegen zijn/ de redenen vergheleken hebbende metten
De Spāgiart en wil niet hooꝛen dat hē tegen gaet. hiſtoꝛien vande ghedaen ſaken/ lichtelick conſenteren datter niet en ſal
vermaent woꝛden/ de dingen die met menigerande ſpotterien vanden
vyanden wtgeſtropt woꝛden/ ende deur afghewoꝛpen bꝛieuen zijn be-
vonden geweeſt/ vande wtdeelinge/ deylinge/ ende gheweldighe veran-
deringe vande Religie.

Ende als wederom onlancx daer na/ inden jaere 1585. Nuiſſe van-
den vyandt wert inghenomen wt ſpijt vanden boꝛghers/ te wijle dat
de Ceurvoꝛſt was in Beyeren/ De geheele ſtaet van die van Colen/ eñ
dien achtervolgende de Catholike Religie/ ende den ſtandt vandē Ca-
tholiken was in d'wtterſte perikel/ ende de ſaken zijnde van weghen
die van Ceulen gheheel ſonder hope/ ſy hebben deur de macht vanden
Coninck van vooꝛder onghelijck bewaert gheweeſt/ tot dat hy inden
jaere 1586. met een Coninclic heyꝛ/ tot ſeer ſwaere coſten/ ende de pꝛin-
cipale crijch varen latende vooꝛ des Conincx ſaken/ wederom Nuiſſe
met gewelt heeft ingenomen/ ende den ſeer Deurluchtigen Ceurvoꝛſt
heeft wedergegeuen: de ſtadt van Berck alleene reſterende vande heer-
ſchappye van Colē/ ende als de Weert was ingenomen/ ende inde ſelue
een Schants gemaect/ zijnde met garniſoen beſet de ſteden van Oꝛſoy
ende Burich/ gheleghen bouen ende beneden Berck/ hy heeft den Rijn-
ſtroom ende zijn vaert vꝛy/ ende de Juriſdictie van Colen vꝛedelic ge-
laten. Wederom pꝛoteſterende dat ſy geen niewe ooꝛſake ſouden geuen
by gevalle/ oft verlies van eenige plaetſe/ vande coſten weder te eyſſcē/
ende d'ongenade vanden Coninck.

Als wederom indē jaere 1587. deur meerder onachtſaemheyt van-
Bonne van Statenvolck ingenomen. de dienaers vandē Ceurvoꝛſt/ ende in zijn afweſen/ de ſtat van Bonne
vanden vyant ingenomē wert/ ende de geheele heerſchappie verbaeſt/
ende ſchier verwonnen zijnde/ deur conditiē ende accooꝛt conſenteren-
de int goetdunckē vanden vyant/ metten onderganck vande Religie/
heeft met des Conincx ſchatten ende hulpe/ ende met groot achterdeel
van des Conincx ſaken de heerſchapie wt ſo groot perikel verloſt ge-
weeſt/ ende inden jaere 1589. na een lange ende geduerende belegeringe
de ſtadt weder gecregen/ met verdoeninghe van ſo ſeer grooten ſchat/
eñ onder proteſtatie van ſConincx Raet vande coſten weder te eyſſchē.

Ende

Ende verbolgt zijnde van weghen de Coninclicke Maiesteyt de bescherminge vander heerschappe van Colen/ hy heeft inden jare 1589. met des Coninck heyrcrachten Rijnberck beleghert/ ende inden jaere 1590. wtten handen vanden vyanden onfangen/ende de gheheele heerschapie wort van tbesit vry gemaect deur des Coninck hulpen: daerna de macht vanden Coninck onledich zijnde in Vranckerijc/te wijle dat met verscheydē veranderinge van radē ende neersticheden/ende menigerande verbolginghe ende tusschensprekinge de vredehandel gedrevē wert/ende menigerande dingen ghelooft ende verwacht worden/ ende dat de wederspannige ten laetstē met eenige geveynst gelaet ende hope van pays te gheuen deur tusschen spreken vanden Ceurvorst/ende dat van wegen de Coninclicke Maiesteyt veel saken toegelaten ende gheconseert wordē/om dat onder de gestalte van neutraliteit/d'eendrachticheyt soude gevoordert worden/sy en hebben naderhant niet min gedacht dan de vrede/ende te wijle dat de seer Deurluchtige Aertshertoge Albert onledich was inde Fransche orloghe/sy hebben Berck weder ingenomen/ende alle d'ander plaetsen ouer den Rijn gelegen. Berck vandē Statē weder ingenomen.

Ende als wederom deur verschepden becommernissen/ deur beloopingen de handelinghe vande vrede ende eendrachtichept versocht ende gehandelt wert/de seer Deurluchtighe Ceurvorst crijgt hope op het wedercrygen vande stadt van Rijnberc: maer als de hope vanden pays deur de wederspannighe met den Coninck/ende den seer Deurluchtigen Aertshertoge Albert afgesneden was/het wedergeuen van Berck wt cracht van het accoort metten Ceurvorst gemaect/ langhe aenloopende/ende dat den crijch niet en mocht ghevoert worden dan metten vallenden stroom vanden Rijn/ende inhebben van Berc/ men heeft met de legher ghecomen aenden Rijn/ende een seker tijt daer verwacht hebbende/ter eeren vanden Ceurvorst/om te sien oft wedergenen soude voortgaen/ende tbedroch vanden vyanden bevonden/ ende den tijt vanden jare verloopen zijnde / ende datmen deur tbelet van Schinckenschans aenden mont vanden Rijn ghelegen/metten legher niet en mocht den Rijn afcomen/noch van overdwers binnen int lant vanden vyanden comen/ de noot ende sorghe vander Oorloghe raede datmen de winterlegeringe soude soecken/ ende die ordonnerē tot tgemeene profijt van haer ende vander naestgelegen Lantschappen/ende van tgeheele Rijcke: ten eersten in dien de saecke int ghelijcke te stellen waere/ dat hy niet en sal behooren qualick te nemen/ een cleyne schade comende wt de winterlegeringe van een deel van theyr in zijn sticht van Munster/ ende in dat cleyn deelken van Sticht van Colen/ in u deel ende in Reclinchuysen/ principalic ist dat hy aensiet de grootheyt vande Coninclicke M. weldaden/ ende de verdiensten tegen zijn weerdichept/ende particuliere persone/ ende de gemeene wel vaer/ ende Catholijcke Religie/ vande Maiesteyt/ naeme ende weerdichept vanden Rijcke/ ende staet vande Geestelicke Vorsten/ ende van alle de Landt- Niet vanden landen vandē Rijcke/ maer tot profijt vā den Spangiaerts.

schappen vanden Westfaelschen creits: ende ten laetsten aenmerct zijnde/ de groote deucht/ dat d'ander zijn landen/ ende die van ander Vorsten ende Jurisdictien gevoelen wt dese nauwe ende constige schickinge vande Winterlegeringen/ deur de welcke schier int ronde de vyanden belet worden te rooven ende plunderen ende wt te loopen inde opper gewesten/ dat sy daer genieten een groote ruste.

Aerdige ordonnantie om Turcksche wercke te bedrijven.

Als aenmerct sal wesen by d'ander Lantschappen/ principalick vanden Westphaelschen Creyts over den Rhijn/ als zijn die vanden stichten van Mens/ van Colen/ Triere/ Luyck/ Osenbrugge/ Padelborne/ ende Munster/ van het Hertochdom van Gulick/ van Cleve/ vanden Berghe/ van tgraefschap vander Marcke/ ende veel heerlicheden vanden gewesten van Westphalen/ met wat rooverien/ sonder getal/ vangenissen/ Dootslaghen/ ende afbrandinghen/ deur wtloopinghen ende deurtochten vanden vyanden/ sy so veel iaeren hebben gequelt ẽn wtgeput geweest/ ende ooc dese landen/ ende nu met meerder strafheyt ẽn wreetheyt souden vanden vyanden gequelt geweest hebben/ in diẽ met dese winterlegheringe van sConincx heyr inde plaetse daert geordonneert is/ den vyant so grooten quaet doen niet en werde verboden/ ende de landen beschermt: Daer sal luttel geschien/ gemerct dat sy geen oorsake hebben van clagen/ ende noot van roepen/ de Coninckliicke Maiesteyt dancken vande voorleden ende tegenwoordighe weldaeden/ die sy wt de schade van dese winterlegeringen/ ende in dese gewesten deur onseker roepen/ die seer verre vander waerheyt zijn/ genieten: de welcke wtter natueren/ nae gelegentheyt vanden plaetsen/ ende met de landẽ vande Coninckliicke Maiesteyt aende palen gemengt/ deser avontuere meer dan d'ander onderworpen zijn/ ende tot welcker versoetinghe vande C. M. weghen/ alle neersticheden ghedaen worden/ om dat met dminste verongeliicken/ ende last vanden inwoonders / ende manierlicheyt vanden soldaten/ de cleyne tijt vanden winterlegheringe soude overgebrocht wordẽ/ ende dattet heyr haest met Gods genaede soude wtgeleyt worden. Daerom nae dien nu bewesen is/ dat wt rechtveerdighe oorsaken/ noot/ ende profijt/ de crijch van wegẽ de C. M. gevoert wort/ ende met wat noot de winterlegeringẽ/ begeert ende geleyt zijn/ ende dat noch de gene die de winterlegeringhen moeten draghen/ ende veel min de naestgelegen/ die geen schade gevoelen/ geen rechtveerdige oorsake hebben van so seere te clagen/ dat met hen getier d'Ooren/ oft Hof vandẽ Keyser ẽn ander Staten vanden Rijcke tot meerder gramschap/ ende gedachten van beroerten ontsteken/ ende met haer vlammen ende brant/ allen ende elck besonder int Rijcke de verdervenissen by bringhen: om het welcke te verhoeden/ indien hen niet en bewegen so veel weldaden vande voorleden tijden/ die sy vande C. M. hebbẽ ontfanghen/ ende nu ter tijdt noch ontfanghen / soo behooren desen te bewegen/ de perikelen ende verdervenisse/ die haer is nakende/ so verre als tot de wapenen ende beroerten gecomen wort/ aengesien dat so grooten

De Spãgiaert soude den Duytschen gheerne wijsmaken dat kiecken hoy eten.

Te wetẽ/ van moorden/ rooven/ vrouwen schenden/ etc.

Dit is het Rijcke merckelijc gedreycht.

grooten last vanden val den landen opden hals light / waer van sy breet bewijs hebben/ wt de vruchten vande hulpen/ die den Hertoghe Casimirus inden iare 1583. bygevoecht waren om de beroerte te stillen / ende des Coninckx heyr vanden palen vanden Rijck te verdryven.

Daerom tot een besluyt/ aengesien dat openbaer is wat vrientschap het Rijcke heeft/ deur tverbont vanden Rijcke mette huyse van Bourgoigne int generael/ ende tusschen de naestgelegen Landen en Vorsten vanden Rijcke metten huyse van Bourgoigne int particulier/ ende dat cleyne diensten / hulpen ende bystanden vanden Rijck/ ende Litmaten vanden Rijcke/ van wegen de wedersidighe vrientschap den huyse van Bourgoigne zijn gedaen/ alle dese tyden ende iaeren lanck dat d'oproeren gheduert hebben/ ende wat hulpen ende bystanden den wederspannigen ende den vyant zijn gedaen/ hoe wel des Coninckx volck daer tegē seyden en protesteerdē/ ende wat oorsake het Rijcke en die litmaten gegeven hebben vande geduerichheyt vanden crijch vandē voorleden tijden/ ende oock nu ter tijt/ ten laetsten dat de Keyser geen gestoortheyt of getuygenisse van zijn authoriteyt/ ende ban heeft bewesen/ tegen de beruerders vanden Rijcke / Veltheeren/ Capiteynen/ ende het crijchsvolck/ so wel van Hertoghe Casimyrus/ als van de Prince van Orenge/ ende ander die tegen d'ordonnantien ende afscheyden vanden Rijcke die geleit/ de landen verwoest/ kercken/ ende cloosters verbrant hebben/ en de bontgenoten van tverbont vanden huyse van Bourgoigne metten Rijcke/ tot een eewighe oorloghe ende wederspannicheyt verwect/ ende ghevoet hebben: daer teghen aengemerct wat weldaden de C. M. heeft ghedaen voor de bewaringhe vande hoochheyt ende Litmaten vanden Rijcke / ghy luyden Eerweerdighe ende Deurluchtighe Heeren sult lichtelick aenmercken / hoe onrechtelick dat sy claghen tegen de verdiensten vande Coninckliјcke Maiesteyt/ ende hoe luttel dat te hooren zijn de gene/ die den Keyser/ ende oock d'ander staeten vanden Rijcke beweghen tot grooter gramschap/ ende hoe late of nimmermeer dat de Keyser selve/ of yemandt van wat staet hy sy/ die op haer clachten/ om yet swaerders te doen teghen de C. M. wt actie van dien/ sal meenen dat hem behoorde toeghelaten/ ende beweecht te worden: waer mede wy nu dit ons verclaren willen besluyten/ en alle dese/ ende yeghelick besonder stellen inde seer goede discretie van u lieden Eerw. ende Deurluchtighe Heeren/ ende gemeene gemaect hebbē den anderen staten ende Litmaten vanden Rijcke: vande welcke wy een breeder tractaet/ ende verclaringe/ so haest alst sal gelegen zijn/ wy gereet zijn te presenteren/ die wy begeeren dat alle man bekent ende openbaer sy/ by de welcke wy dese meeninghe van wegen de C. M. ende vanden seer Deurl. Aertshertoghe/ ende vanden seer Eerw. ende seer Deurl. Cardinael/ deur bevel van zijn excellentie sullen te kennen geven: wy segghen/ ende protesteren voor u luyden Eerw. ende Deurl. Heeren

Hier wort de Keyser groote schult ghegeven.

Tbesluyt van zijn verclaringhe op tgroot gelijck dat de Spangiaerts hebben.

Wederom dē Keyser ende andere ghedreycht.

Heer en claerlick ende solemnelijck van alle dese saken/ by aldien dat anders van yemant van wat conditie of staet dat hy mach zijn/ de gemeene roepen overgebrocht of wtgeleyt worden/ ende dat daer wt eenighe swaerder saken gevolcht comen/ dat die sullen op de coppē vallen vanden veroorsakers/ ende dat de Catholijcke Coninckliicke M. d'Aertshertoghe/ ende zijn excellentie voor Godt ende de menschen onschuldicht sullen zijn/ en de inder eewichheyt behooren te blyven. Welcke saken alsoo voor een gront geleyt zijnde/ so en is daer niet anders te doene/ dan Gode den geheelen saken te bevelen/ die V. L. Eerw. ende Deurl. Heeren in langhe ghesontheyt wil bewaren/ tot u lieden onsen ootmoedighen dienst altijts seer gereet presenterende. Dese zijn gegeven tot Colen den 7. Februarij/ inden iaere 1599.

Protest totter onschuldinge vanden Coninck/ Aertshertoge/ ende vanden Cardinael van Oostenrijck.

V. V. Eer. ende Deurl. Heeren ootmoedighe dienaers Gesanten ende ghedeputeerde vanden Deurl. ende Excel. Prince d'Ammirael van Arragon.

SO veel als aengaet den tytel van corte verclaringe voor de C. M./ deur bevel vanden Ammirael van Arragon/ tot Colen den 7. Februarij/ van een Spaignaert ende zijn bygevoechde den drie Creytsen overgegeven/ etc. gelijck der voorseyde drie Creytsen Gesantē Relaes vermellet/

Die is hier voren gestelt/ ende wtten Originael gecopieert ende wten Latijn ghetrouwelijck over ghestelt/ wt de welcke men verstaen mach/ wat t'Spaensche Crijchsvolck inden sin heeft/ die de K. M. eñ ander hoochloflicke Ceurvorsten ende Staten int heylich Rijck vander Duytsche natie beschuldighen/ ende daer deur meynen oorsake te hebben in deen Staet so wel als in d'ander/ deur de luyden te ruyssen/ ende haer een bancquet te schincken/ alle goede ordonnantien ende policien omme te keeren/ de Lantvrede ende Religionsvrede over hoop te worpen/ ende een alghemeyne nieuwe Spaensche regieringhe nae haer goet duncken in het Duytsche Rijcke te maken/ ende int werck te stellen.

Welcke haer meeninghen sy al hier tot eē voorbereydinge deur sonderlinghe Merckweerdige saken ende waernemingen int licht gevē/ van de welcke alhier maer sommighe ghestelt zijn/ laetende dander dē ionstighen Leser ende lief hebber des Vaderlants/ om te overlegghen ende wt te trecken/ ende daer op te dincken.

Een tegen verclaringe vande verschreven Verclaringe gedaen van wegen Mendoza.

TEn eersten wort de K. M. ende den Staten vanden Rijcke opgelept/dat sy haer hooghen Ampt daer mede sy van Godt almachtich verciert zijn/niet en hebben genoech/als wel betaemt hadde/ ontrent dese dertich iaren herwaert/dat de Nederlantsche oorloogen geduert hebben/waergenomen/maer den selfdē verlaeten/ende geensins voldaen/by dese woorden: noch de Keyser/noch ander Vorsten en hebben de voorseyde dingen/ tot hulpe ende bystant vanden Catholijcken Coninck/ niet eens geroert/ noch ghedaen dat sy schuldich zijn te doen.

2. De Keyser/de Vorsten vanden Rijcke/ ende alle goede eñ wettighe Magistraten/behoorden wt cracht van haer meerder of minder ampt/ tot bewaringhe vande gemeyne sake/vande Paepsche Religie/ ende de gemeene ruste/wt cracht vande Godlicke/ende werelicke rechten/de bescherminghe aen te nemē/ ende helpē wtropen. Want in materie van State/ ende in tlichaem vande geheele Christenheyt/dwelcke met zijn litmaten tsamen gebonden gehouden wort/is desen regel/ dat alst eene ghequetst is/ alle d'ander behoorden seer te doen.

3. Maer wat souden sy geholpen hebben wtroepen/ende wech helpen: te weten de wederspannighe/ende Meutmakers/die over veel iaren tegen Godt/tegen de Religie/ende Catholijcke Maiesteyt de wapenen aengetrocken hebben/de ghemeyne vrede ghescheurt/alle goede wetten/ende ordonnantien vanden heylighen Rijcke met voeten ghetreden hebben. Die voor vyanden vande C. M./voor afgevallen vander kercke ende ketters gheoordeelt zijn: sulcx dat daer van niet en behoort getwijfelt te wesen/noch sy vandē straffen van Lese Maiesteit/ van openbaer ghewelt/Kerckroof/etc. niet en souden mogen onschuldicht worden: Dat is so veel te segghen/uwe K. M. ende tgeheele Rijcke hadden behoort de vereenichde Staeten helpen verdrucken / ende onder t Spaensche iock bringē: ende toont hier een seer quaet herte op de Staeten/gelijck de gestelde woorden getuyghen/ die nochtans deur de Spaignarts genoodicht worden/haer conscientien/ ende de Privilegien ende vryheden vanden landen die byden laetst overleden Coninc selfs bevesticht ende besworen zijn/met de geoorlofde middelen/ gheconsenteert by alle natuerlicke ende aller natien rechten/te beschermen/ende hen selven te verweeren/ dwelcke sy noch tot opden teghenwoordighen tijt deur Gods hulpe vervolghen.

4. Hy en verschoont oock niet de Geestelicke Vorsten/maer hy stelt dat sy oock onachtsaem zijn gheweest in tschip vander kercken/ ende den ketters vele aengehanghen hebben/seggende: De maniere vanden

eedt den Magistraten straffelick genoech geordonneert/verepscht/dat de Geestelicke Vorsten/souden arbeyden in tschip vander kercke/ende van wegen den ampt van haren Staet ende eewich priesterschap souden Gode/ende de geheele Christenheyt verbonden zijn.

5. Jae hy leest oock allen Crijchs Oversten int Rijcke een goeden text/dat sy insgelijcx haer ampt niet beter bedient hebben/te wijle dat sy alsulcken quaet gesien/ende niet belet of geweert hebben: segghende: De Capiteyn vandē Creyts/ in de welcke dese quaden opgecomē zijn/ de gemeene ruste in roere ghestelt/ de Religie te niete gedaen is/etc. en heeft noyt zijn ampt bedient/noch de litmaten van zynen Creyts vergadert/noch op de remedien geraetslaecht.

6. Metten cortsten ghesept/de Duytse Keyser/de Ceurvorsten/Vorsten ende Staten/hebbent al tsamen/by desen Spaenschen Reformateur/verdorven/dat sy de wetten ende rechten tegē de ketters/de Geestelicke rechten/aenroepinghe der heylighen/daer op haer geheel Rijcke ghegriffijt is ende bestaen moet/hebben laten in een val comen/ tot groot achterdeel vanden Catholijcken C./ ende de Paepsche Religie/ met desen woorden: D'eene is metten anderen veronachtsaem ghe-weest/tot schade vande Catholijcke Coninckliijcke/ ende vande Religie/te niete gedaen hebbende de hoochweerdighe wetten van beyde de policien/ ende Canons vander heylighe Drievuldichept/ vanden Catholijcken geloove/ vanden afgevallen vander kercke/ de Geestelicke rechten/ende het eeren vanden heylighen.

7. Sy hebben deur de vingheren gesien/ende sommighe hebbē de neutraliteyt aengenomen/ende ander den voorghehouden schijn vande vrede ende goetheyt beneersticht/ daer wt dat sulcke vruchtē plegē te comē/waer van/als voorsept is/hy aldus claecht: Dat zijn(sept hy) de vruchten vande oochluyckinge ende neutraliteyt/ die van sommighe tot haer eigen straffe ende wraecke/onder den tijtel van bermhertichept eñ vrede voorgehoudē wordē: waermede hy sonderlinge by dit ende tseste artikel / op het accoort van Passau (als tghene datmen over lanck hadde moeten te niete doen) wil spreken.

8. Item de Duytsche Vorsten/hebben de gene die wt den landē gevlucht ende verdreven waren/in haer lant ontfanghen/ gehupset ende geherbercht/sonder te achten op tgene dat de Hertoginne van Parma ende de Hertoghe van Alva dien aengaende hen ontboden hadde: By dese woorden/Het Rijcke ende Vorsten vanden Rijcke/ hebben de wederspannighe/ballinghen ende ghebannen Ketters in haer Heerlicheden ontfangen/tegen tversoec vande Hertoginne van Parma/eñ vanden Hertoghe van Alve.

9. Als de Prince van Orenge metten gebannen hem was houdende in Duytslant/ende zijn heyrcracht in Duytslant oprechte/ de Vorsten vanden Rijcke gaven hem passage/tegen d'ordonnantien vanden

Rijcke

Rijcke ende van d'afscheyden/ deur de welcke sy gehouden waren hem te verdrucken.

10. Ende also heuet Duytsche rijcke/ desen Spaenschen crijch die tot nu toe inde Nederlanden is gevoert geweest/ int leuen vandē grooten Commandeur/ van Don Jan van Oostenrijck/ ende vanden hertoge van Parma/ onderhouden/ den Staten geholpen om ten besten te voorderen/ tot verderuenisse van hen seluē ende van des Rijcx ordonnantien: dw elcke hy seyt met dese woorden: het Rijcke heeft daer mede den crijch ende den wederspannigen voetsel ghegeuen/ ende tot zijn eygen verderuenisse/ ende verdruckinge vande goede wetten ende ordonnantien onderstant ghedaen/ inden tijden vanden grooten Commandeur Don Jan van Oostenrijc/ ende de Prince van Parma.

11. De Keyser en heeft geen teecken van gramschap ghetoont/ of ghetuygenisse ghegeuen van zijn autoriteyt/ of Rijcx ban/ tegen de beruerders vanden Rijcke/ tegen de Veltheeren/ Capiteynen ende crijgsvolck/ so wel van Hertoge Casimirus/ als vanden Prince van Orenge ende andere/ die tegen d'ordonnantien ende afscheyden vanden Rijcke/ de bontghenootlanden van tverbont vanden huyse van Bourgoigne metten Rijcke/ tot een eewighe oorloghe ende wederspannicheyt verwect eñ gevoet hebbē: dat is te seggen/ Ghy Keyser ghy en hebt noyt u Keyserlick ampt/ ost verclaeringe vanden ban/ (gelijck nu teghen den Ammirael is geschiet) gewesen teghen Hertoghe Casimirus/ ende des Princen van Orengen Ouersten ende crijgsluyden/ die teghen den afscheyden vanden Rijcke/ den Nederbourgoenschen landen een eewige crijch verwecken/ ende onruste by bringen.

12. Welcke Staetsche ketters/ in dien sy niet wech geholpen worden/ daer en can geen eerbaerheyt inde Regieringe/ inde goede wetten/ inde gerichtē/ ende geen Godvruchticheyt inde Religie zijn/ ofte blijvē oft onderhouden worden.

13. Item daer zijn particuliere verbonden gemaect ten tijde vanden Keyser Kaerle de vijfde/ ende zijnen sone Co. Phlips/ mettē geestelicken Ceurvorsten/ de Hertoge van Gulic/ Bisschop van Munster/ ende metten Grauen van Emde/ ende van Oldenburg/ tot bewaeringhe vande Catholicke Religie/ ende om malcander bystant te doen.

14. Daer tegen heeft de Hertoge van Gulic in zijn stadt van Wesel als een schole van allen secten/ de Neutmakers ende ketters onfangē/ de vyanden laten woonen/ wapenen/ ende zijn ondersaten hebben den vyant gedient: als hy seyt by dese woorden: De Hertoge van Gulic in zijn stadt van Wesel/ der secten schole/ heeft ontfangē ende gedoogt de ketters ende wederspannige/ tegen de vermaeninge vande Hertoginne van Parma/ etc. Item tegen de verbonden/ de wederspannige in zijn plaetsen ende steden onderhouden: d'ondersaten vanden Hertoghe van Gulick/ hebben de vyanden gedient/ wapenen ende geschut den soldaten wt zijn heerschappe verleent/ den vyanden Winterlegeringe/ ende

vrye passagien gedoogt/etc. De Hertoge van Gulic en heeft zijn trouwe niet gehouden/ende tverbont veronachtsaemt.

15. De Ceurvorst van Colen tgene dat hy is/of soude mogen worden/dat heeft hy den Coninck danck te weten: dwelcke hy seyt by dese woorden: De tegenwoordighe Ceurvorst van Colen/dat hy noch in zijn gheheel is/oft opt een ander sal worden/dat hy dat den Coninck danck wete.

16. Ende daerom en soude de Bisschop niet suer sien / dat nu de Spangiars int Sticht van Colen/Munster/ende sterckte van Recklinchuysen/om sulcke weldaden/gewintert hebben: principalic ist dat hy aenmerckt de grootheydt vanden Coninck/ende zijn verdiensten tegen zijn weerde/ende eyghen persone. Item de Vorsten van Colen ende Cleue zijn deur verbonden tot veel meerder weldaden ende voornemen vanden Cathol. Con. Ma. verbonden.

17. Onder de voorseyde bontgenoten/sal oock de Stat van Colen gerekent worden/die den Coninck met sonderlinge verbintenisse verbonden ende toegedaen is.

18. Men soude den clachten van d'arme verdructe luyden daer de Spangiaerts haer winterleger hebben gehadt/geen geloove geuen/of hem de self de niet aentrecken/ maer veel eer achten op de Godvruchticheyt/Religie/gerechticheyt der saken/ ende tghemeine welvaer/ de welcke uit desen Spaenschen tocht te verhopen zijn.

19. D'Ammirael wort t'onrechte int Rijcke beticht ende aenghebrocht/ende alleene deur roepen ende criten van sommige particuliere personen/is men op hem seer gestoort.

20. Want men weet wel dat men eē heyr van so veelderhande natien/qualic can regeeren/of de moetwillicheyt vander orloge/ende eyghen quade begeerlicheyt moet ergens wtkijcken. De crych en kan niet gevoert worden sonder verongelijcken van particuliere personen/ ende den gebueren in duysentderande maniere te beschadigen.

21. Sonderlinghe als daer ghebreck is van gelt/ende dat de Veltheere niet en can betalen/ghelijck nu ter tijt geschiet/dat de Spaensche crijchsluyden niet en worden betaelt/waerō oock geen scherpe crijchs straffe mach onderhouden worden/ende tvolbringē vande goede wille belet heeft geweest.

22. Maer d'Ammirael heeft den Marcgrave van Monte Negro belast/een crijchs ordonnantie te maecken/die nu de put soude vollen/ als tcalf verdroncken is. Dwelcke hy seyt by dese woorden: Vanden overlasten heeft hy nu remedien geordonneert/ende den Marckgrave van Monte Negro daer af den last ghegheven/om gelijck ende Justitie te doene.

23. Daerom alle plaetsen die nu ingenomen zijn sullen haer Heeren weder gegeven worden/diemen so corten tijt heeft gebruyt tot eē winterlegeringhe/deur een wterste noot.

Daer-

24. Daerom wordt ghebeden / allen den ghenen / die deur desen krijch overlast lijden/dat sy een kleynen tijt willen geduldich zijn/ende op een beter hopen voor haer schaden / die zy vanden Spaignars te verwachten hebben.

25. Want de clachten vande particuliere personé/die wt seer rechtveerdighe onbeschuldicheyt comen/en behooren so veel machts niet te hebbé/noch te geldé/dat daer deur de geheele Christenheyt soude te lijden hebben.

26. Daerom en salmen die gheen gheloove gheven / die den Keyser / ende ander Staeten vanden Rijcke tot groote gramschap verwecken/ende beweghen om yet meerders teghen den C. M. toe te laté of consenteren.

27. Want die sulcx doen/sullen oorsake geven/dat daer deur tgeheele Rijcke sal verdorven worden.

28. Alsulcken behoorden te beweghen de perijckelen ende tverderf/ dat hen is aenstaende/ist datmen comt tot de wapen/ende crijch/ etc. Maer dese woorden ende dreyghementen hadden sy wel mogen swijghen.

29. Ende alle dese dinghen/en sullen niet alleene dien tot Colé vergaert zijn van weghen de Staeten vanden Creytsen/ voor een verclaeringhe zijn/Maer sullen oock allen anderen Litmaten vanden Rijcke voorgehouden ende gemeene gemaect worden.

30. Met dese conditien ende voorwaerde / dat in dien yet erghers daer wt geraeckt te comen/dat tselfde den Coninck van Spangie niet en sal opgeleyt werden/ maer daer af onbeschuldich zijn . Daer hebt ghy de principaelste artijckelen int corte vande voorghaende declaratie.

Copie van het verclaren vande Spaensche Ghesante/gedaen aende Ceurvorst van Ments.

VVat Fernande Lopes van Villa Nova / Gouverneur ende Voocht vande heerlickheden van Carpen ende Lommersom is belast vanden seer Deurl. Cardinael Andries/zijn seer Deurl. ende seer Eerw. Vorst/ende Heere/aenden Heere Wolfganck Aertsbisschop ende Ceurvorst van Ments/Cancelier vanden heyligen Rijcke/zijnen seer genadigen Heere/ is:

Fernande Lopes/ Gesante aenden Keyser.

Dat hy reysende nae den Keyser/ comende tot Aschaffaburg té eersten u soude inden naem vanden Cardinael seer gedienstich groeten/ ende u seer Deurl. Heere presenteren alle den dienst/ende weldaet die hem moghelijck waere. Ten tweeden/dat zijn hoocheyt met grooter droefheyt van herten verstaen hadde dat de clachten ende swarichedé vandé Creytsen vanden Opper ende Neder Rhijn ende van Westfalen

Commissie van Fernande Lopes.

aenden Keyser ghecomen waren/ om aengaende de winterlegeringhe van des Coninex Chrijcsvolc/waerom hy gedeputeert heeft de personen vande voorseyde Fernãde Lopes/om dat hy soude mondelinge dẽ Keyser te kennen geven/ in wat staet de saken vande Nederlanden/ eñ de voorseyde Winterlegeringhe waren/ende dat hy des gelijex dẽ seer Deur. Ceur. van Ments soude verclaren/

> Oft om te bedrieghen ende dã zyn tyrannie te gebruicken.

Ten tweeden dat u seer Deurluchtighe Heere niet en is onbekendt hoe grooten liefde dat d'overleden Coninck Phlips heeft gedraghen/ tot zijn erfachtige Nederlanden/ende dat zijne Maiesteyt doen hy leefde alle middelẽ heeft gesocht/ om dese zijn ondersaten met hem te versoenen/ende in dese sake heeft als middelaers gebruyckt de K. M. ende alle de Catholijcke Vorsten vanden Rijcke/ende den Coninck van Denemarcke: eñ dattet daer toe is gecomen/dat inde vredehandel vanden voorleden iaere metten alder Christelicsten Coninck van Vrancrijck de Coninc selve alle neerstichept heeft gedaen om des Coninex wederspannighe ondersaten met haer Prince ende Coninck te versoenen/eñ met de vrede van Vrancrijck weder te bringen totten schoot van haer Prince ende Coninck met seer goede ende heerlicke conditien/ hadden sy wijs geweest.

De welcke veracht hebbende/ de voorseyde wederspannige ondersaten met alle brootdronckenschap ende dertelheyt buyten alle hope gemoet zijnde/en zijn niet alleene tot een goeden sin niet wedergekeert/ maer ghegeven zijnde in een verkeerden sin/blyven oock verhart. De seer Deurluchtighe Coninck Phlips de tweede saliger gedachte heeft eenighen tijt voor zijn doot/op hope dat hy dese zijn erfachtighe landẽ soude voorsien/om ten eewigen dage te helpen/ met rijpen ende wel bedachten raedt/ ende tusschencomen van de Prince Phlips/ de derde van dien name/ zijnen Maiesteyt sone/ ende erfghename/ ende wetenschap van alle de groote Heeren ende Staten van alle de Coninckrijcken van Spaignen/ ten eynde dat die knaghende worm van mistrouwicheydt tusschen de Nederlanders ende Spangiaerts soude sterven/ende dat onder de Nederlanders geẽ quaet vermoedẽ meer zijn soude/hem selven eñ zijnen sone d'erfgename oncleet ende gebloot van alle zijn seventien Nederlantsche provincien/ende heeft daer in gehult zijn eenige dochter Vrouwe Isabelle Clare Eughenia/Princesse van alle de Coninerijcken van Spaignen/ eñ heeft die ten huwelicke ghegeuen den seer Deurluchtigen Albert/Aertshertoge van Oostenrijc/sone vanden Keyser Maximiliaen/ende natuerlicke broeder vanden tegenwoordigen Keyser Rudolf/alleene op die hope/ dat dese veranderinge/die vande Nederlantsche Provincien so'lange heeft begeert geweest/niet alleene en soude de vereenichde Nederlantsche Prouinciẽ wederbringen tot de behoorlicke gehoorsaemheyt/maer oock om datter geen voorder mistrouwen soude zijn/ende dat alle saken souden gepaeyseert ende stille blyuen tusschen de Prince ende d'ondersaten.

> Hy heeft die ghegeven met conditie dat de Spãgiaers souden inde sterckten blijven.

De voorseyde Hollanders alle dingen niet achtende/hebben alle dese seer genaedighe ghenaeden van zijne Maiesteyt versmaet/ende blyuen noch geheel hartneckich/al ist dat sy seer dicwijls hebben van d'ander Staten van Brabant/Vlaenderen/Gelderlant/Artoys/Henegouwe ende anderen/ daer toe zijn geroepen/geraden ende vermaent geweest/ den welcken sy niet en hebben ghe weerdicht eens antwoorde te geven.

Als nu by alle de voorseyde dingen was ghemerct/datter niet ghevoordert wert deur middel van sachtmoedicheyt soo heeft met rijpen raet goet gedocht zijne Catholijcke Maiesteyt/den seer Deurlu. Aertshertoge Albert/ende den seer Deurl. Cardinael Andries Gouverneur vande Nederlanden/ datmen ten laetsten den toevlucht soude hebben totten crijch:ende also geordonneert zijnde tot Opper Veltheere van het heyr de seer Deurl. Ammirael van Arragon/met eē seer wel voorsien/ende seer heerlick heyr/hy is op den tienden dach van Septembre vanden voorleden jaere gecomen tot aenden oever vanden Rijn/ ende inghenomen hebbende tstedeken Orsoy int Hertogdom van Gulick/ d'Ammirael heeft daer teghen ouer op d'ander syde vanden Rijn/een Schants gemaect/tot bescherminge vanden Rhijnstroom/ ende versekertheyt vande lijftochten/ende is daer stille ghebleuen een gheheele maent lanck/waer dat hy gebruyct hebbende verscheyden raetslagen/ hy heeft geschreuen aenden seer Deurl. Ceurvorst van Colen/ende zijn Coadiuteur/dat haer hoocheden souden willen den Ammirael laeten weten/hoe dat de saken stonden van het wedergheven van Rijnberck tusschen de vooorseyde Vorstē ende d'Hollanders/de welcke antwoorden dat sy corts yet nuttelicx daer af hoopten te hebben.

D'Ammirael maeckt een schants tegen over Orsoy.

Als de voorseyde Schants was volmaect / d'Ammirael vreesde d'ouercomende winter die voorhandē was ende den leger seer hinderlic/eñ heeft terstont hem voorsien vande dingē die hi van doene hadde/ ende om dat hy Berck niet en soude achterlaten/ hy heuet binnen drie dagen ingenomen.

Ende is terstont metter daet getrocken ouer de riuiere de Lippe by Wesel/ende van daen terstont getrocken/met een vast voornemen om te versoeckē den inval inde Veluwe/ ende heeft ten eersten binnen vyer dagen Duetecom/ in t Graefschap van Zutphen gelegen/ingenomen/ ende daerna tslot van Schulenburg aenden oever vanden Yssel:ende nam voor hem voorts Doesburg te bespringē:maer d'Hollanders wetende dat tselfde stedeken was de brugge ende den inganck vander Veluwe/ende in dien dat d'Ammirael daer gecomen hadde/dat met henlyden gedaē was/sy hebbē dat beset met meer dan vijf duysent mannen/so ruters als knechten/sulcx dat den Crijgsraet vanden Coninck geensins geraden docht/so swaren/moeyelic ende periculeus werck te aenueerden:maer eer dat sy hen souden voorsien van Winterlegheringe/om dat des Coninckx crijgsvolck/ dat van honger/ ende quaet weer alree was wtgeteert/ ende van armoede geheel wtgemargelt niet en soude

Tvoornemen vanden Ammirael.

Doesburg is de sleutel van de Veluwe.

Spaensch Crygsvolck van hongher wtgemargelt.

soude te niete gaen. Men hadde wel mogen een corter wech na Hollant nemen/ in dien de wech deur Schenckenschants geleghen aende mont vanden Rijn/ hadde vry geweest/ gelijck die van Cleue geloeft hadden/ ende inde voorleden jaren metten Hertoghe van Parma ouercomen waren/ dat sy souden maken metten Hollanders / dat sy dien souden wedergheuen onder haer Jurisdictie/ soo verre als de voorseyde van Parma slichten wilde den schants die hi gemaect hadde aenden oeuer vanden Rijn/ tegen ouer Reez/ maer tot nu toe en is dat by die van Cleue niet ghedaen / ende daerom is den inval in Hollandt te swaerder gheweest.

De winterlegeringhe vanden Spaenschen leger.

Men heeft ghecomen totter daet: De Heere d'Ammirael is gaen winteren in tstedeken Reez int Hertochdom van Cleve met twee vendelen knechten/ ende zijn hovelingen/ ende also voort verbolgens andere inde stedekens van t Sticht van Munster/ ende sommighe werden gelept binnen Reckelinchuysen ende int hertogdom vanden Berge/ ende Graefschap vander Marcke/ in allen den welcken byden Ammirael gemaect werden wetten van te leven voor de knechten die in garnisoenen laghen/ bevelende op seer sware straffen dat niemant vanden ondersaten souden beswaert worden.

De daet spreect contrarie.

De seer Deurluchtighe Cardinael Andries presenteerde dien van Cleve/ ende van Colen/ ende allen den genen die sy g'interesseerde noemen/ dat zijn hoochepdt van haer niet anders en begheerde/ dan dat sy in dese winter van sint Andries dach af/ doen de garnisoenen inde steden plaetsen ende dorpen trocké vande Westfaelsche ende ander Creitsen/ niet langer dan totten eynde vanden naestcomenden April souden consenteeren te winteren/ ende presenteert in den naem vanden Aertshertoge/ ende in zijnen naem/ tselfde te willen vergelden.

Dwelcke is vijf volle maenden lanc alle ouerlast te doen.

Voorts hadde de Gesante last om u seer deurluchtige Heere principalic dese een sake te kennen te geven/ dat zijn hoochept geen sake meer is begeerende dan/ als de regieringhe sal stille ende vredelick zijn/ den heyligen Rijcke niet dan alle dat goet eñ heylich is te wenschen/ wien zijn hoochept alle ghediensticheden ende diensten presenteert/ ende dat ghy seer Deurl. Heere sout willen glooven dat hy den quaetwilligen niet en can den mont stoppen/ de welcke niet dan fenijn over al stropen om de ghemeene ruste in roere te stellen/ ende dat zijn hoochept niet anders openbaerlick bekent/ dan dat hy met allen den Vorsten vanden Rijcke/ volghende de voetstappen van zijn voorouders/ begeert te onderhouden een seer goede vriendtschap ende reyne correspondentie. Waeromme hy hertelick bidt uwe seer Deurluchtige Heers./ wien hy weet dat/ als Opper Cancellier vanden Heyligen Rijcke/ dese sake/ ende de roeringhen vanden Vorsten/ die sy heeten g'interesseerde/ bekent zijn/ dat sy soude willen raden/ dat sy niet en souden yet willen attenteeren tot schade vande ghemeene ruste/ ende goede gebuerschap/ ende sonderlinghe den ghenen/ die met zijne Cathol. M. ende Hertoghe van

Bedriegelijcke woordẽ om te winnen den Ceurvorst vã Ments.

Bra-

Brabant tractaten ende accoorden van vrientschap gemaect hebben: Want noch zijn Cathol. Ma. noch de seer deurluchtige Aertshertoge ende de seer Deurluchtige Cardinael eensaemelick niet anders en willen dan goede vrientschap/ ende ghetrouwelic met henluyden te leven/ gelijc de waerheyt selve alst tijt sal zijn/ sal leeren. Dese dingen heeft de Gesante last van wegen zijnen seer deurluchtigen Prince u seer deurluchtige ende seer Eerw. Heere te seggen ende verclaren.

Gelijc d'Ammirael tretter daet heeft bewesen.

Antwoorde vanden Ceurvorst van Ments/ op tversoeck vanden Spaenschen Gesante.

DE seer Eerw. Vorst ende Heere/ Heere Wolfganck Aertsbisschop ende Ceurvorst van Ments/ heeft gehoort ende gelesen tgene dat inden naem vanden seer Eer. Deurl. ende hoochgeboren Vorst/ ende Heere/ Heere Andries Cardinael van Oostenrijck ende vande heylige Roomsche Kercke/ Bisschop van Constance ende Brixien/ Marcgrave van Burgau/ Gouverneur generael/ ende opperveltheere inde Nederbourgoensche landen/ zijne Ceurvorstelicke ghenaede/ behalven de voorseyde vriendelick ghebieden/ inde bevolen versoeck/ dat deur zijn hooghe Vorstelicke Genaden Gesanten/ eyndelijck is voorgehouden ende schriftelick overgelevert/ waer op zijne Ceurvorstelicke genaede ten eersten op het seer vriendelick gebieden vanden hooch voorseyden Heere de Cardinael/ hem van tvriendelic gebiedẽ wederom vriendelic bedanct/ seggende/ in dien zijne Hoghe Ceurvorstelicke Genade wist/ dat uwe genade ghesontheyt van lichaem/ ende anders voorspoedich ende welvarende waert/ dat zijn Ceurvorstelicke Genade tselfde geerne soude hooren/ gelijckerwijs sy ooc aen den Heere de Gesante genadich heeft begeert dat hy in zijn ghelucki ghe wedercomste den Hooch-voorseyden Heere den Cardinael/ zijn hooch voorseyde Ceurvorstelicken genadendienst ende alle goet soude presenteren / ende in des selfs naem alle geluck en de voorspoet wenschen.

So vele dan den principalen versoeck aengaet / heeft zijn Ceurvorstelicke Genade/ wt des Heeren Gesanten gedaen verhael/ vernomen hoe dat de C. M. van Spaignen/ nadien dat haer des selfs ondersaten de Staten vande vereenichde Provintien inde Nederlanden in menigerande versoecke van haer C. M. als oock vanden Staten vanden Heylighen Rijcke/ ende voorts het wel gemeende middel ende voorgenomen Ambassaetschap vande Keyserlijcke Maiesteyt/ onsen alder genadichsten Heere/ niet en moghen beweecht worden om te comen tot eenich accoort of versoeninge/ om voorder crijchvoeringhe tegen haer te beginnen genoodicht is/ ende de selfde den Heere den Ammirael van

Antwoorde vande Ceurvorst op het principael versoec vandẽ Cardinael vã Oostenrijck.

Q Arra-

Arragon te bevelen / ende dat de selve deur d'onversiens overcomen vanden Winter / hem niet en heeft connen stellen teghen den vyandt / maer nootsakelick Winterlegeringhe soecken voor zijn chrijchsvolck daer hy Overste of was: ende sonderlinghe inden gewesten met dwelcke de Hoochvoorseyde C. M. van Spangien / accoort ende verbondt hadde / tselfde doen moest / al tsamen met meerder verclaringhe eñ byghevoechde versoeck / als voren is geseyt / des Heeren Gesante mondelinghe heeft gedaen / ende daer na het schriftelick overgegeven versoec met hem gebrocht / om de cortheyt wille daer wt ghetrocken.

Men soude niet beters moghen wenschen dan een versekerde eñ ongevreynsde paeys.

Nu verneemt voorwaer zijn Ceurvorstelicke ghenaede gheheel ongeerne / dat dese onvrede die so langhe heeft gheduert inde Nederbourgoensche landen / niet en willen geheel ophouden / hoe wel sy van Godt almachtich voor haer niet meerders mochtẽ wẽschẽ / dan dat de selfde deur de gehengenisse van zijn Godlicke almachticheyt eens tot een gewenst eynde / eñ salige vrede comẽ mocht: inder manieren als de alderhoochst voorseyde K. M. neven de Staeten van het heylich Rijck / tot nu toe seer wel daer toe gheraeden hebben / ende oock aen de vuyle oncostẽ (alst maer hadde mogen gedaen worden) de voorderinge van diẽ niet laten gebreken hebben.

De Ceurvorst wederleyt de winterlegeringhe op des Rijcx bodem.

Maer dat int opsvaen van tselfde / de sake nu wederom tot theslupt vanden crijch comen / dat moet voorwaer zijn Ceurvorstelicke genaede aen d'een syde stellen / ende de lieven Godt overgeven. Ende de Staten vanden Rijcke mochten even wel rijpelick overdincken / dat eẽ seer beswaerlicke eñ geheel ongewoone sake is / die den heyligẽ Rijcke noyt overcomen is / so grootẽ crijchsvolc op des heylich Rijcx bodem te leggen / ende d'onbeschuldighe Staten / of haer landen ende volck die met diergelijcke crijchs saken niet te doen hebben / te beswaeren.

Want al ist datter wel mochten zijn accoorden ende vereeninghen / die thuys van Bourgoignen heeft met de Hertochdommen van Gulick / Cleve of vanden Berghe / oock metten Sticht van Munster / ofte ander gebuer Hertochdommen / So is nochtans inde vermaningen van des heylich Rijcx ordonnantie / die in alle punten deur d'algemeine Staten vanden Rijcke / geen wtgesteken / gemaect ende besloten / eñ oock bevesticht worden / daer voren wel te houden is / dat sulcke inlegeringen / als daer deur de Heeren / ende haer ondersaten in allen sakẽ verarmt ende wtgeput worden / dat principalic de selfde sonder eenich ondersoeck of waerschuwinghe voorgaen: ende dmeeste deel vandẽ ingenomen plaetsen / die met vyandich gewelt / groot geschut of eenighe dierghelijcken verdrucken inghenomen worden / te vooren / ende al eer d'alderhoochst voorseyde K. M. niet sonder reden tot een mishaeghen verstaet / ende de Staten daer deur veroorsaect worden om alderande achterdincken te hebben.

Ceurvorst vã Mẽts thooft vandẽ Creptsen des Rijcx.

Ende daer na zijn Ceurvorstelicke genade merct so vele wt tgehoorde versoeck / dat de dickwijls hoochvoorseyde Heere de Cardinael van

Oosten-

Oostenrijcx Vorstelicke Genade soude onderricht zijn/ dat zijn Ceurvorstelicke ghenade soude zijn thooft van des Rijcx Creitsen/ iae voor so vele dat zijn Ceurvorstelicke genade wtgenomen vanden Ceurvorstelicken rijnsche creits/ ende wat de anders by gemeyne/ oft meer andere rijcx vergaderingen/ van weghen haer Aertscancellierschap voor autoriteyts mach hebben/nochtans in geen ander creyts mach hy tegen tbeschrijven yet doen/ noch eenige directie/ of de minste mate ende ordonnantie te ordonneren: ende noch veel min zijn Keurvorstelicke genade soude mogen bedincken(hoe noode oock dat zijn Ceurv.G. anders na alle zijn vermogen aen haer yet soude willen laten ghebreken/ dat tot onderhoudinghe van een goede vrede int Rijcke mocht dienen) als by de Staten vande Rijcke by alsulcke voorvallende saken verstae ende bevonden worden te wesen tegen d'ordonnantien vanden Rijcke dat hy hem soude tegen de selfde/ moghen by een ander laten beyraten oft bewegen. Princelijcke antwoorde vanden Ceurvorst van Ments.

Daerom dan/aenghesien dat de Heere de Gesante selue mach kennelick zijn/hoe dese dingen euen wel byde K. M. seer ghewichtich zijn/ ende dat zijn Maiesteyt niet alleene een seer groot mishaghen daer in heeft/maer oock een gheheel ernstich Mandement dien dinghen aengaende aenden Heere den Ammirael/ende zijn Capiteyne ende bevelhebbers heeft afgesonden/ende oock sonder dat/dat de Heeren ende ondersaten/daer sulck crijgs volck nu ter tijt is liggende/soude onuerdragelick vallen/tselfde noch so lange ende tot inden April te onderhouden so en wist zijn Ceurvorstelicke genade geen nader wech/dan tvoorseyde K. Ma. so ernstich ende sonder twyfel ghenadich ende wel ghemeen ordonnantie ende beuel/als dat tvoorseyde Crijgs volck soude terstont wt de selfde landen/ende geheelen Rijcx bodem afgevoert werden/ en datmen de gedaen schaeden weder gheue ende betale. Daer deur soude mogen voorsichtich/den Staten van het heylich Rijck/alle gedincken van ongelijck/dat sy deur voorgaende gewelt geleden hebben/ wederom benomen worden/ende daernae de lieue vrede verhopentlick beter volgen. Andersins waer in zijn Ceurvorstelicke Genade/tot de Gemeene welvaer ende gewenschte vrede ouer al soude mogen raden/dat en sal aen hem niet gebreke/ende zijn Ceurvorstelicke Genade en heeft dit op des Heeren Gesanten gedaen versoeck/daer tegen tot een Resolutie van dien niet wille helen/wien sy genadich wil toegedaen blijue. Goeden Raet vanden Ceurvorst van Ments.

Geteeckent tot Aschaffenburg den 25. Februarij inden jare 1599.

Copie vanden brief vanden Staten/aen een treffelick Vorst.

GEnadiger Heere/uwer Genaden laetste aen ons gheschreven brieuen/aengaende de deerlicke clachtē die uwer genadē souden voorgecomen zijn vande gemeene Staten vanden Westfaelschen Creyts/ van wegen de beswaeringhen die teghen de Steden ende plaetsen van Gulick / des ghelijcx van Colen ende anderen vanden Westfaelschen Creyts Staten sonder eenighe oorsake/van het Crijgsvolck van beyden syden met plunderinghen/inneminghe van Stedē ende plaetsen/ waerom aen ons begeert wort/dat wy sonder eenich wtstel soudē sien te doen/dat ons crijgsvolck soude ruymē van des Rijcx bodem/dingenomen plaetsen wedergeuē/de gemaeckte schantsen breken/ ende voortaen den Staten vanden Rijcke onbeswaert laten/eñ dat wy uwer Genaden ons resolutie daer af souden bestellen/ dat is ons wel gebrocht eñ ter hant comen/ende willen uwer Genadē genaedich laten weten/ dat wy deur tvoorseyde schryuen meer bedroeft zijn / ende daer af soo veel te meer onstelt zijn/ aenghesien dat wy tot onser onschult in eenen graet ghestelt worden metten Ammirael van Arragon/des Coninckx van Spangien ende Aertshertoge Alberts Opper Veltheere/ eñ ooc beclaegt:daer nochtans de voorseyde Ammirael/de stedē vanden hertogdom van Cleue/ende insgelijcx ooc vanden Westfaelschen Creyts/ ende oock de Sloten oft huysen vanden Edeldom ende ander huysen/

Verhael van der Spaniaerts tyrannyen.

met gewelt ende tyrannich heeft ingenomen/ende met moorden/branden ende plunderen ouerweldicht/vrouwen/jonge dochters/eñ maegden geschent/sonder eenich onderschept te makē/van wat staet of conditie sy zijn mochten:de self de steden ende huysen van tplatte lant verwoest/ende en hebben daer by de sake niet laten bliuen/maer ooc sommighe vande voorseyde steden/ deur verscheyden Regimenten Crijgsvolck ende natien gebrocht tot veranderinge vande Religie ende Policien/ die by uwer Genade/ Vorsten ende Heeren/ouer veel jaren herwaert toegelaten ende ingebrocht zijn/daer in de Coninck van Spangien d'minste niet en heeft te seggē/noch hem daer mede te becommeren/als de gene die geen redelicke oorsake can hebben/ zijn tegenwoordich voornemen daer mede te bedecken:

Religie ende policien deur de Spāgiaers verandert.

Daer nochtans ter contrarie van onser sydē niet voorgenomē noch geschiet is/ dā alleene tgene dat ons d'wtterste noot/die geē wet heeft/ tot bewaeringhe ende versekertheyt vanden standt vande vereenichde Nederlanden/ende oock dat onwedersprekelic na crijgs gebruyc heeft moeten geschien/ende ons daer toe gedrongen ende gedwongen heeft: waerom wy uwer Genaden/ende oock alle de gene die verstant hebbē vanden crijch/onderdaenichlic tot getuygen roepē/als de gene (als sy willen aenmerckē tgene dat tot nu d'Ammirael heeft gedaē/zijn aen-

De noot en heeft gheen Wet.

slagen/

slagen/ende voornemen) die selfs sullen onpartydich moetē ordeelē/ dat wy geen middel hebben ghehadt/ een alsulcken ende machtigen legher thooft te bieden/ ende te wederstaen/ dan met voorcominghe ende voorinneminghe vanden plaetsen/ op dewelcke wy onsen Leger hebben ghelept/ als men sonderlinghe dinckt/ hoe wy alleene het Tolhuys/ dwelcke van wegen den Hertoge van Gulick/ hem niet en had de mogen houden tegen den Ammirael/ gelijck men genoech deur het innemen ende ouergeuē / sonder eenige weere te bieden van d'ander stedē heeft ghemerct/ beset hebben/ ende noch euenwel sonder jemants beschadighen moeten houden/ so langhe als de vyant in dit gheweste sal blyuen: aenghesien dat d'Ammirael voor seker soude andersins hem meester gemaect hebben van dese plaetse/ om middel te hebben deur de selfde plaetse/ van de passagie te openen ende te comen in dese landen/ ende die van het Tolhuys hadden haer wel moghen verseker en/ ende geen ander rekeninge darren maken dan dat sy alsoo tyrannich souden gehandelt geweest hebben gelijc als dander Stedē/ huysen eñ plaetsen/ die d'Ammirael heeft ingenomē/ geschiet is eñ noch geschiet: daer deur dat die verdructe deerlick claeghen/ ende tot Godt ende allen Vorsten van geheel Christenrijck om raet/ hulpe ende bystant roepen/ die oock met reden behoordē verhoort te werden/ ende d'onschuldigen bedroefden haer medelitmatē vanden Rijcke de hulpelicke hant gebodē werden/ ende met recht daer tegen yet ruwelicx voorgenomē worden/ om dat sy van alsulcken openbaere tyrannie ende ghewelt souden moghen onslagen worden/ ende wy behoordē in desen veel eer veronschuldicht dan beschuldigt te wesen/ ende daerom te meer/ om dat openbaer ende ontwijfelick is/ oock wt tgene dat wy tot nu toe hebben voorgenomē bekent ende openbaer is/ dat onse wille ende meeninge noit is geweest de weerde van een voet breet van des Rijcx bodem/ of van anderē neutrael Heeren landen/ ons eyghen te maken/ ghelijck wy oock sulcx der Keys. Ma. uwer Ceurvorstelicke genade/ ende ander Ceurvorsten ende Neutrale Vorsten ende Heeren versekert/ ende noch onlancx den Ceurvorst van Colen te kennen ghegheuen hebben/ dat ons geen sake lieuer waere dan dat wy met ons gebuer Princen/ Vorsten/ ende Staten/ in goede vrientschap/ eenichept/ ende gebuerschap mochten sittē ende leuen/ ende dat wy ons voornemen ende saken totten eynde/ soo veel als ons moghelick waere/ ende sonder verlies van onsen Staet/ mochten bringhen / ghelijck wy tot nu toe daer toe ghepooght hebben/ ende noch van sinne zijn te poghen: waer toe ons dient tot een sterck bewijs die versochte wedergevinghe van Berck/ daer op wy zijn Ceurvorstelicke Deurluchtichept ons oprechte verclaeringhe gedaen/ ende oock bewillicht hebben/ ende oock soude gevolgt hebben/ so verre alst tselfde deur de belegeringe/ vanden Ammirael niet en hadde belet geweest: eñ dat tot dien eynde/ om dat hy tot zijn listich voornemen soude te meer jonste hebben/ ende tselfde een verwe mogen geuen/ op dat niet en sou-

Het besetten van het Tolhuys heeft de bewaringhe gheweest van tlant.

Tbesettē van het Tolhuys is de welvaer vanden inwoonders geweest.

De vereenichde Staten en hebben noyt wille gehadt eenen voet lants een ander af te nemen.

D'Ammirael geeft te kennē deur zijn daden wat zijn meeninge is.

den mercken de gene/die wt misverstant oft ongeduldicheit den gront ende tvervolch vanden saken niet vatten noch verstaen mogen. Welck voornemē vandē Ammirael noch claerlicker ende begripelicker blijct deur tgeweldich innemen der Steden/veranderinge vande Religie eñ policie/waer deur hy niet alleene opentlic waerschuwet/maer ooc alle Ceurvorsten ende Heeren te verstaen geeft/dat hy met haer/ende haer ondersaten met d'eerste gelegenthept in gelijcker maniere sal handelen na zijnen wille/ende hen wetten stellē/eñ vervolgens onder de Spaensche monarchie bringen.

De Staten hebben weder gegevē plaetsen aende Rijn gelegen.

Hoe gewillich dat wy inden jaere 1590. laetstleden ter begeerte van uwer Ceurvorstelicke Deurluchtichept ende van ander Ceurvorsten Vorsten ende Staten van het Rijcke/ter goeder trouwen/ sommighe verschepden plaetsen den Rijcke toebehoorende/die wy den viant hadden afgenomen/weder ghegheuen hebben/op hope dat de vyant soude zijn gelofte die hy den Ceurvorsten ende Staten vanden Rijcke gedaen hadde vande ingenomen plaetsen oock weder te geuen/oft dat hy deur het Rijcke daer toe soude gedwongen worden/van welcke saken geene gevolgt is/dat is alle man bekent eñ noch in verscher ghedincken isse. Desgelijcx met wat swaerichept dat wy deur de ruyminge van sulcken plaetsen/die de vyant tegen zijn gelofte heeft inghehouden/ te vergeefs opghehouden worden/dat wy ten laetsten met ons grootste beswaeringe ende oncosten ons mosten sterc maken/ende den vyant met

De Staten hebben inghenomen op een nieu de plaetsen aen den Rhijn gelegē.

ons macht inden steden/te weten/Alpen/Berck/Meurs/ ende ander plaetsen die hy in hadde/aenvallen ende daer wt dryuen/ghelijck deur Gods genade geschiet is. Insgelijcx weet men/hoe dat wy daerna de voorseyde Steden Alpen ende Meurs sonder eenighe wedergeuinghe van oncosten/wederom ghegeuen hebben/gelijck wy oock ghepresenteert hadden te doene met de stat van Berck/met voorder verclaeringe van bequaeme middelen van des Rijcx bodem voortaen van alle beswaeringhen te bevryen/in dien de vyant (die daer voor sorgde) tselfde niet en belette: gelijck oock ons oprechte meeninghe daer toe is metten wercke ghebleken/aen tghene dat wy/ als deur ordonnantie vanden Deurluchtigē hoochgeboren Vorst ende Heere/Heere Mauris Prince van Orenge/Graue van Nassou/ons Opper Veltheere tgarnisoen vanden vyant wtter stadt van Emmerijck wert verdreuen/ wy daer mede te vreden waren/ende de selfde stadt metter daet den hoogvoorseyden Hertoge wederom ghegeuen hebben: waer deur dan uwe Ceurvorstelicke Deurluchtichept tsamen metten anderen uwe mede Ceurvorsten/aen die getrouhept ende oprechtichept van ons voornemen/so

De Staten vermanen de Vorsten tottē wtdrijven vā de Spaensche Natie.

veel min sullen twifelen / of dien aengaende eenich achterdincken op ons hebben: Maer veel eer op sulcke middelen dincken/dat de Spaensche leger/tsamen met harē aenhanck/soude mogen van des Rijcx bodem gedreuen/ ende den Spangiaerts aen haer aengemeten Monarchie belet gedaen wordē/ende om die wederom te rugge ouer tgebergte

te te jagen/ ten eynde dat also die litmaten vanden Rijcke tsamen met haer ondersaten van het teghenwoordige ende toecommende perikel souden bevrijet zijn/ waer toe wy nu veel jaren herwaerts/ ons wtterste beste gedaen hebben/ ende voorts van meeninghe zijn te doene/ met een vast betrouwen dat Godt almachtich sal de herten vande g'Interesseerde Coningen/ Vorsten Heeren ende Staten eens sal verwecké dat sy sullen te dege wt haer oogen sien/ ende een ghemeene wederstant voor de vuyst nemen/ ende alle gelijc loopen om den gemeenen brandt te blusschen/ om dwelcke wy zijne Gotlicke Maiesteyt daghelicx aenroepen ende bidden.

Versoecken daer op aen uwe Ceurvorstelicke Deurluchticheyt/ eñ oock aen ander mede Ceurvorsten geheel ootmoedelick ende dienstelic dat sy dese onderrichtinge op henluyden schryuen/ gelijck dat van ons wel gemeent wort/ soudé willen verstaen/ ende ons dese onse rechtverdighe ende gerechte ontschuldinge/ ten besten afnemen/ uwe Ceurvorstelicke Deurluchticheyt inde bewaringe vander alderhoogsté dienstelick bevelende. Gegeuen in Sgraven hage.

Voor eẽ besluyt willen wy hier noch by voegen een breeder wtleggé op tgene dat d'Ammirael Don Fräcisco de Médoca indé brief voor de corte verclaringe gestelt/ heeft wt Reez aéde drie/ te weté Westfaelsché/ opper eñ neder Rijnsche Creytsen gedepúteerde eñ Gesanten tot Colen vergadert/ tot onschuldinge van alsulcke gruwelicke boose/ eñ leelijcke feyten/ onder zijnen opgedruckté Segel geschreué: dwelc schryuen opdé 5. Febr. inden jare 99. wert gepresenteert. Waer inne/ hy ten eersté in tbeginsel schrijft: Dat namentlick het Roomsche Rijcke/ van veel jaré herwaert / tot op date van desen/ de weldaden ende diensten vanden Spangiaerts meer heeft geniet/ dan sy Spangiaerts vanden Rijcke: ende dat sulcke beroemde weldadé ongelijck veel meerder waren dan tghene dat Spangien vanden Rijcke gehopet/ verwacht oft onfangé hadde: daer mede hy effen te verstaen geeft/ wat een Bourgoens Ghesante opden laetsten Rijcsdach tot Reynsburg geclaegt hadde/ als dat de Staten vanden Rijcke niet en hadden den Coninc willen helpen tegen de Vereenichde Staté/ maer dat sy den self den int crijgen wt allé gewesten van Duytslant (ghelijck betaemlick was) wt cracht vander Duytschen vryheyt/ die sy in desen gevalle altijts hebben gehadt/ ende noch niet en willen haer laten afnemen/ toe getrocken hebben/ ende tegen de Spaensche Inquisitie/ byden seluen haer hebben laten gebruicken: waer wt dan wel te vermoedé staet/ dat de Spangiaerts oorsake vanden tuyn te breken naemen/ om den eenen Staet vooren ende d'ander na int heylich Rijck aen te tasten/ onder den schijn dat sy den Staten vande Nederlanden hadden bystant gedaen. Maer wat het heylich Roomsche Rijcke voor weldaden heeft van Spangien onfangen/ ende hoe de selfde gedaen worden/ dat geeft Godt betert/ de dagelicsche ervaerenheyt te kennen/ dewelcke claerlick getuygt/ wat onwedergevelicke

De Spangiaers en sullen niet vergeten haer saecken groot te maken.

De Spangiaerts vindé lichte een oorsaecke.

velicke schaden ende verderf/dat de geduerighe invallen/inlegeringen ende lantverdervinghen/die meer dan dertich jaren gheduert hebben/ den Rijcke aen volck/ handel ende wandel gedaen heeft/ die met veel hondert Millioenē Gouts niet en zijn om voldoen. Dese Jesuwijtsche schrijver van Mendoca en latet daer by niet blijven/maer stelt voorts sonder grond rebellen(waer mede hy meent de Vereenichde Staten) dat sy den stant vanden Rijcke hebben willen in ruere stellen/getrockē hebbende in haer Verbont vanden crijch ende misdaet / de beniders vanden Rijcke/ende selfs de vyanden vanden Christelicken naem ende bloet tot vernielinge vande Catholike Religie/vanden Rijcke van des Coninck van Spangien landen/ ende vande gheheele Christelicke gemeente/sonder eenige rechtveerdighe oorsake of tijtel/etc. Ende heet also de Ceurvorsten/ende Vorsten van het heylich Rijck / verclaerde vyanden vanden Christelicken naem ende bloet/die haer hebben laten gelusten/metten Staeten in een verbont vanden crijch te begeuen/ende hen seluen deelachtich te maken in haer quaet doen/tot verdruckinge van het heylich Rijck/vande Catholike Religie / ende vande gheheele Christenheyt. Dat dit veel meer vande Spaensche syde gheschiet/ ghesproken ende gheschreuen wort/dat wort ghestelt int oordeel van goethertighe onpartydige mannen/die met ons in desen lichtelick sullen ouer een comen/dat dit is dat de Spangiaerts verre voorghenomen hebb en/ende darwaert eenichlick ende alleene ghemickt hebben den so seer sekeren/ende tot nu toe bewaerde Religions ende lant vrede onder de Staten vanden heylich Roomschen Rijcke/ende des selfs litmaten/ende aenhorighe in Duytslant/te stooren/casseren/ende geheel ende al wech te nemē ende wt te royen/ ende daer deur een oproer ende inlantsche beroerte/in ons lieue Vaderlandt vande Duytsche natie te maken/om dat sy d'ouer lanck ghesochte Monarchie/ende den onverdragelicken last vande seer schadelijcke Spaensche Inquisytie souden moghen eens begonst ende tot haer effect ghebrocht worden met de grootste vercleyninghe van zijnder Keys. Ma. achtbaerheyt/ weerde ende hoocheyt/met verachtinghe van des selfs rechtveerdich penael/ ban ende ouerban/ende mandement/tot een spot/ende wechnemē van des Rijcx wetten/ Ordonnantien/ende besluytingen/ende met verdervenisse ende ondergancк van ons aengheerfde ende wel hergecomen Duytsche vryheyt.

Tzijn al tsamen rebellen die de Spangiaerts niet mede en vallen.

Dit is het oprecht voornemen vanden Spangiaers.

Oock en can oock niet onghelastert blyuen van desen Spangiaert die eerlike/Christelicke/ ende cloecke held de Graue vanden Broeck die tegen de geloefde trouwe ende gelofte jammerlick vande Spaensche Maranen/of niewe Christenen heeft vermoort/ende verbrant geweest: van wien hy onwarachtich schrijft/aldus: dat hy wt een ouden haet ende nijt na zijn oude costuyme/ tegen de Spaensche soldaten sonde getiranniseert ende vande selfde vele doen dootslaen hebben/ende dat hy niet en hadde willen hooren na de broederlicke vermaeningen van

Tyrannicheyt vanden Spangiaers.

Mendoca/

Mendoca/daer nochtans openbaer is / wt de voor ghestelde brieuen van des Heeren de Graue/ salighe ghedachten/ onschuldinge/dat hy onlancx voor zijn doot al sulcken opleggen met goeden gront heeft wederleyt/welcke ontschuldinge de Keyserlicke Maiesteyt voor goet heeft gheacht/ende daerom in Keyserlicken ernst Mendoca bevolen/ deur zijne Keyserlicke Maiesteyt zijn rechtuerdich mãdemẽt daer op ghemaeckt/dat hy de ghene die den moort gedaen hadde soude met de wel verdiende straffe doen executeren. Ende de Edel waerheyt van desen is so sterck/dat ooc Mendoca selfs dese snoode moorderssche daet niet en can voor goet achten/ maer daer af zijn handen wil wasschen/ seggende dattet sonder zijnen wille is geschiet/ende van wille is alsulcken misdaet die niet en is te verschoonen/ te straffen/ met dese woorden: Hem zijn arger dinghen gheschiet sonder onsen wille / dewelcke wy oock by vorme van recht voorghenomen hebben te wreken. Hoe nu dese dinghen op een sluyten/dat hy Mendoca eerst hem maeckt beclaegher/ ende daerna Rechter ende oordeelgheuer wil zijn/ gheue ick den eersaemen Duytschen leser te bedincken.

Waer is hier oyt Spangiaert om zijn leelicke feyten ghestraft ghe-weest.

Dat is de dobbelheyt vandẽ Spangiaert.

Aengaende de meer dan Tyrannische voorleden quade feyten/vande welcke hier voren is gesproken/daer af een treffelick Edelman/die vanden ghewesten ende plaetsen was / daer de Spaensche/meer dan als Turcken ende duyvels ghelogheert waren ende noch laghen/deur Ghesanten aende Ceurvorsten ende Vorsten int Rijcke ghesonden/alsoo besloten/dat geen menschens tonghe die soude connen wtspreken.

Van dese swaere misdaden / ende seer leelijcke feyten en wil Mendoca niet weten/ ende slaet die lichtelick ouer/ maer heet die een cleyne sonde vanden Crijch/ die een Spaengiaert wel te verghe-uen zijn/ voor welcke woeste onbehoorlijckheydt nochtans/ ende tyrannie/ die sonder onderscheydt/ aen oude ende ionghe vrouwen ende mans personen/geestelicke ende wereltlicke vrouwen ende joncvrouwen/onbeschuldighe cleyne kinderen/ ende vry ghebozen Duytschen/teghen het recht van allen natien/ ende crijgsghebruyck so gheoeffent worden/ dat met rechte een beesten/ ick late staen een Christen menschen herte soude verschricken/ia d'eerde soude behooren alsulcke vertwijfelde vergheten eereschenders/ menschenverderuers ende verdruckers/ghelijck Dathan ende Abyron leuende verslinden / als de ghene die niet weerdich zijn dat hen de eerde soude draghen.

Alle dese leelijcke sonden heeten de Spaengiaerts peccadilles.

Ende met wat conscientie kan de schrijver van Mendoca / dat seer rechtveerdighe verdriet / dwelck wt sulcken gramschap der Staeten vande Westfaelschen Creyts ghehadt hebben/ heeten een ontydighe smerte? Jae hy seght noch men behoorde gheen deernisse daer mede te hebben/ noch daerom gestoort te wesen/of daer over te claeghen/gelijck als of de Prophete niet en hadde bevolen/ datmen hem de schaden van Joseph/dat is de verdructe nootlijdende Lidtmaten vanden Rijcke/ ende oock na inhout van des Rijcx ende Creyts ordonnantie

Hy sonde haer met soete woorden geerne in slaepe wiegen.

soude aentrecken/ daeromme becommeren/ ende hen helpen ende byecomen/ als men merckt dat sulcke Spaensche macht soude voorder inbreecken (ghelijck haer de goede wille niet en ghebreeckt) ende dat zijt by ons ander loflicke Duytschen niet beter souden maecken/ maer heden deene/ ende morghen d'ander onder haer Tyrannich iock bringen ende dwinghen/ gelijc sy d'arme Indianen ende Americanen gedaen hebben/waer af ons is waerschuwende/ ende voor een exempel/ Benzo in zijn Historie/aerdich heeft weten te verclaren ende beschrijuen int 4. capittel/hoe dat in die landen van 40. Milioenen menschen/die ten tijde vande Spaignarts aencomste daer waren/nu geen twintich overgebleven zijn.

Niet min hebben de Spaengiaerts voorgenomen over al te doen.

Hier by gebruyckt Mendoca dit beschept/dat haer de Catholijcsche Staeten in Duytslant op zijn syde soudē willen houdē/daer hy die tot geduldichept vermaent/ende dat sy op hope vande toecomende vrede ende welvaer (welck Paradijs Mendoca wil maken) souden nu wat over haer latē gaen/ende int aensien van sulc aencomende goet/tquaet dat hen nu geschiet/ niet en souden so seer achten/seggende: de rekeninghe gemaect zijnde inder gelijckhept ende de weldaden die vanden Conick van Spaignen ontfanghen zijn/gestelt zijnde teghen dese cleyne verganckelicke schade/ die deur het inlegheren vanden chrijchslupden geleden worden/etc. Item bewesen zijnde de sekerhept ende hope vande corts navolgende vrede ende ruste/so versoecken wy dat de Staeten van dese voorseyde Creytsen soude willen matelicke draghen tgemeene ongeluc/ende dat sy thuys zijnde souden haer volc een weynich vermanē tot geduldichept/om de liefde totter voorderinge eñ bewaringe vande gemeene vrede eñ ruste/ metende tgoede tegen tquaet/ ende vergelijckt zijnde dat cleyne ongemack eñ schade die zy in d'uterste palē vanden landen vanden Rijcke/om de nagelegenthept/ ende menginge met des Coninex landen deur onsen crijch genieten/souden willen alle dingen in tgoede verstaen/ende dat de verdructe deur tghemeenschap vanden crijch souden met een goede hope getroost worden/etc.

De Spangiaert heet zijn Turcsche wercken weldaden.

Voorwaer het ware een seer groote simpelhept te ghelooven de bedriegelicke woorden van dese Spangiaert.

Dit zijn goede glatte woorden/als men betrouwen mocht tgene dat men niemant wil raeden / aenghesien dat d'exempelen van dertich of meer iaeren herwaert/die inde nieuwe Werelt/ ende ooc inde Nederlanden/Vranckerijck/Portugael/ghedaen zijn/ende ons voor ooghen ligghen/(gelijck oock de Spaignarts tegenpartie tselfde claerlic met goeden volcomen gront/genoech verclaert ende int licht geeft) welcke schrickelijcke gruwelicke exempelen souden met recht ons Duytschen eē spiegel zijn/om ons daer aen wel te spiegelen/ ende de selfde ons dagelijcx tot een waerschuwinghe ende achterwaerts dryven van sulckē Spaenschen Overlast eñ Monarchie/ tot bewaringe van ons Duytsche vryhept/eere/naem ende fame/lijf ende leven/have ende goederen/ ende om de naecomers wille/ laeten prediken/wat ons ghebueren de Nederlanders/ende anderen/als voorseyt is/geschiet/ende datmen hē geen

Te recht behoort een yegelick hem te spiegelen aen alle de tyrannyen over al vanden Marranen bedreven.

geen eedt/gelofte/conditien/Sauvegarde/oft ander hooghe verbondē contracten soude houden/maer die deerlick/om lijf/eere/goet ende vrijhept bringhen/gelijck 40. duysent Edellupden in Vranckrijck/alleene deur Spaensche practijcken ommeghebrocht zijn/sonder van d'ander landen te vermanen/ende dat oock ons Duytschen niet anders soude gheschien/maer soude moghen slaven ghemaeckt worden/ist dat wy ons oogen niet in tijts open doen/ende sulcken ongeluck niet en voorkomen.

Voorts stelt Mendoca/dat hy noyt heeft in den sin gehadt vreemde ende ander Vorsten ende Heeren toebehoorende landen ende plaetsen te overvallen/inne te nemen ende behouden/maer veel eer voor hadde het heylich Rijck te bewaren/by dese navolgende woordē: Wy verclaren dat dese onsen crijch ende onderhoudinghe vander oorloghe/wort ghevoert/niet wt begeerlickhept vande C. M. van ander lupden lant inne te nemen/ of vanyemant te beschadighen/ maer wt een wterste noot ende liefde totter bewaringhe vanden Rijcke. Hoe hy nu het Rijcke ende Duytslant bewaert ende vermeerdert/dat getuyghen zijn wercken/ende tgewelt dat hy tot nu toe heeft gebruyct/als hy selfs bekent/dat hy Orsoy/ Burich/ t'Slot van Broeck/ Rees/ Emmerijck/ Doetecum/t'Slot van Sculenbergh/de geheele Rivière vande Mase/ tot aenden Rhijn/ende van daen tot aen de Lippe/ etc. met groot gheschut ende gewapender hant vyandich heeft ingenomen/tselfde getuygende met dese woordē: Welcke Steden/Castelen/etc. naer dat de garnisoenen geproeft hadden tgewelt vande Cortouwen/sy hebbē ons die overgheghevven/behoudens alleenlick haer leven.

Jae principalic om te stellen de Spaensche Inquisitie ende Monarchie.

Heet dat het Rijcke vermeerderen of verminderen? Is dat vriendelijck gehandelt/als des Hertoghen van Gulick eyghen volck ende ondersaten/die in zijn Vorstelicker ghenaden garnisoenen ende landt liggen/ende den Spaignarts gheen leedt ghedaen hebben/ maer in haer Hertoghens dienst zijn/met gewelt worden wtgedrevē/ende van Mēdoca om haer leven moeten bidden/ende vercrijghen?

Dese groote Spaensche vrientschap die hier met so veel woorden gheroemt wort/schildert met haer ghrichte levende verwen de voorseyde Ceulschen afschept/daer hy den ellendighen ende deerlickē stant ende perikelen vanden Westphaelschen Creyts vertelt/inde welcke dē Stichten van Munster/ Osenbrugghe/ Verden/ ende Essen/ insghelijcx de Hertochdommen van Gulick/Cleve/ende vanden Berghe/de Graefschappen vander Marcke Ravensburch/ Benthemm/ Lippe ende andere(welcke Lantschappen verre te boven gaen in groothepdt ende macht de Coninckrijcken van Arragon ende Castilien) vanden Spaignaerts beset worden/daer sy niet alleene Steden/Sloten/Edellupdenhuysen/plaetsen ende dorpen hebben ingenomen/ gherooft/ geplundert/ende verwoest/ick swijghe noch haer boosheden ende moetwillichept die sy aen d'inwoonders hebben ghebruyckt (vande welcke

hier vooren meer is vermaent) maer oock de selfde noch inhouden/ ende met eẽ onlydelicke contributie de landen beswaren/ de Spaensche wapenen boven de stadt poorten/ ende hier en daer elders doen stellẽ/ sulcx dat sy haer Heeren maken vanden plaetsen/ ende gheensins ghesinnet zijn van des Rijcx bodem te wijcken/ niet teghenstaende alle der K. M. Mandementen/ Ban ende Overban/ ghebóden/ ende ander voorgaende scherpe ende ernstige schriftelicke ende mondelicke vermaningen van ander Ceurvorsten ende Vorsten vanden Rijcke: iae sy dreyghen verscheydenlijck de selve Staten vanden Rijcke/ dat sy die corts sullen comen besoecken vande welcke sy als Lutheranen spottelick en verachtelic genoech spreken ende schryven hoe sy diergelijcke voornemen hebben/ vanden Rhijnstroom inne te nemen/ onder ende bovẽ de stadt van Colen (op de welcke sy alree veel aenslagen hebben gemaect om de selfde tot haren wille te bringen) gemerct dat sy daer by sommighe groot faveur vinden/ ende in haren buyck/ dat is te seggen/ aen de Nederlanden (als Otte Hardius over sommighe iaeren heeft ghesept) is toebehoorende/ ende een schipbrugghe over den Rhijn te ligghen/ eñ aldaer den Stoel vanden crijch te stellen/ ghelijck sy alree tot dien eynde schepen op de Rhur ende Lippe gebrocht hebben/ ende aenden steden hier en daer al dreygende schrijven dat sy souden garnisoen innemen/ gelijck sy oock den Grave van Oudenburch/ vander Lippe/ het Sticht van Bremẽ/ de Stat van Duysburch ende meer andere schattinghen geeyscht hebben/ ende haer so hoveerdich ende spijtich toonen al of sy alree geheel Duytslant opgeten/ ende in haer onversadelijcke mage gestict hadden.

De Spangiaerts achtẽ de mandementẽ vanden Keyser voor een wint die daer henen vliegt.

Dese dinghen gelyc die over meer dan 40. iaeren zijn begrepen/ alsoo dinct noch de Spangiaert die te volbringhen.

Ende de seker comende tijdingen houden in/ dat de Spaensche Capiteynẽ geẽ wille hebben te vertrecken wt haer/ op des Rijcx gront ingenomen ende inhebbende gewesten/ ghemerct dat sy over al haer Leger/ met hutten ende stallen voorder wtspreyden ende vernieuwen/ gelijc al of sy daer altijts souden willen woonen/ tegen de verclaringhe van Mendoza/ die hier schrijft/ dat hy niet meer dan een deurtocht ende Winterleger in die ghewesten is nemende: want hy moest hem in tijts voorsien van Winterlegeringe.

Ooc wort over al inde Bourgoensche Nederlanden volc aenghenomen/ ende de gemutineerde Spaensche soldaten die int Casteel van Antworpen/ ende tot Liere gelegen hebben/ worden met gelt te vreden gestelt/ ende vanden Cardinael ende Gouverneur Andries ghesonden by dese hoopen/ om haer met den anderen te voegen/ ende de Staten vanden Rijcke te helpen vervolgen/ waer toe ooc de Spaensche Nederlansche Provincien/ geconsenteert hebben dobbel schattinge den Staeten tot Bruyssel/ om dat de Spaensche legher aen geen zijde vanden Rijn/ op de Duytsche zyde soude blijven/ ende dat sy daer mede niet en souden beswaert mogen zijn: ende nu ter tijt trecken de Fiscael van Mechelen/ ende Otto Hartius/ ende Don Francisco Lopes Gouverneur

van

van Carpes (die thuys van Broec heeft ingenomen) na Duytslant/ om over al int Rijcke onder het decsel van Legaetschap/ te vernemen wat de Duytsen inden sin hebben. Ende waert dat sy niet en dachten tegen de Duytsche Ceurvorsten/ Vorsten ende Staten haer voorghenomen tocht te vervolghen/ onder den schijn van het Concilie van Trente int werc te stellen ende executeren/ ende de Duytsche vrijheyt te bringhen onder die onverdragelicke slavernie vande Spaensche Inquisitie/ ende geheel Duytslant onder haer Spaensch iock te stellen/ hen en soude niet lusten/ over al waer sy d'overhant crijgen/ de Misse ende Paepsche Religie weder in te stellen/ de Kercken wederom te wyen/ ende yegelic tot Misse hooren te dwingen/ gelijc sy tot Wesel int Graefschap van Bēthem/ Scutdorp/ Stemfort/ int Sticht van Essen/ etc. ende elders dese dingen alree int werck ghestelt hebben. Oock so bekent d'Ammirael Mendoca rond wt (wiens devise is dat hy den standt vander orloghe wil oversetten/ te weten teghen ons Duytschen) dat hy met zijn heyrcrachten is afgheschict ten eynde dat hy het Pausdom soude weder oprichten/ ghelijck hy den Raet van Wesel op haer schrijuen voor antwoorde geeft/ wt Orsoy den 12. van Septembre inden iaere 1599. ghescreuen als voren blijckt vyde Copie vande selfde brieuen / dat hem is beuolen/ ende oock het wtrechten op hem heeft genomen dattet ghemeene wesen vande Roomsche Catholike Kercke soude weder ghebrocht worden inden staet dat die voortijts/ ende ouer ouden tijden in goede ruste ende vrede ghebloeyet hadde/ ende dat alle dat daer teghen was (ghelijck het accoort van Passau/ de Religions-vrede/ de vryheyt van Conscientie/ als tghene daer deur alle ongheluck ende onsalicheyt is inghebrocht gheweest) soude wech ghenomen worden/ maer dese partien worden nu tegen onsen danck met seer veel schaden voorghewor pen.

Dat is het recht middel om de meeninge te vernemen.

Jae dat niet alleene maer alle die de Spaensche Inquisitie niet en souden voor goet houden.

Voorts willen wy dit merckweerdich stuck hier noch by voeghen daer wt te mercken is/ hoe Godt als een rechtveerdich Richter/ oock ten laetsten met de straffe ouer de quaetdoenders niet achter en blijft: want wt Colen ende ander plaetsen wort voor seker ghesept ende oock ghecontinueert/ dat sommighe soldaten vande vereenichde Staten/ onuersiens hebben ouervallen een sterck slot/ ghenoemt Assel / toebehorende een Duyts Commandeur/ op dwelcke wert ghevanghen een Spaens Capiteyn de broeder van Signor Revolasco/ Opper Artillerie meester/ dien sy met een bijl hebben thooft afghehouwen/ tselfde op een tafel ghelept/ ende rondom het dootshooft ghescreuen/ Dit is deerste wraecke vanden Graue van Broec. Item dit heeft een corporael vanden Staten wtghelept tot een vergheldinge vanden Graue van Broeck: want men heeft by hem gevonden d'Enghelsche dogghe vanden deerlick vermoorden Graue van Broeck/ ende meer ander dinghen die den Graue voorsept toebehoorde/ dewelcke hy hadde met

hem genomen/so datter niet en is te twijfelen/of de voorseyde Spangiaert heeft den Grave helpen vermoorden.

Voorts staet hier by oock te aenmercken tghene dat de seer ervaren Cyprianus Leovitus/ wijlen Astrologien vande Heere de Palsgrave Otto Henrijck Ceurvorst / schrijft in zijn Ephemerides tot Ausburg ghedruct inden jare 1556. by maniere van waerschuwinge/ vanden voorleden jaere 98. ende het teghenwoordich van 99. ende van het naestvolghende van 1600. in deser manieren : Daer sal opstaen een bloedighen ende dootlicken crijch/inde welcke sommighe groote Heeren/so wel Geestelicke als wereltlicke ghedreyght worden metter doot of gevangenisse. Waer wt seer sorgelicke veranderingen inde gemeene saken aenstaende zijn. Daerom ghy seer Christelicke mannen/heft op u lieden hoofden / ende zijt voorsichtich inde saecken die te doene zijn/ op dat ghy niet en wort onvoorsiens overvallen ende verdruct / ende u luyden hoocheydt niet en valle ende tot niet comen.

FINIS.